

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

ГРАДА ЛОЗНИЦЕ

Година XLVIII • Број 6
29. март 2024. године • Лозница

ОДЛУКУ

О ДОНОШЕЊУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЛОЗНИЦЕ ЗА ПЕРИОД 2024-2034.ГОДИНЕ

Члан 1.

Доноси се Стратегија развоја урбаног подручја града Лознице за период 2024-2034 године, даљем тексту: Стратегија.

Временски хоризонт предвиђен за реализацију Стратегије је 2034. година, односно период који обухвата два програмска периода Кохезионе политике ЕУ.

Члан 2.

У обухвату Стратегије развоја урбаног подручја града Лознице налазе се три подручја:

1. Обухват урбаног подручја Лознице и Бање Ковиљаче подразумева целу катастарску општину Лозница и катастарску општину Бања Ковиљача, односно насељено место Лозница и насељено место Бања Ковиљача
2. Обухват подручја Тршић-Троноша је дефинисан границом утврђеног „Културног предела -Предела изузетних одлика Тршић-Троноша”
3. Обухват подручја планине Цер је дефинисан границом природног добра који је поступку утврђивања заштите као „Предео изузетних одлика - Планина Цер”.

Члан 3.

Циљ доношења Стратегије је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на унапређењу социјалних, економских, климатских, културних и просторних аспеката развоја, као и аспеката животне средине. Посебна пажња се посвећује проналаску решења за унапређење стања животне средине и за климатске изазове, прелаз на климатски неутралну економију, боље коришћење потенцијала дигиталних технологија у иновативне сврхе, те подстицање развоја урбаних подручја. Стратегија поставља приоритете одрживог урбаног развоја, доприноси максимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

Члан 4.

Саставни део ове Одлуке је Стратегија развоја урбаног подручја града Лознице и Извештај о обављеној јавној расправи у нацрт Стратегије.

Члан 5.

Текстуални део Стратегије се објављује у „Службеном листу града Лознице”.

Члан 6.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу града Лознице”.

СКУПШТИНА ГРАДА ЛОЗНИЦЕ

Број: 06-9/24-3-2/3

Датум: 27. март 2024. године

Л о з н и ц а

**ПРЕДСЕДНИЦА
СКУПШТИНЕ ГРАДА**

Милена Манојловић Кнежевић, с.р.

2

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЛОЗНИЦЕ

март 2024. године

УВОДНА РЕЧ ГРАДОНАЧЕЛНИКА ГРАДА ЛОЗНИЦЕ

Поштовани грађани,

Пред вама је Стратегија развоја урбаног подручја града Лознице, један од кључних документа који дефинише смернице даљег развоја урбаног подручја нашег града.

Покретачку снагу за израду овог документа пронашли смо у жељи да Лозницу карактеришу савремени урбани развој и инфраструктура, развој привреде уз очување природног и културно-историјског наслеђа, висок ниво друштвеног благостања, очувана животна средина и природни потенцијали, средина у којој ће млади људи препознати услове за сопствену афирмацију.

Све наведено, уз широк процес израде документа у који су били укључени представници институција са нивоа Републике и града, представници цивилног сектора и грађани, а сам процес кроз техничку помоћ подржала и Европска унија кроз Програм ЕУПРО ПЛУС уобличено је у документ који дефинише визију будућег урбаног подручја града. Реализација ове визије допринеће да Лозница учврсти статус заједнице толерантних и вредних грађана са ефикасном локалном управом, развијеним привредним сектором, град са јаким идентитетом који се налази у изузетно вредном природном окружењу, са очуваним културно-историјским наслеђем - град у чијем је предзнаку реч просперитет.

Свима нам је циљ да наш Град Лозницу водимо путем модернизације, развоја, поштовања сопственог идентитета, уз уважавање различитости, а у ову Стратегију смо уткали нашу визију коју ћемо са поносом оставити будућим генерацијама у нади и вери да ћемо највећи део предложених активности реализовати или започети.

**Градоначелник Лознице
Видоје Петровић**

СПИСАК УЧЕСНИКА

Градоначелник

Видоје Петровић

Савет за развој урбаног подручја града Лознице

Видоје Петровић, градоначелник

Марко Видић, заменик градоначелника

Милена Манојловић Кнежевић, председница Скупштине града

Милорад Матић, заменик начелника Градске управе

Дарко Карапанчић, помоћник градоначелника

Дејан Сталовић, градски менаџер

Драгана Јовановић, главни урбаниста

Владан Трипковић, начелник Одељења за планирање и изградњу

Данијела Марковић, директорка Регионалне развојне агенције Подриња, Подгорине и Рађевине

Биљана Филиповић, члан Градског већа

Радна група за израду Стратегије развоја урбаног подручја града Лознице

Драгана Јовановић, главни урбаниста, координатор

Биљана Филиповић, чланица градског већа за послове подршке, праћења и анализе стања у привреди, јавним предузећима и установама

Дејан Сталовић, градски менаџер

Владан Трипковић, начелник Одељења за планирање и изградњу

Зоран Томић, начелник Одељења за финансије и локалну пореску администрацију

Данијела Марковић, директор Регионалне развојна агенције Подриња, Подгорине и Рађевине

Јован Миладиновић, начелник Одељења за привреду и локални економски развој

Никола Драгићевић, директор ЈП „Лозница развој”

Јанко Алексић, директор КЈП „Наш дом”

Жељко Марјановић, извршни директор ЈП „Водовод и канализација”

Жељко Радовић, директор ЈП „Паркинг сервис”

Милан Рачић, в.д. директора ЈКП „Топлана Лозница”

Владимир Петровић, директор Центра за социјални рад

Дејан Димитријевић, директор Установе за физичку културу „Лагатор”

Снежана Нешковић Симић, директорка Центра за културу „Вук Караџић”

Снежана Перић, директорка Туристичке организације града Лознице

Александра Савић, директорка НОКЦ „Вук Караџић”, Тршић

Радојка Станковић, в.д. начелника Одељења за друштвене делатности

Данијела Мирковић, шефица Одсека за буџет и финансије

Ненад Ђукановић, саветник за послове саобраћаја у Одељењу за привреду и локални економски развој

Љиљана Николић, самостални извршилац за развој пољопривреде у Одељењу за привреду и локални економски развој

Катарина Радаљац, архитекта у Одељењу за урбанизам градске управе
Биљана Илић, просторни планер у Одељењу за урбанизам градске управе
Јелена Тодоровић, архитекта у Одељењу за урбанизам градске управе
Љиљана Коларевић, просторни планер ЈП „Лозница развој”
Нада Миленковић, планер сарадник за геодетску област ЈП „Лозница развој”
Бранко Милошевић, руководилац градског зеленила ЈКП „Наш дом”
Јелена Николић, стручни сарадник за зеленило и хигијену ЈП „Лозница развој”
Бранислава Павловић, мастер инжењер пејзажне архитектуре ЈКП „Наш дом”
Милка Ђукић, саветница за послове заштите животне средине у Одељењу за привреду и локални економски развој
Бојан Лучић, координатор Канцеларије за младе
Александар Глишић, саветник у Одсеку за ванредне ситуације
Љиљана Ранковић, Удружење грађана „Светионик”
Драгиша Петровић, Републички геодетски завод- Служба за катастар непокретности Лозница
Жарко Цветиновић, руководилац Одељења за приступну мрежу Лозница, Телеком Србија АД
Срђан Бркић, начелник Полицијске станице Лозница
Зоран Миловановић, в.д. директор Националне служба за запошљавање - филијала Лозница

УНОПС / ЕУ ПРО Плус програм

Марко Вујачић, шеф програма, УНОПС
Оливера Костић, менаџерка, ЕУ ПРО Плус
Виктор Вељовић, менаџер сектора за развијање капацитета и руководилац процеса израде стратегија развоја урбаних подручја, ЕУ ПРО Плус
Ратка Чолић, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус
Велимир Шећеров, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Марија Максин, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Урош Радосављевић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Ана Граовац, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Милена Зиндовић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Александар Ђукић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Предраг Цветковић, стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Штефан Ках, саветник за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Николаос Карадимитриу, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус
Мартејн де Бројн, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус
Лорис Сервило, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус
Александра Радивојевић, сарадница сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Марија Косић, виша асистенткиња сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус
Маја Тања, виша асистенткиња сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Садржај

1	УВОД.....	1
2	ПРИСТУП И КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	3
2.1	ОПИС ИНТЕГРАЛНОГ ПРИСТУПА.....	4
2.2	ОПИС УКЉУЧИВАЊА ПАРТНЕРА	5
2.3	ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ.....	8
2.4	КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ.....	9
3	ОПИС ТЕРИТОРИЈЕ	13
4	ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНТЕКСТ	15
5	КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА.....	18
5.1	ДРУШТВО	18
5.1.1	Демографија.....	18
5.1.2	Социјално укључивање и социјална заштита.....	19
5.1.3	Становање	20
5.1.4	Објекти друштвеног стандарда	22
5.2	ЕКОНОМИЈА.....	25
5.2.1	Општа економска кретања и тржиште рада.....	25
5.2.2	Привреда и пословно окружење	27
5.2.3	Туризам и култура	28
5.3	УРБАНО ОКРУЖЕЊЕ.....	31
5.3.1	Историјски приказ просторног и урбаног развоја града	31
5.3.2	Урбано подручје.....	33
5.3.3	Природно окружење.....	35
5.3.4	Квалитет чинилаца животне средине, изложеност еколошким ризицима и ризицима климатских промена.....	37
5.3.5	Примарна комунална инфраструктура	42
5.3.6	Примарна саобраћајна инфраструктура и саобраћај	45
5.4	УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ.....	48
5.4.1	Пристап управљању.....	48
5.4.2	Извори финансирања	50
5.4.3	Транспарентност и информисање.....	52
6	SWOT АНАЛИЗА И ПОТРЕБЕ	54
6.1	ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	54
6.2	ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНИЗИЦИЈА И МОБИЛНОСТ	56
6.3	ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА	59
6.4	ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ	60
6.5	УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ.....	62

7	ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	65
7.1	ВИЗИЈА	65
7.2	ТЕМАТСКИ ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	65
8	ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ	73
8.1	СТРАТЕШКИ ПРИСТУП И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА.....	73
8.2	ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ.....	75
8.3	СПИСАК СТРАТЕШКИХ ПРОЈЕКТАТА	77
8.3.1	Идентитет урбаног подручја	77
8.3.2	Зелена и енергетска транзиција и урбана мобилност	77
8.3.3	Иновативна и паметна економија	77
8.3.4	Друштвено благостање	77
8.3.5	Управљање урбаним и територијалним развојем.....	78
8.4	СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ.....	79
9	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	81
10	МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА.....	87
11	ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	95
12	ИЗВОРИ.....	99
13	АНЕКСИ.....	103
	АНЕКС 1 - ОДЛУКА О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА.....	104
	АНЕКС 2 - СПИСАК ПРОЈЕКТНИХ ИДЕЈА	108
	АНЕКС 3 - УЧЕСНИЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ.....	111
	АНЕКС 4 - НАЦИОНАЛНИ И МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА.....	112

1 УВОД

Програм Европске уније за локални развој – ЕУ ПРО Плус доприноси уравнотежењем друштвено-економском развоју подршком управљању урбаним и територијалним развојем, економском расту и социјалној кохезији у 99 локалних самоуправа у два региона: Шумадије и Западне Србије и Јужне и Источне Србије. Европска унија (ЕУ) је определила 40 милиона евра посредством Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) 2020 за финансирање овог Програма, који води Министарство за европске интеграције Републике Србије а спроводи Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС).

Ослањајући се на резултате три претходна развојна програма, Програм у свим својим активностима посебну пажњу усмерава на добро управљање, дигитализацију и иновације, еколошке и аспекте климатских промена, као и родну равноправност. Поред тога, ЕУ ПРО Плус ће делом својих активности, где је релевантно и могуће, доприносити отклањању неких од негативних последица пандемије КОВИДА-19.

Директни корисници Програма ЕУ ПРО Плус су Министарство за европске интеграције, 99 јединица локалних самоуправа (ЈЛС), структуре локалне управе, регионалне развојне агенције (РРА), друге организације за подршку пословању, микро, мала и средња предузећа (ММСП) и организације цивилног друштва (ОЦД), док су крајњи корисници програма становници 99 градова и општина. Све програмске активности су предузете у партнерству са Владом Републике Србије, уз поштовање националних политика и приоритета, како би се обезбедило национално „власништво” над њима и допринело развоју националних капацитета. ЕУ ПРО Плус програм је заснован на Националним приоритетима за међународну помоћ до 2025. године Републике Србије, који је од кључног значаја за привредни и друштвени развој и процес европских интеграција, при чему ће нарочито да допринесе припремама за испуњење захтева из Поглавља 22 преговора о приступању ЕУ – Регионална политика и координација структурних инструмената.

Непосредна техничка помоћ је пружена са циљем унапређења компетенција ЈЛС да уведу и спроводе интегрални приступ територијалном развоју, у складу са политикама територијалног развоја ЕУ. Како би се применио интегрални и одржив приступ планирању развоја, Програм је пружио подршку локалним самоуправа кроз израду територијалних стратегија. Путем Јавног позива за подношење пријава за израду територијалних стратегија, одабрано је укупно 12 територија - урбаних подручја које у свом саставу укључују 31 ЈЛС¹. Активности Програма су обухватиле следеће: а) подршку интердисциплинарним радним групама формираним за израду стратегија, у виду саветодавне помоћи и организације обуке и радионица за израду стратегија, б) организацију и фасилитацију укључивања стејкхолдера (тематски округли столови и радионице са стручњацима и широм јавношћу) и партиципацију грађана (анкетирање, јавни форуми и јавне расправе), в) пружање техничке подршке за консолидацију материјала и формулацију стратегија, г) припрему за штампу и штампање стратегија, и подршку јачању транспарентности кроз израду веб странице стратегије са приказом процеса израде стратегије.

Временски хоризонт предвиђен за реализацију територијалних стратегија је 2034. година, односно период који обухвата два програмска периода Кохезионе политике ЕУ.

¹Урбана подручја града Бора, Крушевца, Лесковца, Лознице, Новог Пазара, Смедерева, Шапца; Урбано подручје града Крагујевца и општина Аранђеловац, Баточина, Кнић, Лапово, Рача и Топола; Урбано подручје Града Зајечара и општина Болевац, Књажевац и Сокобања, Урбано подручје града Ниша и општина Гацин Хан, Мерошина и Сврљиг; Урбано подручје града Пирота и општина Бабушница, Бела Паланка и Димитровград и Урбано подручје града Ужица и општина Бајина Башта, Чајетина, Пожега и Прибој.

2 ПРИСТУП И КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју урбаног подручја, заснованом на подстицању:

- примене интегралног и партиципативног приступа развоју друштва и привреде, развоју предела, културног и градитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма и јачању урбано-руралних веза;
- прелаза на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, ублажавања и прилагођавања климатским променама, спречавања и управљања ризицима, одрживе и мултимодалне урбане мобилности;
- иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије, уз боље коришћење потенцијала дигиталних технологија у иновационе сврхе;
- јачања социјалне компоненте спровођењем европског стуба социјалних права у домену запошљавања, образовања, социоекономске укључености и интеграције, становања, социјалне и здравствене заштите, културе, спорта и рекреације, стварања подстицајног окружења за иницијативе и активности младих, и социјалних иновација.

Стратегија поставља приоритете одрживог и интегралног територијалног развоја, доприноси ефикаснијем удруживању извора финансирања и ефективнијем коришћењу финансијских средстава и развијању веза унутар и изван окружења.

Разлози за израду Стратегије развоја урбаног подручја су:

- подстицање одрживог и интегралног развоја урбаног подручја;
- идентификовање кључних потреба развоја урбаног подручја;
- подстицање ефективног коришћења и унапређење управљања урбаним/територијалним капиталом;
- примена ЕУ инструмената управљања развојем, која омогућава успостављање оквира за одрживи и интегрални урбани и територијални развој урбаног подручја повезивањем традиционалног система просторно-урбанистичког планирања, планског система јавних политика, унапређења финансирања урбаног развоја и управљања локалним јавним финансијама;
- побољшање услова за урбани развој у складу са Новом Кохезионом политиком ЕУ, Париским споразумом, Урбаном агендом ЕУ, Новом Лајпцишком повељом о одрживим европским градовима, Зеленим договором за Западни Балкан и другим документима ЕУ;
- имплементација Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године: Мера 5.2.3 Примена инструмената Кохезионе политике ЕУ - интегралних територијалних инвестиција (*ITI – Integrated Territorial Investment*), у оквиру Пакета мера 5.2 - Унапређење управљања јавним финансијама за одрживи и интегрални урбани развој, и мера 5.3.3 Локалне стратегије интегралног урбаног развоја у оквиру Пакета мера 5.3 - Интегрално планирање одрживог урбаног развоја) у оквиру Стратешког правца Управљање урбаним развојем;
- дефинисање стратешког оквира за пројекте урбаног развоја;
- подстицање управљања развојем на више нивоа и примене различитих управљачких инструмената (колаборативних, командних, хибридних); подстицање приступа са

више актера (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор); унапређење међуопштинске сарадње; подстицање партиципативног приступа и укључивања локалних актера; подстицање мешања (енг. *blending*) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних); јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја;

-унапређење институционалних и кадровских капацитета и управљачких механизма за спровођење Стратегије.

2.1 ОПИС ИНТЕГРАЛНОГ ПРИСТУПА

Интеграција је један од четири кључна елемента приступа планирању интегралног и одрживог територијалног развоја (ИОТР) тестираног у оквиру програма ЕУ ПРО Плус. Интеграција има две главне димензије: просторну и тематску интеграцију. Просторна димензија интеграције, иако је важна за све типове урбаних подручја, посебно је релевантна за оне који су припремали стратегије интегралних територијалних инвестиција (ИТИ), односно урбана подручја која покривају више од једне ЈЛС.

Тематски аспект интегралног приступа је кључна карактеристика територијалних стратегија који подразумева интегрални приступ међу различитим секторским политикама. Стратегије могу да покривају широк спектар политика, од различитих типова инфраструктуре, до пословне подршке, социјалних мера или инвестиција у животну средину. Инструменти тестирани у ЕУ ПРО Плус програму примењују мултисекторски приступ, који превазилази традиционалне секторске политике, при томе, подржавајући предлоге решења, која су заснована на месту (енг. *place-based*) и интегрална, чиме се омогућавају међусобно повезани и међусекторски одговори на урбане изазове.

У оквиру Кохезионе политике ЕУ 2021-27, интегрални приступ је један од четири обавезна елемента територијалних стратегија, с прописима који траже „опис интегралног приступа за решавање препознатих развојних потреба и потенцијала подручја”². Наведени приступ и прописани садржај територијалних стратегија, дефинисани новом легислативом Европске комисије из 2021.године, определили су и правни основ за доношење ове стратегије, а то су чланови 49. и 50. Закона о планском систему³. Наиме,, интеграција је кључна димензија Кохезионе политике у ширем смислу, што подразумева не само интеграцију између различитих нивоа управљање (вертикално) и различитих просторних нивоа и области (територијално), већ, што је најважније, и координацију између различитих области политике (хоризонтално).

Међусекторски приступ има за циљ превазилажење „структура силоса”, односно традиционалне поделе функција према секторима или областима политике, која је типично присутна у јавној управи. Постоји и хоризонтална и вертикална димензија међусекторског приступа: хоризонтална се односи на однос између одељења у истој управи (нпр. у ЈЛС), а вертикална се односи на однос између одељења у различитим управама, одељењима државне управе или другим пружаоцима услуга. Према Приручнику о стратегијама одрживог урбаног развоја Заједничког истраживачког центра Европске комисије, међусекторска интеграција може се постићи: 1) обезбеђивањем доследности принципа и циљева креирања политика међу различитим секторима политике у јавној управи, усклађивањем приоритета и временских

²Видети члан 29 Уредбе о заједничким одредбама:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EN>

³Закон о планском систему РС ("Сл.гласник Републике Србије" бр. 30/2018)

<https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-planskom-sistemu-republike-srbije.html>

оквира; и 2) сарадњом између различитих одељења на свим нивоима, како би се заједнички креирале политике⁴.

Баш као и у кохезионој политици ЕУ, стратегије развијене у контексту ЕУ ПРО Плус програма су мултисекторске, организоване у оквиру пет циљева који представљају различите тематске области, и стога захтевају међусекторску интеграцију. У пракси, ово може бити подржано јаким структурама за координацију које укључују актере и друге организације у свим фазама, чиме се обезбеђује подршка за спровођење међусекторске стратегије. Пројекти који се подржавају треба да допринесу циљевима стратегије и да буду међусекторски повезани. То захтева адекватне процедуре, као што су подобност пројекта и критеријуми одабира, јер ће они имати велики утицај на то колико ће пројекти бити интегрисани и како ће бити повезани са стратегијом⁵.

2.2 ОПИС УКЉУЧИВАЊА ПАРТНЕРА

У динамичном окружењу одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја, креирање и спровођење ефикасних стратегија је од кључног значаја за обезбеђивање просперитета и одрживости градова и ширих урбаних подручја. Територијална стратегија трасира путању за развој, обухватајући различите секторе као што су: инфраструктура, привреда, животна средина, услуге социјалне заштите и др. Међутим, сложеност савремених изазова захтева колаборативни приступ који превазилази ЈЛС. Укључивање партнера - различитих нивоа управе, непрофитних организација, приватних предузећа, друштвених група, универзитета, института, развојних и истраживачких организација, игра кључну улогу у обликовању и спровођењу успешне територијалне стратегије.

Партнери у територијалној стратегији

Израда и спровођење територијалне стратегије имају огромну корист јер укључују различита виђења, експертизе и ресурсе које уносе различити партнери. Свеобухватна територијална стратегија укључује следеће врсте партнера:

- Управе: Општински (градски) и републички органи управе су одлучујући партнери због својих регулаторних овлашћења, финансијских ресурса и компетенција за креирање политике. Њихово учешће обезбеђује усклађеност са ширим развојним циљевима и ефикасну координацију напора.
- Непрофитне организације: Организације цивилног друштва често блиско сарађују са заједницама, бавећи се друштвеним и еколошким изазовима. Њихово познавање окружења може помоћи у идентификацији конкретних потреба, места бриге и приоритета локалног становништва.
- Приватна предузећа: Учесће приватног сектора је од виталног значаја за развој инфраструктуре, иновација и привредног раста. Сарадња с предузећима може довести до улагања у некретнине, саобраћај, енергију и технологију, чиме се подстиче напредак у урбаним подручјима.

⁴Fioretti C, Pertoldi M, Busti M and Van Heerden S (2020) Handbook of Sustainable Urban Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118841>

⁵Pertoldi M, Fioretti C, Guzzo F, Testori G, De Bruijn M, Ferry M, Kah S, Servillo L A and Windisch S (2022) Handbook of Territorial and Local Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130788>

- Академске и истраживачке институције: Универзитети и истраживачке организације доприносе интелектуалном капиталу тако што спроводе студије, анализирају податке и предлажу решења заснована на доказима. Њихово истраживање може водити формулисању стратегије засноване на здравим принципима.
- Групе у заједници и грађани: Локално становништво и организације у заједници обезбеђују да се узму у обзир стварне потребе грађана, чиме се ствара основ да се стратегије развијају на локалном знању. Партиципација локалног становништва подстиче осећај власништва, обезбеђује инклузивност и повећава вероватноћу успешне имплементације стратегија.
- Међународне организације: Сарадња са међународним организацијама и градовима омогућава учење на примерима из најбољих светских пракси, приступ финансијама и размену искустава. Овапартнерствасмогуолакшатиразменузнања и прекограничнусарадњу.

Укључивање партнера у територијалне стратегије има неколико предности, оно ће унапредити квалитет израде стратегије и подржати њено делотворно спровођење. Стога су партнерство и партиципација важни предуслови за развијање територијалне стратегије у оквиру кохезионе политике ЕУ. Такође, иницијатива Нови европски Баухаус наглашава додатну вредност комбиновања локалног знања са интердисциплинарним приступом у остваривању креативних решења за друштвене проблеме - решења која су инклузивна, одржива и лепа.

Укључивање партнера у фази израде стратегије помоћи ће у:

- Идентификацији проблема: Партнери доприносе својом стручношћу како би свеобухватно проценили изазове и могућности развоја. Овај заједнички напор обезбеђује „нијансираније” разумевање урбаног подручја.
- Прикупљању и анализи података: Академске и истраживачке институције, заједно с невладиним организацијама, могу помоћи у прикупљању и анализи података како би се идентификовали трендови, недостаци и потенцијална решења.
- Укључивању стејкхолдера: Групе у заједници, невладине организације, управа и јавне организације раде заједно на укључивању грађана - на састанцима, радионицама и у истраживањима. Овај партиципативни приступ гарантује да је стратегија усклађена с потребама оних којима служи.
- Успостављању стратешке визије: Колаборативне радионице које укључују различите актере омогућавају креирање заједничке визије развоја урбаног подручја. Овај процес обезбеђује да стратегија одражава различита виђења.
- Формулисању решења: Црпећи знања из различитих сектора, својим идејама приватна предузећа, невладине организације и академске институције доприносе предлагању иновативних решења.

Подједнако је важно и ангажовање партнера у фази спровођења територијалне стратегије. То често представља изазов јер је лакше дати мишљење или доставити податке него се упустити у конкретне активности. Уобичајена замка у развоју територијалне стратегије је да се очекују активности од партнера који нису били укључени у развој стратегије и који се не осећају ангажовано. Или обрнуто, партнери који су ангажовали ресурсе и знање у фази израде стратегије касније нису били укључени у реализацију активности, што доводи до разочарења. Територијалне стратегије ЕУ ПРО Плус програма овоме посвећују посебну пажњу.

Улоге које партнери могу играти у спровођењу стратегије су следеће:

- **Подршка путем ресурса:** Партнери играју кључну улогу у обезбеђивању финансијских средстава неопходних за успешно спровођење различитих аспеката стратегије одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја. Национална и локална управа, њихове агенције и предузећа, приватна предузећа и међународне организације издвајају средства која омогућавају реализацију инфраструктурних пројеката, програма у заједници и одрживих иницијатива. Ови ресурси су од виталног значаја за унапређење система саобраћаја, унапређење водовода и канализације, подстицање примене обновљивих извора енергије и привредног раста унутар ширег урбаног подручја.
- **Технологија и иновације:** Партнери, укључујући академске институције и приватна предузећа, у први план постављају своју стручност у технологијама и иновацијама. За суочавање са ургентним изазовима урбаног развоја они предлажу иновативна решења. Примена технологије „паметних градова” омогућава оптимизацију градских услуга, а решења која укључују обновљиву енергију смањују емисије угљеника. Платформе дигиталног управљања и системи за анализу података, на пример ГИС, побољшавају ефикасност деловања. Ова инфузија иновација помаже у стварању одрживог и напредног урбаног подручја.
- **Партиципација заједнице:** Партнери се активно ангажују са локалним заједницама како би обезбедили да стратегија одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја буде прилагођена конкретним потребама и аспирацијама становника. Овај процес партиципације не подстиче само осећај власништва над процесом и одлукама и инклузивности, већ помаже и у реализацији циљаних друштвених и еколошких пројеката и унапређује, на пример, еколошку свест, смањење количине отпада или увођење нових зелених површина. Организације цивилног друштва и групе за заговарање могу да сарађују с јавним сектором како би се залагале за промене политика које су у складу са стратегијом одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја, тиме обезбеђујући да су принципи стратегије уграде и у легални оквир.
- **Доношење одлука засновано на подацима:** Академске институције и истраживачке групе доприносе реализацији стратегије прикупљањем, анализом и коришћењем података. Овај приступ, заснован на подацима, усмерава процес доношења одлука и омогућава свим заинтересованим странама да прате напредак, идентификују области где је неопходно унапређење, и доносе одлуке на основу информација. Анализа података пружа увид у делотворност различитих иницијатива, помажући урбанистима/планерима и креаторима политике да стратегије прилагоде и унапреде у реалном времену. Овај аналитички приступ обезбеђује да територијална стратегија остане релевантна и да одговара на потребе урбаног подручја које се мења и еволуира.
- **Развијање капацитета и сарадња:** Партнери сарађују како би развили капацитете међу стејкхолдерима укљученим у имплементацију стратегије. То се одвија кроз програме обуке, радионице и иницијативе за размену знања које за циљ имају унапређење компетенција запослених у јавној управи, локалних лидера у заједници и других кључних учесника. Овај напор на развијању капацитета обезбеђује да су они који су одговорни за спровођење стратегије стекли разумевање, знање и вештине о примени различитих инструмената, неопходних за успешну имплементацију. Штавише, међусекторска сарадња међу партнерима подстиче културу заједничког решавања проблема, ослањајући се на снаге различитих актера да се суоче са сложеним урбаним изазовима и промовишу инклузивни развој.

Шире урбано подручје је сложени миље који захтева заједнички приступ да би се створила трајна позитивна промена. Укључивање партнера у припрему и реализацију територијалне стратегије обогаћује тај процес различитим виђењима, ресурсима и стручним знањима. Подстицањем успостављања партнерства између управе, непрофитних организација, приватних предузећа, академије и истраживачких институција и различитих група у заједници, урбана подручја у ЕУ ПРО Плус програму имају прилику да развијају и спровode висококвалитетне територијалне стратегије које ће довести до одрживе и инклузивне трансформације урбаних подручја.

2.3 ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

У изради Стратегије примењени су партиципативни и интегрални приступ уз сагледавање просторне димензије урбаног и територијалног развоја и организацију процеса којом се обезбеђује координација и сарадња.

Стратегија полази од тема садржаних у међународним и националним политикама интегралног и одрживог урбаног и територијалног развоја, које су прилагођене локалном контексту урбаног и територијалног развоја у Републици Србији. То је остварено применом партиципативног приступа кроз јавни дијалог и интер и трансдисциплинару сарадњу широког круга актера из различитих сектора, професионалних поља и нивоа управе. Примењени партиципативни поступак одликују диверзитет (заступљених институција/учесника, нивоа управе, политика, дисциплина, и др.), интеракција применом метода консултација и активне партиципације и постојање механизма за селекцију (приоритизацију). Сврха је да се:

- идентификују кључне потребе урбаног и територијалног развоја и унапреди коришћење урбаног/територијалног капитала;
- дефинише стратешки оквир (за временски хоризонт до 2034. год., тј. два програмска периода кохезионе политике Европске уније), који је заснован на управљачким инструментима и оријентисан ка ефикасној и ефективној имплементацији;
- омогући отворен и флексибилан приступ темама управљања урбаним и територијалним развојем у локалном контексту имајући у виду административни, правни, институционални оквир, капацитете и др;
- омогући интер и трансдисциплинарна дискусија о пресечним (енг. *cross-cutting*) темама урбаног развоја како би се превазишла ограничења секторског приступа;
- обезбеди учешће заинтересованих актера у решавању кључних проблема и изазова, идентификацији подручја интервенције и приоритизацији пројеката урбаног развоја, као и да се омогући оптимално комбиновање ресурса.

Формулисање Стратегије је спроведено у складу са Законом о родној равноправности ("Службени гласник РС", бр. 52/2021) кроз примену принципа родне перспективе у планирању и доношењу јавних политика у областима планирања, саобраћаја и инфраструктуре (члан 40 Закона). Интеграција родне перспективе у процес израде Стратегија је подржана партиципативним приступом и комуникацијом као инструментима за репрезентацију различитих интереса унутар локалне заједнице који се тичу свакодневног рада, економских навика, друштвене и културне праксе, као и потреба приступа јавним наменама.

Организација процеса израде Стратегије подразумева координацију сарадње између различитих сектора и нивоа управе, олакшано вођење комуникације са учесницима процеса планирања, успостављање мрежа управе и актера на обухваћеном урбаном подручју и са

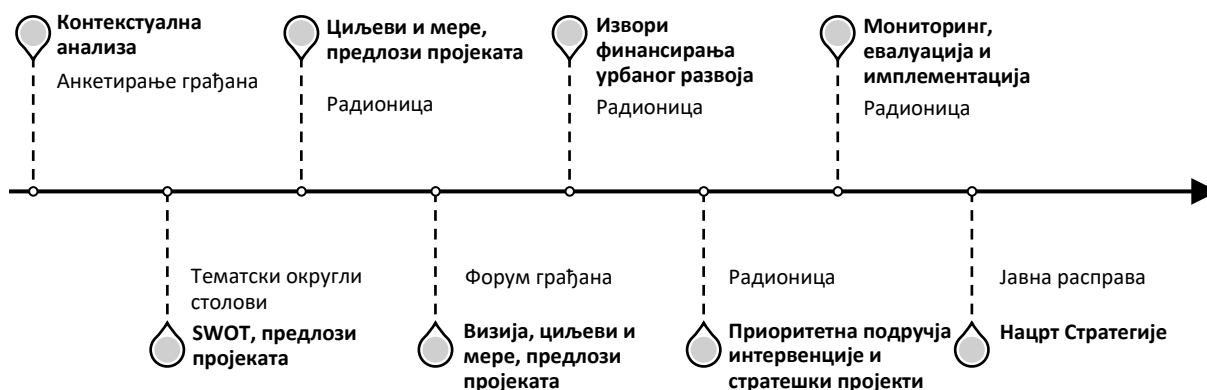
окужењем, као и укључивање локалне економије, представника јавних институција, образовања и науке, и других релевантних актера у планирању и спровођењу програма и пројеката урбаног развоја.

2.4 КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Процес израде Стратегије је покренут 2022. године успостављањем институционалног оквира, доношењем Одлуке о приступању изради Стратегије, Решења о образовању Савета за развој урбаног подручја и Решења о формирању Радне групе за израду стратегије. Задатак је био да се процене потребе, формулишу визија, циљеви и мере, и да се мапирају подручја интервенције и стратешки пројекти унутар међусекторског, транспарентног и партиципативног окружења са актерима из различитих сектора.

Кораци у процесу израде Стратегије су били следећи (Графички приказ 1):

- 1) Контекстуална анализа по тематским областима;
- 2) SWOT анализа кроз идентификовање кључних проблема урбаног и територијалног развоја и процену потреба;
- 3) Визија, циљеви и мере;
- 4) Изворифинансирања;
- 5) Приоритетна подручја интервенције и стратешки пројекти;
- 6) Мониторинг, евалуација, имплементација Стратегије и управљачки механизми.

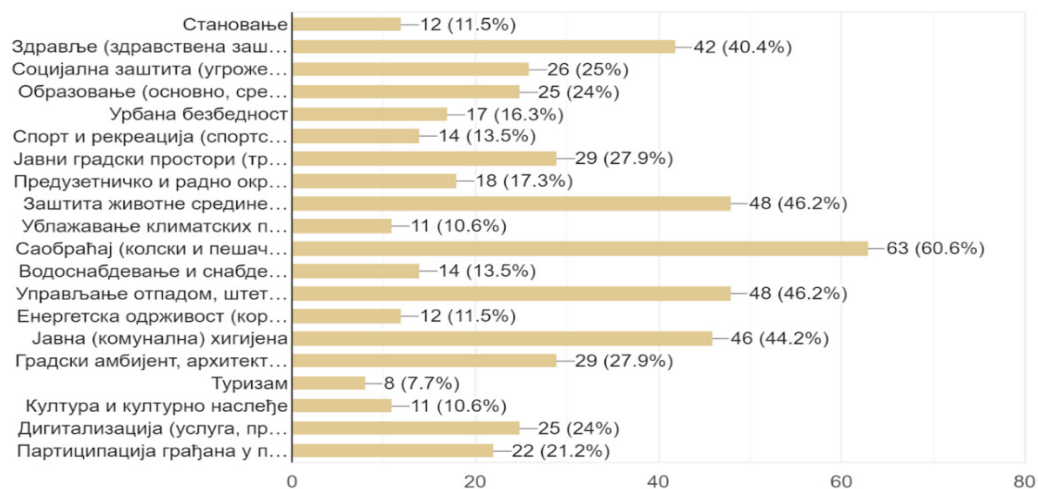
Графички приказ 1: *Кораци у процесу израде стратегије*

У првом кораку је израђена контекстуална анализа по тематским областима: а) Друштво (демографија, социјално укључивање и услуге социјалне помоћи, социјална и здравствена инфраструктура, образовање); б) Економија (општа економска кретања, тржиште рада, пословно окружење, туризам и култура); ц) Урбано окружење (квалитет урбаних структура и јавних простора, квалитет урбаног окружења, изложеност еколошким ризицима и климатским ризицима, примарна инфраструктура, инфраструктура за мобилност и интернетску повезаност, урбани превоз, управљање урбаним развојем). Анализу стања је пратило и онлајн анкетирање грађана, чији су резултати посебно приказани на тематским округлим столовима (Прилог 1).

Прилог 1: Резултати анкетирања грађана(извор података: Град лозница)

6. У којим од следећих области локална управа треба нешто да предузме? (наведите пет)

104 responses

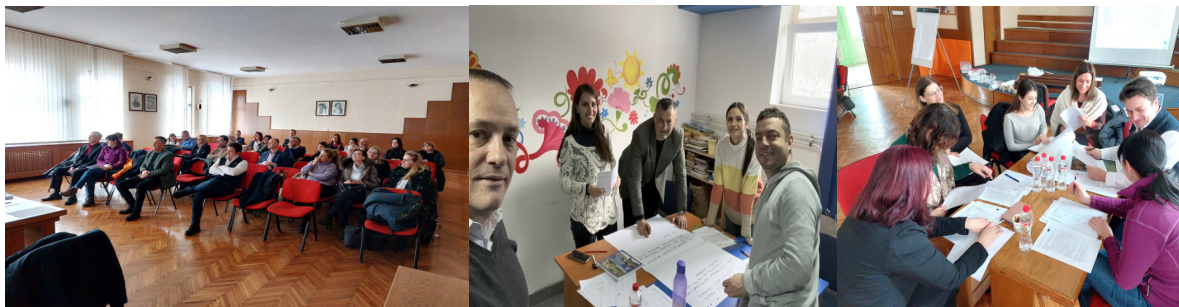

Након овог корака припремљена је прелиминарна SWOT анализа, која је на тематским округлим столовима презентована, дискутована и допуњена. Тематски округли столови су одржани на следеће теме: 1) Економски развој (иновативна, паметна, нискоугљенична и циркуларна економија); 2) Енергија (чиста и праведна), зелена и плава улагања; ублажавање и прилагођавање климатским променама, спречавање и управљање ризицима; 3) Одржива и мултимодална урбана мобилност; 4) Друштвено благостање - запошљавање, образовање, становање, социјална и здравствена заштита, култура, социо-економска укљученост и интеграције, социјалне иновације; 5) Урбана обнова и регенерација (урбане структуре, јавни простори, и др.), развој предела, културног и градитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма и јачање урбано-руралних веза; и 6) Управљање урбаним и територијалним развојем. Уједно, на тематским округлим столовима су почеле да се евидентирају и прве идеје за пројекте и приоритетна подручја интервенције, за шта је коришћена техника мапирања.

Слика 1: Тематски округли столови – презентација контекстуалне анализе, SWOT, предлози пројеката, Научно-образовно културни центар „Вук Караџић”, 1. и 2. март 2023. године

У наредном кораку, након уношења свих коментара учесника и консолидације материјала, припремљена је финална SWOT анализа са проценом потреба, као и предлог циљева и мера, што је дискутовано и верификовано на првој радионици са члановима Савета за развој и Радне групе.

Слика 2: Радионица циљеви и мере, Гимназија „Вук Караџић” и Омладински центар Лозница, 5. април 2023. године

Сумирани резултати су приказани на Форуму грађана, који је следио. Том приликом учесници форума су давали предлоге за формулацију визије развоја урбаног подручја, допуне и преформулације мера и циљева. На форуму је дискутован предлог подручја интервенције и дати су додатни предлози идеја за пројекте. Скуп је отворен изложбом дечијих цртежа ученика основних школа на тему ”Мој град/територија у будућности”, а учесници су оцењивали дечије радове. На крају форума најбољи дечији радови су награђени признањима и пригодним књигама.

На наредној радионици о изворима финансирања урбаног и територијалног развоја детаљно су приказани национални и међународни извори финансирања урбаног и територијалног развоја у Србији. Учесници радионице су указали на још неке од националних извора финансирања, и исказали задовољство најновијим прегледом могућности за коришћење различитих фондова, донација, кредита и др. Припремљени материјал у широј верзији достављен је свим локалним и регионалним партнерима ЕУ ПРО Плус програма у свих 99 ЈЛС.

На трећој по реду радионици, представљена су мапирана приоритетна подручја интервенције и консолидовани стратешки пројекти. И овде су након дискусије са локалним партнерима материјали кориговани и допуњени.

Слика 3: Форум грађана - визија, циљеви и мере, изложба дечијих цртежа, радионица приоритетна подручја интервенције и стратешки пројекти, Гимназија „Вук Караџић”, Лозница, 26. јули 2023. године

Последња у низу радионица одржана је на тему мониторинга, евалуације, имплементације стратегије и управљачким механизмима. Протекла је уз живу дискусију о неопходном развоју институционалних капацитета и сагледавању могућности за успостављање јединице за координацију пројеката.

Припремљени материјал Нацрта стратегије представљен је на јавној расправи, која се одвијала у форми презентације и дискусије, и достављања сугестија и примедби од стране јавности. Након кориговања Нацрта стратегије у односу на достављене сугестије и примедбе, материјал је упућен скупштини на усвајање.

Слика 4: Јавна расправа – презентација и дискусија, Гимназија „Вук Караџић”, Лозница, 25. октобар 2023. године

По усвајању, град и стручне институције на пољу урбаног и територијалног развоја чека важан задатак имплементације Стратегије. Слично међународним искуствима, и ова Стратегија развоја урбаног подручја тежи успостављању ефективнијег и ефикаснијег финансирања урбаног и територијалног развоја.

3 ОПИС ТЕРИТОРИЈЕ

Урбана подручја у Републици Србији дефинисана су кроз систем урбаних центара у Нацрту просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године и извештају о стратешкој процени утицаја просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године на животну средину. Градови - центри урбаних подручја који могу успоставити урбана подручја за потребе тестирања примене механизма интегралних територијалних инвестиција (ИТИ) дефинисани су Смерницама за подносиоце пријава у оквиру Јавног позива за подношење пријава за израду територијалних стратегија у оквиру ЕУ ПРО Плус програма кроз два сета критеријума:

Основни критеријуми

- а) Да су јединице локалне самоуправе (ЈЛС) класификоване као урбано подручје - центар интеграције више од 100.000 становника, или урбано подручје - центар интеграције више од 40,000 становника као што је дефинисано у систему урбаних центара у Нацрту просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године и извештају о стратешкој процени утицаја просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године на животну средину и у случају шире територије,
- и додатно у случају шире територије:
- в) Испуњавају услов просторног континуитета територије,
- г) Обезбеђују партнерство са најмање три (3) ЈЛС што је потврђено потписивањем изјаве о партнерству за аплицирање и партнерског споразума између ЈЛС, и
- д) Обезбеђују партнерство са Регионалном развојном агенцијом (РРА) која обухвата територију о којој је реч.

Додатни критеријуми

- а) Капацитети подносиоца пријаве да примењује инструменте територијалног развоја:
 - 1) Постојање интерних институционалних капацитета односно капацитета за урбанистичко планирање у оквиру одељења, завода или јавног предузећа ЈЛС;

локалних канцеларија за економски развој или других сличних капацитета; одељења/ институције за социјална и питања заштите животне средине, итд.

2) Искуство у сличним акцијама – у спровођењу партиципативних процеса, примени нових метода и иновативних приступа у урбаном развоју и повезаним пројектима које је финансирала ЕУ

б) Друштвено-економске и просторне карактеристике:

1) У случају уже територије: индустријско/пословне и комерцијалне зоне и браунфилд локације: бесправно изграђене и неразвијене периферне градске зоне (подручја неконтролисаног ширења урбаних насеља) и деградација руралног подручја; угрожене урбане структуре и централне градске зоне; делови урбаних насеља са концентрацијом социјалних проблема – социјално укључивање и смањење сиромаштва; насеља или делови насеља изложени проблемима заштите животне средине и климатским променама; просторне целине са културним и градитељским наслеђем, важним обележјима културног и историјског развоја урбаног насеља/групације урбаних насеља.

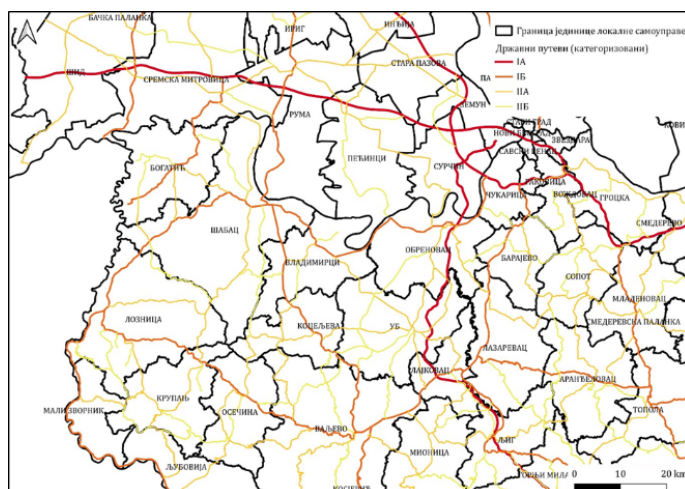
2) У случају шире територије: заједничке карактеристике – важни инфраструктурни коридори, географија, морфологија, индустријски капацитети; ендегени потенцијал; заједничке потребе, проблеми и изазови и заједнички развојни планови и иницијативе.

в) Искуство у партнерствима (у случају шире територије)

1) Релевантна партнерства успостављена ради спровођења сличних или повезаних иницијатива у претходном периоду а која могу представљати темеље за успостављање управљачких механизма који ће обезбедити спровођење територијалне стратегије.

4 ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНТЕКСТ

Град Лозница (ЈЛС) се налази у западној Србији и обухваћен је Мачванским управним округом. Према номенклатури статистичких територијалних јединица припада статистичком региону (НСТЈ2) Шумадије и Западне Србије. Подручје ЈЛС налази се између ЈЛС Шабац на североистоку, Крупањ на југоистоку, Мали Зворник на југозападу, Бијељина и Зворник (Република Српска, Босна и Херцеговина) на западу (Графички приказ 2).

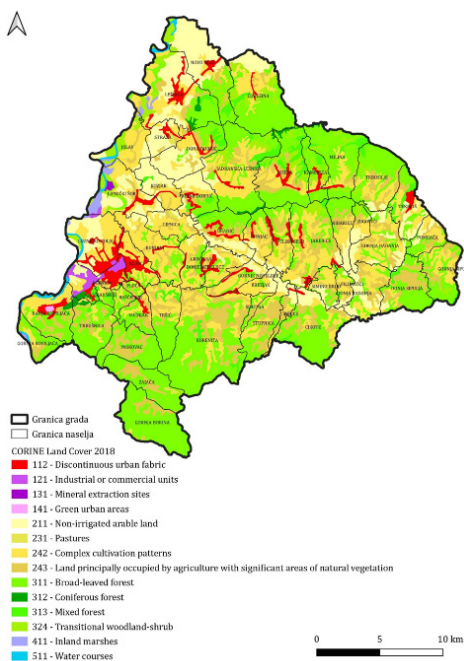

Графички приказ 2: Положај и саобраћајна повезаност ЈЛС Лознице (извор просторних података: Карта државних путева, ЈП „Путеви Србије”, 2022; Регистар просторних јединица)

Према Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године⁶ Лозница је сврстана у урбане центре државног значаја, на секундарном појасу развоја. Према Нацрту Просторног плана Републике Србије до 2035. године⁷, урбано подручје Лознице сврстано је у подручја са утицајном зоном са више од 40.000 становника која приоритетно морају да унапреде свој функцијски капацитет, посебно у домену привреде, услуга јавних служби и институција. Урбано подручје Лознице се налази на секундарном дринско – шумадијско - хомољском појасу развоја који омогућава унапређење интеррегионалне и трансграничне сарадње.

Са значајним урбаним центрима у окружењу, Београдом, Шапцем, Ваљевом и другим, Лозница саобраћане везе остварује: државним путем ИБ реда бр. 26 - Београд - Обреновац - Шабац - Лозница - државна граница са Босном и Херцеговином (гранични прелаз Мали Зворник); и државним путем ИБ реда бр. 27 - државна граница са Босном и Херцеговином (гранични прелаз Трбушница) - Лозница - Осечина - Ваљево - Лајковац - Лазаревац - Аранђеловац - Топола - Рача - Свилајнац. Са мањим центрима и осталим насељима у окружењу Лозница је повезана и мрежом државних путева ПА и ПБ реда (Графички приказ 2). Поред друмског, на територији ЈЛС, заступљен је и железнички саобраћај (регионална неелектрифицирана железничка пруга Рума - Шабац - Лозница - Мали Зворник).

ЈЛС Лозница обухвата територију површине 612km². У физичко-географском смислу ЈЛС се диференцира на: долину Јадра у средини, са алувијалном равни Дрине према западу и околне планине - Цер са Иверком на северу, Влашић на истоку и Гучево на југу. Коришћено пољопривредно земљиште заузима 42,5% укупне површине ЈЛС, док обрасле шумске површине заузимају 32,7% (Графички приказ 3). Оранице и баште чине 84% (21.831 ha) пољопривредног земљишта, 8,5% (2.218 ha) чине ливаде и пашњаци, док воћњаци чине 6,7% (1.744 ha).

Графички приказ 3: Намена земљишта на територији ЈЛС Лозница(извор просторних података: CopernicusLandMonitoringService, 2022; Републички геодетски завод, 2020)

⁶ Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године, „Службени гласник РС”, број 88/2010

⁷ Нацрт Просторног плана Републике Србије до 2035. године, Министарство грађевина, саобраћаја и инфраструктуре, 2023

Према Попису становништва 2011. године у ЈЛС Лозница живело је 79.456 становника (1,1% становништва Републике, односно 26,5% становништва Мачванског округа), док према првим резултатима Пописа становништва 2022. године на истом простору живи 72.062 становника, око 7 хиљада становника мање у односу на претходни Попис и око 14 хиљада становника мање у односу на почетак 21. века, тј. Попис становништва 2002. године (када је у ЈЛС живело 86.413 становника)⁸. У периоду од 2012. до 2021. године обе компоненте кретања становништва ЈЛС биле су негативне. Просечна густина насељености на територији ЈЛС (2022. године) износи 119 ст./km², што је значајно изнад просека Републике (76ст./km²), региона Шумадије и Западне Србије (69ст./km²) и Мачванског округа (82ст./km²). ЈЛС Лозница обухвата 54 насељена места, од којих статус градског имају два насеља, урбана насеља Лозница и Бања Ковиљача. Према Попису становништва 2011. године у Лозници живело је 19.212 становника, односно 24,2% укупног становништва ЈЛС. Према попису становништва из 2022. године на територији насељених места Лознице и Бање Ковиљаче (градска насеља) живело је 23.988 становника што је чинило 33,2% укупног становништва. У категорији насеља од 5.000 до 10.000 становника налазе се 3 приградска насеља - урбано насеље Бања Ковиљача и насеља Лозничко Поље и Клупци, код којих је уочљив процес морфолошког спајања са Лозницом, а у којима је заједно са Лозницом 2011. године живела половина укупног становништва ЈЛС.

На територији града Лознице евидентирано је 27 непокретних културних добара (НКД), од тога: 21 споменик културе, 4 знаменита места и 2 просторно културно-историјске целине. У категорији НКД од изузетног значаја су два знаменита места: Спомен кућа Вука Стефановића Караџића у Тршићу и Спомен-костурница на Церу (насеље Текериш). Манастири Троноша (насеље Коренита) и Чокешина (насеље Чокешина) споменици су културе сврстани у категорију НКД од великог значаја. На територији ЈЛС налази се заштићен Предео изузетних одлика Тршић-Троноша, а у поступку заштите је Предео изузетних одлика планина Цер које је и планирано ИБА подручје, док су планиране за заштиту и Подрињске планине.

5 КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА

5.1 ДРУШТВО

5.1.1 Демографија

Према Попису становништва 2011. године у ЈЛС Лозница живело је 79.456 становника (1,1% становништва Републике, односно 26,5% становништва Мачванског округа), док према првим резултатима Пописа становништва 2022. године на истом простору живи 72.062 становника, око 7 хиљада становника мање у односу на претходни Попис и око 14 хиљада становника мање у односу на почетак 21. века, тј. Попис становништва 2002. године (када је у ЈЛС живело 86.413 становника)⁹. У периоду од 2012. до 2021. године обе компоненте кретања становништва Града биле су негативне. У наведеном периоду рођено је 6.973, а умрло 11.215 становника (укупна природна промена -4.242). Миграциони салдо, посматран са аспекта унутрашњих миграција (без миграција у иностранство), у истом периоду је износио -2.199 становника (досељено је 15.037 становника, док је 17.236 одсељено).

Однос између градског и сеоског становништва је око 30:70%. Подела становништва по полу се не истиче. Стопа наталитета је у константном паду и 2021. године је износила 9,1, што је

⁸ Републички завод за статистику, 2014; Републички завод за статистику, 2022

⁹ Републички завод за статистику, 2014; Републички завод за статистику, 2022

више од просека мачванског округа (8,6) и на нивоу просека Србије (9,1). Евидентно је мањи број рођених из године у годину. У периоду од 2011. до 2021. године број умрлих константно је био већи од броја живорођених, што указује на негативан природни прираштај.

Просечна старост становника у 2021. години је 43,6 година – 42,4 мушкарци, 44,8 жене (на нивоу српског просека од 43,5), очекивано трајање живота је 71,72 за мушкарце и 77,23 година за жене (на нивоу Србије 69,95/75,64), док је индекс старења 145 (испод просека мачванског округа од 150,9 односно на нивоу просека Србије од 144,5). Просечна старост грађанина Лознице у 2022. години износила је 44,0 година, док је индекс старења 153,2. Демографски процес старења становништва је израженији из године у годину. Удео младих у укупном броју становника наставља да опада док удео старијих категорија становништва наставља да расте. Незнатно се истичу групе становништва старости 50-54 и 55-59 година. Коефицијент укупне зависности 2021. године износио је 55,6 (2011. године био је 44,7), од тога 22,7 млађег, а 32,9 старијег становништва (2011. године био је 21,6 млађег, а 23,0 старијег).

Према процени из 2017. године било је 14.490 укупних дневних миграција (посао и образовање), од тога 85% у оквиру територије ЈЛС Лозница, 4,1% у оквиру мачванског округа, 8,5% у другом округу и 2,4% у другој држави.

Према попису из 2011. године, просечна густина насељености ЈЛС Лозница је 119 ст/км², више од просека мачванског округа који износи 91,5 ст/км². Густина насељености је у сталном благом паду и 2020. године је износила 121 ст/км² (Мачвански округ 84 ст/км²). Према последњем попису становништва из 2011. године највећи број становника живео је у насељима која су ближе урбаном насељу Лозница. Негативни демографски трендови најизраженији су у сеоским насељима која су удаљена од урбаног насеља. Према попису из 2011. године на територији урбаног насеља Лозница живело је 19.212 људи, што је чинило 24,2% укупног становништва. Према податку из РЗС из 2017. године у Лозници и Бањи Ковиљачи живи 24.363 становника, односно 30,7% становништва. Према попису становништва из 2022. године на територији насељених места Лознице и Бање Ковиљаче (градска насеља) живело је 23.988 становника што је чинило 33,2% укупног становништва. После Лознице, највећа насеља су урбаном насељу Бања Ковиљача и насеља Лозничко Поље, Клупци, Лешница, Липнички Шор и Руњани.

Међу становницима Лознице, према националној припадности, могу се у већем броју издвојити националне мањине декларисане као Роми (761), Муслимани (540) и Бошњаци (120).

На територији ЈЛС Лозница не постоје делови подручја или насеља са значајнијом културном и социјалном поделом у односу на остале етничке групе, али се у урбаном насељу Лозница издваја неколико подстандардних насеља у којима су груписани припадници ромске популације и избегла лица, а које карактеришу друштвени аспекти као што су сиромаштво, социјална искљученост, незапосленост и др.

ЈЛС чини напоре да, уз помоћ страних донација, реши ове проблеме кроз неколико пројеката од којих су неки реализовани у протеклих неколико година или су у тренутку реализације (реализована је изградња 4 вишепородичне стамбене зграде за избегла лица, у фази је изградње вишепородични објекат са 14 стамбених јединица за смештај грађана ромске популације у склопу пројекта ЕУ подршке унапређењу услова живота Рома и сл.). Кроз разне видове трајног збрињавања избеглих и интерно расељених лица, у сарадњи са КИРС-ом, и другим донаторима, закључно са 21.03.2022. годином, реализовано је и обезбеђено укупно 400 стамбених решења, чиме је економски оснажено 169 породица. На територији ЈЛС

Лозница у стању потреба за трајним збрињавањем налази се 175 избегличких и 10 интерно расељених породица.

5.1.2 Социјално укључивање и социјална заштита

Просечна зарада становника

Просечна нето зарада по запосленом на територији ЈЛС Лозница за 2022. износила је 59.762 РСД или 79,5% републичког просека¹⁰, а за 2021. годину 52.252 РСД или 79,9% републичког просека¹¹. Упоредо са повећањем броја привредних субјеката и запослених, у периоду од 2017. до 2021. године присутан је тренд раста нето зарада на територији ЈЛС Лозница. Нето зараде на територији ЈЛС Лозница у датом периоду биле су испод просека Републике Србије, а на нивоу нето зарада Мачванске области са мањим одступањима.

Услуге социјалне помоћи

Број породица-корисника социјалне помоћи која остварују право на месечна примања опада у периоду од 2016. до 2022. године (са 1807 на 635). Важно је напоменути је да су значајан удео у броју корисника социјалне помоћи чинили припадници националних мањина, али да се њиховим запошљавањем значајно смањио њихов удео у броју корисника¹². У 2021. години су пружене 4.452 услуге Центра за социјални рад.

Недостатак понуде по питању социјалних услуга се углавном односи на недостатак стамбених јединица за социјално становање и немогућност пружања услуга геронто службе у удаљеним месним заједницама (селима) на територији ЈЛС Лозница. У свим осталим аспектима пружања услуга из области социјалне заштите понуда је адекватна у односу на потребе становништва. На територији града Лознице у стању потреба за трајним збрињавањем налази се још 175 избегличких и 10 интерно расељених породица.

Угрожене зоне

На територији ЈЛС Лозница, у делу месних заједница Бање Ковиљаче, Јадранске Лешнице, Чокешине и Јошеве постоје зоне насељене углавном припадницима ромске националне мањине у којима постоје израженији социјални проблеми у виду сиромаштва и социјалне искључености у односу на припаднике исте националне мањине у урбаном насељу Лозница и у месној заједници Клупци. Проблеми нису везани за етничку припадност, пол и старост, већ се углавном проистичу из недовољне заинтересованости самих припадника ромске националне мањине за радну ангажованост у складу са законом.

Безбедност

На територији ЈЛС постоје зоне повремено насељене мигрантима који смештај проналазе у запуштеним објектима попут урушених објеката некадашње фабрике ХК” Вискоза”, Железничке станице у Бањи Ковиљачи и сл. И поред тога што безбедоносне службе и гранична полиција контролишу зону коју привремено настањују мигранти, безбедност је угрожена јер не постоји јасна евиденција страних држављана који се налазе у транзицији и проводе одређени период на територији ЈЛС.

¹⁰ Извор: Републички завод за статистику

¹¹ Извор: Републички секретаријат за јавне политике

¹² Извор: Центар за социјални рад града Лозница

5.1.3 Становање

Стамбена понуда

По процени из 2017. године у ЈЛС Лозница је било 35.180 станова, од тога укупно 26.270 настањених станова, просечне површине 69,3 м² и са у просеку 2,1 лице у стану¹³. Просечна површина стамбеног простора по становнику износи 33,34 м².¹⁴

У 2021. години изграђено је 545 нова стана (2011. године 186 стана) односно 7,4 стана на 1000 становника, што је изнад просека Мачванског округа од 2,5 стана на 1000 становника¹⁵. Интересантно је да је од 2013. године број нових станова изграђених у ЈЛС Лозница на годишњем нивоу износи више од 50% изграђених станова у целом Мачванском округу (2005. године је био око 25%)¹⁶. У 2021. години су издате грађевинске дозволе за изградњу 905 стамбених јединица и 86.582 м² стамбеног простора. Годишње је активно око 25 градилишта већих стамбених и стамбено-пословних објеката у урбаном насељу Лозница. Чињеница да из године у годину расте број изграђених станова говори да постоји потражња за стамбеним простором (стамбени простор је продат пре него што је започета изградња објекта). ЈЛС Лозница треба да дефинише простор за ширење и изградњу великих стамбених зона (изван централне зоне урбаног насеља), с обзиром да је насеље Лагатор, које је донекле апсорбовало потребе становништва, већ скоро потпуно изграђено. Једна од потенцијалних локација за ширење урбаног насеља је простор некадашње ХК Вискоза. Нови инвеститори у индустријској зони Шепак такође износе потребе да се обезбеди становање за раднике у близини индустријске зоне.

Као подстандардна насеља могу се идентификовати појединачна ромска насеља и Градилиште - прво радничко насеље настало по оснивању ХК Вискоза. На Градилишту се налази један број радничких барака у којима бораве социјалне категорије становништва (избегла и расељена лица и др.).

У погледу новоградње, доминантна је изградња већих стамбених и стамбено-пословних објеката у приватном сектору. Предњачи изградња вишепородичних стамбених објеката у густо насељеном подручју урбаних насеља у оквиру ког уже централне зоне пролазе кроз својеврсну трансформацију тј. урбану обнову. Од стамбених комплекса (у новоградњи) постоји једино стамбени комплекс „Пејак-Хандел” у Бањи Ковиљачи, који је при крају извођења. Још два велика комплекса се граде и то у насељу Лагатор (парцела у власништву кинеске компаније Минт -око 650 станова) и простор уз ОШ „Вук Караџић” (простор у власништву ПД Гучево-око 700 станова). Све остало су појединачне стамбене и стамбено-пословне зграде.

Цена стамбеног простора

Просечна цена продатих станова новоградње у првој половини 2021. године је 87,186 РСД¹⁷, што је око 50% мање од просека у Србији (177. 500 РСД). Просечна површина стана у новоградњи је 52 м². У односу на прву половину 2022. године (98.860 РСД), приметан је пораст цена за око 11.8%. Међутим, за разлику од просечних вредности, у појединим зонама

¹³ Извор: РЗС

¹⁴ Извор: РЗС

¹⁵ Извор: РЗС

¹⁶ Одељење за планирање и изградњу, ГУ ЈЛС Лозница (према издатим употребним дозволама до 13.12.2021.)

¹⁷ Извор: Републички завод за статистику

на подручју урбаних насеља Лозница и Бања Ковиљача цена квадратног метра стамбене површине у новоградњи се креће и до 1200-1300 ЕУР (поготово у централној зони), док су станови старије градње око 800 ЕУР/м². Цена закупа гарсоњере/једнособног стана 150 ЕУР, двособног стана до 250 ЕУР месечно. Имајући у виду просечне зараде, ове цене квадрата станова у новоградњи нису приступачне већини становништва које се опредељује на неке друге начине финансирања (стамбени кредити и др.) или се опредељују на куповину јефтинијих станова старије године градње.

Центар за социјални рад „Лозница” не поседује податке о тачном броју људи без решеног стамбеног питања, али број до сада поднетих захтева за решавање стамбеног питања превазилази број стамбених јединица које су поверене на управљање центру, а које су намењене за смештај таквих лица. У надлежности ЈЛС Лозница је 141 стамбена јединица (социјални станови) које се корисницима дају у закуп по повољним условима. Удео социјалних станова у укупном стамбеном фонду је занемарљив.

Нелегална градња

Проблем бесправне градње датира далеко у прошлост. У том периоду било је више поступака легализације бесправно изграђених објеката. Последњи пресек броја нелегалних објеката је вршен 2017. године и том приликом је у Лозници било регистровано 37.228 нелегалних објеката. Проблем бесправне градње остао је актуелан и у годинама иза предметног пресека.

5.1.4 Објекти друштвеног стандарда

Социјална инфраструктура

У Лозници се делатношћу социјалне заштите баве следеће установе: Центар за социјални рад (у оквиру ове институције функционишу и Услуга помоћ у кући, Дневни боравак за децу и омладину са сметњама у развоју „Сунце”), Дом за децу без родитељског старања „Вера Благојевић”- Бања Ковиљача, и Центар за хранитељство и породични смештај.

Највећи дефицит је у установама за заштиту старих, непокретних лица, као и у установама за смештај деце са посебним потребама, а потребе се могу решити само изградњом нових капацитета. Део потреба за смештај старих лица задовољава приватни сектор (Дом за негу старих лица у Царски конак у Тршићу). Приватни сектор само у мањем проценту може да задовољи потребе збрињавања старих лица, примарно због висине цена које су недоступне већем делу становништва.

Здравствена инфраструктура

Услуге здравствене заштите на територији ЈЛС Лозница пружају: Здравствени центар Лозница који обухвата Општу болницу Лозница и Дом здравља „Др Миленко Марин”, Апотекарска установа Лозница (за ЈЛС Лозница, Крупањ, Мали Зворник и Љубовија) и Специјална болница за рехабилитацију Бања Ковиљача (за неуролошка обољења, реуматска обољења, повреде и обољења локомоторног система и рехабилитацију деце). У склопу Дома здравља Лозница примарна здравствена заштита се пружа у две здравствене станице у Бањи Ковиљачи и Лешници, и 14 амбуланти у сеоским насељима: Брезјак, Брадић, Велико Село, Зајача, Доњи Добрић, Доња Бадања, Драгинац, Јадранска Лешница, Јошева, Козјак, Коренита, Ново Село, Текериш и Чокешина). Била је идеја и да Клупци и Лозничко поље имају своју здравствену амбуланту и на томе се радило. У склопу Дома здравља у Лозници постоји Медицина рада на Градилишту на простору некадашњег комплекса „Вискозе”. Део потреба задовољава приватни сектор.

Мрежа здравствених амбуланти је добра, али нема здравствених радника, лекара који би покривали рад у амбулантама. Према Правилнику о организацији послова у здравственим установама неопходно је организовати свакодневно рад лекара и медицинског техничара у здравственим амбулантама, али је због недостатка кадра овакав рад организован у Б. Ковиљачи, Лешници и Драгинцу, док у осталим амбулантама лекар долази једном или два пута недељно, са медицинском сестром која ради сваки дан и истовремено ради и патронажу, јер патронажна служба такође нема довољно запослених (само 5 патронажних сестара, према нормативу потребна је 1 патронажна сестра на 5.000 становника, а остварено је 1 патронажна сестра на 15.000 ст.).

Неопходно је развијање палијативне здравствене заштите и службе кућног лечења, јер је све више старих и пацијената са малигним болестима. Постојећа служба кућног лечења има само два техничара, без лекара, који по налогу лекара дају терапију у кућним условима, што није довољно за у односу на број становника (потребно је најмање 2 лекара и 10 техничара, психолог и сл.)¹⁸.

Највећа инвестиција у здравствену заштиту свакако представља реконструкција Опште болнице у Лозници у коју је држава уложила 1,5 милијарди динара у периоду од 2020. до 2022. године. Након потпуног завршетка реконструкције здравствени центар у Лозници имаће 32.000 м². Потребна је и реконструкција и проширење постојећег Дома здравља у Лозници, који се налази у склопу комплекса уз Општу болницу, али је евидентан недостатак кадра у јавном медицинском сектору.

На територији ЈЛС Лозница је организован јавни градско-приградски превоз путника из надлежности ЈЛС, уз напомену да до суседних градова/општина функционише међумесни превоз путника из надлежности Републике Србије, као и железнички превоз путника (Мали Зворник, Шабац). Специјализовани превоз за старије и слабо покретне кориснике услуга здравствене заштите не постоји.

Образовна инфраструктура

На територији ЈЛС Лозница постоји једна предшколска установа, „Бамби” Лозница, која обухвата 8 објеката (5 објеката у Лозници и по један објекат у Бањи Ковиљачи, Јадранској Лешници и Лешници), две играонице и 33 групе полудневног боравка, у којима се реализује обавезни припремни предшколски програм при основним школама на територији ЈЛС и у објектима установе¹⁹. Према подацима из 2020. године у систему предшколског образовања на територији ЈЛС било је обухваћено 1.940 деце. Тренутно је на листи чекања 300 деце за упис у вртић, те је у овом делу изражен константан недостатак. При крају је изградња новог вртића у Лозничком пољу, капацитета за 270 деце, чиме ће се драстично смањити листа деце на чекању, али опет неће бити у целости задовољене потребе. За очекивати је да се уз тренд запошљавања повећа потреба за изградњом нових објеката у функцији предшколског образовања, односно за проширењем постојећих капацитета.

На територији ЈЛС Лозница постоји 14 основних школа (5 у Лозници) са 28 издвојених одељења и основна музичка школа у Лозници. Средње образовање реализује се у 4 средње школе (све у Лозници): Гимназија, Економска школа, Техничка школа и Средња стручна школа Свети Сава. У оквиру приватног образовања на територији ЈЛС постоји само једна

¹⁸ Извор: Дом здравља Лозница

¹⁹ Извор: Предшколска установа Бамби Лозница

средња школа. С обзиром на развој туризма нарочито у Бањи Ковиљачи, у Лозници се образује угоститељски кадар у средњим стручним школама и то је основа коју треба максимално користити и побољшавати.

Према анализи пријављених потреба за запошљавањем у току 2022. године највише исказаних потреба било је за следеће образовне профиле²⁰: машински техничари – оператер на цнц машинама (нема их на евиденцији), за подручје рада машинство и обрада метала – ауто индустрија; машински техничари за компјутерско конструисање за подручје рада машинство – ауто индустрија; заваривачи за подручје рада машинство и обрада метала – ауто индустрија; конобари - за подручје рада угоститељство о и туризам; кувари - за подручје рада угоститељство и туризам; шивачи – за подручје рада текстилство (нема их у редовном школовању).

Културна и научна инфраструктура

Као установе у области културе обављају активност Центар за културу „Вук Караџић” Лозница, и Библиотека Вуковог завичаја. Значајан је и рад Музеја „Битка на Дрини” у Бањи Ковиљачи и Галерије Миће Поповића и Вере Божићковић у Лозници. У организацију културних дешавања укључују се Специјална болница за рехабилитацију Бања Ковиљача и УГ „Краљевски карневал” у Бањи Ковиљачи, фирма Пејак Хандел и Ројал спа (концерти оперских певача, класичне музике, рок група, група традиционалне музике, фолклора и сл.). Значајан је рад културно уметничких друштава која успешно окупљају децу и младе. Једно од најстаријих је КУД „Караџић”.

Установа Центар за културу „Вук Караџић” Лозница у свом саставу има више организационих јединица: Знаменито место Тршић, Вуков дом културе, Музеј Јадра, Галерија слика Миће Поповића и Вере Божићковић Поповић, и спомен-комплекси „Церска битка” Текериш, Гучево и Драгинац.²¹ Библиотека Вуковог завичаја је најстарија установа културе у Лозници са библиотечким фондом од преко 125.000 књига²². Библиотека Вуковог завичаја је изузетно активна у организовању разних културно-просветних дешавања, која се одржавају у просторијама библиотеке као изложбе, трибине, књижевне вечери, предавања, концерти, па чак и камерне позоришне представе. Постоје два истурена одељења библиотеке у Бањи Ковиљачи и Лешници. Имајући у виду напред наведено, може се констатовати да не недостаје објеката у функцији културе. Али, недостаје манифестациони простор (трг, отворени јавни простор већих димензија) за одржавање различитих културних манифестација.

На простору Тршића се налази Научно-образовно културни центар „Вук Караџић” који је основала и којим управља РС, са циљем да постане научно истраживачка станица, пре свега за српски језик, али и за све друштвене и хуманистичке науке. Гостима је на располагању интернет сала, а за потребе састанака и радионица постоје две сале капацитета 40 и 80 места.

Спортска инфраструктура

Спортско-рекреативни простори на територији Лознице (обухват ГУП-а Лозница) заузимају укупно 68,94 ха: од тога су самостални и повезујући спортско-рекреативни простори реализовани на 47,45 ха (простори намењени спортској рекреацији 38,03 ха, зелени рекреативни простори 9,42 ха) а интегрални/интегрисани рекреативни простори 21,49 ха (при школама и дечијим установама – 8,78 ха, јавни зелени рекреативни простори вишепородичног

²⁰ Извор: Национална служба за запошљавање Лозница

²¹ <http://www.ckvkaradzic.org.rs>

²² <http://www.bibliotekaloznica.org.rs/>

становања - 12.71 ха). Стандард заступљености свих спортско-рекреативних простора на територији града је релативно мали и износи 20,08 м²/ст. Међутим, реална слика корисног простора намењеног рекреацији је још неповољнија када се у обзир узме да су у обрачун ушле релативно велике површине СРЦ Лагатор (24,86 ха-што чини трећину простора намењену спорту и рекреацији), које су само делимично уређене. Реалне корисне површине намењене спортску и рекреацији далеко су мање и износе око 10,4 ха односно 3,01 м²/ст.

Дистрибуција спортско-рекреативних простора по месним заједницама је изузетно неравномерна. У појединим насељима таквих простора нема (Липница, Липнички Шор, Степа Степановић, Крајишници) или су недовољни у односу на гравитирајући број становника (Руњани, Клупци, Плоча). Насупрот томе изузетно висок стандард у односу на број становника и територију остварује МЗ Филип Кљајић (192м²/ст и 28% територије)²³.

У фази је изградња новог фудбалског стадиона по УЕФА 4 стандардима на месту претходног и атлетског стадиона, а очекује се и изградња затвореног базена поред постојећег отвореног купалишта, чиме ће се у потпуности привести намени спортско-рекреативна зона на Лагатору. Планирана је изградња новог спортско-рекреативног комплекса на улазу у Бању Ковиљачу на око 9 ха, са аква-парком, фудбалским теренима и спорским теренима и објектима за остале спортове (донет је плански документ). У протеклом периоду ЈЛС Лозница је обновила спортску салу у Бањи Ковиљачи уз основну школу и изградила нову спортску халу у Лешници. Почело је извођење радова на фискултурној сали уз Гимназију у Лозници и уз основну школу у Јадранској Лешници. У приватном сектору постоји изванредан број изграђених спортских објеката (отворена купалишта, спортски терени за различите врсте спортова, балон хале, теретане и др.) који употпуњују укупну понуду спортско-рекреативних садржаја у Лозници.

У ЈЛС Лозница ради 88 спортских клубова, међу којима у фудбалу (21 у различитим насељима), кошарци (2), рукомету (2), одбојци (2), боксу (4), каратеу (3), стрељаштву, шаху (3), праглајдингу, планинарењу, бициклизму, куглању, картингу и др. Најзначајније спортске манифестације су Церски маратон (у календару Европске атлетске асоцијације), Трејл трка „Стазама Вука Карацића”, Hard Enduro „Gučevu Challenger”, Међународна регата „Дрина је само једна”, Покрени точак здравља.²⁴

5.2 ЕКОНОМИЈА

5.2.1 Општа економска кретања и тржиште рада

Запосленост

У 2020. години у ЈЛС Лозница било је запослено 19.005 лица, а у 2022. години 22.440 лица. У структури економски активног становништва ЈЛС према делатностима доминирају: прерађивачка индустрија (29,9%); трговина (14,9%), здравствена и социјална заштита (9,5%) и грађевинарство (9,1%). Поред наведених, у укупној запослености у већој мери учествују: делатности из домена јавних услуга - образовање (6,7%) и управа и социјално осигурање (4,4%); делатности примарног сектора (4,8%); саобраћај и складиштење (4,5%). У поређењу са привредном структуром на нивоу Републике, на територији ЈЛС изражена је заступљеност индустрије (29,9% у односу на 21,7%), здравствене и социјалне заштите (9,5% у односу на 7%) и грађевинарства (9,1% у односу на 5,3%), док је већина делатности кварталног сектора²⁵

²³ Извор: Генерални урбанистички план Лознице (усклађивање Генералног плана Лознице са одредбама Закона о планирању и изградњи), 2013. година

²⁴ <http://loznica.rs/zivot-u-loznici/sport/>

²⁵ Информисање и комуникације, државна управа, финансијске, стручне, научне и административне делатности, уметност, забава и рекреација и др.

компаративно слабије развијена. Просечна нето зарада на територији Града за 2021. годину је износила 52.252 динара, што је 79% просечне зараде на нивоу Републике Србије за исту годину (65.864 динара).²⁶ У децембру 2022. године просечна зарада у ЈЛС Лозница износила је 82.639 РСД што је 96,9% просека за Мачвански округ, односно 80% просека у Републици.²⁷

Укупан број дугорочно незапослених 2022. године износи 4.600 лица. Последица је, пре свега, старосне структуре лица (преко 50 година) и која имају формална образовања које тржиште радне снаге не потражује (највише незапослених са средњим степеном стручне спреме). У периоду од 2017. до 2021. године на територији ЈЛС присутно је смањење броја незапослених лица (од 10.078 на 8.430), при стопи од 4,4% годишње, што се може приписати повећаној економској активности. Директне стране инвестиције су измениле привредни амбијент и створиле услове за запошљавање великог броја лица, па се у периоду првих 9 месеци 2022. године са евиденције филијале Лозница запослило 2.940 лица код домаћих и страних послодаваца. Највећи број лица која су се запослила са евиденције незапослених су старости до 50 година (највише младих до 30, а потом 35-45 година). Укупно 426 лица у 2022. години засновало је радни однос код страних инвеститора путем радне дозволе за рад странца, углавном кинеских држављана.

Број запослених/незапослених, зараде и бруто домаћи производ Града Лознице

	2019	2020	2021	2022
01. Број запослених	19.897	21.036	21.782	22.440
02. Број незапослених	8.489	8.455	8.430	4.600
03. Просечна нето зарада (у РСД)	43.526	47.956	52.252	59.762

* Последње ажурно стање се односи на период 01.01 - 31.12.2022. године

Према структури запослених лица, у периоду од 2017. – 2021. године, приметан је и благи пораст запослених од самосталних делатности (3.767 на 3.993, односно 5,7%), али и пад броја пољопривредника (1.149 на 870, односно 24%). Наведено може да се припише општем тренду деаграризације који је присутан у читавој држави. С друге стране, иако долази до смањења броја лица која се баве пољопривредом дошло је до укрупњавања пољопривредних површина које се обрађују. Нису примећени посебни захтеви који се односе на родну равноправност или етничку припадност и то нису били критеријуми по пријавама потребе за запошљавањем.

Национална служба за запошљавање филијала Лозница континуирано спроводи током целе године програме за стручно оспособљавање лица са високим или вишим образовањем (укупан број лица обухваћених програмом у 2022. години је 73). Потреба је изражена за већину образовних профила како у јавном тако и у приватном сектору. Анализа показује позитиван тренд укључивања све већег броја лица у мере стручног оспособљавања, нарочито млађих од 30 година.²⁸

Мобилност запослених

На територији ЈЛС Лозница је организован јавни градско-приградски превоз путника из надлежности ЈЛС, а који повезује сва насељена места са градским подручјем Лознице.

²⁶ Запослени у Републици Србији, 2020, Републички завод за статистику, 2021.

²⁷ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/HtmlL/G20231046.html>

²⁸ Извор: Национална служба за запошљавање филијала Лозница

Постоји мобилност радне снаге из БиХ и суседних малих општина ка Лозници, као и из Лознице ка БиХ и већим центрима у регионалном окружењу.

5.2.2 Привреда и пословно окружење

Привредни субјекти

У периоду од 2017. до 2021. године број активних предузетничких радњи растао је по стопи од 4,5% годишње. На почетку претходног планског циклуса 2012. године на територији ЈЛС Лозница било је 2.900 активних предузетничких радњи, док је у 2021. тај број износио 3.464, а у 2022. години 3.700. Број активних привредних друштава се кретао између 1.076 у 2019. и 1.015 у 2020. години.

На основу података Агенције за привредне регистре, анализом финансијских показатеља предузетничких радњи на територији ЈЛС Лозница у 2021. години утврђено је да 389 предузетничких радњи од анализираних 1.489, имају потенцијал брзог раста, односно 26% предузетничких радњи имају стабилну основу за даљи развој свог пословања. Такође, предузетници са потенцијалом брзог раста учествују са 25,7% у укупним пословним приходима, 62,8% у укупном нето добитку и са 40% у укупном капиталу свих предузетника на територији ЈЛС Лозница у 2020. години.

На територији ЈЛС Лозница у 2021. години постоји 4.331 активно пољопривредно газдинство. Површина коју обрађују ова газдинства износи 16.777 ха, док је просечна површина газдинстава 3,87 ха. Доминантна грана пољопривреде је воћарство (шљива и малина) којом се бави највећи број пољопривредника. Стање сточарства рефлектује стање које је присутно на већем делу територије Републике Србије. Присутан је пад броја свих категорија стоке. Највећи број стоке налази се у власништву малих пољопривредних газдинстава.

По подацима из 2014. године, мала предузећа имају доминантно учешће (96,03%), велика и средња учествују са 3,97%. У структури регистрованих предузећа доминирају трговинска предузећа, која чине готово 40% укупног броја, а потом индустрија, у којој је регистрована четвртина предузећа у Лозници. Највећи број приватних предузетника, у готово половини случајева, бави се занатством. Сектор малих предузећа и приватно предузетништво су се током кризних година показали као највиталнији део лозничке привреде, обезбеђујући запошљавање и приходе становништву. Доминантне делатности (пољопривреда, трговина и прерађивачка индустрија) у структури народног дохотка ЈЛС Лозница учествују са 73,45%. Најзначајније домаће компаније у сектору ММСП су: Елинг АД, ЕП Белт, Нели, Електрон СЗР, Лорена пром ДОО, Натура трејд ДОО, Храст ДОО, Милтекс ДОО и сл.

Од страних компанија, у структури привреде града истичу се: Италијанска компанија Golden lady, која запошљава око 1.000 радника; Кинеска компанија Minth automotive doo, која запошљава преко 1.500 радника (у плану да упосли до 3.000 радника) и Белгијско-америчка компанија Adient, која запошљава око 1.000 радника.

Према подацима Регионалне привредне коморе Колубарског и Мачванског управног округа, ЈЛС Лозница је према степену развијености сврстана у III групу. На основу расположивих података о вредностима изведених грађевинских радова у 2020. години ЈЛС Лозница (4.089.968) је на трећем месту. У спољнотрговинској робној размени на регионалном нивоу ЈЛС Лозница учествује испод 10,4%.

Привредне зоне

Приметан је тренд лоцирања нових индустријских погона на потезу уз обилазницу тј. уз Улицу Републике Српске (индустријска зона Шепак) као и дисперзно на простору Лозничког поља, ка реци Дрини.

Индустријска зона Шепак налази се на 2 км од града, на самој граници са Босном и Херцеговином, на површини од 80,66 ха. Ова индустријска зона у 2021. години је у потпуности попуњена, и у њој ради око 2.600 радника. Компаније које се налазе у овој индустријској зони баве се највише производњом компоненти за ауто индустрију, производњом картона и папирне амбалаже, прерадом и конзервисањем воћа и поврћа. На основу пореза на доходак запослених у индустријској зони ЈЛС је у 2020-ој години приходовала близу 170 милиона динара. С обзиром на то да је индустријска зона Шепак попуњена, ЈЛС Лозница настоји да у сарадњи са републичким органима формира још једну нову индустријску зону „Север”. На подручју урбаног насеља постоје још две мање индустријске зоне, око улице Кланичке и између улица Железничке и 1. маја.

У 2021. години изграђено је 38.215 м² пословног простора (пословне, индустријске зграде и складишта), што је око 50% изграђеног пословног простора у целом Мачванском округу (69.548).²⁹ У 2021. години су издате грађевинске дозволе за изградњу 34.581 м² пословних и индустријских објеката. Грађевинарство је једна од делатности код којих је приметан тренд пораста продуктивности током последњих година, а везано је и за све интензивнију експлоатацију шљунка из реке Дрине. Најважнији грађевински погони налазе се у појасу између реке Дрине и обилазног пута.

5.2.3 Туризам и култура

Туристичка инфраструктура

Туризам је једна од најзначајнијих привредних грана у Лозници, најпре због развоја бањског туризма у Бањи Ковиљачи који је доживео експанзију почетком XX века, а највећи процват у периоду између два светска рата. Развоју овог лечилишта и изградњи Бање Ковиљаче највећи значај је дала породица Карађорђевић, јер се у периоду њихове владавине зидају најзначајнији објекти, а Бања Ковиљача повезује железницом са Београдом и другим центрима у Србији. Развој туризма и угоститељства је настављен и после другог светског рата, али је Бања Ковиљача тад имала више статус излетишта за локално становништво, све до понуде нових садржаја који се развијају у последњих 20 година. Бања је доста урушена током рата у региону 90-их година прошлог века, јер су објекти у друштвеном власништву коришћени за колективни смештај избеглих и расељених лица.

Бања Ковиљача је носилац развоја туризма. Најпознатија је по лековитој сумпорној води и блату које се користи за лечење посттрауматских стања, реуматских болести, дегенеративних промена зглобова и кичмених стубова, остеопорозе, болести мишићног система, гинеколошка обољења и др. Највећи број туриста у Бањи Ковиљачи су корисници терапија и Wellness центара у Бањи Ковиљачи. Мањи број туриста се може сврстати у групу која се односи на пословне посете и спортско рекреативни туризам. У Бањи Ковиљачи се налази 80 % укупних смештајних капацитета на територији ЈЛС. Очекује се реконструкција приватизованих

²⁹ Извор: Одељење за планирање и изградњу, ГУ града Лозница (према издатим употребним дозволама у овој години до 13.12.2021.)

објекта у Бањи Ковиљачи: хотела „Гучево”, ресторана „Три чесме” и „Млечни ресторан – Швајцарија”. У потпуности је реконструисан хотел „Подриње” који је приватизован и чији је власник Estate Glory doo Бања Ковиљача. Хотел је у септембру 2023. године категорисан са 4 звездице од стране надлежног Министарства туризма и омладине. Његовом реконструкцијом Бања Ковиљача је добила нове смештајне јединице са 79 лежајева, као и нови објекат који је у функцији развоја пословног, здравственог и бањског туризма. Estate Glory doo Бања Ковиљача је купила и градско грађевинско земљиште за изградњу гринфилд хотела у центру Бање Ковиљаче, чија се изградња очекује до краја 2026. године. Виле које су до 2004. године у Бањи Ковиљачи коришћене за боравак избеглица, нису реновиране и укључене у туристичку понуду. Објекат бањске дворане „КУР-салон”, који има статус културног добра и који је симбол Бање Ковиљаче, је реконструисан и отворен за госте од 2018. године. Последњих година присутан је и тренд изградње апартмана.

Смештајни капацитети у Тршићу су се значајно увећали изградњом Научно образовног културног центра „Вук Караџић”. До тада је мали број домаћинства издавао смештај у домаћој радиности, а данас у Тршићу има неколико приватних објеката са смештајним капацитетима. Поред ове две дестинације постоје смештајни капацитети у Доњој Бадањи и на локацијама поред реке Дрине (Лозничко Поље, Лозница, Јелва, Липнички Шор и сл.), а у урбаном насељу Лозница је повећана потражња за становима на издавање, углавном за потребе смештаја странаца који у Лозници раде. Такође постоји интересовање за изградњу објеката сеоског на обронцима планине Гучева. Некадашњи кампови на Гучеву и Дрини су запустели и ван функције.

У периоду од 1.1. до 31.12.2022. године забележено је увећање туристичког промета у односу на поменути период у 2021. години. Број долазака туриста се повећао за више од 30% (са 27.528 на 40.394), од чега се учешће страних туриста повећало за 2,1% (са 20,8 на 22,8%). Такође, број ноћења туриста се повећао за око 33% (са 161.316 на 242.348), од чега се учешће страних туриста повећало за 2,8% (са 34,1 на 36,9 %).³⁰ До 22.09.2023. године на територији града Лознице је евидентирано 229.739 ноћења, од чега 136.888 домаћих и 92.851 страних туриста, и посета од 40.394 туриста, од чега 31.129 домаћих и 9.265 страних туриста.

Подаци о смештајним капацитетима на дан 22.09.2022. године:³¹

	Број	Број лежајева
Категорисани објекти	374	1.373
Некатегорисани објекти	61	1.411
Укупно	441	3.144

Највећи број туриста борави у приватном смештају (у домаћој радиности и некатегорисаним објектима), не рачунајући хотеле и смештајне објекте Специјалне болнице за рехабилитацију у Бањи Ковиљачи.

Према Просторном плану Републике Србије из 2010. године и нацрту из 2023. године, Бања Ковиљача је примарни бањски центар националног и перспективно међународног значаја, а Лозница секундарни градски туристички центар националног значаја са претежно целогодишњом понудом и улогом лидера секундарног туристичког простора са богатим културним и природним наслеђем. Бања Бадања се сврстава у бање регионалног значаја.

³⁰ Извор: <https://www.eturista.gov.rs/>

³¹ Извор: Одељење за привреду и Локални економски развој, Градска управа града Лозница

Лозница је завичај Вука Стефановића Караџића, Јована Цвијића, Миодрага Миће Поповића, Антонија Анте Богићевића, Момчила Гаврића и режисера Александара Саше Петровића. Очувању старих заната (базари, сувенири...) подршку дају ЈЛС и Туристичке организације Лознице.

Најважније годишње манифестације су:

- Културне манифестације и фестивали (Вуков сабор, фестивал ЛилаЛо, Песнички поздрав пролећу, Свет жена, Фестивал глумачких остварења, Обележавање боја на Чокешини, Дан Музеја језика и писма, Ноћ музеја, Међународни фестивал фолклора „Распевано пролеће”, Ђачки Вуков сабор, Међународни фестивал фолклора „Под Иверком село што је”, Мићини и Верини дани, Смotra ветерана фолклора „Године су пролазиле”, Смotra фолклора „Подриње кроз игру и песму”, Фестивал „На раскрсници”, Међународна ликовна колонија, Међународни фестивал фолклора „Миодраг Миша Сперњак”, WOLF-DJ фестивал, Обележавање Церске битке, Ривија документарног и етно филма „Александар Саша Петровић”, Обележавање Гучевске битке, Дани Јована Цвијића, Вукови ластари)
- Традиционални догађаји (паљење бадњака, Пливање за часни крст, Светосавски бал, Ратарске свеће, Туцијада, Спасовданска литија, Дани Града)
- Економске манифестације (Етно базари, Сајам цвећа, Изложба вина, Саборско прело, Видовдански вашар, Госпојински вашар, Питијада, Регионални сајам меда, Изложба гљива)
- Забавне манифестације (Приђи срцем, Матурски дефиле, Дечији карневал, Краљевски карневал, Мото скуп Лешница, Дани младих, Избор за најлепшег љубимца, Дечја недеља, Туристичка патрола)
- Спортски догађаји (Штукијада, Међународна изложба паса свих раса, Хард Ендуро, Међународна регата „Дрина је само једна”, КУП Дани Дрине, Покрени точак здравља, Трансверзала „Вукове богазе”).

У Програму развоја туризма града Лознице 2021-2025. дефинисано је девет туристичких производа, усклађених са Стратегијом развоја туризма Републике Србије 2016-2025, које је потребно развијати на дестинацији. Ти производи су: spa&wellness/здравствени туризам, културно наслеђе, манифестације, специјални интереси, рурални туризам, планински туризам, тематске руте и пословни туризам. Активности из акционог плана Програма развоја туризма 2021-2025. су: брендирање Лознице као завичаја великана и колевке азбуке (креирање визуелног идентитета, мурали и фасаде); брендирање зелених пијаца и позиционирање „ЛилаЛо” као једне од водећих манифестација Подриња.

Културна баштина

На територији ЈЛС Лозница евидентирано је 27 непокретних културних добара (НКД) и то: 21 споменик културе, 4 знаменита места и 2 просторно културно-историјске целине. У категорији НКД од изузетног значаја су два знаменита места: Спомен кућа Вука Стефановића Караџића у Тршићу и Спомен-костурница на Церу (насеље Текериш). Манастири Тронеша (насеље Коренита) и Чокешина (насеље Чокешина) и Спомен костурница стрељаним у Драгинцу жртвама сврстани су у категорију НКД од великог значаја. Комплекс Бање Ковиљаче заштићен је као просторно културно-историјска целина.

У Бањи се налази и 10 вила које су заштићене као појединачни споменици културе и једно знаменито место (Споменик на Гучеву). У центру Лознице се налази 7 споменика културе и једна просторно културно-историјска целина (Трг Јована Цвијића). По један споменик

културе налази се у насељима Текериш и Трбосиље, и једно знаменито место у насељу Чокешина (Место боја на Чокешини). Археолошка налазишта су: Пауље, остаци утврђења - Видојевица, Косанин град, Тројанов град, Ковиљкин град (Градац), Јеринин град и др.

Није у потпуности валоризовано градитељско и индустријско наслеђе (нпр. железнички дом и железничка станица у Бањи Ковиљачи). У изради је Студија заштите градитељског наслеђа Бање Ковиљаче.

Поред тога, на подручју ЈЛС Лозница присутни су бројни елементи нематеријалног културног наслеђа. Три су просторно лоцирана на подручју ЈЛС Лозница и Подриња: Обичај изливања и паљења ратарских свећа, Вуков сабор и Крстови од времена.

5.3 УРБАНО ОКРУЖЕЊЕ

5.3.1 Историјски приказ просторног и урбаног развоја града

Најстарији трагови насељавања праисторијског човека на територији Јадра и Лознице, могу се са сигурношћу везивати за период старијег неолита, односно Старчевачке културе (4500 - 3000. године нове ере). Претпоставља се да је на месту данашње Лознице било римско утврђење „Ad Drinum” и римски град „Genesiz” који су у оквиру Подриња припадали римској провинцији Далмација. Лозница се први пут помиње у повељи краља Милутина, када је Катарина, супруга Милутиновог брата Драгутина, подигла оближњи манастир Троношу (1317. година). По податку из 1533. године у Лозници је по попису становништва живело претежно муслиманско становништво и почетком XVII века Лозница и Јадар улазе у састав Зворничког санџака са седиштем у Зворнику, као део Босанског пашалука. Лозница и Јадар улазе у састав Кнежевине Србије за време Милоша Обреновића, доношењем хатишерифа султана Махмуда II, новембра 1833. године, укинута је турско власништво над земљом, и она је проглашена за слободни сељачки посед чиме су укинута феудални односи. Јадарски срез ушао је у састав Подринског округа, а Лозница истовремено постаје седиште среза и округа, и то остаје све до пред крај 19. века, када тај примат преузима Шабац. Лозница се као градско насеље формирала тек 1834. и 30-тих година 19. века бројала је 295 кућа са 1.203 становника. У њој се концентрише управна и политичка власт Подриња, развија се школство, отвара болница (1882. године), почињу се градити индустријски објекти, развија се занатство, трговина, па и банкарство. Почетком 20. века гради се железничка пруга Шабац - Лозница - Бања Ковиљача.

Ратови 1912 - 1913. године, а посебно први светски рат 1914 - 1918. године, за извесно време заустављају привредни развој и знатно смањују број становника Лознице и околине. По завршетку Првог светског рата, Лозница остаје средиште среза са око 5.000 становника. Неколико послератних година чинило је краткотрајни период обнове и релативног привредног напретка, што је карактерисало већину градова бивше Краљевине. Светска економска криза 1929 - 1930. године осетила се и у Јадарском срезу и Лозници, највише кроз пад цена пољопривредних производа. Преузимање рудника антимона у Лозници од стране немачких индустријалаца 30-тих година, допринело је извесном јачању привреде. Међутим тај успон развоја привреде Лознице и Јадра престаје по избијању Другог светског рата. У првим послератним годинама у Лозници је извршена интензивна измена у економско - социјалном саставу становништва. Корените измене структуре привреде Лознице настају крајем 50-тих година, изградњом и почетком редовне производње „Вискозе” - индустрије вискозних производа и целулозе. Обим и значај индустријске производње „Вискозе” убрзали су развој и других привредних области у Лозници (саобраћај, трговина, грађевинарство, занатство,

банкарство и др.). Упоредо са развојем индустрије и изградњом привредних објеката, развија се урбано насеље Лозница, са приградским насељима. У Периоду од 1945 - 1975. године изграђено је око 3.500 станова у индивидуалној својини. Изграђено је или реконструисано 5 основних школа, 4 средње школе, музичка школа и три дечија обданишта. Реконструисан је Вуков дом културе, изграђен Спортско рекреативни центар „Лагатор” и Здравствено медицински центар „Др Миленко Марин”. Лозница која је после рата имала само неколико хиљада становника, генералним урбанистичким планом из 1964. године планирана је за модеран град који броји више од 40.000 становника. Врло дуг и тежак пут преображаја социјалистичког система у тржишни, који је додатно био компликован грађанским ратом у окружењу, дугим и тешким међународним санкцијама и бомбардовањем, имало је за последицу комплетно разарање домаће привреде, односно гашење до тада значајних привредних субјеката међу којима је највећи ХК Вискоза. Формирањем индустријске зоне Шепак (која је у потпуности попуњена) град је поставио основу за привредни развој и привлачење инвеститора. Бележи се и интензивна грађевинска активност у последњих деценију и по, праћена изградњом великих стамбених објеката и зона по ободу централне зоне града (насеље Лагатор), дуж главних улазних праваца у урбано насеље, а централна зона поступно пролази кроз урбану обнову и трансформацију физичке структуре.

Бања Ковиљача, градско и познато бањско лечилиште, налази се на десној страни Дрине у подножју Гучева, на 125м надморске висине, 6 км југозападно од Лознице. Лековита вода је коришћена још за време Римљана и Турака. Бања се помиње 1528. године под именом Ковиљача у нахији Бохорина, а 1847. године у делу Вука Караџића „Географско - статиченско описаније Србије”, као село Ковиљача и истоимени стари град изнад Смрдан-бање, који назив добија по сумпоровитом мирису. Крајем XVIII века богатији Турци из Подриња и Мачве долазили су у Бању Ковиљачу на излете. Временом се формирало природно лечилиште под ведрим небом. Године 1836. године каптиран је главни извор, те је вода рационално коришћена. Прокопаним каналима исушен је замочварен терен, а већ 1846. године откупљено је земљиште око извора и припремљено за изградњу нових бањских објеката. Први смештајни капацитети подигнути су током владавине Михајла Обреновића 1858. године. Тридесетих година XX века, бања је комплетирана као лечилиште. Бањски парк са околном шумом (40 ha) и фонтаном у централном делу, други је по величини у Србији. За даљи развој туризма била је од посебног значаја 1910. година, када је пуштена у промет пруга Шабац - Ковиљача. Бањска дворана „Кур-салон” уједно и симбол бање, отворен је 1932. године, под покровитељством краља Александра Карађорђевића.

5.3.2 Урбано подручје

Мрежа насеља

Према Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године³² Лозница је сврстана у урбане центре државног значаја, а према Нацрту Просторног плана Републике Србије до 2035. године³³, урбано подручје Лознице сврстано је у подручја са утицајном зоном са више од 40.000 становника на секундарном дринско – шумадијско - хомољском појасу развоја.

ЈЛС Лозница обухвата 54 насељена места. Три приградска насеља - Бања Ковиљача, Лозничко Поље и Клупци, у процесу су морфолошког спајања са Лозницом. Лозници гравитирају и друга приградска насеља Башчелуци, Крајишници, Воћњак, Плоча, Трбушница и Руњани.

³² Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године, „Службени гласник РС”, број 88/2010

³³ Нацрт Просторног плана Републике Србије до 2035. године, Министарство грађевина, саобраћаја и инфраструктуре, 2023.

Функцију секундарног центра има Лешница коме гравитирају насеља Ново Село, Чокешина, Стража, Јелав и Доњи Добрић. Функцију центара заједнице села имају четири насеља: Драгинац (са примарним сеоским насељима Јаребице, Велико Село, Брњац, Доње и Горње Недељице, Брезјак, Слатина, Ступница, Шурице, Цикоте, Симино Брдо и Филиповићи), Јадранска Лешница (са примарним насељима Јошева, Каменица, Милина и Горњи Добрић), Текериш (са примарним сеоским насељима Помијача, Горња Сипуља, Доња Сипуља, Горња Бадања, Трбосиле и Југовић) и Зајача (са примарним сеоским насељима Пасковац и Горња Борина). Насеља са специфичним туристичким функцијама су Бања Ковиљача и Тршић.³⁴

Урбане целине

Лозница има неразвијену полицентричну урбану структуру. Постојећи локални центри спадају у категорију првог степена, односно представљају центре стамбених заједница у функцији задовољења свакодневних потреба становништва. Локални центри у овом тренутку имају два облика просторне организације: пунктуални и линеарни. Централну зону одликује низак степен концентрације централних активности, што говори о недовољној развијености њених функција као главног урбаног центра. Нови централни пунктови на периферији урбаног насеља резултат су интензивнијег планског ширења стамбених насеља ка периферији, које је предвиђало полицентричну организацију истовремено са ограничавањем изграђености и концентрације садржаја у старом центру, па је прелазак са моноцентричног на полицентрични развој система центара подразумевао и да су организациони и просторни ресурси у центру остали као непотпуно искоришћени. Низак степен функционалне привлачности централне зоне је производ ограничене програмске понуде, а наслеђене просторне структуре у центру захтевају интервенције и инвестиције већег обима да би се реализовао процес њихове реконструкције и ремоделације.

У оквиру континуално изграђеног подручја града постоје значајни просторни потенцијали (и по површини и по позицији) који у овом тренутку нису искоришћени. Посебан програмски потенцијал у овом смислу представља погранични положај Лознице. У том смислу отвара се могућност увођења специјализованих централних активности регионалног значаја, као што је бесцаринска зона, велетрговински простори, мултикултурни центри, а обзиром на природне потенцијале и спортско-рекреативни центри и сл.

У укупној функционалној структури урбаног насеља Лозница (подручја ПГР-а), око 30% укупне површине посматраног подручја чине зоне становања. Иако је имао карактер индустријског града због изузетно доминантног индустријског пункта „Вискозе”, то ипак није условило да се формирају типичне стамбене зоне високих густина становања (вишепородичног становања). Насупрот томе, због великих површина погодних за различит просторни размештај, развијале су се углавном зоне породичног становања које су, последично, и доминантне у постојећој стамбеној структури. У укупном билансу површина, око 28% припада породичном становању, а свега око 2.3% вишепородичном становању. Такође, анализа биланса говори и о великом потенцијалу развоја нових стамбених зона, с обзиром на велике неизграђене површине у оквиру градског грађевинског земљишта, као и на већ започете трендове ширења ових зона.

Генерално гледано, на територији Лознице приметна је прилична неравномерност у стању физичке структуре, размештају стамбених зона као и опремљености и функционисању унутар њих. Најгушће насељена је централна зона у којој су заступљени најразличитији видови становања. Приметан је судар три различите матрице у подцелине - западни део који

³⁴ Просторни план града Лозница, 2012.

карактерише комплекс нових стамбених зграда, јужног дела који представља јасну урбану матрицу предратног периода и релативно стихијски формиране изградње у источном делу. У најужем центру који има традиционалну урбану матрицу (градска чаршија), породично становање ниске спратности је углавном допуњено комерцијалним и услужним функцијама. Вишепородично становање је у отвореном (уз реку) и полуотвореном склопу, и доброг су бонитета. Породично становање без допунских функција присутно је у широј централној зони и у периферним деловима урбаног насеља где је претежно у комбинацији са пољопривредом (МЗ: Руњани, Степа Степановић, Подриње (Лозничко поље), Трбушница, Башчелуци, Воћњак). Ове зоне карактерише релативно незадовољавајућа комунална и инфраструктурна опремљеност простора. У периферним зонама започети тренд породичне стамбене изградње (Клупци) поштује правила прописане регулације (објекти повучени од регулационе линије) и уз заокружење постојеће и изградњу нове уличне мреже, омогућује формирање правилне блоковске структуре. Просечна густина становања у овим зонама је око 100 становника/ха. У осталим периферним деловима, стамбене зоне су се развијале релативно стихијски, па је приметно непостојање јасне блоковске матрице, недовршене уличне мреже, као и слаба комунална опремљеност простора. Непосредно уз индустријски погон „Вискоза” формирана је мања зона вишепородичног становања - радничко насеље које карактерише изузетно низак квалитет како стамбених структура (бонитет објеката), тако и комунална и инфраструктурна опремљеност насеља. На деловима где је терен покренут (јужни део урбаног насеља), формирало се „елитно” насеље - зона породичног становања са изузетно високим стандардом и добром комуналном опремљеношћу.

Продукционе (радно-производне) делатности на подручју урбаног насеља Лозница препознају се као делатности примарног сектора (шумарство и пољопривредна производња), секундарног (индустријска производња, грађевинарство, производно занатство) и терцијарног сектора (пословно-услужни садржаји). Посматрано кроз просторно-физичку димензију најзаступљеније су примарне делатности, односно пољопривредне и шумске површине, дисперзно организоване на целом урбаном подручју изузев централне зоне. Међутим, њихово учешће у укупном производном билансу не одговара таквој просторној доминацији, због лоше искоришћености и мале продуктивности. Са друге стране, секундарне делатности концентрисане су у неколико зона (једна уз погон Вискозе-Улица Кланичка, а друга у самом центру), и имају важну, покретачку, улогу у процесу привређивања и запошљавања становништва. Последњих година развија се нов производни пункт - индустријска зона уз царински прелаз, на обилазном путу и уз Улицу Републике Српске у којој су лоцирани погони индустријске производње (индустријска зона Шепак). Такође, уз обилазницу, саобраћајне правце попут Лозница - Шабац и Лозница - Ваљево као и уз пут ка Бањи Ковиљачи, приметан је тренд лоцирања складишта и дистрибутивних пунктова који користе предности директног изласка на главне саобраћајне и комуникационе токове.

Браунфилд локације

Највећа браунфилд локација у Лозници се налази на простору некадашње ХК „Вискоза” (у стечају) у површини око 57 ха 22 ара. Истраживања су показала да је земљиште загађено те да је потребно приступити ремедијацији и санацији земљишта имајући у виду да се на овом простору налазила хемијска индустрија. Вискоза се простире на већем броју парцела, различитог имовинског статуса (у друштвеној својини различитих делова Вискозе). Налази се уз пут који повезује Лозницу и Бању Ковиљачу. Земљиште је инфраструктурно опремљено, али имајући у виду да Вискоза деценијама није радила, инфраструктуру је неопходно реконструисати и можда чак изградити потпуно нову, у зависности од планиране намене.

Парцеле на којима се налазе делови некадашње инд. зоне Вискоза су уситњене те су поједини делови приватизовани (ЕП Белт, „PRIVER PROPERTY INVESTMENT GROUP” доо, TOMNIX доо). ЈЛС је заинтересована да овај простор преуреди у стамбено-пословну зону која ће повезивати бању и Лозницу са пратећим садржајима у функцији спорта, рекреације, друштвеног стандарда, објеката у функцији културе, науке и сл.

У Лозници се налазе и комплекси посебне намене „Цер” и „Клупци” (касарна „Поднаредник Момчило Гаврић”). Касарна „Поднаредник Момчило Гаврић” се налази уз државни пут бр. 27 (Лозница-Ваљево), у власништву је РС, корисник Министарство одбране. Комплекс је у фази реконструкције постојећих и изградње нових објеката и инфраструктурно се комплетно опрема.

5.3.3 Природно окружење

Природна добра

На територији ЈЛС Лозница налазе се заштићена природна добра:

- Предео изузетних одлика (ПОО) „Културни предео Тршић–Троноша” – проглашено заштићено подручје изузетног значаја, односно I категорије као предео изузетних одлика. Површина Предела изузетних одлика „Културни предео Тршић–Троноша” износи 1802,57 ха, од чега је II степеном обухваћено 4,1% и III степеном 95,9% укупне површине подручја;
- Предео изузетних одлика (ПОО) Планина Цер - природно добро изузетног значаја сврстано у I категорију заштите. Површина ПОО износи 6.260 ха, од чега је II степеном обухваћено око 25% и III степеном 75% укупне површине подручја.
- Меморијални природни споменик (МПС) „Текериш”;
- Меморијални природни споменик (МПС) „Драгинац” - простор на коме се налазе споменик и спомен костурница стрељаним цивилним жртвама у Другом светском рату (приликом немачке одмазде у октобру 1941. године) и стратишта (места стрељања) (територија града Лозница, К.О. Симино Брдо, Јаребице и Драгинац). Заштитом је обухваћен простор површине око 2,9 ха;
- Споменик природе (СП) „Стабло храста лужњака Дебели грм – Руњани” - старо и репрезентативно стабло храста лужњака, импозантних димензија (територија града Лозница, К.О. Руњани). Заштитом је, осим стабла, обухваћен простор у пројекцији круне површине 0,06 ха.

У ПОО Културни предео Тршић–Троноша место Тршић угрожено је дивљом градњом.

Природна добра за које је покренут поступак заштите су: Споменик природе (СП) Бања Ковиљача, Заштићено станиште (ЗС) Вриштинекалуне код Зајаче, и подручје у поступку валоризације – Пејине Аде.

Природне вредности представљају и елементи еколошке мреже: делови еколошки значајних подручја (ЕЗП) Доње Подриње и Цер, станиште строго заштићених и заштићених дивљих врста; деоница еколошког коридора од међународног значаја који обухвата Дрину са приобаљем у природном и блиско природном стању; и предеони елементи унутар културног предела (мањи водотоци и канали, појасеви зеленила, групе стабала, појединачна стабла, кошанице, међе, живице и сл.).³⁵

³⁵ Ибид.

Зелена инфраструктура

Шуме чине 32,7% процента територије ЈЛС Лозница. Пошумљеност је изнад републичког просека који износи 29,1%. Један део територије одликује се деградираним шумским површинама. Локалну појаву представља бесправна сеча шуме и њихова фрагментација чиме се значајно умањује њихова еколошка вредност. Постојање високовредних шумских асоцијација, при чему су посебно вредни простори Борање и Гучева (као једног од најважнијих шумских крајева уже Србије) и територија Цера. Веће зелене површине (шуме) су стратешки добро позициониране у односу на природне услове (морфологију терена и доминантне ветрове), али су недовољно повезане и искоришћене.

Постојећи систем зеленила урбаног насеља Лозница карактерише уситњеност, фрагментација, неповезаност и неравномеран распоред зелених површина. Постојећи уређени тргови и паркови представљају најпривлачније просторе, али је њихова површина недовољна за број посетилаца који им гравитирају. У урбаном насељу Лозница значајан удео у зеленим површинама чине слободне површине отворених блокова (из заоставштине планирања 60-тих и 70-тих година) у централној зони. Повезујуће зеленило (дрвореди) позиционирани су само на неким путним правцима и у централној зони и донекле обезбеђују повезивање самосталних градских зелених површина међу собом и са ванградским природним пејзажом. Продори зеленила су само делимично остварени (на позицији реке Штире). Изградња објеката угрожава могућности повезивања унутарградског са ванградским системом зеленила и тиме угрожава могућност формирања целовитог и континуалног система зеленила. Данас доминира изградња објеката у низу и слободностојећих објеката на индивидуалним парцелама, чиме изостају веће компактне површине зеленила. Изузетак је планирани линеарни парк на Лагатору који је у фази извођења. Такође, приликом извођења великих стамбених објеката (и објеката других намена у приватном власништву) не поштује се минималан проценат зеленила на парцели (20%), те је евидентан недостатак зелених површина у склопу парцела и комплекса у новоградњи - све слободне површине су махом у потпуности покривене (паркинзи, пешачке површине и др.), односно без икаквог зеленила.

Укупно самосталних градских зелених површина има 21.25 ха што доноси 6.19 м²/ст. Укључивањем и интегрисаних зелених површина (спортско рекреативних центара и травнатих терена, јавних зелених површина колективног становања, школа, дечијих установа осталих намена) у износу од 56.86 ха укупан зелени фонд се повећава на 22.75 м²/ст. Значајне површине под шумама (632 ха-у оквиру ГУП-а) у збиру са градским и интегрисаним зеленим површинама дају 710.11 ха што укупно даје релативно висок стандард од 206.79 м²/ст.

Када је у питању Бања Ковиљача, шуме, парк-шуме и остали видови зеленила се простиру на око 826,13 ха, што износи 43,08% површине КО Бања Ковиљача. Парк у Бањи Ковиљачи представља једну од најлепших пејзажно-архитектонских целина у Србији из 19. века. На самом простору јасно се издвајају две зоне: централни део парка са значајним објектима и изворима (Доњи парк) и парк шума која се надовезује на доњи парк и чини везу са планином Гучево (Горњи парк). Према подацима Завода за заштиту природе Србије на територији парка од 144 врсте дрвенастих биљака 35 су аутохтоне, 54 су алохтоне и 25 су различити култивари. Према животном облику на територији парка заступљено је 81 врста дрвећа и 33 врсте жбуња.

5.3.4 Квалитет чинилаца животне средине, изложеност еколошким ризицима и ризицима климатских промена

Ваздух

На територији ЈЛС Лозница постоји аутоматска станица за мониторинг квалитета ваздуха у оквиру државне мреже мерних места, у надлежности Агенције за заштиту животне средине, смештена у дворишту Електродистрибуције, која тренутно није у функцији. Надлежни орган локалне самоуправе води Локали регистар извора загађивања и на територији града Лознице, податке доставља 11 предузећа: „Trivit” doo, „Valy” doo, „MN” doo, „Stobex” doo, „S-Biom Company” doo, „CHABROS doo”, Општа болница Лозница, Специјална болница за рехабилитацију, АД „Mlekara” Loznica, ЈКП Топлана-Лозница, „LUKOWA DOO”. У последњих пар година није било прекорачења граничних вредности ни на једном емитеру, нити евидентираним загађења.

Загађивање ваздуха у урбаном насељу Лозница последица је грејања (котларнице и индивидуална ложишта) и одвијања саобраћаја и мањих привредних субјеката. Поред привредних објеката и котларница, значајнији извор загађивања ваздуха је и саобраћај како на путним прилазима граду, тако и у самом урбаном насељу.

Вода

Најзначајнији водотоци на територији Лознице су реке Дрина и Јадар (слив реке Саве). Према подацима мониторинга кога је спровела Агенција за заштиту животне средине у периоду 2017-2019³⁶, статуси река Дрина и Јадар на територији ЈЛС су:

- Статус реке Дрине на мерној станици код Бадовинаца (насеље у Општини Богатић, 20-ак километара низводно од Лознице) је по свим параметрима биолошких елемената, физичко-хемијских и хемијских елемената квалитета оцењен као одличан или добар, осим у погледу водених бескичмењака где је оцењен као умерен. Како је укупан статус водног тела дефинисан најслабијим статусом појединих показатеља, то је укупан статус водног тела реке Дрине код Бадовинаца оцењен као умерен.
- Статус реке Јадар на профилу Лешница у погледу биолошких елемената квалитета је оцењен у распону од доброг до слабог (у зависности од врсте параметара) а статус у погледу физичко-хемијских и хемијских елемената који подржавају биолошке елементе су оцењени као умерен (физичко-хемијских параметри) и слаб (специфичне загађујуће супстанце). Како је укупан статус водног тела дефинисан најслабијим статусом појединих показатеља, то је укупан статус водног тела реке Јадар на профилу Лешница оцењен као слаб.

Изграђене акумулације у узводном току Дрине имају повољан утицај на режим вода Дрине јер смањују пикове великих вода и повећавају количине воде у периоду малих вода. За корито реке Дрине и реке Јадар карактеристична је експлоатација речног шљунка и песка. Врши се перманентно и с обзиром на природно обнављање представља обновљиви ресурс, али подаци о количинама извађеног шљунка нису доступни. Изражен је недостатак кооперативног управљања екстракцијом шљунка у сливу Дрине, који би интегрисао компоненте животне средине и безбедности.

³⁶ „Статус површинских вода Србије у периоду 2017-2019”, Агенција за заштиту животне средине, Београд, 2021.

У ЈЛС Лозница се површинске воде не користе за пиће, већ се у ту сврху користе искључиво подземне воде. У оквиру насеља примарно загађивање вода везано је за продукцију отпадних вода из домаћинстава (фекалне и санитарне) и пољопривредних објеката. Загађивање подземних вода је пре свега последица примене ђубрива, пестицида и хербицида у пољопривреди, затим процеђивање са неуређених дивљих депонија отпада као и од пропусних септичких јама у свим сеоским насељима.

Када је квалитет воде за пиће у питању, воду из градског водовода контролишу Јавно предузеће „Водовод и канализација” Лозница и Завод за јавно здравље Шабац (екстерна Лабораторија). Квалитет воде на целокупном водоводном систему у току претходне године у потпуности одговара критеријумима правилника о хигијени и исправности воде за пиће. Вода из индивидуалних бунара у сеоским насељима, које нису укључене у систем водоснабдевања, се систематски не контролише. Отпадне воде из предузећа се испуштају у реку Дрину, Јадар, Лепеницу, што је у периоду од пре десетак година, представљао велики проблем.

Земљиште

Загађивање земљишта на територији ЈЛС Лозница је последица различитог антропогеног деловања тако да је угрожено грађевинско, пољопривредно и шумско земљиште. Потпуних података о обиму његовог угрожавања нема јер не постоје систематска праћења и истраживања. На загађивање тла доминантно утичу: неадекватно депоновање чврстог отпада; друге непланске активности (неконтролисано одлагање чврстог и течног отпада дуж саобраћајница, паљење ораница и сл.); и утицај саобраћаја (површинске воде са коловоза, таложење издувних гасова, Рb и CaCl₂ у зимском периоду). Поред тога, специфичан облик угрожавања земљишта представља непланска изградња објеката. Угрожени простор представља урбано насеље Лозница и приградска насеља (Бања Ковиљача, Лозничко поље, Клупци, Крајишници и др). У пољопривреди, загађивање је последица неадекватне употребе минералних ђубрива (по количини и врсти), пестицида и других агрохемијских средстава. Проблем неконтролисаног паљења ораница је сезонски проблем, веома присутан на територији ЈЛС. Представља важан еколошки проблем, јер изазива вишеструке негативне последице, почев од материјалних до угрожавања живота људи, флоре и фауне. Паљењем ораница долази до трајног уништавања комплетне животне структуре, како на самој површини земљишта тако и на дубини од неколико центиметара.

На простору некадашњег комплекса хемијске индустрије „Вискоза” вршена су испитивања и узорковања земљишта, те је утврђено да је ремедијација земљишта неопходна.

Бука

Детаљни подаци за буку не постоје јер се на подручју ЈЛС Лозница не спроводе мерења нивоа буке, како у урбаном насељу тако и на прилазним путевима на којима се одвија саобраћај. Извори буке који могу допринети њеном повећању изнад дозвољеног нивоа везују се за околину привредних објеката и најоптерећеније деонице државних путева првог и другог реда. Град Лозница планира усвајање Одлуке о заштити од буке у којој ће се утврдити и прописати мере заштите од буке у животној средини и извршити акустично зонирање територије града.

Топлотна острва

Најугроженије зоне у погледу појаве топлотних острва су уједно оне које су највише изграђене, а то је централна зона урбаног насеља Лозница. Разлог томе је нпр. недостатак дрвореда и зеленила у густо изграђеним зонама.

Угроженост од поплава, клизишта, земљотреса, ерозије и климатских ризика

Земљотреси

Једна од специфичности територије ЈЛС Лозница је та што она спада међу четири града у Републици Србији којима прети опасност од земљотреса јачине 7° до 8° МКС, али са друге стране вероватноћа настанка земљотреса ове јачине је веома мала. Ова чињеница у комбинацији са квалитетом градње и густином стамбених објеката указују да је урбано насеље Лозница у великој мери угрожено сеизмолошким хазардом. На територији ЈЛС Лозница нема посебних снага и средстава (осим ватрогасно-спасилачких јединица) за реаговање у случају земљотреса и других елементарних непогода.

Поплаве

Сходно Одлуци о утврђивању Пописа вода I реда („Службени гласник РС”, бр. 83/10), водотоци Дрина, Јадар и Штира су воде I реда. Сви остали водотоци на територији града су воде II реда. Одбрана од поплава на водама првог реда је у надлежности Републике, док је на осталим водама (воде другог реда) надлежна ЈЛС.

Може се рећи да сви водотоци на територији града Лознице имају особине бујица и на њима се смеђују краткотрајни интервали изразито високих вода, праћени дужим периодима веома малих вода. У оквиру природних катастрофа, поплаве су најчешћи облик угрожавања територије ЈЛС Лозница, уз које се јављају клизишта и одрони тако да су ризици и штете велике. У последњих 20-ак година територија ЈЛС Лозница је више пута била захваћена бујичним поплавама-блатним и блатно-каменим, што је узроковало потребу за предузимањем низа мера на заштити људи и имовине и отклањању последица, а постојао је и врло близак ризик од катастрофалних штета. Процењена штета од поплава у 2001. години износила је 192 милиона динара, у 2005. и 2006. години 250. милиона динара, у 2010. години 178 милиона динара, а 2014. години 1.527.350.007,00 динара, док су индиректне штете знатно веће.³⁷

Поплаве на територији ЈЛС Лознице настају услед обилних падавина које доводе до неконтролисаног изливања веће количине воде или наглог топљења снега, често и комбиновано, тако да се у бујичне токове и реке слије већа количина воде. Пошто су речна корита углавном већим делом неуређена, кривудава, обрасла растињем, велики број природних и вештачких препрека унутар корита, неуједначени падови корита, са недовољним отворима мостова и пропуста, плавлјења и оштећења имовине и других штићених вредности су веома учестала. На основу рељефних геолошко педолошких хидролошких, ерозивних и климатских карактеристика ЈЛС Лознице као и података о последицама које је штетно дејство вода у претходним поплавама изазвало, процењује се да појава таласа великих вода река Јадра и Дрине може да угрози имовину људи Лознице.

Уредбом Владе РС („Службени гласник РС” број: 18/2019) утврђен је Општи план за одбрану од поплава за период од 2019. до 2025. године. Овим планом дефинисана је територијална организација за одбрану од поплава, организација, превентивне мере, активности, координација, руковођење одбраном од поплава, итд. На водама II реда ЈЛС проглашава редовну, односно ванредну одбрану од поплава на деоницама на којима постоје изграђени заштитни водни објекти, по испуњењу утврђених критеријума за проглашење редовне, односно ванредне одбране од поплава из локалног оперативног плана. На водама II реда на којима не постоје изграђени заштитни водни објекти стање приправности се проглашава

³⁷ Службени лист Града Лознице: „Оперативни план одбране од поплава вода II реда Града Лознице за 2019. годину”

по испуњењу утврђених критеријума за проглашење стања приправности из локалног оперативног плана.

Клизишта и ерозија

Велика учесталост појаве клизишта на целој територији ЈЛС Лозница има за последицу негативни кумулативни ефекат којим настају велике штете како по обрадиве површине тако и по стамбене објекте, путну и комуналну инфраструктуру. Велике количине падавина су веома честе на територији ЈЛС Лозница, што најчешће доводи до активирања постојећих или настанка нових клизишта. Поред правца Лозница–Мали Зворник–Љубовија који је угрожен услед одрона, као критичне деонице могу се навести и пут број 331: Бања Ковиљача–Гучево–Зајача, Број 330: Лозница – Зајача – Шарена буква – Мачков камен – веза са државним путем 137 и Ваљевски пут. Поред ових значајних путних праваца велики број сеоских некатегорисаних путева, шумских путева као и прилаза домаћинствима у сеоским срединама угрожен је клизиштима.

Ерозија се може испољити како у долинама реке Дрине, Јадра и Лешнице тако и на обронцима околних планина. Ерозивним процесима на територији ЈЛС Лозница угрожена су викенд насеља која се налазе близу реке Дрине, насеља: Горња Ковиљача, Бања Ковиљача, Јелав као и насеља која се налазе на падицама планина: Трбушница Горњи Добрић, Брадић, Јадранска Лешница, Рибарице, Милина, Каменица, Текериш, Цикоте, Ступница.

Клима и климатске промене

Метеоролошка станица у Лозници сакупља метеоролошке податке од 1901. године. У ЈЛС Лозници влада умерено-континентална клима: средња измерена температура је 11,0°C, а просечне годишње падавине 820 милиметара. Максимална икад забележена температура била је 42,3°C 24. јула 2007, а најнижа -25,4°C 24. јануара 1963. Максимална количина падавина регистрована је 20. јуна 1956. и износила је 100,7 mm. Највећа дебљина снежног покривача износила је 69 cm, 13. и 14. фебруара 1984.

За потребе израде процена осматраних промена климе, коришћени су подаци из мреже метеоролошких станица којом управља Републички хидрометеоролошки завод Србије, од којих се једна налази и у Лозници. У периоду 1960-2012. године на територији Републике Србије дошло је до значајног пораста средње, максималне и минималне дневне температуре, са просечним трендом од 0,3 °C по декади на годишњем нивоу. Цела територија Србије је суочена са знатним повећањем температура од средине претходног века, нарочито у летњој и пролећној сезони, док су најмање изражени трендови уочени током јесени.

Према расположивим подацима³⁸, промене климе у ЈЛС Лозница које се на садашњем нивоу сазнања могу очекивати дугорочно у будућности су:

- Повећање просечне температуре, где ће величина овог повећања зависити од будућих емисија гасова стаклене баште. У односу на друге делове Србије, територија Лознице ће имати умерен пораст температуре (већи пораст се очекује у јужним деловима Србије)

³⁸ „Осматрене промене климе у Србији и пројекције будуће климе на основу различитих сценарија будућих емисија”, УНДП Србија, 2018

- Повећање средњих максималних и минималних температура, где ће пораст температура током хладнијег дела године бити нешто мањи од пораста температуре током топлијег дела године.
- Не очекују се изражене промене средњих годишњих укупних падавина, али се очекује смањење падавина током периода јун-август (овај тренд је већ опажен у блиској прошлости).
- Број мразних и ледених дана се прогресивно смањује у будућности због пораста температуре.
- Број летњих и тропских дана ће наставити да расте.
- Топлотни таласи током будућих климатских периода постају интензивнији и учесталији.

Пожари

У укупној структури стамбених објеката на територији ЈЛС мали је проценат оних који су грађени пре 1945. године што повољно утиче на спровођење противпожарне заштите. Улице су такође довољне ширине и има веома мали број улица у којима је приступ ватрогасним возилима отежан. Ватрогасно-спасилачке јединице располажу са довољним материјалним и људским капацитетима и као такве оне су до сада ефикасно реаговале у свим ситуацијама које су захтевале њихово ангажовање. Велики део површине ЈЛС Лозница се налази под шумама па је опасност од избијања шумских пожара посебно у летњим месецима велика.

Ризици од акцидентних загађења

Према информацији добијене од стране Министарства заштите животне средине на територији града Лознице нема евидентираних СЕВЕСО постројења, као ни правних лица који врше производњу опасних материја. Према подацима добијеним од стране Сектора за ванредне ситуације на територији ЈЛС Лозница послује једно правно лице које у свом раду користи и складишти опасне или корозивне материје.

Управљање отпадом

ЈЛС Лозница је комуналну делатност - управљање комуналним отпадом, поверила Комуналном јавном предузећу „Наш дом” из Лознице, које организовано сакупљени отпад одлаже на „Градску депонију”. Депоније није санитарна и налази се на неусловном месту, али је фазном санацијом, која се редовно одвија од 2011. године, добила статус уређеног сметлишта. За сад је у организовано сакупљање отпада укључено 29 насеља или око 70% укупног броја домаћинстава на територији ЈЛС Лозница. На територији ЈЛС евидентиране су дивље депоније на 46 локација. Сем појединачних локација нису констатоване зоне и коридори које представљају велики ризик од загађења отпадом за уже и шире окружење. Планирано је да ЈЛС Лозница заједно са 11 ЈЛС (Ваљево, Обреновац, Лазаревац, Уб, Барајево, Владимирци, Лајковац, Мионица, Коцељева, Осечина и Љиг) депонује отпад на Регионалну депонију комуналног отпада „Каленић” у истоименом селу код Уба.

5.3.5 Примарна комунална инфраструктура

Водовод и канализација

Становништво ЈЛС Лознице се снабдева водом за пиће са изворишта „Зеленица” које се налази узводно од Бање Ковиљаче у простору између железничке пруге Лозница-Зворник и реке Дрине. Недалеко од овог првобитног изворишта, узводно Дрином, такође у алувијалној

равни отворено је ново извориште на локацији „Горње поље”, како би се повећао капацитет изворишта и тако задовољиле потребе становништва. Укупни капацитет оба изворишта износи 400 l/s, а у летњем периоду је 340 l/s. У водној дозволи, дозвољен капацитет захватања воде је 495,9 l/s, а потребно је имати и дозвољени минимални капацитет у свим условима рада током целе године при свим водостајима реке Дрине. Одржавање копаних бунара и каптажа за захватање воде за пиће је на задовољавајућем нивоу (централна црпна станица је реконструисана 2013. год). Дужина водоводне мреже на територији ЈЛС Лозница једна од највећих у Републици Србији и износи 850 км. На јавни водовод прикључено је 92% становника. Преостало становништво није прикључено због неизграђене водоводне мреже у насељима: Горњи Јадар (Бања Бадања, Горња Сипзља, Доња Сипуља, Горња Бадања, Помијача, Рибарице, Трбосиље, Милина, Текериш, Кривајица, као и делови Корените, Гучева и Трбушнице.³⁹

Укупна потрошња воде је 4.068.506 м³ годишње, од тога потрошња домаћинства је 3.585.128 м³ а привреде 483.378 м³. Просечна специфична потрошња воде по становнику је 129 l/стан. по дану. Веће рестрикције у снабдевању водом за пиће не постоје, али у периоду максималне потрошње воде и минималног нивоа реке Дрине постоје делови (Ваљевски правац) који остају без воде.

Санитарна заштита изворишта воде за пиће је према законској регулативи, бунари су ограђени, а зоне санитарне заштите означене. Ризик од загађења постоји на изворишту „Зеленица” у Бањи Ковиљачи.

Квалитет воде у водоводном систему се свакодневно прати узимањем узорак на контролним тачкама и њиховом обрадом у лабораторијама ЈП „Водовод и канализација” и Завода за заштиту здравља „Вера Благојевић” из Шапца. Квалитет воде за пиће може се оценити ко одличан, и сви параметри су у оквиру прописаних вредности (без икаквог третмана сирове воде).

Тренутно је 43% становништва је покривено услугом одвођења употребљених отпадних вода. Канализација је укупне дужине око 90 километара, и углавном је развијена у урбаним насељима Лозница и у делу Бање Ковиљаче. Канализација углавном функционише по комбинованом (општем) принципу за санитарне и атмосферске отпадне воде, са релативно ниским степеном инфилтрације. Део канализационог система урбаног насеља Лозница функционише према сепарационом систему канализације отпадних вода. Кишна канализација није развијена. У ЈЛС Лозници не постоји постројење за пречишћавање отпадних вода – ППОВ, већ се сакупљене отпадне препумпавањем упуштају у реку Штиру, односно реку Дрину без претходног третмана. У плану је реконструкција канализационе мреже и изградња ППОВ уз помоћ страних донација (пројекат у току). Урађена је пројектна документација за реконструкцију и изградњу канализационе мреже.

Енергетика

У урбаном насељу Лозница услуге снабдевања топлотом водом пружа ЈКП „Топлана”. Укупна дужина топловодне мреже износи 11 километара. Број енергетских постројења којима се врши управљање је 5 (котларница), а број примарних подстанца износи укупно 71 (измењивачких

³⁹ Извор: ЈП „Водовод и канализација” Лозница. Унете вредности се односе на 2021.год. Број становника је са пописа 2011. год и рачунски за број корисника (2,3 за градску средину тј.2,2 за сеоску по прикључку).

и пумпних). Постоји систем даљинског грејања и то вреловодни систем даљинског грејања и топловодни систем даљинског грејања. Укупан број корисника је 3.400 од чега су 2.801 стамбене јединице (82%) а 599 су јединице пословног простора (18%), укупна грејна површина износи 220.976,73 м². Узрок неповезивања на дистрибутивну мрежу је делом незаинтересованост инвеститора стамбених објеката за повезивање на систем даљинског грејања, а делом због остављања могућности купцима станова да сами изаберу на који начин ће грејати свој стамбени простор. Такође узрок неповезивања на систем даљинског грејања је и у томе што у одређеним деловима урбаног насеља не постоје техничке могућности за прикључење или не постоји довољан капацитет у постојећим подстанцима.

Највећи део становништва као примарни алтернативни извор топлотне енергије за грејање користи дрво, пелет и угаљ преко индивидуалних ложишта, а потом и грејање на струју. Све је већи број домаћинстава која уграђују котлове на гас (или комбиноване котлове) и прикључује се на гасоводну инфраструктуру у оним деловима насеља у којима постоји изграђена ова инфраструктура. На територији ЈЛС Лозница услуге снабдевања гасом пружа „Лозница-гас” Д.О.О. Укупна дужина гасне мреже је 204,54 км, од чега је приближно у Лозници 160 км, Лешници 23 км, а Бањи Ковиљачи 21 км. Укупно има две ГМР станице, једна у Лозници (капацитета 10.000 м³/сат) и једна у Лешници (капацитета 2.000 м³/сат). Укупан број прикључених корисника је 3.034 (физичка лица-домаћинства), од чега је у Лозници 82% корисника, а у Лешници и Бањи Ковиљачи по мање од 10% корисника. Број прикључених правних лица је знатно мањи (202). Основни узрок неповезивања је недостатак капацитета. Мрежа може да прими три пута веће капацитете него што добија на ГМРС.

За конзумно подручје ЈЛС Лозница електричну енергију из електроенергетског система Републике Србије преузима ЈП за дистрибуцију електричне енергије „ОДС ЕПС Дистрибуција” Београд, Огранак Електродистрибуција Лозница, на напонском нивоу 110kV. Број потрошача је 65.000 на територији коју покрива Огранак Лозница (не постоји податак раздвојен за становање и привреду). Постоје довољни капацитети за дистрибуцију електричне енергије за целу територију ЈЛС. Сви делови територије су снабдевени електричном енергијом. Нису прикључени једино они објекти који су бесправно подигнути и она домаћинства која нису тражила прикључак на електричну енергију. Податак о броју таквих објеката не постоји.

У Лозници постоји могућност коришћења обновљивих извора енергије: хидро потенцијал, соларна енергија (применом разних врста пасивних соларних система за индивидуалне објекте, и активних соларних система за акумулацију енергије инсталисањем посебне опреме за веће потрошаче), геотермална енергија, коришћењем енергије из био масе и целулозних отпадака (коришћење дрвених отпадака у преради дрвета). Проценат коришћења ових видова енергије је занемарљив. Коришћење ових видова енергије могуће је једино уз подстицајне мере државе и града. ЈЛС Лозница је учествовао у суфинансирању подизања енергетске ефикасности за 32 стамбене заједнице у 2020. години и 69 стамбених заједница у 2021. години (кровови, фасаде, инсталације). У 2022. години у новом конкурс се пријавило око 100 стамбених заједница. Заједно са Министарством рударства и енергетике ЈЛС је учествовала у суфинансирању подизања енергетске ефикасности за 119 домаћинстава (куће и станови) у 2021. години и 134 домаћинства у 2022. години (фасаде, столарија, котлови, инсталације). Издато је око 640 енергетских пасоша од када се примењује Закон о енергетској ефикасности зграда. Само један објекат има Б енергетски разред, остали су Ц (највећи део) и Д енергетског разреда.

5.3.6 Примарна саобраћајна инфраструктура и саобраћај

Саобраћајна мрежа

Преко територије ЈЛС Лозница пролазе државни путеви IB реда бр. 26 - Београд - Обреновац - Шабац - Лозница - државна граница са Босном и Херцеговином (гранични прелаз Мали Зворник); и IB реда бр. 27 - државна граница са Босном и Херцеговином (гранични прелаз Трбушница) - Лозница - Осечина - Ваљево - Лајковац - Лазаревац - Аранђеловац - Топола - Рача - Свилајнац. Са мањим центрима и осталим насељима у окружењу Лозница је повезана и мрежом државних путева IIА реда: бр. 137 - Шабац - Волујац - Завлака - Крупањ - Грачаница; бр. 138 - Липнички Шор - Текериш; и бр. 139 - Крст - Корените - Крупањ - Радаљска бања - Радаљ - веза са ДП IB 26; и државних путева IIБ реда: бр. 323 - Прњавор - Чокешина - Липове Воде - Волујац - Синошевић - Накучани - Матијевац - веза са ДП IB 21; бр. 330 - Лозница - Зајача - Шарена буква - Мачков камен - веза са ДП IIА 137; бр. 331 - Бања Ковиљача - Гучево - Зајача; бр. 332 - веза са ДП IB 27 - Жеравија - Тршић; и бр. 333 - Корените - Манастир Троноша. Планирана је изградња саобраћајница од капиталног, државног значаја: „Брза саобраћајница”, изградња нове деонице државног пута I Б реда бр. 26, нове деонице државног пута I Б реда бр. 27 и транзитне саобраћајнице којом се обилази центар Лознице. Мрежу државних путева употпуњује мрежа општинских путева. Општински путеви су трасирани тако да се у највећој мери користе делови траса постојећих путева. Дужина општинских путева на територији ЈЛС Лозница по подацима из 2020. године износи 355 км од чега је: са савременим коловозом 272,06 км.

Преко територије ЈЛС Лозница пролази Регионална железничка пруга бр. 211 Рума-Шабац-Лозница-Државна граница (Зворник). Пруга је реконструисана, чиме је повећана брзина возова на 80 km/h и поново је успостављен путнички саобраћај од Шапца до Зворника. Железнички саобраћај на територији ЈЛС Лознице се не користи за приградски превоз путника. Зоне уgroжености су прелази путева преко железничке пруге који нису обезбеђени рампама или полурампама. У ЈЛС не постоје мултимодална чворишта. Најближи аеродром Никола Тесла се налази на око 135 km од Лознице.

Потреба за реконструкцијом се огледа пре свега у обезбеђивању савременог асфатног застора, пре свега на свим општинским путевима и улицама у насељима. Недостаци уличне мреже урбаног насеља Лозница се огледају у немогућности решавања транзитног (пре свега теретног) саобраћаја према Зајачи, те се исти одвија кроз централну зону. Потребно је побољшати и функционисања теретног/транзитног саобраћаја на спољним коридорима око Лознице (улицама Марка Радловића, Железничком, те даље Слободана Пенезића, Италијанских добровољаца, Војводе Степе и др), ка насељеним местима Бања Ковиљача, Крајишници, Башчелуци, Воћњак и др. Такође, потребна је и адекватна саобраћајној повезаности новог насеља на Лагатору са улицама Милоша Поцерца, Кнеза Милоша, Филипа Кљајића, а у циљу решавања проблема велике оптерећености улице Војводе Путника и Трга Вука Караџића. Неопходна је и боља саобраћајна повезаност Индустријске зоне са околним путевима/улицама, а у циљу растерећења Улице Републике Српске.

Према званичним подацима из Пописа број регистрованих путничких аутомобила на територији ЈЛС Лознице је 21.230, степен моторизације је 0,78 путничка аутомобила по домаћинству, односно 267 на 1.000 становника. Укупан број саобраћајних незгода у 2021. години је био 235, а у периоду од 2017-2020. године између 220 и 225. У студији саобраћаја

идентификоване су саобраћајнице и чворишта, где је учесталији број саобраћајних незгода.⁴⁰ Поред тога, треба усмерити пажњу и на зоне атрактивних садржаја (пијаце, спортски садржаји, индустријске зоне, туристички садржаји, паркови, дечија игралишта и сл.), зоне у којима постоје угрожене категорије учесника (зоне школа, пешачке зоне и сл.) и друге зоне које могу привући значајнију комуникацију учесника у саобраћају.

Јавни градски и приградски превоз

На територији ЈЛС Лозница је организован јавни градско-приградски превоз путника из надлежности ЈЛС, а који повезује сва насељена места са урбаним насељем Лозница. Градско-приградски превоз путника на територији ЈЛС обављају: за „Пакет А” и „Пакет Б” линија конзорцијум превозника кога чине „Ракета Аћимовић Бјеличић” ДОО из Бајине Баште и „Банбус” ДОО из Обреновца, за „Пакет Ц” линија превозник „Банбус” ДОО из Обреновца. Најважнији проблем је континуирано смањење броја путника, те у складу са тим и ограничен број полазака, којим се обезбеђује пре свега одговарајући превоз запослених и ђака основних и средњих школа. Оно што делимично решава овај проблем је активност ЈЛС да се обезбеди бесплатан превоз путника за лица старија од 65 година, као и финансирање превоза ђака основних школа. У систему ЈГП нису сва возила прилагођена за приступ свих категорија путника (родитељи са малом децом у колицима, групе које немају инвалидитет али захтевају универзалну приступачност возилима и стајалиштима), као ни сва аутобуска стајалишта, нарочито аутобуска стајалишта у насељеним местима ван Лознице.

Не постоји саобраћајна координација са суседним ЈЛС. Лозница се бави организацијом саобраћаја унутар своје административне границе.

Пешачке зоне

У центру Лознице постоји пешачка зона. Центар нема већи трг за одржавање манифестација, али постоје Трг Вука Караџића (кружни ток) и тзв. школски трг-Трг Јована Цвијића на који се наслањају средње школе. Такође, постоји уређена пешачка стаза уз Штиру, од вртића у насељу Плоче до Булевара Доситеја Обрадовића, у дужини од око 1,5 км. Као уређене зелене/пешачке зоне истичу се и Омладински парк у Лозници и парк у Бањи Ковиљачи. Отворени стамбени блокови који чине саставни део централне зоне Лознице обилују пешачким токовима и мирнијим просторима за одмор старијих и игру деце.

Будуће активности треба усмерити на развој и обезбеђивање континуитета пешачких комуникација (градско подручје, приградске зоне, зоне школа, уз важније општинске и државне путеве и сл.) - изградњу, уређење и реконструкцију пешачке инфраструктуре.

Бициклистички саобраћај

Бициклистичке стазе постоје уз Улицу Републике Српске, у делу Улице Дринске дивизије (Ваљевски пут), и у зони новог насеља на Лагатору. Не постоји просторна повезаност ових стаза и нису све урађене са адекватном подлогом. Развој бициклистичке инфраструктуре треба да буде усмерен на развој и обезбеђивање континуитета бициклистичких комуникација (урбано насеље, приградске зоне, туристички центри – Бања Ковиљача, Тршић, река Дрина и сл.). Треба напоменути да је Радна група формирана у склопу градске управе урадила Предлог у функцији развоја алтернативних видова комуникације – бициклистичког саобраћаја на територији ЈЛС.

⁴⁰ Извор: Студија саобраћаја града Лозница (прва фаза), 2019. год.

Паркирање

Урбано насеље Лозница има веома изражен проблем паркирања. Постојећи број паркинга није задовољавајући као ни њихов размештај. Постоји недостатак паркинг места у централној зони. Не постоје изграђене гараже, а улично паркирање по зонама нема временска ограничења тако да је капацитет уличног паркирања у великој мери стално попуњен. Постоји такође и проблем непрописног паркирања, паркирања на тротоарима и на зеленим површинама које представљају и проблем за безбедност пешака. Највећи недостатак паркинг места је у модернистичким насељима изграђеним 70-их и 80-их година са великим бројем стамбених јединица без испуњеног данашњег стандарда паркирања. Такође, у новим насељима, и када се поштују урбанистички нормативи, изграђени паркинг простори се не користе за паркирање возила станара тих зграда. ЈЛС планира изградњу јавних гаража на неколико планираних локација.

У области стационарног саобраћаја пажњу треба усмерити на два колосека - ка одговарајућим организационим активностима дефинисаним кроз Студију саобраћаја (увођење временског ограничења, укидање дневне карте, рестриктивна политика приликом издавања месечних карти за физичка лица, али и приликом резервације паркинг места, решавање проблема непрописног паркирања – ефикаснији рад надлежних институција и сл.), као и ка изградњи/уређењу инфраструктуре (стамбени блокови, зоне атрактивних садржаја, пословне зоне и сл.), а пре свега на обезбеђивање паркинг простора приликом изградње нових стамбених објеката.

Кретање путника (мобилност)

У урбаном насељу Лозница становници остваре 85.743 кретања свим средствима и у све сврхе, што генерише мобилност од 2,3 кретања на дан. Од 85.743 кретања на дан, 63% односно 54.133 кретања на дан се обави немоторизованим, а 37% тј. 31.610 кретања на дан се обави моторизованим средствима. Од укупног броја кретања око 65% (55.756 кретања) се обави са примарним сврхама (повратак кући, одлазак у школу и радна кретања). Преостала кретања, тј. око 35% (29.987 кретања) обави се са сврхама трговина, разонода, рекреација, службена посета и остало. Временска расподела укупних кретања у Лозници показује да су најинтензивнија оптерећења у току дана између 7 и 8 часова ујутру и 13 и 14 часова поподне, при чему је јутарњи вршни час изражен, док у поподневним часовима постоји вршни период од 13. до 17. сата (прво пешачких, а од 16-17 часова и путничких аутомобила). Израженог вечерњег вршног сата нема, јер оптерећење од 19 до 24 часа опада, а специфично је да 19. сат има веће оптерећење од претходног 18. сата.

Интернет и дигитализација

Туристи и становници могу да користе бесплатан интернет код тотема на шеталишту испред ТОГ Лознице и испред Туристичко информативног центра у Бањи Ковиљачи. Уведен је систем плаћања паркирања путем мобилног телефона (слањем поруке).

5.4 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

5.4.1 Приступуправљању

Приступ управљању на више нивоа

У досадашњој пракси, осим ЈЛС Лознице као носиоца активности, носиоци пројеката у које је била укључена ЈЛС Лозница биле су и следеће институције:

Међународни ниво

- ЕУ (MSP IPA 2007, Управљање људским ресурсима, EUPPF - подршка ЕУ у припреми пројеката, Програм прекограничне сарадње Србије и БиХ, EU PRO, EU PRO Plus, UNOPS EUSHA1 програм, SDC - Швајцарска агенција за развој
- Влада Републике Чешке
- The Regional Rural Development Standing Working Group (*SWG*)
- USAID- Америчка агенција за међународни развој

Националне и регионалне институције

- Национална агенција за локални економски развој (НАЛЕД)
- Привредна комора Србије (ПКС)
- Стална конференција градова и општина (СКГО)
- Развојна агенција Србије (РАС)
- РРА Подриња, Подгорине и Рађевине
- РРА Срем, Рума
- РЕДАСП Крагујевац

Партнерства и мреже

У досадашњој пракси, пројекти у које је била укључена ЈЛС Лозница спроводили су се у заједничкој сарадњи са следећим институцијама и актерима:

Страна партнерства:

- Влада Републике Чешке
- The Regional Rural Development Standing Working Group (*SWG*)
- Мисија OEBS-а

Домаћа партнерства:

- ЈЛС Крупањ
- ЈЛС МалиЗворник
- ЈЛС Љубовија
- ЈЛС Ваљево
- ЈЛС Богатић
- ЈЛС Осечина
- ЈЛС Мионица
- ЈЛС Уб
- Министарство финансија - Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније
- Туристичка организација града Лознице
- ЈП „Путеви Србије”

- Центар за културу „Вук Караџић”
- Српски атлетски савез
- Пољопривредна стручно саветодавна служба Лозница
- Стамбене заједнице Лознице
- КЈП „Наш дом” Лозница

Мреже:

- Збратимљени градови: Plock (Пољска), Cassamaggiore -Италија, МЗ Клупци-МЗ Зеленика Црна Гора

Партиципативни приступ

Низ пројеката је реализовано са младима преко локалне Канцеларије за младе. Преко локалних удружења реализовани су пројекти окренути старијој популацији и пензионерима. Пружани су разни видови подршке локалном предузетништву у сарадњи са локалним удружењима као што је Креативна визија која окупља предузетнице и жене које желе да отпочну сопствени бизнис.

У изради просторних и урбанистичких планова:

- организован увид у плански документ у месним заједницама
- обавештавање о увиду преко управника зграда, постављањем огласа на улазе,
- организовани изласци на терен и разговори са становништвом на терену и у градској управи

У изради докумената јавних политика:

- радионице и јавни скупови са представницима јавног, приватног и цивилног сектора
- јавне дебате, партиципација у писању и имплементацији пројекта
- фокус групе, анкете, јавне дебате, канцеларија за развој заједнице

Капацитети ЈЛС за управљање урбаним развојем

Кључни недостаци капацитета ЈЛС да управља урбаним развојем су:

- људски ресурси у организацији управе (нпр. недостатак извршилаца у КЛЕР-у, као и свим осталим одељењима управе);
- средства са којима ЈЛС располаже пре свега треба да буду усмерена ка инфраструктурном и саобраћајном опремању центра и преосталих делова урбаног насеља како би се подстакао процес развоја различитих облика производње и запошљавања становништва као и развој стамбених зона; улагања ЈЛС су у овом случају минимална;
- некоординисана активност различитих ЈП;
- низак ниво пројектне спремности за конкурисање за различита средства.

Постоји широк спектар јавних позива за реализацију „capacity building” пројеката преко СКГО. Неки које је Лозница реализовала су MSPIPA 2007 – јачање капацитета у области програмског буџетирања и израде ПКИ, затим SDC - Унапређење пословног окружења кроз регулаторну реформу, Управљање људским ресурсима- ЕУ и сл. НАЛЕД је организовао велики број обука

за запослене у ЛЕР-у на теме привлачења инвестиција, сарадње са привредом, сертификације и сл. РРА ППР се такође бави организацијом обука за запослене у ЈЛС. Биле су организоване обуке на теме: привлачења инвестиција, стратешко планирање, писање пројекта, сарадње са привредом- формирање ланаца вредности. Таквих обука је било у оквиру пројекта са којима је ЈЛС подржао РАС -Унапређење сарадње и јачање капацитета субјеката регионалног развоја у Мачванском и Колубарском региону 2018. Листа обука које је Регионална развојна агенција Лозница реализовала за запослене у ЈЛС у периоду 2014-2022 год:

- Дигитални маркетинг као алат за унапређење промоције ЈЛС
- Подстицаји за инвеститоре и рад са инвеститорима на локалном нивоу
- Методологија за управљање капиталним пројектима
- Модели и механизми међуопштинске сарадње
- Рурални развој
- Управљање пројектним циклусом
- Анализа заинтересованих страна
- Припрема и имплементација пројекта
- Регионални развој и значај стратешког планирања
- Јавне набавке по ПРАГ процедурама
- Припрема предлога пројекта
- Обука за инфраструктурне пројекте
- Едукација локалне туристичке привреде за промотивне активности и заједничке наступе
- Туризам као перспектива руралног развоја

На крају и ГИС пројекат који је финансирао ЕУ ПРО је пројекат јачања капацитета - много обука за запослене у 4 ЈЛС субрегије Подриње, набавка софтвера и сл.

Када се саберу средства која се користе за чланство у СКГО, НАЛЕД и РРА ППР може се рећи да се значајан новац издваја на нивоу ЈЛС за јачање капацитета.

5.4.2 Извори финансирања

У досадашњој пракси, пројекти које је спроводила ЈЛС Лозница финансирани су се из следећих извора:

Национални извори финансирања

- Национални инвестициони план
- Министарство привреде
- Министарство за бригу о селу
- Комесаријат за избеглице и миграције
- Министарство рударства и енергетике
- Министарство за заштиту животне средине
- Министарство културе и информисања

- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
- Канцеларија за јавна улагања
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја
- Канцеларија за људска и мањинска права
- Фонд солидарности
- Министарство за европске интеграције
- Министарство за иновације и технолошки развој
- Министарство културе
- Министарство трговине, туризма и телекомуникација
- Министарство пољопривреде

Фондови ЕУ

- IPA, EU PRO
- IPA, EU PRO Plus
- IPAII, Програм прекограничне сарадње Србије и БиХ (установе културе Западне Србије и града Сарајева)
- EUPPF - подршка ЕУ у припреми пројеката
- UNOPS EUSHAII програм

Међународни финансијски инструменти

- није познато

Билатерална и мултилатерална сарадња и донаторски програми

- USAID -у периоду од 2000-2010. године кроз програме IRD, SLGRP и MEGA.
- SDC- Швајцарска развојна агенција у области регулаторне реформе на нивоу ЈЛС и регионалног развоја.
- Влада Републике Чешке
- The Regional Rural Development Standing Working Group (SWG)

Најзначајнија су улагања државе у развој ЈЛС, која се остварују преко надлежних министарстава и Канцеларије за јавна улагања: изградња брзог пута Лозница – Шабац – Нови Сад, источне обилазнице (нове деонице државног пута бр. 27 Ваљево-Лозница), железничке пруге Ваљево-Лозница, као и улагања у изградњу и реконструкцију градске болнице, улагања у Бању Ковиљачу, енергетску инфраструктуру, изградњу дечијег вртића, фудбалског стадиона високих ФИФА стандарда. Већина наведених пројеката је од националног значаја.⁴¹

Из буџета ЈЛС се издвајају средства за капиталне инвестиције. Међутим реализација није потпуна јер је недовољно прибављених пројеката за капиталне инвестиције (2019:62,8%, 2020:66,5%, 2021:56,5%).

⁴¹ Извор: Одељење за финансије и локалну пореску администрацију, ГУ града Лозница

Из буџета ЈЛС се издвајају средства и за израду урбанистичке и за израду техничке (пројектне документације). Цела територија ЈЛС је покривена планском документацијом, која је сада у фази усклађивања са законском регулативом (Закон о планирању и изградњи, Закон о озакоњењу објеката и др.), као и са ажурним подлогама (катастар, ваздушни снимци). Евидентно је мало извршење буџета на овој позицији спрема планираних средстава, највише због недостатка нових пројеката за капиталне инвестиције (2019:45%, 2020:44%, 2021:35%).

5.4.3 Транспарентност и информисање

Индекс транспарентности локалне самоуправе (ЛТИ) 2022. године је 55 (ранг 35), што представља пораст у односу на претходне године (2021: ЛТИ 48, ранг 65 (раст 14.6%); 2020: ЛТИ 46, ранг 68, 2019: ЛТИ 38, ранг 81).

Одлуке које доноси Скупштина и Градско веће су доступне на интернет страници града. На интернет страници града се објављују Службени листови града Лозница. Седнице Скупштине града се објављују директно преко телевизијских медија.

Такође, воде се јавне расправе о планирању буџета града Лозница, када се одржавају скупови са месним заједницама, удружењима, јавним предузећима и установама, као и са свим заинтересованим грађанима који том приликом могу давати предлоге за планирање буџета.

Градска управа има услужни центар у просторијама управа за све потребе грађана. Преко интернет странице града грађани могу поставити питање Градоначелнику.

Када је у питању планска документација, у складу са Законом о планирању и изградњи, обавља се рани јавни увид и јавни увид, обавештавањем путем интернет странице града, у новинама и медијима. На почетној страници града Лозница <http://www.loznica.rs/index.php> налази се банер који води на огласе за ране јавне увиде и јавне увиде и пратећи материјал.

У појединачним случајевима, проширивале су се процедуре прописане Законом о планирању и изградњи. Као пример може послужити процедура израде Просторног плана града Лознице када је председницима свих МЗ на територији ЈЛС достављен материјал за јавни увид и предочено да организују савете МЗ и обавесте грађане из својих МЗ о јавном увиду. На сличан начин је спроведена процедура за израду Плана детаљне регулације тзв. "брзе саобраћајнице" (обавештавањем свих МЗ на траси). Приликом израде плана детаљне регулације за уређење једног блока у урбаном насељу, за које је владало огромно интересовање, постављена су обавештења о трајању јавног увида (оглас) на све улазе у зграде и обавештени сви управници зграда. Дакле, по процени и у зависности од заинтересованости грађана, градска управа Лознице чини напоре да додатно учини транспарентним процес израде планског документа.

На интернет страници града се налазе контакт подаци Градске управе града Лозница (адреса, број телефона, имејл адреса) путем које се грађани могу обратити градској управи по сваком питању које је у њеној надлежности.

На интернет страници ЈЛС Лозница нису доступни подаци о донаторским програмима и пројектима.

Реализован је пројекат ГИС-а, у смислу набавке опреме и обуке лица на основу добијених средстава за његову реализацију, али се није после тога приступило уносу нових база података.

6 SWOT АНАЛИЗА И ПОТРЕБЕ

6.1 ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

предности/снаге

- Богата културна баштина – непокретна културна добра од изузетног значаја Спомен кућа Вука Стефановића Караџића у Тршићу и Спомен костурница Текериш, од великог значаја манастир Троноша и спомен костурница стрељанима у Драгинцу, 27 утврђених културних добара (манастир Чокешина, комплекс Бање Ковиљаче и др.), археолошка налазишта (остаци утврђења - Видојевица, Косанин град, Тројанов град, Ковиљкин град, Јеринин град и др.), шанчеви из првог српског устанка, 3 нематеријална културна наслеђа, чистоћа српског језика као нематеријално наслеђе, шанчеви из првог српског устанка, завичај Вука Караџића, Јована Цвијића, Миће Поповића, сајт kulturnipredeo.rs (посвећен културном пределу Тршић-Троноша)
- Богата природна баштина – међународно значајна ИБА подручја Доње Подриње и Цер, заштићена природна добра културни предео Тршић – Троноша, предео изузетних одлика планина Цер, меморијални природни споменици Драгинац и Текериш, у поступку заштите је Парк Бање Ковиљаче
- Велика понуда годишњих манифестација – културне, традиционалне, економске, забавне, спортске...
- Развијен здравствени, велнес, спортско-рекреативни и конгресни туризам
- Тренд пораста броја туриста (просечан боравак око 7 дана), страни туристи (око 20% долазака и 40% ноћења)
- Постојање Плана развоја туризма града Лознице 2021-2025. године
- Подршка управе и Туристичке организације Лознице старим занатима (базари, сувенири...)

слабости/недостаци

- Недостатак нових центара у мрежи насеља (полицентрична мрежа насеља) са повећањем развијености урбаног језгра
- Стихијски развој периферних делова урбаног насеља (нема блоковске матрице, недовршена улична мрежа, слаба комунална опремљеност...)
- Недовољна концентрација становништва у приградским насељима
- Подстандардна насеља, неусловна за живот, уз Вискозу, саобраћајно и инфраструктурно неопремљена
- Неискоришћеност и спора трансформација бившег индустријског браунфилда (Вискоза: девастирано и деградирано подручје од 57 ха, са негативним- утицајима на окружење и друге активности – туризам и становање, са нерешеним имовинско-правним односима, проблем организације и надлежности)
- Недовољно препознавање културног наслеђа
- Знаменито место Тршић угрожено дивљом градњом
- Недостатак управљачке структуре за природна добра
- Бања Ковиљача је доста урушена током рата у региону 90-их година, виле коришћене за боравак избеглица, нису реновиране и укључене у туристичку понуду

- Некадашњи кампови на Гучеву и Дрини су запуштени и ван функције
- Неразвијена понуда туристичких садржаја и туристичких производа
- Стари градови, утврђења и шанчеви нису укључени у туристичку понуду (у садашњем стању не могу ни бити)
- Велики број нелегалних објеката (посебно уз Дрину) и неефикасан систем озакоњења

потенцијали/могућности

- Развој веза насеља Бања Ковиљача, Лозничко Поље, Клупци, Лешница, Липнички Шор и Руњани, са урбаним насељем
- Развијање специфичних функција насеља
- Неискоришћени организациони и просторни ресурси (и по површини и по позицији) у урбаном језгру, урбана обнова
- Претварање ХК Вискозе у мултифункционалну зону
- Железнички дом и железничка станица у Бањи Ковиљачи као градитељско наслеђе
- Вискоза као промоција индустријског наслеђа (димњаци нпр.)
- Студија заштите градитељског наслеђа Бање Ковиљаче (у изради)
- Заштита и презентација природног наслеђа
- Другачије сагледавање и тумачење наслеђа (заштита, урбанизам, туризам)
- Експропријација као инструмент заштите јавног интереса (културних и природних добара)
- Развој ретких и веома тражених видова туризма на Дрини, бањског/здравственог туризма, руралног, планинског и спортско-рекреативног туризма, пословног туризма и тематских рута
- Развој и изградња туристичке инфраструктуре - смештајних капацитета и категоризованих сеоских домаћинстава у Бањи Ковиљачи (два хотела) и Доњој Бадањи, Тршићу, поред Дрине (Лозничко Поље, Јелва, Липнички Шор...), на обронцима планине Гучево...
- Позиционирање „ЛилаЛо” као водеће манифестације у Подрињу
- Планина Гучево: тематске руте, видиковци, визиторски центри
- Брендирање града Лознице као завичаја великана и колевке азбуке, брендирање зелених пијаца...
- Образовање угоститељског кадра (за потребе развоја туризма) у постојећим средњим стручним школама

претње/ризици

- Пад броја становника услед исељавања у веће центре / иностранство и негативан природни прираштај
- Пражњење села удаљених од Лознице
- Низак степен функционалне привлачности урбаног језгра, а реконструкција захтева инвестиције већег обима

- Доминантно тржишна регулација у области станоградње (ниски друштвени и еколошки стандарди – преизграђеност, мањак зеленила, паркирања...)
- Превелика јавна улагања у опремање (саобраћајно, инфраструктурно, комунално) постојећих насеља и услед даљег неконтролисаног и прекомерног ширења насеља и с тим у вези губитак урбаног идентитета
- Нерешена власништва и еколошко оптерећење напуштених војних и индустријских комплекса, републичка надлежност у решавању локалних потреба и проблема (нпр. Вискоза)
- Даље угрожавање природних и културних добара нелегалном и прекомерном градњом и експлоатацијом (Дрина, Тршић...), дивљим депонијама отпада и негативним утицајима туризма
- Слабљење система планирања у односу на непланску, дивљу градњу

потребе

- Социјално и приступачно становање
- Трајно спречавање непланске градње и угрожавање природног и културног наслеђа, идентитета, урбанитета и губљења продуктивног земљишта
- Адекватна трансформација и реактивирање браунфилд локације ХК Вискоза
- Унапређење заштите културног наслеђа
- Развој и повезивање туристичких производа и рута, капацитета и инфраструктуре

6.2 ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНИЗИЦИЈА И МОБИЛНОСТ

предности/снаге

- Геотермални потенцијали за коришћење ОИЕ
- Расвета је замењена ЛЕД расветом са даљинским управљањем
- Шумски ресурс, пошумљеност Лознице од око 33%
- Искључиво подземне воде се користе за пиће, вода је доброг квалитета, два изворишта – Зеленица и Горње Поље
- Испитивање земљишта у кругу Вискозе је урађено (Пројекат за санацију и рекултивацију)
- Нема евидентираних СЕВЕСО постројења
- ЈГП у надлежности Града Лознице, повезује сва насељена места
- Унапређена инфраструктурна повезаност урбаног са руралним насељима и доступност туристичких дестинација (Бања Ковиљача, Тршић и др.)
- Постојање Студије саобраћаја града Лознице (децембар 2019), као и Предлога у функцији развоја алтернативних видова комуникације – бицикличког саобраћаја
- Добро организована ватрогасна јединица
- Процена ризика од катастрофа је израђена и ажурирана

слабости/недостаци

- Недостатак средстава за испитивање геотермалних потенцијала
- Губици на водоводној мрежи су око 50% (4 висинске зоне, најразвијенија мрежа у РС)
- Покривеност канализационом мрежом је 43%, комбиновани систем углавном
- Велике површине су бетониране, слаб отицај воде, недостатак кишне канализације
- Одводни канали, мали (бујични) токови су неодржавани и зарасли, организоване су само поједине кампање
- Низак проценат површина које се наводњавају
- Нерегулисане мреже речних и мањих водених токова
- Деградиране, недовољно повезане и искоришћене квалитетне, веће шумске/зелене површине
- Недостатак програма пошумљавања
- Недовољно развијена урбана зелена инфраструктура (уситњеност, неповезаност и неравномеран распоред, недовољна површина постојећих тргова и паркова), недостатак јавних градских зелених површина (само један парк), нова урбана структура не задовољава стандарде зеленила
- Нема кооперативног управљања вађењем шљунка у сливу Дрине,
- Нема системског праћења загађења земљишта, не спроводе се мерења нивоа буке, не мапирају се топлотна острва
- Градска депонија није санитарна и налази се на неусловном месту, 20 дивљих депонија
- Не постоји управљачко тело или капацитети за решавање проблема ерозије земљишта и бујичних поплава
- Нема капацитета и средстава (осим Ватрогасно-спасилачких јединица) за реаговање у случају земљотреса
- Недостатак кадрова у комуналним службама и инспекцији
- Недовољно добра повезаност и функционисање саобраћаја у урбаном насељу—нарочито пешачког и бициклическог саобраћаја уз ненаменско коришћење пешачких и бициклических стаза, транзитни саобраћај иде кроз централну урбану зону, недовољна искоришћеност путничког железничког саобраћаја, нема мултимодалних чворишта...
- Недовољна безбедност на појединим саобраћајним чвориштима, зонама атрактивних садржаја, школа, као и железничких прелаза
- Ограничен број полазака на линијама ЈПП, без саобраћајне координације са суседним ЈЛС, лоша приступачност возила и стајалишта свим категоријама путника
- Концентрација кључних садржаја у централној урбаној зони, недостатак јавних гаража и уличног паркирања (посебно у централној урбаној зони и модернистичким блоковима), прекомерна изградња без адекватног паркинг простора, непрописно паркирање на тротоарима и на зеленим површинама
- Недовољно развијена мрежа бесплатног интернета

потенцијали/могућности

- Изграђена гасоводна мрежа, 3,5 пута већих капацитета од оних који се дистрибуирају (гасовод Београд-Ваљево-Лозница)
- Коришћење геотермалне енергије (у Бањи Ковиљачи се користи у Специјалној болници за лечење) и осталих обновљивих видова енергије уз подстицајне мере државе и града
- Изградња зелене инфраструктуре у свим насељима, пешачких зона и креирање новог идентитета јавних урбаних простора
- Дрина и Штира као будући зелени коридори
- Урађена је планска документација и прибављено одобрење за ППОВ
- Урађена је пројектна документација за реконструкцију и изградњу канализационе мреже
- Развој путничког железничког саобраћаја од Шапца до Зворника као градско-приградског превоза путника (кроз град пролази Регионална железничка пруга)
- Формирање пешачко-бициклических стаза и повезивање јавних површина у насељима; развој пешачке зоне уз Штиру

претње/ризици

- Деградација обале Дрине због неконтролисаних и прекомерне експлоатације шљунка и бесправне изградње, опасност од повремених плавања објеката у плавној зони, утиче на позицију државне границе
- Бесправна сеча шуме, њихова фрагментација у заштићеним зонама, умањење еколошке вредности, немогућност формирања целовитог и континуалног система зеленила
- Вегетација у парковима и на зеленим површинама је стара
- Загађивање ваздуха као последица грејања (котларнице и индивидуална ложишта) и саобраћаја
- Ризик од загађења изворишта „Зеленица”
- Непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода
- Загађивање подземних вода као последица примене пестицида у пољопривреди, процеђивања са дивљих депонија и септичких јама у свим насељима без канализационе мреже
- Загађење земљишта услед неадекватног депоновања чврстог и течног отпада (депонија није санитарна, дивље депоније на 46 локација), паљења ораница, употребе пестицида, стихијске пренамена земљишта у грађевинско
- Опасност од земљотреса јачине 7° до 8° МКС
- Велика учесталост појаве клизишта на целој територији ЈЛС, честе поплаве, угроженост ерозијом за викенд насеља близу Дрине и на падинама планина; путни правац Лозница–Мали Зворник–Љубовија угрожен од одрона; ризике повећавају климатске промене
- Опасност од избијања шумских пожара посебно у летњим месецима
- Тренд пораста степена моторизације; континуирано смањење броја путника јавног градског превоза, ненаменско коришћење паркинг простора
- Одсуство рестриктивне политике у домену саобраћаја

потребе

- Главна мерно-регулациона станица (ГМРС) – на простору Вискозе
- Повећање и повезивање јавних зелених површина (нови паркови, повезивање Бање Ковиљаче са Дрином) и површина намењених спорту и рекреацији
- Изградња ППОВ
- Санација градске депоније и изградња трансфер станица
- Јачање саобраћајне повезаности, унапређење мултимодалности и саобраћајне и бициклистичке инфраструктуре

6.3 ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА***предности/снаге***

- Повољни услови за стране директне инвестиције
- Повољно пословно окружење
- Шампиони предузетништва (НАЛЕД)
- Континуирана подршка и суфинансирање развоја предузетништва (Национална служба запошљавања), подршка старт-ап фирмама и иновационим програмима, промоција предузетништва у основним школама, обука
- Иновациони старт-ап центар је изграђен
- Програм локалног привредног развоја постоји и урађена је планска документација
- Више од 50% нових пословних и индустријских објеката Мачванског управног округа је у Лозници
- Развијена грађевинска индустрија (нарочито насеље Лагатор са свим садржајима)
- Повољни природни услови за развој воћарства и сточарства
- Континуирана подршка и субвенције у пољопривреди
- Пчеларске задруге
- Лозница је погранично место

слабости/недостаци

- У оквиру Колубарског и Мачванског управног округа, Град Лозница је у трећој групи по степену развијености (после Ваљева, Лајковца и Шапца који припадају првој и другој групи)
- Не постоје инфраструктурно опремљене локације за привлачење нових инвестиција и проширење постојећих привредних капацитета
- Прерађивачка индустрија је на ниском нивоу
- Лоша искоришћеност и мала продуктивност пољопривредних површина
- Уситњеност пољопривредних поседа и сваштарска производња (велики ризици од промена на тржишту)
- Недостатак кластера и задруга

потенцијали/могућности

- Раст активних предузетничких радњи (од којих око 25% има тенденцију брзог раста) и активних привредних друштава (од којих око 20% има тенденцију брзог раста)
- Програми за финансирање предузетништва од стране државе
- Постојање друштвено одговорних компанија које сарађују са локалном самоуправом у циљу унапређења квалитета живота на територији ЈЛС
- Развој трговине, индустрије (посебно уз царински прелаз - спољнотрговинска робна размена), занатства, грађевинарства
- Индустриска зона „Север” (планска документација је донета)

претње/ризици

- Пад броја младих, школованих, квалификованих људи
- Недостатак квалификоване радне снаге за потребе развоја привреде (највише техничке струке)
- Дугорочна незапосленост старијих од 55 година (преквалификација је тешка)
- Пад броја пољопривредника (нарочито малих пољопривредника) и деаграризација,
- Цена диктира пољопривредну производњу, недостаје специјализација

потребе

- Потреба за институционалним и ванинституционалном подршком стартап фирмама
- Циљано, додатно стипендирање за недостајуће струке и високи образовни профили за рад у ауто индустрији, текстилној и другим индустријама
- Пословна зона за развој ММСП сектора
- Формирање удружења привредника и предузетника, кластера, кооператива
- Потреба за информисањем и едукацијом у домену иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије

6.4 ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ***предности/снаге***

- Постојање свести (традиционално) о вредности и значају домена друштвеног благостања; нема културних нетрпељивости и социјалних подела
- Активан рад Националне службе за запошљавање
- Стамбени ресурс - висок стандард стамбене површине по становнику (33м²)
- Образовање, социјална и здравствена заштита у јавном сектору и изграђена мрежа објеката (центара за социјални рад, предшколских установа, школа, објеката примарне здравствене заштите...)
- Добра координација центра за социјални рад са градском управом и другим институцијама; стратегија социјалне заштите постоји са мапираним потребама; Црвени крст Лозница

- Добра координација и добра опремљеност средњих школа; добра сарадња градске управе са образовањем – од предшколског до средњег
- Мрежа објеката културе; Омладински центар као покретач активности
- Установа за физичку културу – организација и менаџмент у спорту; континуирано улагање у спортске објекте и терене (3 дворане, атлетски стадион...), град суфинансира 88 клубова

слабости/недостаци

- Недостатак стамбених јединица за социјално становање, занемарљив број социјалних станова у власништву ЈЛС, центар за социјални рад нема податке о броју људи без решеног стамбеног питања
- Подстандардна ромска насеља
- Изузетно низак бонитет објеката и комунална опремљеност насеља „Вискоза”
- Тешка доступност појединих услуга старим лицима на селу
- Немогућност пружања услуга геронто службе у удаљеним селима, недостатак установа за заштиту старих, непокретних лица, установа за смештај деце са посебним потребама
- Недостатак стручног кадра у области социјалне заштите
- Клубови и Лозничко поље немају амбуланту, не постоји специјализовани превоз за старије и слабо покретне кориснике услуга здравствене заштите
- У свим насељима је недостатак здравствених радника, патронаже, палијативне здравствене заштите и службе кућног лечења
- Недостатак кадра у основним школама
- Мањак надзора квалитета услуга приватног сектора у средњем образовању
- Недостатак високошколских установа и научних центара у Лозници и окружењу
- Неравномерна дистрибуција и недостатак спортско-рекреативних простора по месним заједницама

потенцијали/могућности

- Раст зарада услед развоја привреде
- Раст броја запослених услед страних директних инвестиција и од самосталних делатности
- Укључивање у мере стручног оспособљавања, нарочито млађих од 30 година
- Развој социјалног предузетништва
- Решавање проблема подстандардних насеља кроз стране донације (пројекти ЕУ од којих су неки већ реализовани)
- Социјална карта становништва Лознице

- Развој приватног сектора у домену јавних служби - домови за старе, амбуланте и здравствене станице, средње школе...
- Једносменска настава у основним школама (усклађивање са радним временом родитеља)
- Дуално образовање – техничка школа у Лозници (програм је кренуо пре 3 године)
- Даљи развој Центра културе „Вук Караџић” као научно-истраживачке станице
- Велика површина СРЦ Лагатор (24,86 ха) - у доброј мери уређена (граде се стадион и затворени базен), линеарни парк на Лагатору (у фази извођења), нови спортско-рекреативни комплекс на улазу у Бању Ковиљачу (око 9ха)

претње/ризици

- Гетоизација подстандардних насеља
- Појавни облици насиља, а нарочито породичног
- Незапосленост старијих од 50 година
- Највећи број незапослених са средњим степеном стручне спреме, са формалним образовањем које тржиште радне снаге не потражује
- Недовољна заинтересованост припадника ромске мањине за рад и образовање
- Неприуштивост станова за локално становништво, нарочито у централној зони
- Неприуштивост цена социјалне и здравствене заштите у приватном сектору
- Незаинтересованост ученика за упис средње стручне школе (нпр. текстилне)
- Одлазак школованих здравствених радника у иностранство и приватни сектор
- Све више старих људи и пацијената са малигним болестима

потребе

- Објекти социјалног становања за тајно збрињавање око 185 породица
- Унапређење услуга и мреже објеката социјалне заштите
- Унапређење услуга и мреже објеката образовања и васпитања
- Унапређење услуга и мреже објеката здравствене заштите
- Унапређење услуга и мреже објеката културе и спорта

6.5 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

предности/снаге

- Управљање на више нивоа > остварена сарадња са националним и регионалним институцијама као носиоцима различитих програма и пројеката
- Искуство у склапању партнерстава и умрежавању са домаћим и међународним партнерима

- Добро развијене мреже (са СКГО, НАЛЕД, РРА, КОМДЕЛ) за размену искустава
- Искуство у коришћењу различитих (међународних и домаћих) извора финансирања пројеката, остваривање билатералне и мултилатералне сарадње
- Традиционална међуопштинска сарадња (Крупањ, Мали Зворник, Љубовија, Ваљево, Богатић, Осечина, Мионица, Уб)
- Искорак из формалне партиципације са грађанима – и у изради просторних и урбанистичких планова – пример урбанистичких планова за јавне просторе (ЈУ у МЗ, обавештавање преко управника зграде, изласци на терен, разговори са грађанима), и у документима јавних политика (радионице, јавни скупови и дебате са представницима свих сектора, фокус групе, анкете...) и традиционално учествовање јавности у расправи о буџету
- Успостављен систем електронске комуникације између управе и грађана
- Константан пораст транспарентности локалне самоуправе у последње 4 године
- Регионални центар за ГИС
- Нова канцеларија за ЛЕР

слабости/недостаци

- Недостатак пројеката којима руководи ЈЛС а у које је укључен приватни, цивилни сектор и научноистраживачке институције
- Недостатак кадрова у ЈЛС за управљање урбаним развојем и организацију управе (нпр. недостатак стручних извршилаца у пословима обједињене процедуре, грађевинској инспекцији, ЛЕР-у, као и свим осталим одељењима управе); недостатак системске едукације, размене искустава и праксе
- Недостаје средњорочног плана развоја, као и усклађивање различитих јавних политика у циљу њихове ефективније имплементације – плана капиталних инвестиција, ове стратегије, просторних и урбанистичких планова, и других јавних политика које доноси ЈЛС
- Некоординисана активност различитих ЈП
- Недовољно прибављених пројеката за капиталне инвестиције, па је реализација буџета ЈЛС на овој позицији мала (спрам планираних средстава)
- Низак ниво пројектне спремности за конкурисање за различита средства
- Одсуство системских решења у комуникацији са грађанима и партиципацији (не само у појединачним случајевима); недостатак капацитета управе и јавног сектора за вођење партиципације (анкетирање, модерирање, фокус групе и др.)
- Слаба употреба ГИС-а у управљању урбаним развојем (постоји опрема, нема уноса података)

потенцијали/могућности

- Подршка РАС, РРА ППР Лозница, СКГО, НАЛЕД и других међународних, националних, локалних институција и организација за јачање капацитета ЈЛС у управљању урбаним развојем

- Из буџета града се издвајају средства за израду урбанистичке и техничке (пројектне) документације, која већим делом остају неискоришћена
- Развој механизма суштинске партиципације за потребе израде планских докумената и развојних пројеката
- Ширење мрежа и партнерства на међународним и регионалним пројектима
- Јачање сарадње и партнерстава са ЈЛС у окружењу (за заједничку бригу о животној средини, конкурентности округа, партнерској реализацији заједничких пројеката и сл.), учење на добрим примерима из праксе других ЈЛС
- Јавно-приватна партнерства у разним областима > инфраструктура, брендирање места, одржива мобилност и ЈПП, развој одрживог туризма (нпр. руралног)...
- Потенцијал међународног умрежавања (прекогранична сарадња); сарадња са Креативном Европом
- Story-telling и брендирање места
- Програм „Лозница најбољима” (да се најбољи стручњаци врате у Лозницу)

претње/ризици

- Стратешка одређења и капиталне инвестиције за развој града које су у домену државе (брза саобраћајница, источна обилазница, железница...) – немогућност да се на њих утиче
- Недовољни институционални капацитети за управљање урбаним развојем и решавање кључних проблема
- Споро реформисање управе за процесе управљања на више нивоа и са више актера
- Незаинтересованост грађана за суштинско партиципације у процесима урбаног развоја
- Висок притисак централног нивоа управе кроз увођење нових формалних обавеза за ЈЛС и спровођење пројеката од значаја за РС
- Одливање квалитетних кадрова из система управе и забрана запошљавања
- Недостатак осећаја/свести о јавном интересу

потребе

- Подизање капацитета у интегралном управљању урбаним развојем; јачање институционалних капацитета за међуопштинску и прекограничну сарадњу (РРА; коалиција КЛЕР-ова итд.), институционализација сарадње са приватним сектором, образовним и научним институцијама и јачање ефеката умрежавања
- Аплицирање на међународним пројектима – веће укључивање међународних партнера
- Формирање независне институције за управљање трансформацијом ХК Вискоза и капиталним пројектима од локалног значаја
- Суштинска партиципација грађана и заинтересованих страна у процесу планирања – нови облици, методе и механизми партиципације (анкете, фокус групе...)
- Употреба ГИС-а и ИКТ алата за планирање урбаног развоја и партиципацију грађана и заинтересованих страна

7 ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

7.1 ВИЗИЈА

ЛОЗНИЦА КРАЈ ДРИНЕ, ЛОЗНИЦА НА ДРИНИ, ДРИНА – РЕКА КОЈА ЖИВОТ ЗНАЧИ
ШУМЕ ЗА ЗДРАВ ЖИВОТ – ЧУВАМО ФЛОРУ И ФАУНУ
СТАРИ ДУХ У НОВОМ РУХУ

Лозница је град на Дрини, град чистих река и здраве воде, очуваних шума и биолошке разноврсности. Град јаког идентитета, утемељеног у славној историји, великим личностима и колевци писмености, из кога црпи снагу за своју будућност, за нови сјај и нову лепоту. Град знања и нових могућности, лидер културне и економске регионалне сарадње. Лозница је град младих људи, у коме се негују културна разноликост, очување природних ресурса и здравља људи.

7.2 ТЕМАТСКИ ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Полазни оквир за формулисање циљева, посебних циљева и мера стратегије развоја урбаног подручја (СРУП) представља нова легислатива Европске комисије, која утврђује заједничке показатеље остварења и резултата за Европски фонд за регионална улагања (Улагања у радна места и раст и Interreg) и Европски кохезиони фонд⁴² (ЕК, 2021). Циљеви нове Кохезионе политике ЕУ за период 2021-2027 су: 1) Конкурентнија и паметнија Европа промовисањем иновативне и паметне економске трансформације и ИКТ регионалне интеграције; 2) Зеленија, отпорнија Европа са ниском емисијом угљеника, која прелази на економију са нултом нето емисијом угљеника промовишући прелазак на чисту и праведну енергију, зелених и плавих инвестиција, циркуларне економије, прилагођавање и ублажавање климатских промена, управљања ризиком и његове превенције, те одрживе урбане мобилности; 3) Повезанија Европа јачањем мобилности; 4) Инклузивнија Европа са истакнутом социјалном компонентом применом ЕУ стуба социјалних права, и 5) Европа ближа грађанима подстицањем одрживог и интегралног развоја свих врста подручја и локалних иницијатива.

Национални оквир за СРУП чине јавне политике, које се припремају и усвајају у процесу интеграције Србије у ЕУ. Наведене су хронолошки полазећи од најновијих, и то: Нацрт Закона о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023⁴³; Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године⁴⁴ (Влада РС, 2023); Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године⁴⁵; Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године⁴⁶ („Сл. гласник РС”, бр. 9/2023); Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године⁴⁷ („Сл. гласник РС”, бр.

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:231:FULL&from=EN>

⁴³ <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-uspostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezio-nom-politikom-na-portalu-ekonsultacije/>

⁴⁴ <https://www.ekologija.gov.rs/lat/saopstenja/vesti/prvi-put-usvojen-vazan-planski-dokument-%E2%80%93-program-upravljanja-muljem-u-republici-srbiji>

<https://www.srbija.gov.rs/vest/735156/usvojen-program-upravljanja-muljem-u-srbiji-od-2023-do-2032-godine.php>

⁴⁵ <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/vlada-republike-srbije-usvojila-strategiju-niskougljenicnog-razvoja-do-2030-godine>

⁴⁶ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2023/9/1/reg>

⁴⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/12/1>

12/2022); Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом⁴⁸ („Сл. гласник РС”, бр. 140/2022); Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године⁴⁹ („Сл. гласник РС”, бр. 137/2022); Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022–2031. године⁵⁰ („Сл. гласник РС”, бр. 12/2022); Нацрт Програма прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом⁵¹; Нацрт Просторног Плана Републике Србије од 2021. до 2035. године⁵²; Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021–2025. године⁵³ (Министарство културе и информисања РС, 2021); Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. године⁵⁴; Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁵⁵ („Сл. гласник РС”, бр. 86/2021); Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”⁵⁶ („Сл. гласник РС”, бр. 10/2021); Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године⁵⁷ („Сл. гласник РС”, број 125/2021); Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године⁵⁸ („Сл. гласник РС”, бр. 35/2020); Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁵⁹ („Сл. гласник РС”, бр. 18/2021, 36/2021); Стратегији развоја образовања и васпитања у Србији до 2030. године⁶⁰ („Сл. гласник РС”, бр. 107/2021); Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020–2027. године⁶¹ („Сл. гласник РС”, бр. 21/2020); Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године⁶² („Сл. гласник РС”, бр. 47/2019); Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године⁶³ („Сл. гласник РС”, бр. 96/2019); Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године⁶⁴ („Сл. гласник РС”, бр. 61/2018.); Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године⁶⁵ („Сл. гласник РС”, бр. 98/2016); Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године⁶⁶ („Сл. гласник РС”, број 85/2014); Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године⁶⁷ („Сл. гласник РС”, број 35/15).

⁴⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/140/1>

⁴⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/137/1>

⁵⁰ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/2022_02/SG_012_2022_010.htm

⁵¹ <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucescje-javnosti-u-procesu-konsultacija-u-vezi-sa-izradom-programa-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-sa-akcionim-planom-0>

⁵² <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>

⁵³ <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/6132/Strate%C5%A1ki%20prioriteti%20razvoja%20kulture.pdf>

⁵⁴ <https://www.mre.gov.rs/dokumenta/strateska-dokumenta/integrisani-nacionalni-energetski-i-klimatski-plan-republike-srbije-za-period-2021-do-2030-sa-vizijom-do-2050-godine>

⁵⁵ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/86/1/reg>

⁵⁶ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>

⁵⁷ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/2021_12/SG_125_2021_011.htm

⁵⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>

⁵⁹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/ispravka/2021/36/1>

⁶⁰ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/63/1/reg>

⁶¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>

⁶² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

⁶³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/96/1/reg>

⁶⁴ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>

⁶⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1>

⁶⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>

⁶⁷ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/35/1/reg>

Усклађивањем циљева и мера из ЕУ и националних политика формулисан је оквир за одрживи и интегрални територијални развој урбаних подручја, који чине следећи циљеви:

- 1) Јачање урбаног идентитета и обнова урбаног подручја подстицањем одрживог и интегралног развоја;
- 2) Промовисање преласка на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, прилагођавања и ублажавања климатских промена, превенције и управљања ризицима, и одрживе урбане мобилности;
- 3) Промовисање иновативне и паметне економске трансформације, циркуларне и нискоугљеничне економије и ИКТ интеграција;
- 4) Унапређење друштвеног благостања, и
- 5) Унапређење управљања урбаним развојем.

„Локализовање” циљева, посебних циљева и мера је за сваку територију проверавано и прилагођавано локалном контексту. Одвијало се кроз радионице са локалним актерима – члановима радних група и савета стратегија, као и на јавним форумима са грађанима. Након циклуса провере на појединачним стратегијама, спроведена је следећа итерација где су сублимирани предлози и сагледане специфичности локалних територија, проблема, потреба, предлога пројеката, и где је извршена финална корекција посебних циљева и мера. У наредном тексту је дат приказ циљева, посебних циљева и мера за урбано подручје.

Табела 1: Тематски циљеви, посебни циљеви и мере

Објашњење коришћених скраћеница: Ц – Циљ, СЦ – посебни циљ, М – мера

Ц 1. Јачање урбаног идентитета и обнова урбаног подручја подстицањем одрживог и интегралног развоја
ПЦ 1.1 Унапређен и уједначен квалитет уређености и приступачности урбаног подручја
М 1.1.1 Развој, обнова и регенерација недовољно искоришћених објеката, зона и целина укључујући и ревитализацију браунфилд локација
М 1.1.2 Уређење, очување и повезивање јавних простора (површина и објеката) у складу са концептом приступачности
М 1.1.3 Успостављање мера за унапређење услова и квалитета у стамбеним заједницама (вишестамбеним зградама) у погледу пратећих садржаја
М 1.1.4 Ревитализација, очување и пренамена постојеће изграђене физичке структуре у урбаном насељу
М 1.1.5 Унапређење безбедности у урбаним насељима
ПЦ 1.2 Подстицање заштите културног и градитељског наслеђа
М 1.2.1 Активна заштита културног наслеђа и препоруке за карактер и интензитет прихватљивих активности у планирању урбаног развоја
М 1.2.2 Обнова и заштита објеката и целина градитељског и урбаног наслеђа које нису заштићена културна добра (традиционални типови, вернакуларна архитектура, индустријски објекти, архитектура и урбанизам после II светског рата, итд.)
М 1.2.3 Очување културног диверзитета и заштита предела
ПЦ 1.3 Подстицање развоја одрживог туризма

М 1.3.1 Диверзификација туристичке понуде заснована на идентитету урбаног подручја уз одрживо коришћење природних и културних добара, њихову ефикаснију и свеобухватнију заштиту, и ублажавање негативних утицаја туризма
М 1.3.2 Заштита природних ресурса и природних лековитих фактора у функцији туризма
ПЦ 1.4 Подстицање интегралног и одрживог приступа у санацији нелегалне изградње и њено спречавање
М 1.4.1 Спречавање неконтролисаног ширења грађевинског земљишта на рачун пољопривредног, шумског и водног земљишта
М 1.4.2 Санација и обнова постојећих подстандардних или неуређених стамбених насеља и целина кроз њихово инфраструктурно опремање, изградњу објеката јавних намена и унапређење квалитета јавних простора
М 1.4.3 Уклањање нелегалних објеката у зонама под режимима заштите (санитарна заштита изворишта воде за пиће, плавна подручја, водно земљиште, заштићена културна и природна добра,...)
Ц 2. Промовисање преласка на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, прилагођавања и ублажавања климатских промена, превенције и управљања ризицима, и одрживе урбане мобилности
ПЦ 2.1 Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије
М 2.1.1 Подизање енергетске ефикасности у објектима јавне намене
М 2.1.2 Гасификација
М 2.1.3 Коришћење геотермалних извора енергије
ПЦ 2.2 Развој паметних енергетских система, мрежа и складиштења
М 2.2.1 Паметне мреже, напредни системи за складиштење и дистрибуцију енергије, праћење енергетске ефикасности, развој паметних градова, енергетски ефикасна расвета, одржива производња биомасе и др.
ПЦ 2.3 Прилагођавање климатским променама и спречавање ризика од катастрофа, јачање резилијентности на климатске промене, узимајући у обзир приступ заснован на екосистемима
М 2.3.1 Нови или унапређени системи за праћење ризика, приправност, упозоравање и одговор на њих у случају природних катастрофа, као и у случају природних ризика
М 2.3.2 Мере заштите од природних катастрофа повезаних са климатским променама (осим поплава и шумских пожара)
М 2.3.3 Потпуно регулисање водотокова 2. реда и мањих водених токова
М 2.3.4 Новоизграђена или учвршћена заштита од клизишта и одрона
М 2.3.5 Изграђена или побољшана зелена инфраструктура за прилагођавање климатским променама
М 2.3.6 Потпуно искоришћавање јавних површина у сврху повећања зелених површина
М 2.3.7 Успостављање мониторинга јавних зелених површина
М 2.3.8 Мере заштите од шумских пожара
ПЦ 2.4 Обезбеђење једнаког приступа санитацији и снабдевању водом и унапређење одрживог управљања водама
М 2.4.1 Нови или унапређени системи за побољшање квалитета воде за пиће која се испоручује потрошачима у јавним водоводним системима

М 2.4.2 Нови или побољшани јавни дистрибутивни водоводни системи
М 2.4.3 Нови или побољшани јавни канализациони системи за прикупљање отпадних вода
М 2.4.4 Нови или побољшани капацитети за пречишћавање отпадних вода и обраде канализационих муљева
М 2.4.5 Нови или побољшани системи за заштиту од плавлена кишним водама, укључујући системе за коришћење кишнице
ПЦ 2.5. Јачање заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, и смањење свих облика загађења
М 2.5.1 Зелена и плава инфраструктура
М 2.5.2 Идентификација подручја у оквиру припреме за НАТУРА 2000 мреже и мера заштите
М 2.5.3 Обновљено земљиште (за зелене површине, стамбену подршку, економске или друге сврхе)
М 2.5.4 Подручја обухваћена постављањем система за праћење квалитета ваздуха
М 2.5.5 Подручја обухваћена заштитом од великих хемијских удеса и ограничавањем последица тих удеса по здравље људи и животну средину кроз контролу Севесо постројења/комплекса
ПЦ 2.6. Унапређење управљања отпадом
М 2.6.1 Побољшање система комуналне инфраструктуре за управљање отпадом
М 2.6.2 Смањење и заустављање даљег загађења тла
М 2.6.3 Подизање нивоа квалитета у пружању комуналне услуге изношења и депоновања отпада
ПЦ 2.7 Подстицање одрживе мултимодалне урбане мобилности
М 2.7.1 Еколошки прихватљива возила за колективни јавни превоз
М 2.7.2 Нови или модернизовани дигитализовани систем градског превоза
М 2.7.3 Унапређење стационарног саобраћаја
М 2.7.4 Инфраструктура за снабдевање алтернативним горивима
М 2.7.5 Инфраструктура намењена бициклическом саобраћају
М 2.7.6 Унапређење пешачког и бициклическог саобраћаја
ПЦ 2.8 Развој паметне, сигурне, одрживе и мултимодалне саобраћајне мреже од међународног и националног значаја која је отпорна на климатске промене
М 2.8.1 Укључивање процене утицаја на становништво у техничку и планску документацију
М 2.8.2 Усклађивање докумената просторног и урбанистичког планирања на нивоу ЈЛС и урбаног подручја са развојем саобраћајне мреже међународног и националног значаја
ПЦ 2.9 Развој и јачање одрживе, паметне и мултимодалне националне, регионалне и локалне мобилности која је отпорна на климатске промене, укључујући бољи приступ саобраћајној мрежи од међународног и националног значаја и прекограничној мобилности
М 2.9.1 Унапређење путне мреже и друмског саобраћаја
М 2.9.2 Реконструкција / изградња путева који омогућавају адекватну повезаност са новом брзом саобраћајницом, новом трасом државног пута IB27 и др.
М 2.9.2 Унапређење система управљања друмским саобраћајем
М 2.9.3 Унапређење железничке мреже и железничког саобраћаја
М 2.9.4 Измештање пруге из централна зоне урбаног насеља
М 2.9.5 Нове и модернизоване мултимодалне везе

Ц 3. Промовисање иновативне и паметне економске трансформације, циркуларне и нискоугљеничне економије и ИКТ интеграција
ПЦ 3.1 Развој и јачање истраживачких и иновационих капацитета и примена напредних технологија
М3.1.1 Подршка предузећима и стварање радних места, јачању иновационих капацитета и примени напредних технологија у микро, малим, средњим и великим предузећима
М 3.1.2 Унапређење инфраструктуре у индустријској зони Север
М 3.1.3 Увећање броја и подршка предузећима која сарађују са научноистраживачким организацијама
М 3.1.4 Подстицање међурегионалних улагања за иновације
ПЦ 3.2 Јачање одрживог раста и конкурентности МСП-ова и отварање радних места
М 3.2.1 Унапређено пословање и развој МСП, унапређена пословна инфраструктура, јачање иновативности и стимулисање пословног удруживања и креирања ланаца вредности
ПЦ 3.3. Развој компетенција за паметну специјализацију 4С, индустријску транзицију и предузетништво, у оквиру четвороструке спирале иновација (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор - институционални учесници)
М 3.3.1 Развијање компетенција МСП и институционалних учесника оријентисано ка иновативности и предузетништву
М 3.3.2 Учешће МСП и институционалних учесника у компетитивним позивима
М 3.3.3 Повезивање на платформу за промоцију услуга, технологија и производа у областима дигиталне, иновативне и креативне делатности
ПЦ 3.4 Подстицање и промовисање прелаза на циркуларну и ресурсно ефикасну економију
М 3.4.1 Едукација привредних субјеката и повезивање са осталим актерима у процесу транзиције ка циркуларној економији (нови капацитети за рециклирање отпада, улагања у постројења за сепаратно прикупљање отпада, отпад прерађен за поновну употребу)
ПЦ 3.5 Подстицање и промовисање прелаза на економију са нултом нето стопом емисије угљеника
М 3.5.1 Подстицање инвестиција у решења нискоугљеничне економије као генераторе раста, ефикасније употребе материјалних ресурса и енергетске ефикасности
М 3.5.2 Едукација о циркуларној економији и смањењу карбонског отиска

Ц 4. Унапређење друштвеног благостања
ПЦ 4.1 Унапређење делотворности и инклузивности тржишта рада и приступа квалитетном запошљавању и достојанственом раду и подстицање социјалног предузетништва
М 4.1.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга запошљавања
М 4.1.2 Успостављање и развијање механизма за запошљавање и самозапошљавање младих
М 4.1.3 Подстицања социјалног предузетништва, оснивање социјалних предузећа и запошљавање лица из теже запошљивих група
М 4.1.4 Развијање сервиса/центра за запошљавање младих за време школовања
М 4.1.5 Повезивање предузетника, стварање партнерстава за запошљавање

ПЦ 4.2. Развој социјалне инфраструктуре и услуга и подстицање социјалне инклузије и социјалних иновација
М 4.2.1 Побољшан приступ и ширење мреже социјалних услуга
М 4.2.2 Развој иновативних услуга социјалне заштите
М 4.2.3 Интегрисано деловање за особе угрожене безбедности
М 4.2.4 Унапређење услуга намењених старим особама
М 4.2.5 Умрежавање система здравства, образовања и социјалне заштите у циљу побољшања ефикасности и квалитета услуга корисницима
М 4.2.6 Стандардизација услуга и унапређење механизма контроле квалитета услуга социјалне заштите
М 4.2.7 Развој услуга подршке породици
М 4.2.8 Унапређење информисања заједнице о услугама социјалне заштите
М 4.2.9 Континуирана едукација запослених у установама социјалне заштите
ПЦ 4.3 Промовисање социјално-економске инклузије маргинализованих заједница, домаћинстава са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају, укључујући особе са посебним потребама, путем интегрисаног деловања које обухвата становање и социјалне услуге
М 4.3.1 Повећање обима, квалитета и разноврсности стамбених решења за кориснике стамбене подршке кроз изградњу и друге начине прибављања нових стамбених јединица у јавној својини намењених за издавање у повољан закуп, као и развојем алтернативних стамбених решења
ПЦ 4.4 Побољшање једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама образовања
М 4.4.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга бриге о деци предшколског, основног и средњошколског образовања
М 4.4.2 Адаптација, реконструкција и опремање образовних установа
М 4.4.3 Додатне мере подршке за децу и младе (асистивне технологије, дидактички материјали, информатизација и сл.)
М 4.4.4. Синхронизација образовања и тржишта рада, нови образовни профили, отварање високошколских установа у складу са привредним развојем
М 4.4.5 Популаризација занимања из области друштвеног благостања и промовисање државних образовних установа
М 4.4.6 Подстицање и унапређење дуалног образовања
М 4.4.7 Оспособљавање и образовање у току читавог живота
М 4.4.8 Развој неформалних облика образовања - Центри за неформално образовање
ПЦ 4.5 Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравственог система
М 4.5.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга здравствене и социјалне заштите
М 4.5.2 Развој иновативних модела финансирања услуга здравствене и социјалне заштите
М 4.5.3 Промовисање позитивног имица струке (здравство и социјална заштита)
М 4.5.4 Реконструкција и адаптација здравствених објеката
М 4.5.5 Унапређење кадровских капацитета и побољшање квалитета медицинске опреме и дијагностике

М 4.5.6 Обезбеђивање доступности и квалитета здравствене заштите на територији урбаног подручја
М 4.5.7 Унапређење превентивних програма и услуга кроз јавно-приватно партнерство
М 4.5.8 Размена знања, искустава и праксе
М 4.5.9 Повећање доступности информација о здрављу коришћењем савремених техничких решења
М 4.5.10 Обезбеђивање стамбених решења за лекаре као мотивација останка у Лозници
ПЦ 4.6 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, програмима и објектима културе, спорта и рекреације
М 4.6.1 Изградња нових и проширење постојећих капацитета и садржаја установа културе и спорта
М 4.6.2 Развијање спортских садржаја намењених особама са смањеном покретљивошћу
М 4.6.3 Организовање бесплатних спортских школа за децу и младе
ПЦ 4.7 Стварање подстицајног окружења за иницијативе и активности младих
М 4.7.1 Стварање услова за понуду програма и садржаја за младе, укључујући унапређење инфраструктуре за омладину у сеоским подручјима -адаптација школских простора и других јавних објеката
М 4.7.2 Развој модела „Клуб за младе”
М 4.7.3 Подстицање младих за волонтизам у различитим областима
Ц 5. Унапређење управљања урбаним развојем
ПЦ 5.1 Подстицање управљања развојем на више нивоа - локални, национални, међунационални, ЕУ и др.
М 5.1.1 Успостављање тела за праћење реализације стратегије урбаног развоја
М 5.1.2 Јачање капацитета за управљање територијалним развојем
М 5.1.3 Јачање јавног дијалога, ефективнија примена мрежа, партнерстава, програма и пројеката управљања урбаним развојем на више нивоа ради унапређења квалитета рада и увођења иновација
М 5.1.4 Јачање улоге и сарадње са месним заједницама
ПЦ 5.2 Подстицање приступа са више актера - привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор
М 5.2.1 Примена оквира четвороструке и петоструке спирале иновација у оквиру економије знања (Quadruple and quintuple Helix model of innovation)
ПЦ 5.3 Подстицање партиципативног приступа и иницијатива вођених заједницом уз укључивање локалних актера
М 5.3.1 Подизање свести грађана и стејкхолдера о њиховом праву укључивања у процес доношења одлука о урбаном развоју кроз информисање, консултације и активно учешће
М 5.3.2 Усмеравање учешћа ка јачању друштвене одговорности и уравнотеживању јавних и приватних интереса у процесима доношења одлука
М 5.3.3 Унапређење процедура учешћа грађана и укључивања стејкхолдера у процесима доношења одлука у складу са Указом о проглашењу Закона о потврђивању Додатног протокола Европској повељи о локалној самоуправи о праву да се учествује у пословима локалних власти ⁶⁸ и стандардима отворене управе
М 5.3.4 Благовремено информисање јавности у пројектима који се тичу њиховог животног окружења
М 5.3.5 Промоција учешћа младих у креирању јавних политика

⁶⁸ Службени гласник РС - Међународни уговори, број 8/2018-1

ПЦ 5.4 Подстицање мешања (<i>blending</i>) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних)
М 5.4.1 Подршка коришћењу различитих извора финансирања приоритетних подручја интервенције стратегије развоја урбаног подручја
М 5.4.2 Примена инструмената Кохезионе политике ЕУ и др. –интегралних територијалних инвестиција (<i>ITI – Integrated Territorial Investment</i>), одрживог урбаног развоја (<i>SUD – Sustainable Urban Development</i>), локалног развоја којим управља ЈЛС (<i>CLLD – Community Led Local Development</i>)
СЦ 5.5 Јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја
М 5.5.1 Развој информационих и комуникационих система за потребе управљања развојем територије (мониторинг и евалуација спровођења стратегије развоја урбаног подручја)
М 5.5.2 Успостављање регистара (регистри/евиденција јавне својине и јавних добара, браунфилд локација, недовољно искоришћених локација и објеката, мапирање нелегалне изградње, мониторинг саобраћаја, водопривредне инфраструктуре, управљања ризицима и др.)

8 ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

8.1 СТРАТЕШКИ ПРИСТУП И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА

Централне зоне градова и урбана подручја с различитим степеном урбанизације, у мрежи сеоских насеља и подручја екстензивне пољопривредне производње и природних предела, захтевају појачане капацитете за спровођење политика развоја. Свеобухватни контекст, који је оквир за овај услов, може се рашчланити на неколико кључних аспеката. Прво, различити локални контексти и услови изразито отежавају формулисање јединственог приступа за креирање политика у овим урбаним подручјима⁶⁹. Ова подручја поседују јединствени територијални капитал, па то захтева различите стратегије за конципирање потенцијалних праваца одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја.

Друго, ова подручја су претежно под утицајем националних, па чак и наднационалних политика које су првенствено секторски организоване. И разумевање њихове социо-економске и просторне динамике и прилагођене политике често су ограничени на њихове главне предности или само секторска питања: субвенције за иницијативе индустријског реструктурисања, подстицање инвестиција, очување природних ресурса и културног наслеђа и др⁷⁰. Дугорочно, овакав приступ може неговати постојеће стање и ометати флексибилност у спровођењу иновативних политика.

На крају, покрет који се залаже за већу осетљивост према овом разноликом спектру урбаних подручја појавио се у последњих неколико деценија и подстакао је истраживања усмерена на регионе који заостају у развоју и процесе просторне маргинализације. Резултат је неколико

⁶⁹ Занимљиво је да велики градови имају тенденцију да прикупљају прилике и изазове који су блискији међусобно него са окружењем. То се огледа у сличностима између међународно пропагираних урбаних политика и ширења најбољих пракси кроз академске и политичке мреже. За разлику од тога, низ природних, географских, социо-културних и економских околности, уз функционалне односе и локалне административне компетенције, осликавају урбана подручја с ниским степеном урбанизације као каледоскоп карактеристичних места и ситуација.

⁷⁰ Иако су ово неопходни стубови подршке, овај оперативни оквир не пружа доследне визије способне да се суоче са савременим изазовима и супротставе преовлађујућим трендовима неразвијености који су утицали на Европу током последњих деценија. Штавише, секторска расподела средстава обично се одвија кроз успостављене механизме субвенција, које могу подстаћи реципрочну динамику за изборну подршку актуелних локалних елита.

покушаја да се формулишу препоруке за алтернативне политике. Ова промена је довела до појачаног нагласка на просторној комплексности и примени приступа прилагођеног усмеравању националних и међународних (нпр. ЕУ) ресурса ка различитим карактеристикама сваког места.

Као одговор на критике занемаривања просторног аспекта унутар територијалних политика појавила се нова оријентација. Приступ заснован на месту (енг. *place-based approach*) подржава развој специфичних локација, прилагођавајући интервенције и инвестиције јединственим просторним контекстима с намером да се ослободи њихов недовољно искоришћени потенцијал. Овај приступ је убрзао значајну транзицију ка стратешки оријентисаном ставу, с додатним нагласком на партиципативним процесима и екстензивном ангажовању различитих актера. Приступ је заснован на јасном разумевању различитих контекста, њихових рањивости или њиховим јединственим сложеностима, и подразумева свеобухватнију стратешку оријентацију у обликовању политика развоја. У том смислу, важне су две димензије: значај географског контекста и кључна улога знања актера у креирању просторних иницијатива.

Прво, планирање урбаних подручја захтева темељно разумевање локалних карактеристика и прилагођавање стратегија локалним ресурсима и капацитетима. Ово подразумева сагледавање одговарајуће територије, са одговарајућим просторним обухватом, за стварање критичне масе и делотворну мобилизацију ресурса на кохерентан начин.

Друго, знање актера је кључно у обликовању структуре и спровођењу територијалних политика. С обзиром на то да ниједан ниво управљања не поседује сва неопходна знања за делотворно деловање, међудејство између различитих административних субјеката и актера постаје најважније. Знање се размењује у бројним дијалошким просторима локалних заједница, и то знање, укореењено у свакодневним активностима, представља непроцењив ресурс.

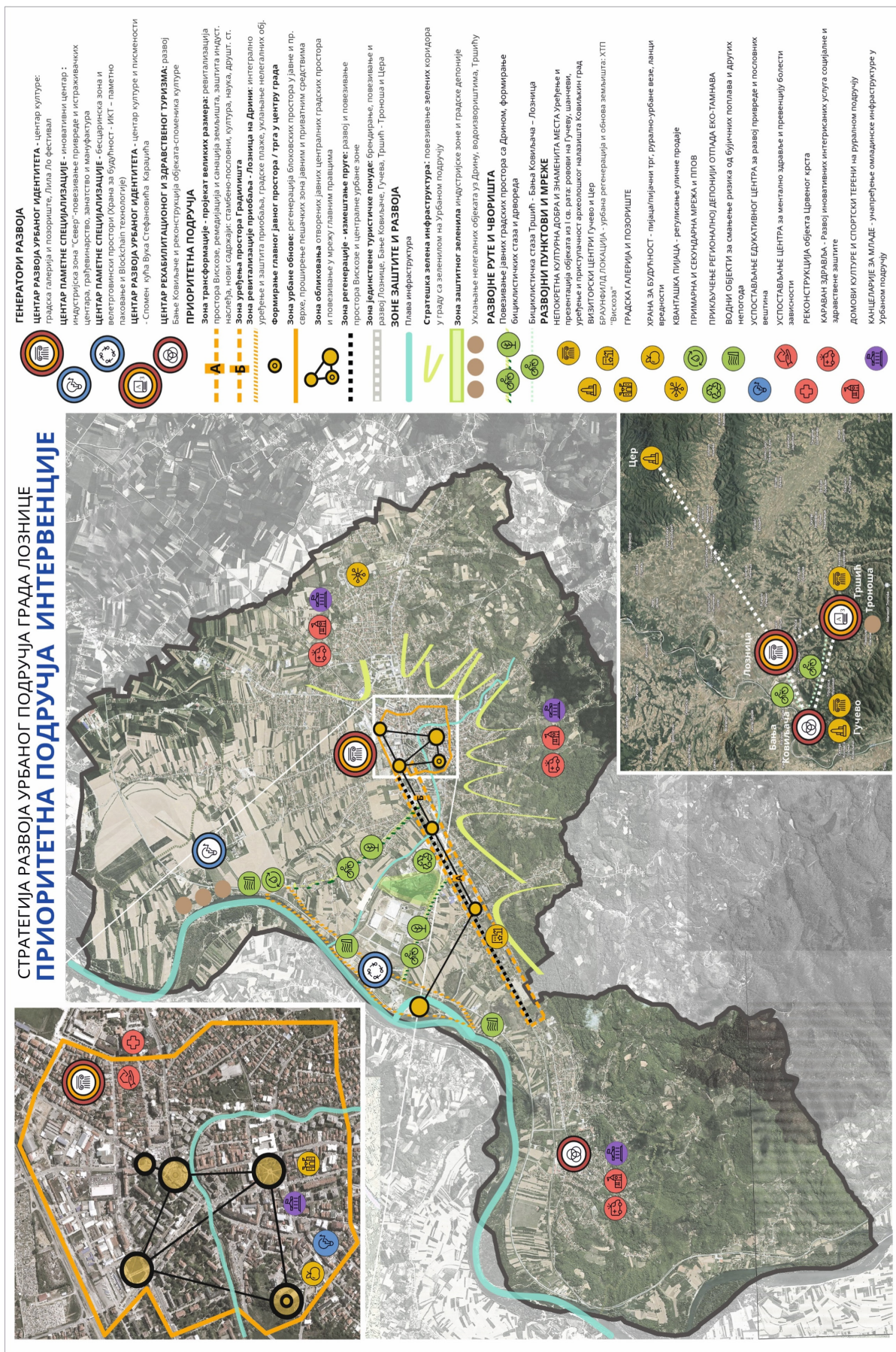
Ове димензије проналазе свој пут за делотворно изражавање кроз стратешки приступ, који служи као оперативни оквир за боље коришћење потенцијала урбаних подручја усвајањем начина размишљања „оријентисаног на изазове”. Овај приступ укључује формулисање трансформативних процеса у оквиру јавног деловања, заједно с дефинисањем релевантних социо-просторних циљева који се могу постићи у ограниченом временском оквиру, а све засновано на друштвеном договору и активностима које обједињују настојања и ресурсе заинтересованих страна.

Овај приступ мора бити сам по себи прагматичан. Стратегија не може решити сва развојна питања одједном, и иако је од кључне важности да се стратешки решавају одабрани проблеми, она такође треба да тежи стварању делотворног окружења за учење и полигона за дотеривање и процену визије и циљева. Прихватање стратегије подразумева надгледање процеса доношења одлука и оперативног процеса, у коме опипљиве акције и пројекти проистичу из заједничке просторне визије урбаног подручја. Овај процес настаје кроз интеракцију и различитих актера.

Са ослоном на наведени приступ, у наставку су дати графички прикази:

- приоритетних подручја интервенције (генератори развоја, подручја интервенције, развојне руте и чворишта, зоне заштите и развоја, развојни пунктови и мреже) и
- стратешких пројеката (према тематским циљевима),

до којих се дошло кроз партиципативни процес израде територијалне стратегије.

8.3 СПИСАК СТРАТЕШКИХ ПРОЈЕКТА

8.3.1 Идентитет урбаног подручја

1. Урбана регенерација браунфилд локације ХТП „Вискоза” и обнова земљишта
2. Промоција и брендирање Лознице кроз културно и природно наслеђе
3. Унапређење и проширење јавних простора (трг, повезивање са Дрином, парковске површине и др.)
4. Интегрално уређење приобаља реке Дрине („Лозница на Дрини”, израда програма заштите реке – дивље депоније, нелегална експлоатација шљунка, нелегална градња итд.)
5. Унапређење постојеће и креирање нове туристичке понуде

8.3.2 Зелена и енергетска транзиција и урбана мобилност

1. Унапређење управљања отпадним и атмосферским водама (примарна и секундарна мрежа и ППОВ)
2. Унапређење отпорности града Лознице на елементарне непогоде (израда хидролошке студије, изградња објеката за превенцију и смањење бујичних поплава и других ризика и др.)
3. Успостављање концепта „Стратешке зелене инфраструктуре” (креирање система зелених површина, зелених коридора, катастра зеленила)
4. Успостављање система управљања отпадом
5. Унапређење одрживе урбане мобилности - израда плана одрживе урбане мобилност

8.3.3 Иновативна и паметна економија

1. Диверсификација привреде кроз унапређење услова за развој малих и средњих предузећа
2. Успостављање Едукативног центра за развој привреде и пословних вештина
3. Успостављање Иновативног центра
4. Формирање прекограничних туристичких кластера

8.3.4 Друштвено благостање

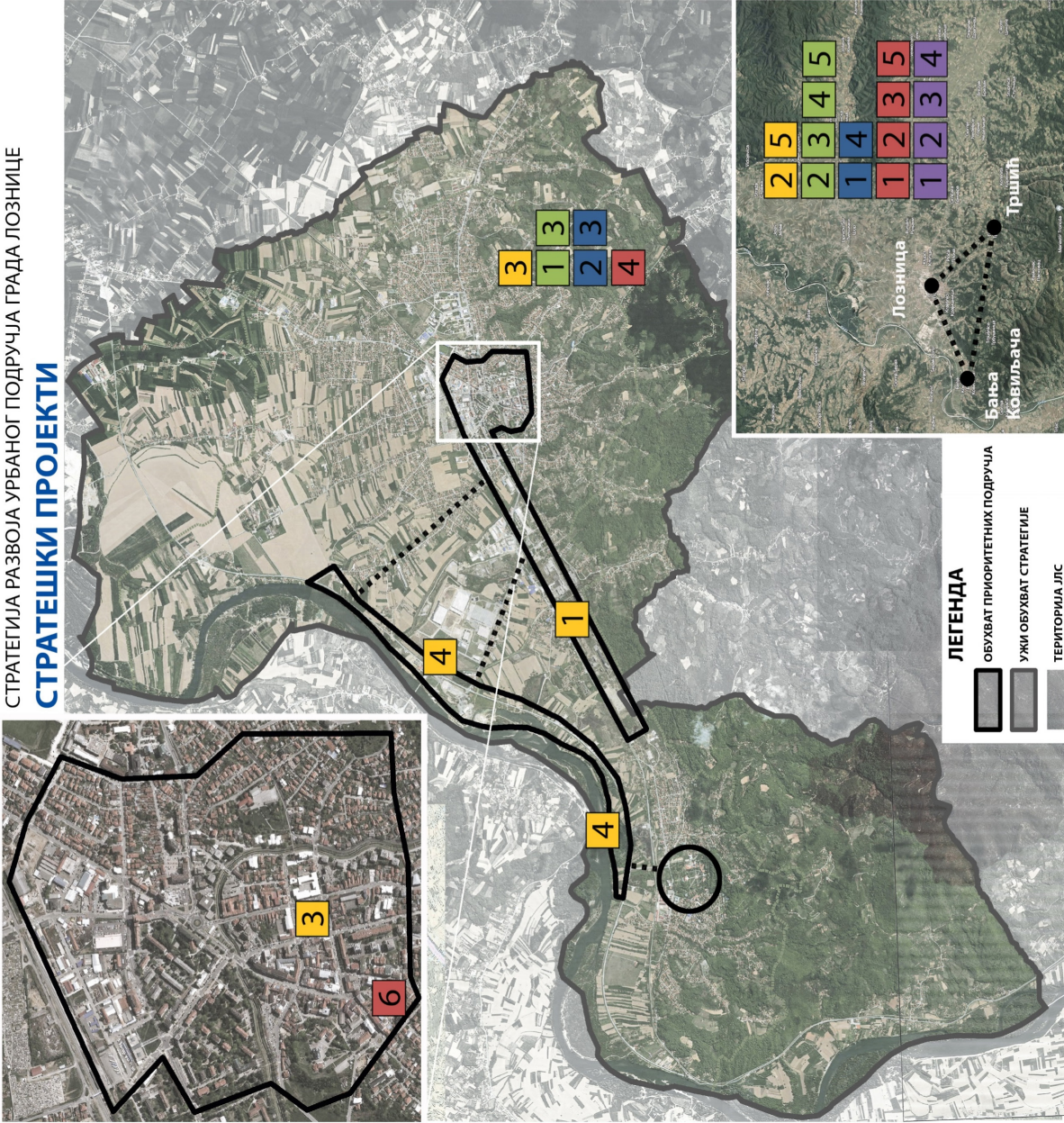
1. Привлачење и задржавање младих талената и новог становништва
2. Програм подршке инвалидним лицима за развој социјалног предузетништва
3. Развој иновативних интегрисаних услуга социјалне и здравствене заштите – „Караван здравља”
4. Успостављање Центра за ментално здравље
5. Подршка систему образовања - предшколског, основношколског и средњег образовања
6. Реконструкција објекта Црвеног крста

8.3.5 Управљање урбаним и територијалним развојем

1. Унапређење капацитета за управљање интегралним територијалним инвестицијама, укључујући формирање јединице за координацију пројеката
2. Развој практичних алата за управљање, мониторинг, евалуацију и имплементацију стратегије
3. Јачање прекограничне сарадње посебно у области привреде, заштите животне средине, туризма и културе
4. Транспарентност, надградња постојећег Регионалног центра за ГИС-а (за реаговање у кризним ситуацијама, катастар зеленила, мапирање културног и природног наслеђа, туристичка понуда, мапирање интегрисаних услуга социјалне и здравствене заштите)

8.4 СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЛОЗНИЦЕ
СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

9 ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Урбани и територијални развој захтева значајне финансијске ресурсе за реализацију пројеката. Тренутно расположиви финансијски извори у ЈЛС у Републици Србији (РС) су довољни само за покривање мањих пројеката. Ситуација по питању могућности развијања дугорочних инвестиционих пројеката (Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године) се полако мења, о чему сведоче подаци у наредном тексту.

На основу закључених билатералних и мултилатералних међународних оквирних споразума о развојној сарадњи и споразума о спровођењу различитих инструмената и програма који се финансирају из средстава међународне развојне помоћи, ЈЛС у РС су на располагању средства из различитих националних и међународних фондова којима се финансира спровођење стратешких реформи у процесу приступања ЕУ и њихов друштвено-економски развој.

Домаћи извори финансирања су: фондови, агенције, пословне банке, пројекти, програми различитих министарстава, буџети ЈЛС, сопствена средства носилаца активности (компаније), средства заинтересованих домаћих инвеститора, и кредити инвестиционих и комерцијалних банака на подручју РС.

Посебно се указује на могућности коришћења средстава из следећих извора:

- Програми и подстицајна средства министарстава РС (Министарство финансија⁷¹; Министарство привреде⁷²; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде⁷³, Министарство заштите животне средине⁷⁴; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре⁷⁵; Министарство рударства и енергетике⁷⁶; Министарство унутрашње и спољне трговине⁷⁷; Министарство правде⁷⁸; Министарство државне управе и локалне самоуправе⁷⁹; Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог⁸⁰; Министарство за европске интеграције⁸¹; Министарство просвете⁸²; Министарство здравља⁸³; Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања⁸⁴; Министарство за бригу о породици и демографију⁸⁵; Министарство спорта⁸⁶; Министарство културе⁸⁷; Министарство за бригу о селу⁸⁸; Министарство науке, технолошког развоја и иновација⁸⁹; Министарство туризма и омладине⁹⁰; Министарство

⁷¹ <https://www.mfin.gov.rs/>

⁷² <https://privreda.gov.rs/>

⁷³ <http://www.minpolj.gov.rs/>

⁷⁴ <https://www.ekologija.gov.rs/>

⁷⁵ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti>

⁷⁶ <https://www.mre.gov.rs/>

⁷⁷ <https://must.gov.rs/>

⁷⁸ <https://www.mpravde.gov.rs/>

⁷⁹ <https://mduls.gov.rs/category/projekti-i-programi/>

⁸⁰ <https://www.minlmpdd.gov.rs/>

⁸¹ <https://www.mei.gov.rs/>

⁸² <https://prosveta.gov.rs/>

⁸³ <https://www.zdravlje.gov.rs/>

⁸⁴ <https://www.minrzs.gov.rs/sr>

⁸⁵ <https://minbpd.gov.rs/>

⁸⁶ <https://www.mos.gov.rs/>

⁸⁷ <https://www.kultura.gov.rs/>

⁸⁸ <https://www.mbs.gov.rs/>

⁸⁹ <https://nitra.gov.rs/>

⁹⁰ <https://www.mto.gov.rs/>

информисања и телекомуникација⁹¹; Министарство за јавна улагања⁹²; Кабинет министра без портфеља задуженог за унапређење развоја недовољно развијених општина⁹³; Кабинет министра без портфеља задуженог за координацију активности и мера у области односа Републике Србије са дијаспором⁹⁴; Кабинет министра без портфеља задуженог за равномерни регионални развој⁹⁵), њихових органа и агенција (Управа царина; Управа за слободне зоне; Републичка дирекција за воде; Управа за шуме; Управа за аграрна плаћања; Управа за пољопривредно земљиште; Национална академија за јавну управу; Развојна агенција Србије⁹⁶; Агенција за управљање лукама⁹⁷) и фондова (Фонд за развој Републике Србије⁹⁸; Фонд за иновациону делатност⁹⁹; Фонд за науку Републике Србије¹⁰⁰;

- Локални буџет, као и кредити пословних банака (ErsteBankA.D.¹⁰¹; UniCreditbanka¹⁰²; BancaIntesa¹⁰³; NLBKomercijalnabanka¹⁰⁴; Банка Поштанска штедионица¹⁰⁵; ProCreditbanka¹⁰⁶) које делују на територији РС.

Страни извори финансирања су: фондови и програми ЕУ, кредитне линије (кредитне линије страних влада и кредитне линије међународних финансијских институција), развојни и други фондови земаља ван ЕУ, пројекти и средства заинтересованих страних инвеститора. Међународна развојна помоћ РС обухвата подршку билатералних и мултилатералних развојних партнера, укључујући и финансијску подршку међународних финансијских институција, а обезбеђује се или у виду бесповратних средстава или као концесионални зајмови, који се одобравају под значајно бољим условима од тржишних.

У наредном периоду посебно треба обратити пажњу на могућности мобилисања средстава из следећих међународних фондова и програма:

- ИПА - Инструмент за претприступну помоћ¹⁰⁷ (2021-2027; 2014-2020; 2007-2013), Програми европске територијалне сарадње у Републици Србији 2021-2027¹⁰⁸, Инвестициони оквир за Западни Балкан¹⁰⁹ (WesternBalkansInvestmentFramework - WBIF), ИПАРД III¹¹⁰, Вишекорисничка ИПА¹¹¹;

⁹¹ <https://mit.gov.rs/>

⁹² <https://www.obnova.gov.rs/>

⁹³ <https://rnro.gov.rs/javni-konkursi/>

⁹⁴ <https://www.mbpdijaspora.gov.rs/>

⁹⁵ <https://rrrz.gov.rs/extfile/sr/472/%D0%88avni%20poziv.pdf>

⁹⁶ <https://ras.gov.rs/>

⁹⁷ <https://www.aul.gov.rs/>

⁹⁸ <https://fondzarazvoj.gov.rs/cir>

⁹⁹ <http://www.inovacionifond.rs/cir/>

¹⁰⁰ <https://fondzanauku.gov.rs/>

¹⁰¹ <https://www.erstebank.rs/sr/Pravna-lica>

¹⁰² <https://www.unicreditbank.rs/rs/pi.html>

¹⁰³ <https://www.bancaintesa.rs/>

¹⁰⁴ <https://www.nlbkb.rs/>

¹⁰⁵ <https://www.posted.co.rs/>

¹⁰⁶ <https://www.procreditbank.rs/>

¹⁰⁷ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>

¹⁰⁸ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/publikacije/Brosure%20nove/22/Programi_evropske_teritorijalne_saradnje_u_RS_2021-2027.pdf

¹⁰⁹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/investicioni-okvir-za-zapadni-balkan-western-balkans-investment-framework-wbif/>

¹¹⁰ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/>

¹¹¹ <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/visekorisnicka-ipa/>

- Програми ЕУ¹¹² (Дигитална Европа¹¹³, ХОРИЗОНТ Европа, Програм за конкурентност МСП – COSME, Програм за запошљавање и социјалне иновације, ЕРАЗМУС, Креативна Европа, Европа за грађане и грађанке, Европски здравствени програм III, ФИСКАЛИС 2020, ЦАРИНА 2020, Механизам цивилне заштите ЕУ, Инструмент за повезивање Европе, Права, једнакост и грађанство, Европски инструмент за демократију и људска права);
- Кохезиона политика и остали фондови ЕУ¹¹⁴ (Нова кохезиона политика 2021-2027, MADAD, Фонд солидарности ЕУ, Регионални стамбени програм) и Зелена агенда за Западни Балкан¹¹⁵;
- Међународни финансијски инструменти-банке¹¹⁶ (Банка за развој Савета Европе - СЕВ, Европска инвестициона банка - ЕИБ, Европска банка за обнову и развој - ЕБРД, Светска банка - WB¹¹⁷, Немачка развојна банка - KfW);
- Билатерална и мултилатерална сарадња, донаторски програми (Тим Уједињених нација у Србији¹¹⁸, Немачка агенција за техничку сарадњу - GIZ¹¹⁹, Француска развојна агенција¹²⁰, Јапан, Данска, Норвешка, Холандија, Шведска, Кина, Аустрија, Француска, Грчка, Индија, Кореја, Пољска, Сингапур, Словенија, Турска, Немачка, Сједињене Америчке Државе, Словачка, Уједињено Краљевство, Швајцарска и др.).

Доступни подаци о изворима финансирања су прикупљани претраживањима више извора: буџета РС, средњорочних планова органа, података на интернет страницама органа РС, интернет страницама програма и пројеката и доступним подацима на интернет страницама банака. Подаци о износу средстава финансирања нису јавно доступни за све изворе. У наредној табели су приказани расположиви извори финансирања урбаног развоја чији је детаљан преглед дат у Анексу 4.

¹¹² <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

¹¹³ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

¹¹⁴ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/koheziona-politika/>

¹¹⁵ <https://balkangreenenergynews.com/rs/usvojeni-akcioni-plan-za-zelenu-agendu-za-zapadni-balkan-donosi-devet-milijardi-evra-grantova-rok-za-uskladjivanje-s-eu-ets-om-2024-godine/>

¹¹⁶ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/bilateralni-i-multilateralni-partneri/po-medjunarodnim-organizacijama/>

¹¹⁷ <https://www.worldbank.org/en/country/serbia/brief/green-livable-resilient-cities-in-serbia-program>

¹¹⁸ <https://serbia.un.org/sr/about/about-the-un>

¹¹⁹ <https://nemackasaradnja.rs/giz/>

¹²⁰ <https://rs.ambafrance.org/AFD-4148>

Табела 2: Извори финансирања (стање јул 2023. године)

НАЦИОНАЛНИ ИЗВОРИ	НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗВОРИ		
	Министарство финансија; Министарство привреде; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство заштите животне средине; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; Министарство рударства и енергетике; Министарство унутрашње и спољне трговине; Министарство правде; Министарство државне управе и локалне самоуправе; Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог; Министарство за европске интеграције; Министарство просвете; Министарство здравља; Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; Министарство за бригу о породици и демографију; Министарство спорта; Министарство културе; Министарство за бригу о селу; Министарство науке, технолошког развоја и иновација; Министарство туризма и омладине; Министарство информисања и телекомуникација; Министарство за јавна улагања; Кабинет министра без портфеља задуженог за унапређење развоја недовољно развијених општина; Кабинет министра без портфеља задуженог за координацију активности и мера у области односа Републике Србије са дијаспором; Кабинет министра без портфеља задуженог за равномерни регионални развој Управа царина; Управа за слободне зоне; Републичка дирекција за воде; Управа за шуме; Управа за аграрна плаћања; Управа за пољопривредно земљиште; Национална академија за јавну управу; Развојна агенција Србије; Агенција за управљање лукама) и фондова (Фонд за развој републике Србије; Фонд за иновациону делатност; Фонд за науку Републике Србије		
МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ	БАНКЕ Erste Bank A.D.; UniCredit banka; Banca Intesa; NLB Komercijalna banka; Банка Поштанска штедионица; ProCredit banka		
	ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ		
	ИПА–Инструмент за претприступну помоћ	Програми ЕУ	Кохезиона политика и остали фондови ЕУ
	ИПА 2021-2027 ИПА 2014-2020 ИПА 2007-2013) Програми европске територијалне сарадње у Републици Србији 2021-2027 Инвестициони оквир за Западни Балкан ИПАРД III Вишекорисничка ИПА	Дигитална Европа ХОРИЗОНТ Европа Програм за конкурентност МСП – COSME Програм за запошљавање и социјалне иновације ЕРАЗМУС Креативна Европа Европа за грађане и грађанке Европски здравствени програм III ФИСКАЛИС 2020 ЦАРИНА 2020 Механизам цивилне заштите ЕУ Инструмент за повезивање Европе Права, једнакост и грађанство Европски инструмент за демократију и људска права	Нова кохезиона политика 2021-2027 MADAD Фонд солидарности ЕУ Регионални стамбени програм Зелена агенда за Западни Балкан
МЕЂУНАРОДНИ ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ-БАНКЕ			
Банка за развој Савета Европе - СЕВ, Европска инвестициона банка - ЕИБ, Европска банка за обнову и развој - ЕБРД, Светска банка - WB, Немачка развојна банка – KfW			
БИЛАТЕРАЛНА И МУЛТИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА, ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ			
Тим Уједињених нација у Србији, Немачка агенција за техничку сарадњу - GIZ, Француска развојна агенција, Јапан, Данска, Норвешка, Холандија, Шведска, Кина, Аустрија, Француска, Грчка, Индија, Кореја, Пољска, Сингапур, Словенија, Турска, Немачка, Сједињене Америчке Државе, Словачка, Уједињено Краљевство, Швајцарска			

Области активности за успостављање и деловање механизма високог потенцијала за финансирање урбаног развоја на локалном нивоу управљања су:

- повећање расположивих финансија – подршком да прикупе средства за улагање у урбани развој билатералном сарадњом, привлачењем ЕУ и других донаторских фондова (*raising*);
- управљање – стварање услова који омогућавају приватне инвестиције у одрживи урбани развој – обликовањем тржишта, нпр. кроз пореске механизме, друге механизме за одређивање цена и/или подршку одрживим алтернативама (*steering*);
- мешање/комбиновање финансијских извора – привлачење приватног финансијског капитала користећи средства стимулација и подстицаја из јавних финансија за промену односа ризика – повраћаја улагања капитала, ЈПП и тзв. „инвестиционо возило” могу играти важну улогу у утврђивању доказа или услова за комерцијални повраћај (*blending*).

За област повећања средстава (*raising*) локални ниво управе може на више начина да подржи спровођење читаве скале финансијских инструмената високих потенцијала намењених за урбани развој и да употреби следеће:

- *Процена вредности непокретности* представља средство за финансирање великих развојних пројеката који подижу вредност непокретности. Ово повећање вредности може да се користи као извор прихода;
- *Цене, регулација и стандарди* – од посебног су значаја за секторе које карактеришу мање величине потребних инвестиционих средстава и где су избори потрошача кључни инвестициони покретачи, као што су дистрибуирана производња из обновљивих извора енергије, електро мобилност и зелена градња;
- *Међународно инвестиционо возило* – међународни финансијски инструменти такође имају значајан потенцијал за кретања у области одрживог урбаног развоја (*raising*), и имају потенцијал за мешање различитих извора у случају да домаћи извори имају ограничен капацитет;
- *Јавно-приватно партнерство* – посебно су важна јер ефективност ЈПП у великој мери зависи од одговарајуће идентификације ефеката, структурисаности и зрелости пројеката, уговорних аранжмана и управљачких капацитета.

Примери из досадашње праксе комбиновања извора финансирања дати су у следећој табели.

Табела 3: Примери из праксе комбиновања извора финансирања

Приоритетна подручја интервенције (Стратегија одрживог урбаног развоја РС до 2030)	Извори финансирања који се користе	
	Национални извори финансирања	Међународни извори финансирања
Привредне и комерцијалне зоне и браунфилд локације	Министарство привреде ИПА – конкурентност + Влада РС ЈПП Банке Дијаспора	Европска инвестициона банка Европска банка за обнову и развој KfW банка UNSDGs Швајцарска, Јапан ГИЗ ЕУ ПРО
Неконтролисано стихијско ширење урбаних насеља и деградација руралних подручја	МГСИ МДУЛСУ Министарство за јавна улагања	Европска инвестициона банка UNSDGs

Угрожене урбане структуре, урбане матрице и централне урбане зоне	Министарство културе МГСИ ЈПП	Креативна Европа Европска инвестициона банка Светска банка WB GreenfundKfW UNSDGs ГИЗ/АМБЕРО ЕУ ПРО
Делови урбаних насеља са проблемом унапређења друштвеног стандарда или решавањем социјалних проблема	РС Програм станова за снаге безбедности Министарство за јавна улагања	ИПА Европска банка за обнову и развој Банка Савета Европе СЕВ Регионални стамбени програм UN SDGs SWISS PRO UNOPS
Насеља и делови насеља изложени проблемима заштите животне средине и климатским променама	Министарство рударства и енергетике Министарство за јавна улагања	ИПА Европска банка за обнову и развој GIZ + KfW UNSDGs билатерна сарадња
Целине са НКД и градитељским наслеђем, важним реперима културно-историјског развоја урбаних насеља, групације урбаних насеља	Министарство културе Министарство туризма	Worldheritagefoundation Креативна Европа ИПА прекогранична сарадња Транснационална сарадња INTERREG ADRION DANUBE UN SDGs ЕУ ПРО

10 МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Циљ овог поглавља јесте да пружи општи оквир показатеља за праћење (мониторинг) и процену (евалуацију) напретка спровођења територијалних стратегија ЕУ ПРО Плус програма. Праћење и процена су важни елементи у процесу имплементације територијалних стратегија и испуњавају низ важних функција:

- **Ефикасност и делотворност стратегија:** праћење генерише податке и знање за праћење напретка и даје основу за ревизије, и помаже у процени резултата мера садржаних у стратегијама.
- **Транспарентност и одговорност:** праћење показује да активности и резултати прате договорене циљеве и чини податке транспарентним свим актерима, укључујући локалне заједнице.
- **Видљивост и капацитет:** показивање постигнутог јача локалну мобилизацију и власништво; ангажовање на праћењу од стране локалних актера утиче на развој капацитета и учење.

Успешно праћење зависи од квалитета и прикладности коришћених показатеља. Приликом одабира показатеља треба имати на уму неке основне принципе. У идеалном случају, показатељи би требало да буду:

- **релевантни** - блиско повезани с циљевима стратегија;

- **прихваћени** - од стране запослених и релевантних актера;
- **веродостојни** - за оне који нису стручњаци, недвосмислени и лаки за тумачење;
- **лаки** - праћење је могуће уз мале трошкове и уз прихватљиво административно оптерећење; и
- **необориви** – у односу на манипулацију.

Доле наведени списак показатеља је конципиран у складу с пет тематских циљева дефинисаних у територијалним стратегијама ЕУ ПРО Плус (табела 4.). Његова сврха је да делује као „мени” за ”власнике” стратегије да изаберу одговарајуће показатеље у зависности од њиховог избора циљева. Иако показатељи покривају широк спектар циљева, они не могу обухватити све локално специфичне контексте. Дакле, свако урбано подручје може да изабере додатне показатеље специфичне за стратегију који ће бити укључени у локалну стратегију.

Предложени показатељи засновани су на низу различитих међународних и домаћих извора. Колико је то могуће, показатељи се црпе из постојећих националних извора, као што су Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (СОУРРС), Стратегија паметне специјализације Републике Србије 2020. до 2027. (СПСРС) и Стратегија нискоугљеничног развоја (СНУР). Међутим, највећи део показатеља узет је са списка такозваних заједничких показатеља учинка (енг. *RCO*) и резултата (енг. *RCR*) дефинисаних у контексту Кохезионе политике ЕУ 2021-27. Они су допуњени циљевима одрживог развоја УН (ЦОР).

Табела 4: Списак показатеља (индикатора) за праћење и процену напретка спровођења територијалних стратегија

Циљеви	Индикатори	Јединица мере	Извори
Тематски циљ 1			
ПЦ 1.1 Унапређен и уједначен квалитет уређености и приступачности урбаног подручја	- Стратегије интегралног територијалног развоја за које је примљена подршка	Број стратегија	RCO 75 RCO 76 СОУРРС
	- Интегрални пројекти територијалног развоја за које је примљена подршка	Број уговорених пројеката	RCO 114 RCR 52 СОУРРС
	- Новостворени или обновљени отворени јавни простори у урбаним подручјима	m ²	
	- Обновљено земљиште које се употребљава за зелене површине, социјално (приуштиво) становање, економске или друге сврхе	m ²	
ПЦ 1.2 Подстицање заштите културног и градитељског наслеђа и промоција одрживе градње	- Укупна средства утрошена за заштиту, очување и конзервацију културног и градитељског наслеђа и вернакуларне архитектуре	Евро	СПРКС ЦОР 11 СПРКС СОУРРС
ПЦ 1.3 Подстицање развоја одрживог туризма и обједињене туристичке понуде	- Посетиоци културних и туристичких локација за које је примљена подршка	Број увећања посетилаца	RCR 77 СРПРС ППРС

ПЦ 1.4 Подстицање интегралног и одрживог приступа у санацији нелегалне изградње и њено спречавање	- Санирана, обновљена и поново коришћена подстандардна или неформална насеља и јединице	ha/m ²	COUPPC
ПЦ 1.5 Јачање и унапређење управљања урбано-руралним везама	- Интегрални пројекти територијалног развоја за екосистемске услуге које рурална подручја пружају урбаним насељима	Број пројеката	RCO 76 COUPPC СПРРРР
Тематски циљ 2			
ПЦ 2.1 Унапређење енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште	- Годишња потрошња примарне енергије (од чега: стамбени објекти, јавне зграде, предузећа, друго)	Смањење (MJ)	RCR 26 RCR 29 CHUPPC
	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште	Смањење t CO ₂	
ПЦ 2.2 Подстицање коришћења обновљивих извора енергије	- Укупно произведена обновљива енергија (од чега: електрична енергија, топлотна енергија)	MWh	RCR 31 CHUPPC
ПЦ 2.3 Развој паметних енергетских система, мрежа и складиштења	- Корисници повезани на паметне енергетске системе	Број корисника	RCR 33 CHUPPC
ПЦ 2.4 Прилагођавање климатским променама и спречавања ризика од катастрофа и отпорности, јачање резилијентности на климатске промене, узимајући у обзир приступ заснован на екосистемима	- Зелена инфраструктура изграђена или побољшана за прилагођавање климатским променама	ha/m ²	RCO 26 ППИКУАП CHUPPC
	- Становништво које остварује користи од мера заштите од поплава	Број људи	
ПЦ 2.5 Обезбеђење једнаког приступа санитацији и снабдевању водом и унапређење одрживог управљања водама	- Становништво повезано на побољшану јавну мрежу водоснабдевања	Број домаћинстава	RCR 41 RCR 35 RCR 42 RCO 25 ППРР
	- Становништво повезано барем на секундарну јавну мрежу за пречишћавање отпадних вода	Број домаћинстава	
	- Новоизграђена или учвршћена заштита од поплава на обали река и језера	Дужина у km/m	
ПЦ 2.6 Унапређење управљања отпадом	- Сепаратно прикупљен иотпад	t	RCR 103 RCR 47 ПУОРР CHUPPC
	- Рециклирани отпад	t	

ПЦ 2.7. Јачање заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, и смањење свих облика загађења	- Зелена инфраструктура за коју је примљена подршка у циљу заштите биодиверзитета и очувања природних станишта	ha/m ²	RCO 36 RCO 37 RCO 38 RCO 39 RCR 50 RCR 95 ППИКУАП ППРС ПЗВРС
	- Површина подручја мреже Натура 2000 обухваћена мерама заштите и обнове	ha/m ²	
	- Површина обновљеног земљишта за које је примљена подршка	ha/m ²	
	- Подручје обухваћено постављеним системима за праћење загађења ваздуха	ha/m ²	
	- Становништво које остварује корист од мера за квалитет ваздуха	Број људи	
	- Становништво које има приступ новој или побољшаној зеленој инфраструктури	Број људи	
ПЦ 2.8 Подстицање одрживе мултимодалне урбане мобилности	- Годишњи број корисника новог или модернизованог јавног превоза - Годишњи број корисника нових или модернизованих трамвајских линија и линија (подземне) железнице - Годишњи број корисника инфраструктуре намењене вожњи бициклом	Увећање броја корисника	RCR 62 RCR 63 RCR 64 ППРС
ПЦ 2.9 Развој паметне, сигурне, одрживе и мултимодалне саобраћајне мреже од међународног и националног значаја која је отпорна на климатске промене	- Годишњи број корисника новоизграђених, обновљених, побољшаних или модернизованих путева	Увећање броја корисника	RCR 55 RCR 58 RCR 59 RCR 60 СНУРРС ППРС
	- Годишњи број корисника новоизграђених, побољшаних, обновљених или модернизованих железница	Увећање броја корисника	
ПЦ 2.10 Развој и јачање одрживе, паметне и мултимодалне националне; регионалне и локалне мобилности која је отпорна на климатске промене, укључујући бољи приступ саобраћајној мрежи од међународног и националног значаја и прекограничној мобилности	- Теретни железнички транспорт	t	
	- Теретни транспорт унутрашњим пловним путевима	t	
Тематски циљ 3			
ПЦ 3.1 Развој и јачање истраживачких и иновационих капацитета и примена напредних технологија	- Предузећа која су примила подршку (од чега: микро-, мала, средња, велика)	Број предузећа	RCO 01 RCR (3)01 RCR 102 СНТРРС СРВИРС СИПРС СРСЕРС
	- Створена радна места у ентитетима који су примили подршку	Број људи	
	- Створена радна места у подручју истраживања у ентитетима који су примили подршку	Број људи	

ПЦ 3.2 Коришћење предности дигитализације за грађане, предузећа, истраживачке институције и органе јавне управе	- Корисници нових и побољшаних јавних дигиталних услуга, производа и процеса	Број корисника	RCR 11 RCR 12 RCR 13
	- Корисници нових и побољшаних дигиталних услуга, производа и процеса које су развила предузећа	Број корисника	СРИДИБ СНТРРС СРВИРС
	- Предузећа која су постигла висок дигитални интензитет	Број предузећа	
ПЦ 3.3 Јачање одрживог раста и конкурентности МСП-ова и отварање радних места	- Нова предузећа која преживљавају на тржишту	Број предузећа која преживљавају на тржишту 2 године након отварања	RCR 17 RCR 18 RCR 19 RCR 25
	- МСП-ови који користе услуге инкубатора након стварања инкубатора	Број предузећа	СПРМСППК СИПРС
	- Предузећа са већим прометом	Број предузећа	
	- МСП-ови са вишом додатом вредности по запосленом	Број предузећа	
ПЦ 3.4. Развој компетенција за паметну специјализацију 4С, индустријску транзицију и предузетништво, у оквиру четвороструке спирале иновација (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор - институционални учесници)	- Приправништва омогућена потпорама у МСП- овима - Особље МСП-ова које завршава оспособљавање за вештине за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво (према врсти вештине: техничка, управљачка, предузетничка, зелена, друга)	Број људи	RCR 97 RCR 98 СПСРС СОУРРС СНТРРС СРВИРС СИПРС СРСЕРС
ПЦ 3.5 Јачање дигиталне повезаности	- Стамбени објекти са претплатом на широкопојасни приступ мрежи врло високог капацитета	Број станова	RCR 53 RCR 54
	- Предузећа са претплатом на широкопојасни приступ мрежи врло високог капацитета	Број предузећа	СРИДИБ СНТРРС
ПЦ 3.6 Подстицање и промовисање прелаза на циркуларну и ресурсно ефикасну економију	- Отпад који се употребљава као сировина	Повећање (t)	RCR 48 СНУРРС ПРЦЕРС СИПРС ПУМС
ПЦ 3.7 Подстицање и промовисање прелаза на економију са нултом нето стопом емисије угљеника	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште	Смањење t CO ₂	RCR 29 RCR 105
	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште по котловима и системима грејања пренамењеним из чврстих фосилних горива у гас	Смањење t CO ₂	RCO 59 СНУРРС СИПРС
	- Инфраструктура за алтернативна горива (тачке за пуњење/напајање)	Број тачака	
	- Пошумљавање	ha/m ²	

Тематски циљ 4			
ПЦ 4.1 Унапређење делотворности и инклузивности тржишта рада и приступа квалитетном запошљавању и достојанственом раду и подстицање социјалног предузетништва	- Површина нових или модернизованих објеката за услуге запошљавања - Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката за услуге запошљавања	m ² Број корисника	RCO 61 RCR 65 CЗРС
ПЦ 4.2 Развој социјалне инфраструктуре и услуга и подстицање социјалне инклузије и социјалних иновација	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката социјалне заштите - Становништво обухваћено пројектима у оквиру интегрисаног деловања за социоекономску инклузију маргинализованих заједница, домаћинстава са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају	Број корисника	RCR 74 RCO 113 СДРУСЗЗ
ПЦ 4.3 Промовисање социјално-економске инклузије маргинализованих заједница, домаћинстава са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају, укључујући особе са посебним потребама, путем интегрисаног деловања које обухвата становање и социјалне услуге	- Годишњи број корисника нових или модернизованих социјалних станова	Број домаћинстава	RCR 67 СОУРРС СДРУСЗЗ
ПЦ 4.4 Побољшање једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама образовања	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката за бригу о деци - Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката образовања	Број корисника	RCR 70 RCR 71 СРОВРС
ПЦ 4.5 Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравственог система	- Годишњи број корисника нових или модернизованих услуга е-здравствене заштите - Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката здравствене заштите	Број корисника	RCR 72 RCR 73 СЗРС
ПЦ 4.6 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, програмима и објектима културе	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката културе	Број корисника	СРКРС
ПЦ 4.7 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, садржајима и објектима спорта и рекреације	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката спорта и рекреације	Број корисника	СМРС ППРС
ПЦ 4.8 Стварање подстицајног окружења за иницијативе и активности младих	- Годишњи број корисника нових или модернизованих иницијатива и активности младих	Број корисника	СМРС

Тематски циљ 5			
ПЦ 5.1 Подстицање управљања развојем на више нивоа - локални, национални, међунационални, ЕУ и др.	- Основана пројектна јединица за имплементацију Стратегије - Интегрални пројекти територијалног развоја који укључују локални, национални, међународни И ЕУ ниво, И укључују примену различитих управљачких инструмената – колаборативних, командних, хибридних	Да/не Број уговорених пројеката	RCO 75 RCO 76 COUPPC
ПЦ 5.2 Подстицање приступа са више актера – привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор	- Примена модела четвороструке и петоструке спирале иновација	Број иницијатива	СПСРС COUPPC CHTPPC
ПЦ 5.3 Унапређење међуопштинске сарадње кроз институционалну сарадњу	- Становништво обухваћено пројектима у оквиру стратегија интегралног територијалног развоја	Број људи	RCO 74
ПЦ 5.4 Подстицање партиципативног приступа и иницијатива вођених заједницом уз укључивање локалних актера	- Актери који су учествовали у припреми и спровођењу стратегија интегралног територијалног развоја	Број учесника	RCO 112 RCO 80 ЗРР COUPPC
	- Стратегије за локални развој под вођством заједнице за које је примљена подршка	Број учесника	
	- Развијена иновативна решења, као отворена платформа за иновације, жива лабораторија, грађанска наука и др.	Број иновативних решења	
	- Примена родно одговорног приступа у припреми и спровођењу стратегија	Број учесника	
ПЦ 5.5 Подстицање мешања (<i>blending</i>) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних)	- Примена различитих извора финансирања приоритетних интервенција у урбаним подручјима територијалних стратегија	Евро	RCO 75 RCO 80 COUPPC
	- Спровођење јавно-приватног партнерства	Број пројеката ЈПП	
	- Стратегије интегралног територијалног развоја за које је примљена подршка - Стратегије за локални развој под вођством заједнице за које је примљена подршка	Број стратегија	
ПЦ 5.6 Јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја	- Развој информационог система за потребе управљања територијалним развојем	Број развијених система	COUPPC СРИДИБ

Извори индикатора:

REGULATION (EU) 2021/1058 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 June 2021 on the European Regional Development Fund and on the Cohesion Fund. Official Journal of the European Union L 231/60. Common output and result indicators for ERDF and the Cohesion Fund – Article 8(1)(1)	RCO – показатељи учинка; RCR – показатељи резултата
Циљеви одрживог развоја /SDGs (Sustainable Development Goals), UN	ЦОР

Закон о родној равноправности, 2021	ЗРР
Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године	ПУМС
Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године	СШНРРС
Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године	СМРС
Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године	СДРУСЗЗ
Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом	ПЗВРС
Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. Године	ПРЦЕРС
Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године	ПУОРС
Програм прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом, Нацрт.	ППИКУАП
Просторни План Републике Србије од 2021. до 2035. године, Нацрт	ППРС
Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025. године	СПРКРС
Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. Године	ИНЕКПРС
Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. Године	СРИДИБ
Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”	СНТРРС
Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. Године	СРСЕРС
Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године	СИПРС
Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године	СЗРС
Стратегија развоја образовања и васпитања у Србији до 2030. Године	СРОВС
Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године	СПСРС
Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године	СОУРРС
Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године	СРВИРС
Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године	СЈЗРС
Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године	СРТРС
Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године	СПРРРС
Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године	СПРМСППК

11 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Спровођење Стратегије почиње одмах након њеног усвајања. Имплементација садржи веома захтевне обавезе у смислу управљања, и то:

- припреме и одређивања приоритетних пројеката,
- припреме и објављивања позива за предлоге пројеката и одобравања операција,
- прибављања пројеката за изградњу / спровођење,
- реализације и затварања пројеката,
- вођења и управљања /одржавања пројеката.

Све ове функције ће сигурно довести до тога да постојеће структуре и институције Града Лознице буду ангазоване за спровођење Стратегије. У овој фази Град Лозница нема

одговарајуће капацитете, ресурсе и знање да би делотворно обављао све наведене функције. Из тог разлога ће бити успостављена Јединица за координацију пројеката (ЈКП), како би подржала Град Лозницу у спровођењу ове Стратегије и успостављању системске промене у планирању и имплементацији.

Тренутна управљачка структура за процес израде Стратегије обухвата:

- Радну групу која делује и као одбор актера и социјалних партнерстава,
- Савет за развој, који делује и као политички координациони одбор.

Делокруг рада Савета за развој већ покрива политичке аспекте избора пројеката и реализације Стратегије. Стога, овом делокругу рада треба додати вођење процедура како би се омогућило спровођење Стратегије. Радна група има задатак да подржи Савет током израде Стратегије и биће распуштена након њеног усвајања. Стога, Јединица за координацију пројеката (односно Јединица за координацију пројекта и међуопштинску сарадњу у случају шире територије) следи кораке Радне групе ради:

- Подршке Савету за развој у процесу идентификације пројеката који се одвија између различитих заинтересованих страна (одељење за урбанизам при управи ЈЛС, управни орган/посредни орган, Европска инвестициона банка ЕИБ, Европска банка за обнову и развој ЕБРД, итд).
- Међусекторске координације свих потребних студија да би пројекат и процес пословног планирања "сазрели", кроз укључивање и других одељења/јединица локалне самоуправе, према потреби. Поред тога, пружа подршку координацији између различитих локалних политика - плана интегрисаних територијалних инвестиција и општинског програма капиталних инвестиција, као и плана развоја ЈЛС, просторно-планске документације и осталих секторских стратегија, програма и акционих планова. Јединица за координацију пројеката неће бити директно одговорна за планирање и програмирање на нивоу ЈЛС, већ ће блиско сарађивати са надлежним секторима и свим другим надлежним органима. У координацији са службама за набавке (одељење за буџет и финансије) Града Лознице, ЈКП ће бити подршка за ефикасно успостављање и одобравање уговора са добављачима и консултантима на сваком пројекту, укључујући студије/анкете потребне за подношење захтева, одобравање, дозволе (нпр. Процена утицаја на животну средину и стратешка процена утицаја, анкета о саобраћају, итд).
- Администрирања уговора, што представља дужност сваког сектора у оквиру којег се пројекат спроводи (нпр. одсек/предузеће за чишћење и рециклажу за уговоре о управљању отпадом, итд). ЈКП је укључена у координацију и подршку администрирању уговора о услугама и уговора са различитим секторима (и консултантима).
- Повезивања са органима управе који издају дозволе и са консултантима током процеса израде и подношења захтева за одобрење/дозволу, да би се задовољиле потребе издавања дозвола/лиценци и добила неопходна одобрења/дозволе/лиценце.
- Подршке органу/одељењу за урбанизам и управном органу/посредном органу у управљању пројектним фондом да би припремили потребне финансијске и техничке документе/студије/експертизе за захтеве за исплату и финансијске системе. Ова функција треба да буде усклађена са финансијским управљањем читаве ЈЛС.
- Управљања пројектима, да би се обезбедило да пројекти испуњавају планиране циљеве. Јединица за координацију пројеката треба да спроводи минимално следеће задатке: обезбеђује да пројекти испуњавају опште циљеве програма (урбанистичко

планирање као и пословно планирање) и конкретне кључне индикаторе учинка који се утврђују оквиром политика интегрисаних територијалних инвестиција; координацију редовних састанака за праћење напретка на локалном и регионалном нивоу, као и са финансијерима и консултантима; вођење рачуна о повезаним административним функцијама управљања пројектима (које финансира ЕУ), од идентификације и евалуације пројекта до финалних извештаја о завршетку пројекта.

- Обезбеђивање ефикасног и ефективног механизма за јачање и изградњу капацитета за остваривање постављених циљева. Ова изградња капацитета је за запослене у Јединици за координацију пројекта у неким конкретним областима, који се баве управљањем и координацијом задужења Јединице. У ширем контексту развијање капацитета је и за друге релевантне стране/актере који су укључени у инвестициони програм, и где је препозната потреба за развијањем капацитета.
- Осигуравања да су испуњене неопходне активности везане за ПР, публицитет и комуникацију, у координацији са и уз подршку службе за комуникације и рад са заједницом Града Лознице. Ове активности треба да обухватају одговарајућу комуникацију и повезивање са заједницом (приватним, јавним, цивилним, образовним и истраживачким сектором), имајући у виду пројектно планирање и спровођење, да би се обезбедило учешће и дугорочна одрживост пројекта.
- Управљања базом података за праћење и припремање свих неопходних извештаја за управни орган/посредно тело. Јединица за координацију пројекта ће бити одговорна за: праћење резултата пројекта, током њиховог спровођења и након завршетка. Завршетак пројекта је у складу са стандардима Републике Србије и ЕУ. Процене социоекономског утицаја у којима је детаљно приказано на који начин је програм инвестиција утицао на заједнице и општине у смислу развоја компетенција, укључивања заједнице, општинских партнерстава, локалног економског и међуопштинског развоја, и начина на који је унапређен квалитет живота у заједницама. Препоручује се спровођење таквих студија. Омогућавање спровођења и подршка потребним студијама и експертиза (као што су процене утицаја пројекта на становништво и животну средину, односно студије за процену ризика, итд).

У том циљу, Град Лозница има једну од следеће три могућности за успостављање Јединице за координацију пројекта:

- 1) Успостављање ЈКП као посебне радне групе која ће користити постојеће запослене, који ће бити пребачени у ЈКП. У том случају, ЈКП ће „позајмити” људске и друге ресурсе од постојећих административних јединица ЈЛС.
- 2) Успостављање ЈКП као нове административне јединице унутар структуре ЈЛС. У том случају запослили би се нови кадрови да попуне Јединицу, али би постојећи кадрови и ресурси могли бити пренети у нову јединицу. Треба истаћи да постоји велики ризик због одлива кадрова, недовољног броја запослених за свакодневне законске обавезе, као и добијања нових надлежности општина у процесу децентрализације и уласка у ЕУ.
- 3) Засновати ЈКП у постојећој административној јединици чији би делокруг рада могао бити прилагођен на одговарајући начин, тако да такође покрије задатке и функције ЈКП. Као и у претходној варијанти, постоји велики ризик због одлива кадрова, недовољног броја запослених за свакодневне законске обавезе, као и добијања нових надлежности општина у процесу децентрализације и уласка у ЕУ.

У сваком случају, Јединица за координацију пројеката треба да има јасан мандат градоначелника и да директно одговара кабинету градоначелника. Потребни су минимално следећи кадрови унутар општине за функције Јединице за координацију пројеката:

- шеф Јединице за координацију пројеката;
- пројектни менаџер;
- инжењер/експерт за спровођење пројеката;
- службеник за набавке;
- финансијски менаџери и администратор;
- ИТ специјалиста за прикупљање података;
- службеник за заједницу и службеник за везу и комуникације;
- службеник за координацију политика и сектора.¹²¹

Након затварања пројекта, Град Лозница би требало да води и одржава креиране елементе. У случају „софт” пројеката, локална самоуправа треба да размотри спровођење излазне стратегије пројекта. Уобичајено, то би значило да би постојећа служба ЈЛС преузела или би била направљена посебна јединица, или би одговорност била пренета цивилном друштву/НВО или РРА које су институционални механизам који су општине основале за међуопштинску сарадњу. Стога је императив да вођење и одржавање, као и излазне стратегије добију дужну пажњу када се спроводе студије изводљивости за било који пројекат, а да Град Лозница користи период спровођења пројекта да успостави системе и институције који би обезбедили дугорочно функционисање пројеката. Јединица за координацију пројеката би имала одговорност да обезбеди да ЈЛС има ресурсе да испуни обавезе у односу на вођење и одржавање свих капиталних пројеката. Јединица за координацију пројеката ће помоћи директно или индиректно где год је могуће у односу на вођење и одржавање програма.

12 ИЗВОРИ

- Генерални урбанистички план Лознице, 2013, <https://loznica.rs/dokumenta/planiranje-i-izgradnja/pgr-za-naseljeno-mesto-loznica/>
- EC New Cohesion Policy 2021-2027. https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en
- Европска комисија (2021). Заједничке уредбе и прописи. Заједнички показатељи остварења и резултата за Европски фонд за регионална улагања (Улагања у радна места и раст и Interreg) и Европски кохезиони фонд (ЕК, 2021) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:231:FULL&from=EN>
- Закон о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023, Нацрт. <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-ustpostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezionom-politikom-na-portalu-ekonsultacije/> Запослени у Републици Србији, 2020, Републички завод за статистику, 2021.

¹²¹ Ова особа ће омогућавати усклађивање између политика, стратегија, пројеката и извора финансирања. Подржавала би Савет за развој урбаног подручја кроз рад/идентификацију пројеката. Такође би омогућавала међусекторску координацију и координацију плана интегрисаних територијалних инвестиција и општинског плана капиталних инвестиција, у контексту циљева кохезионе политике ЕУ.

- Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. године. <https://www.mre.gov.rs/dokumenta/strateska-dokumenta/integrisani-nacionalni-energetski-i-klimatski-plan-republike-srbije-za-period-2021-do-2030-sa-vizijom-do-2050-godine>
- Карта државних путева, ЈП Путеви Србије, 2022, https://www.putevi-srbije.rs/images/pdf/referentni-sistem/Karta_drzavnih_puteva.pdf
- Листа елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије, Етнографски музеј у Београду, <https://nkns.rs/cyr/elementi-nkns?page=5>
- Нацрт Закона о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023. <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-uspostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezionom-politikom-na-portalu-ekon-sultacije/>
- Осмотрене промене климе у Србији и пројекције будуће климе на основу различитих сценарија будућих емисија, УНДП Србија, 2018
- Основно образовање – Подаци о локацијама и објектима, Министарство просвете, 2023.
- Оперативни план одбране од поплава вода II реда Града Лознице за 2019. годину, „Службени лист Града Лознице”, број 6/2019
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2022
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2021
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2020
- Pertoldi M, Fioretti C, Guzzo F, Testori G, DeBruijn M, Ferry M, Kah S, Servillo L A and Windisch S (2022). Handbook of Territorial and Local Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130788> Попис 2011, РЗС
- Предшколско образовање – Подаци о локацијама и објектима, Министарство просвете, 2023.
- Програм прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом, Нацрт. <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucescje-javnosti-u-procesu-konsultacija-u-vezi-sa-izradom-programa-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-sa-akcionim-planom-0>
- Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године („Сл. гласник РС”, бр.137/2022) <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/137/1>
- Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године, Београд, 28. септембар 2023. <https://www.ekologija.gov.rs/lat/saopstenja/vesti/prvi-put-usvojen-vazan-planski-dokument-%E2%80%93-program-upravljanja-muljem-u-republici-srbiji>
- Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године („Сл. гласник РС”, бр. 12/2022) http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2022_02/SG_012_2022_010.htm
- Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом („Сл. гласник РС”, бр. 140/2022) <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/140/1>
- Просторни план града Лозница, 2012, <http://www.loznica.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/Prostorni%20plan%20grada%20Loznica%20-%2009.12.2014.pdf>

- Просторни План Републике Србије од 2021. до 2035. године, Нацрт. <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf> Први резултати Пописа 2022, РЗС, 2022
- Регистар СЕВЕСО постројења на територији Републике Србије, Министарство заштите животне средине, 2023, https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2023-01/registar_seveso_postrojena_na_teritoriji_republike_srbije_0.pdf
- Република Србија, Преговарачка група за Поглавље 22 (2019). Акциони план за испуњавање захтева у области кохезионе политике ЕУ Поглавље 22 – Регионална политика и координација структурних инструмената https://www.mei.gov.rs/upload/documents/pristupni_pregovori/akcioni_planovi/ap_pg_22.pdf Списак непокретних културних добара од изузетног значаја, Републички завод за заштиту споменика културе, https://heritage.gov.rs/latinica/nepokretna_kulturna_dobra.php
- Списак непокретних културних добара од великог значаја, Републички завод за заштиту споменика културе, https://heritage.gov.rs/latinica/nepokretna_kulturna_dobra.php
- Средње образовање – подаци о локацијама и објектима и просторијама, Министарство просвете, 2023.
- Статус површинских вода Србије у периоду 2017-2019, Агенција за заштиту животне средине, Београд, 2021.
- Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године („Сл. гласник РС”, бр.12/2022). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/12/1>
- Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године („Сл. гласник РС”, бр. 9/2023)
- Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године („Сл. гласник РС”, број 35/15). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/35/1/reg>
- Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС”, бр. 18/2021, 36/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/ispravka/2021/36/1>
- Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС”, бр. 35/2020). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>
- Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године („Сл. гласник РС”, бр. 61/2018). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>
- Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања” („Сл. гласник РС”, бр. 10/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>
- Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године. <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/vlada-republike-srbije-usvojila-strategiju-niskougljenicnog-razvoja-do-2030-godine>
- Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Сл. гласник РС”, бр. 47/2019). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

- Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године („Сл. гласник РС”, бр. 21/2020). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године („Сл. гласник РС”, број 85/2014). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1> Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС”, бр. 86/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/86/1/reg>
- Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године („Сл. гласник РС”, бр. 96/2019). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/96/1/reg>
- Стратегији развоја образовања и васпитања у Србији до 2030.године („Сл. гласник РС”, број 107/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/63/1/reg> Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године („Сл. гласник РС”, број 125/2021) http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2021_12/SG_125_2021_011.htm
- Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Сл. гласник РС”, бр. 98/2016). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1> Стратешка процена утицаја Просторног плана Републике Србије до 2035. године, МГСИ, 2023
- Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025.године (Министарство културе и информисања РС, 2021) <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/6132/Strate%C5%A1ki%20prioriteti%20razvoja%20kulture.pdf>
- Студија саобраћаја града Лозница (прва фаза), 2019
- Уредба о плану мреже здравствених установа, „Службени гласник РС”, бр.5/2020, 11/2020, 52/2020, 88/2020, 62/2021, 69/2021, 74/2021 и 95/2021
- Уредба о националној еколошкој мрежи, „Службени гласник РС”, број 102/2010
- Упитник за јединице локалне самоуправе (ЈЛС) – Лозница, 2022.
- Fioretti C, Pertoldi M, Busti M and Van Heerden S (2020). Handbook of Sustainable Urban Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118841>
- <http://www.ckvkaradzic.org.rs>
- <http://www.bibliotekaloznica.org.rs/>
- <http://loznica.rs/zivot-u-loznici/sport/>
- <https://www.eturista.gov.rs/>

13 АНЕКСИ

АНЕКС 1 – ОДЛУКА О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

На основу члана 12. Закона о планском систему („Службени гласник Републике Србије”, број 30/2018), члана 13. став 6, и члана 21. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије”, број 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др.закон, 47/2018, 111/2021 - др. закон), члана 20. Закона о територијалној организацији Републике Србије („Службени гласник Републике Србије”, бр.129/2007, 18/2016, 47/2018 и 9/2020 - др. закон), Правилника о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката („Службени гласник Републике Србије”, број 51/2019), Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Службени гласник Републике Србије”, број 47/2019), члана 84. Статута града Лознице („Службени лист града Лознице”, број 1/19 – пречишћен текст) и Меморандума о разумевању, закљученог између града Лознице и Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге, дана 25.05.2022. године, којим се дефинише техничка подршка Програма Европске уније за локални развој ЕУ ПРО Плус у изради и спровођењу Стратегије развоја урбаног подручја града Лознице, Скупштина града Лознице на седници одржаној дана 28. јула 2022. године донела је

О Д Л У К У

о приступању изради Стратегије развоја урбаног подручја града Лознице

Члан 1.

Град Лозница приступа изради Стратегије развоја урбаног подручја града Лознице.

Члан 2.

Под Стратегијом развоја урбаног подручја града Лознице (у даљем тексту: Стратегија), у смислу ове Одлуке, подразумева се плански документ развоја, а у складу са правилима Европске Уније.

Урбано подручје града Лознице у смислу ове Одлуке биће одређено Стратегијом развоја подручја града Лознице.

Члан 3.

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на унапређењу социјалних, економских, климатских, културних и просторних аспеката развоја, као и аспеката животне средине. Посебна пажња се посвећује проналаску решења за аспекте животне средине и климатске изазове, прелаз на климатски неутралну економију, боље коришћење потенцијала дигиталних технологија у иновационе сврхе, те подстицање развоја урбаних подручја. Стратегија поставља приоритете одрживог урбаног развоја, доприноси максимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

Члан 4.

Полазну основу за формулисање Стратегије представљају дефинисани правци развоја Републике Србије и Европске уније и града Лознице, кроз сагледавање Европских, националних и локалних развојних докумената и докумената јавних политика, и програма и пројеката који се реализују у граду Лозници.

Процес израде Стратегије подразумева следеће фазе:

- а) израда анализе стања/SWOT анализе и идентификација потреба и потенцијала;

- б) дефинисање визије, циљева, пакета мера, усклађених са циљевима из хијерархијски надређених аката стратешког планирања;
- в) идентификација приоритетних пројеката;
- г) дефинисање приоритетних подручја интервенције;
- д) дефинисање управљачког механизма за спровођење Стратегије;
- ђ) спровођење Стратегије.

Члан 5.

Кроз процес израде Стратегије промовисаће се интегрални и партиципативни приступ планирању развоја, међусекторска сарадња и размена информација, укључивање и координација јавног, приватног, цивилног сектора и научно-истраживачког сектора у процесу одлучивања, и партнерство међу институцијама.

Члан 6.

У циљу спровођења ове Одлуке и израде Стратегије, образоваће се Савет за развој урбаног подручја града Лознице (у даљем тексту: Савет) и Радна група за израду Стратегије (у даљем тексту: Радна група).

Члан 7.

Савет има задатак да координира и надзире процес израде Стратегије, да разматра Стратегију по фазама припреме, даје мишљење на предложени нацрт, прибавља мишљења релевантних институција и упућује коначни нацрт Стратегије на усвајање. Затим, Савет даје предлог за реализацију одређених стратешких пројеката важних за развој урбаног подручја, учествује у успостављању управљачког механизма за спровођење Стратегије и координира процес спровођења Стратегије.

Савет чине градоначелник, и изабрани чланови: представници Градске управе и Скупштине града, представници јавних предузећа, установа и институција, представници привредног сектора, организација цивилног друштва и научно-истраживачких институција из области урбанизма, као и релевантне регионалне развојне агенције.

Градоначелник именује чланове Савета посебним решењем/одлуком. Радом Савета руководи градоначелник.

Савет доноси Пословник о раду на првој седници Савета, која ће се одржати најкасније у року од месец дана од дана усвајања ове Одлуке.

Члан 8.

Радна група има задатак да спроведе све фазе у процесу израде Стратегије, дефинише кључне циљеве и приоритете развоја и предложи стратешке пројекте Савету.

Чланове и координатора Радне групе именује градоначелник.

Члан 9.

Градска управа града Лознице - Одељење за планирање и изградњу пружа стручну подршку и административно-техничку помоћ Радној групи током израде

Стратегије, кроз обезбеђење простора за рад, прикупљање и достављање одговарајуће релевантне документације и података.

Члан 10.

Током израде Стратегије биће организовани тематски округли столови, радионице, форуми за стручне и јавне расправе, на којима ће се усаглашавати предложена решења. У њихов рад могу бити укључени и сви остали заинтересовани учесници, како би се обезбедила партиципација и транспарентност процеса одлучивања и правовремено обавештавање јавности.

Члан 11.

Рок за израду Стратегије је 8 (осам) месеци од дана ступања на снагу ове Одлуке.

Члан 12.

Реализација ове Одлуке обезбеђује се кроз техничку подршку Програма Европске уније за локални развој ЕУ ПРО Плус. За реализацију ове Одлуке задужена је Градска управа града Лознице.

Члан 13.

О овој Одлуци информисаће се јавност у складу са одредбама Закона о планском систему, Закона о локалној самоуправи и Правилника о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката, објавом на службеним страницама јединице локалне самоуправе.

Члан 14.

Сви појмови у овој Одлуци употребљени у граматичком мушком роду подразумевају мушки и женски природни род.

Члан 15.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу града Лознице”.

СКУПШТИНА ГРАДА ЛОЗНИЦЕ

Број: 06-23/22-17-3/3

Датум: 28. јул 2022. године

Л о з н и ц а

**ПРЕДСЕДНИЦА
СКУПШТИНЕ ГРАДА
Милена Манојловић Кнежевић, с.р.**

**Тачност оверава
СЕКРЕТАР
СКУПШТИНЕ ГРАДА
Дејан Марковић, дипл. правник**

АНЕКС 2 - СПИСАК ПРОЈЕКТНИХ ИДЕЈА

Ц 1. ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	
1.	Ревитализација и стављање у функцију простора фабрике „Вискоза”
2.	Уређење простора Градилишта
3.	Пројекат „Излаз града на Дрину”, уређења обале реке Дрине
4.	Креирање нове туристичке понуде кроз већу приступачност обале Дрине и изградњом жичара на Гучеву
5.	Изградња главног јавног простора, трга, у ткиву града
6.	Стављање у функцију простор кванташке пијаце
7.	Модулација постојећих већих јавних површина (Трг Јована Цвијића и други)
8.	Изградња капацитета за прихват миграната у транзиту и њихово дислоцирање од туристичких делова
9.	Измештање пруге како би се развио простор Вискозе и централни део града
10.	Уређење и приступачност археолошких налазишта
11.	Реконструкција објеката који имају статус споменика културе (вила Босна, вила Ковиљача, управна зграда у бањском парку)
12.	Реконструкција преосталих вила и објеката у бањи и преосталих објеката градитељског наслеђа на градском подручју
13.	Ревитализација/уређење меморијалних комплекса и објеката
14.	Заштита индустријског наслеђа, пренамена димњака Вискозе у нове репере града (видиковац, галерија, музеј...)
15.	Реактивација објеката из Првог светског рата (ровови на Гучеву, шанчеви...)
16.	Изградња визиторских центара, видиковаца, бициклистичких и пешачких стаза, повезивање и опремање туристичких потенцијала
17.	Идентификација нелегалне експлоатација шљунка и песка и санација ових подручја
18.	Идентификација нелегалних објеката уз Дрину, на водоизвориштима, у Тршићу и њихово уклањање
19.	Успостављање новог концепта повезивања у циљу развоја рурално-урбаних веза и стварање ланаца вредности
20.	Унапређење и повезивање туристичке инфраструктуре: • Визиторски центар Гучево • Визиторски центар Цер • Гондола Гучево • Уређење јавних чесми у Бањи Ковиљачи Заштита објеката културног наслеђа – археолошка налазишта у циљу развоја туризма
21.	Пројекти регенерације блоковских простора у јавне и приватне сврхе: • Проширење пешачких зона уз учешће јавних и приватних средстава Пројекат преуређења простора у блоку Воћар
22.	Пројекат повезивања културних и туристичких садржаја, пунктова од интереса за туристе и становнике (националне и међународне регате)
Ц 2. ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНИЗИЦИЈА И МОБИЛНОСТ	
23.	Повезивање бициклистичком стазом Тршић-Бања Ковиљача кроз централно подручје града, са посебним освртом на простор Вискозе

24.	Реконструкција и изградња пешачке и бициклистичке инфраструктуре
25.	Изградња нових капацитета за паркирање
26.	Реконструкција / изградња путева који омогућавају адекватну повезаност са новом брзом саобраћајницом, новом трасом државног пута Б27 и др.
27.	Чишћење и стављање у функцију изворишта воде
28.	Заштита приобаља реке Дрине и осталих водотокова
29.	Заштита шума, флоре и фауне
30.	Испитивање и коришћење геотермалних потенцијала
31.	Изградња водних објеката у циљу смањења ризика од бујичних поплава и других непогода
32.	Израда катастра зелених површина
33.	Изградња заштитног зеленог појаса између индустријске зоне и градске депоније
34.	Изградња нових / унапређење постојећих зелених површина
35.	Озелењавање јавних површина и објеката - дрвореди, кровно и зидно зеленило
36.	Изградња подземних контејнера и рециклажних острва
37.	Чишћење дивљих депонија
38.	Трајно уклањање дивљих депонија
39.	Прикључење регионалној депонији отпада Еко-Тамнава
40.	Обнова возног парка и опреме за сакупљање и транспорт отпада
41.	Пројекат прекограничне сарадње за решавање еколошких проблема - депонија
Ц 3. ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА	
42.	Развој индустријске зоне „Север“
43.	Повезивање привредних комора на нивоу региона
44.	Подршка МСП у стицању сертификата и стандарда (жиг о географском пореклу, заштита брэнда)
45.	Подршка развоју кооператива, кластера, задруга
46.	Реконструкција пијаце у циљу унапређења пласмана пољопривредних производа
47.	Даље унапређење примене Локалног акционог плана за запошљавање
48.	Формирање Иновационог старт-ап центра за подршку развоју дигиталних делатности
Ц 4. ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ	
49.	„ЛилаЛо“ фестивал – међународна и међурегионална сарадња
50.	Оснаживање жена из руралног подручја за запошљавање
51.	Креирање и реализација програма запошљавања жена преко 50 година
52.	Оснивање социјалног предузећа
53.	Пројекат „Караван запошљавања“, информисање становништва о могућностима за запошљавање
54.	Пројекат за већу приступачност објеката вртића и школа особама са смањеном покретљивошћу
55.	Мапирање и евидентирање потреба особа са смањеном покретљивошћу града Лознице
56.	Промоција и оснаживање занимања и делатности јавних служби (социјална заштита, просвета, здравство) и развој социо-едукативних услуга
57.	Реконструкција Дома здравља и унапређење у пружању услуга корисницима
58.	Реконструкција и ревитализација сеоских амбуланти за различите програме

59.	Организација „Каравана здравља” у сарадњи са цивилним сектором
60.	Формирање фонда за прикупљање средстава за финансирање услуга здравствене заштите
61.	Формирање центра за ментално здравље (превенција депресије, контрола стреса)
62.	Формирање центра за палијативно збрињавање
63.	Формирање волонтерског центра
64.	Успостављање мобилне народне кухиње
65.	Реконструкција објекта Црвеног крста
66.	Формирање саветовалиште за брак и породицу
67.	Проширење капацитета дневног боравка за децу са сметњама у развоју и развој услуге „Предах”
68.	Успостављање дневног боравка и клубова за старе
69.	Успостављање „СОС” линија за старе
70.	Изградња спортских терена у руралном подручју
71.	Изградња градске галерије и позоришта
72.	Формирање саветовалишта за младе
73.	Вршњачка едукација на различите теме (репродуктивно здравље, болести зависности)
74.	Формирање мобилних тимови за помоћ и подршку
75.	Успостављање услуге помоћ у кући у руралном подручју
76.	Успостављање механизма заштите од насиља : Сигурна кућа, СОС телефон
77.	Формирање центра за превенцију болести зависности
78.	Подизање свести грађана и сензибилизација на тему стигме, дискриминације, родне равноправности
79.	Стицање вештина грађана за указивање прве помоћи и реаговање у ванредним и ургентним околностима
80.	Спровођење истраживања у области друштвеног благостања као основ за планирање мера
Ц 5. УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ/ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ	
81.	Пројекти сарадње са саветима месних заједница
82.	Пројекти промоције младих у креирању јавних политика
83.	Унапређења омладинске инфраструктуре, формирање Канцеларије за младе
84.	Унапређење рада стамбених заједница на нивоу блока и града
85.	Промоције пројеката од општег интереса за грађане
86.	Унапређење ГИС-а за управљање територијом града
87.	Успостављање регистара јавне својине, нелегалне изградње, инфраструктуре, браунфилд локација

АНЕКС 3 – УЧЕСНИЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Учесници у процесу израде Стратегије

Естела Радоњић, Јована Шуњеварић, Ненад Лајбеншпергер, Даница Ђурић, Владимир Петровић, Владо Крсмановић, Саша Стевановић, Марко Јовановић, Владимир Симић, Слободанка Гајић, Данијела Терзић, Маријана Обрадовић, Марија Чолаковић, Катарина Петровић, Слађана Бодирога, Гордана Стојановић, Роса Савић, Милан Вучићевић, Павле Јакшић, Јеротија Матић, Никола Поповић, Ангелина Марковић, Слађана Стојановић, Кристина Николић, Марина Цветановић, Биљана Радичевић, Славица Филиповић, Весна Вујић, Зорка Владић, Софија Гоцић, Александра Спасојевић, Ивана Савић, Снежана Лазић, Јелена Мирковић, Вељко Вујаклија, Анђела Игњатовић, Ана Јевтић, Александар Поповић, Дарко Несторовић, Љубиша Јастревски, Милан Недељковић, Ђорђе Марковић, Миодраг Вујић, Бранко Станојевић, Милка Крстивојевић, Љубица Васиљевић.

**АНЕКС 4 - НАЦИОНАЛНИ И МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ
ФИНАНСИРАЊА УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА**

Август 2023.

1. НАЦИОНАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА

МИНИСТАРСТВА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ

МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ

МИНИСТАРСТВО СПОРТА

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ

МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О СЕЛУ

МИНИСТАРСТВО НАУКЕ, ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА

МИНИСТАРСТВО ТУРИЗМА И ОМЛАДИНЕ

МИНИСТАРСТВО ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЈАВНА УЛАГАЊА

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАЗВОЈА НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА КООРДИНАЦИЈУ АКТИВНОСТИ И МЕРА У ОБЛАСТИ ОДНОСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ДИЈАСПОРОМ

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

ОРГАНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ: УПРАВА ЦАРИНА; УПРАВА ЗА СЛОБОДНЕ ЗОНЕ; РЕПУБЛИЧКА ДИРЕКЦИЈА ЗА ВОДЕ; УПРАВА ЗА ШУМЕ; УПРАВА ЗА АГРАРНА ПЛАЋАЊА; УПРАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ, НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЈА ЗА ЈАВНУ УПРАВУ, РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА СРБИЈЕ, АГЕНЦИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ЛУКАМА

ФОНДОВИ: ФОНД ЗА РАЗВОЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ФОНД ЗА ИНОВАЦИОНУ ДЕЛАТНОСТ, ФОНД ЗА НАУКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ (ЦПН)

БАНКЕ: Erste Bank A.D.; UniCredit banka; Banca Intesa; NLB Komercijalna banka; Банка Поштанска штедионица; ProCredit banka.

1.1 МИНИСТАРСТВА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹

1.1.1 МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА²

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка локалној самоуправи - ненаменски трансфери који се утврђују са чланом 37. Закона о финансирању локалне самоуправе и трансфери за уједначавање - трансфер солидарности, који се утврђује у складу са чланом 38. Закона о финансирању локалне самоуправе.
- Експропријација земљишта у циљу изградње капиталних пројеката- средства су намењена за експропријацију, односно административни пренос непокретности - земљишта и објеката који по закону могу бити предмет експропријације, а ради изградње капиталних пројеката.
- Документ менаџмент систем-систем за документ менаџмент-електронско пословање.

1.1.2 МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ³

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Програм финансијске подршке - коришћење стандарда до конкурентнијих производа. Програм је замишљен као вид неопходне подршке, превасходно малим и средњим предузећима, како би се подстакли на повећање коришћења стандарда у производњи и организацији пословања, на сертификацију производа и система менаџмента и коришћење других услуга у области ИК, а што ће за резултат имати повећање конкурентности привреде у целини. Програм укључује инструмент финансијске подршке привредним субјектима у виду субвенција. Расположена средства одобравају се појединачно корисницима, рефундацијом, као суфинансирање у висини од 40% односно 60% оправданих трошкова без ПДВ-а за сваку пројектну активност.
- Подстицање регионалног развоја-финансијска подршка које је у функцији подршке развоју пословне инфраструктуре кроз инфраструктурно опремање зоне пословања и њихово повезивање са окружењем, као и унапређење инфраструктурних капацитета у циљу развоја туризма и других привредних делатности. Програмским активностима јачају се капацитети јединица локалних самоуправа и акредитованих регионалних развојних агенција, и врши повезивање свих субјеката регионалног развоја, на националном, регионалном и локалном нивоу у циљу спровођења политике регионалног развоја.
- Програм подршке малим предузећима за набавку опреме- врши се додела бесповратних средстава за инвестиције у нову производну опрему микро и малим предузећима, предузетницима и задругама а у сврху јачања њихове конкурентности, побољшања и унапређења њиховог пословања и интернационализације, као и креирања нових радних места. Програм представља комбинацију бесповратних средстава из буџета (25%), кредитних средстава пословних банака и лизинг кућа (70%) и сопствених средстава клијента (5%).

¹ <https://www.srbija.gov.rs/link/2497>

² <https://www.mfin.gov.rs/>

³ <https://privreda.gov.rs/>

- Програм подстицања развоја предузетништва кроз финансијску подршку за почетнике у пословању - врши се додела бесповратних средстава за финансијску подршку новооснованим предузетницима, микро и малим привредним друштвима, који су регистровани у Агенцији за привредне регистре најраније две године у односу на годину подношења захтева. Подршка представља комбинацију 30% бесповратних средстава из буџета и 70% кредита Фонда за развој, као и нефинансијску подршку кроз стандардизовани сет услуга акредитованих регионалних развојних агенција – едукацију и помоћ при изради бизнис плана;
- Подршка кроз стандардизовани сет услуга за МСПП која се односи на обуке, саветодавне услуге, као и промоција расположивих видова подршке за мала и средња на локалном нивоу, без накнаде Програм реализује 17 акредитованих регионалних развојних агенција, уз координацију Развојне агенције Србије;
- Подршка индустријском развоју, индустријском реструктурирању у правцу приближавања иновативним и технолошки интензивним и удаљавању од радно интензивних сектора и унапређење и дигитализација пословних модела индустријске производње;
- Подстицајни програм подршке дигиталној трансформацији индустрије - Континуирано суфинансирање трошкова имплементације одобрених пројеката предложених у оквиру стратегије дигиталне трансформације појединачних привредних субјеката (унапређења/увођења нових пословних процеса, пословних модела, производа, услуга);
- Подстицаји индустријским привредним субјектима за развој иновативних решења кроз пројекте сарадње са научно-истраживачком заједницом.
- Програм подршке за индустријске привредне субјекте за набавку технолошке опреме прве генерације;
- Програм подршке развоју инфраструктуре за потребе индустријских зона;
- Улагања од посебног значаја-додела новчаних средстава привредним субјектима који врше улагање у основна средства или отварају већи број нових радних места, у односу на предмет улагања и територијалну концентрацију одређених привредних грана и привредних делатности
- Кредитна подршка предузећима у поступку приватизације, којим се обезбеђује ефикасан наставак процеса приватизације предузећа, односно опстанак предузећа до окончања процеса.
- Програм развоја Подриња - заједничка иницијатива влада Републике Србије и Републике Српске, доминантно је привредног карактера, предвиђа могућност заједничких активности и сарадње на реализацији пројеката у области привредног развоја. Из Републике Србије учествују следеће ЈЛС: Шид, Сремска Митровица, Богатић, Шабац, Лозница, Мали Зворник, Крупањ, Ваљево, Осечина, Љубовија, Косјерић, Бајина Башта, Ужице, Чајетина, Прибој и Коцељева.

1.1.3 МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ⁴

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

⁴ <http://www.minpolj.gov.rs/>

- Подстицај за инвестиције за унапређење и развој руралне јавне инфраструктуре-подстицаји обухватају подршку инвестицијама у изградњу и опремање објеката:
 1. за снабдевање водом;
 2. путне инфраструктуре.
 3. за складиштење и прераду пољопривредних производа

Право на подстицаје остварује јединица локалне самоуправе, уколико се предметна инвестиција реализује у насељеном месту које има мање од 10.000 становника.

- Подстицај за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју. Право на подстицаје има правно лице уписано у Регистар научноистраживачких организација, истраживачко развојни центар, иновациони центар, акредитовани факултет, предузетник и правно лице који испуњавају услове за обављање саветодавних и стручних послова у пољопривреди.
- Подстицај за подршку програмима који се односе на припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја (ЛСРР).

Подстицаји обухватају подршку програмима, и то:

1. подстицаји за припрему ЛСРР;
2. подстицаји за спровођење ЛСРР.

Право на подстицаје остварује Партнерство за територијални рурални развој (удружење представника јавног, приватног и цивилног сектора одређеног руралног подручја које је основано у складу са законом којим се уређују удружења.

- Подстицај за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла.
- Уређење водотока и заштита од штетног дејства вода - предузимање мера и активности за заштиту од поплава спољним и унутрашњим водама и од леда, заштиту од ерозије и бујица и отклањању последица таквог деловања вода и управљање ризицима од штетног дејства вода као и израде техничке документације за наведене објекте.

Остали пројекти које спроводи Министарство, а који се финансирају из других извора:

- Пројекат за конкурентну пољопривреду Србије - средстава Светске банке. Пројекат се односи на унапређење продуктивности и поспешивању предузетничког духа на породичним газдинствима, кооперацијама, задругама, удружењима и микро, малим и средњим предузећима кроз финансијску подршку и развој капацитета саветодавних служби, бизнис и финансијског планирања. Министарство преко Управе за аграрна плаћања расписује јавни позив за инвестиције које се односе на унапређење конкурентности примарне сточарске производње и то у областима производње млека, производње меса, пчеларства и аквакултуре.
- Инструмент претприступне помоћи за рурални развој (ИПАРД) – средства Европске уније. У оквиру програма ИПАРД, спроведе се следеће мере:
 1. Улагања у физичку имовину пољопривредних газдинстава
 2. Улагања у физичку имовину која се тичу прераде и стављања у промет пољопривредних и рибарских производа

3. Еколошки оријентисана и органска пољопривреда
 4. Имплементација локалних развојних стратегија—ЛЕАДЕР приступ
 5. Диверсификација пољопривреде.
- Програм за отпорност на климатске промене и наводњавање у Србији – фаза II – средства Европске банке за обнову и развој. Пројектом се финансира изградње и рехабилитације критичне инфраструктуре за наводњавање у локалним самоуправама.
 - Пројекат интегрисаног развоја коридора реке Саве и Дрине – средства Међународне банке за обнову и развој. Циљ Пројекта је унапређење заштите од поплава и омогућавање прекограничне сарадње у области вода на речним коридорима Саве и Дрине. Пројектом се финансира заштите од поплава, улагање у управљање животном средином, бране и повезане активности у одабраним приоритетним областима дуж коридора реке Саве и Дрине.
 - Изградња система за наводњавање - прва фаза – средства Фонда за развој Абу Дабија. Пројектом се финансира изградња, реконструкција, уређења и санације водних објеката и система за наводњавање, и то на регионалним хидросистема за наводњавање и двонаменским система на подручју Срема, Бачке и Баната и хидромелиорационим системима на подручју Шапца, Чачка, Панчевачког рита и Тополе.
 - Животна средина и клима – средства ИПА програм 2020. Предузимање мера и активности на заштити и унапређењу квалитета површинских и подземних вода кроз изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода за агломерацију Лозница; изградња нових колектора и реконструкцију постојећих, изградњу црпних станица и потисних цевовода и изградњу делова нове атмосферске канализације, као и кроз изградњу система и објеката за сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода у Сокобањи.

1.1.4 МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ⁵

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подстицаји за куповину еколошки прихватљивих возила - субвенционисане куповине нових возила која имају искључиво електрични погон, као и возила која покреће уз атмосферски и електрични погон хибрид, у циљу заштите и побољшања квалитета ваздуха,
- Смањење загађења ваздуха у Србији из индивидуалних извора - смањење испуштања загађујућих супстанци из индивидуалних извора у животну средину у циљу примене мера за унапређење квалитета ваздуха и предузимања превентивних мера у сегментима значајним за заштиту ваздуха од загађења, кроз сарадњу са јединицама локалне самоуправе
- Заштита и очување вода као природних ресурса - очување квалитета вода као природних ресурса, отклањање последица од загађења и примене превентивних мера прописаним законом о заштити животне средине кроз сарадњу са јединицама локалне самоуправе.
- Набавка, замена, реконструкција и санација котларница за грејање - смањење испуштања загађујућих супстанци у животну средину, из котларница за грејање у оквиру објеката који су у надлежности јединица локалне самоуправе, с циљем унапређења квалитета

⁵ <https://www.ekologija.gov.rs/>

ваздуха, предузимања превентивних мера у сегментима значајним за заштиту ваздуха од загађења и заштите и унапређивања животне средине.

- Подстицаји за програме управљања заштићеним природним добрима од националног интереса - суфинансирање програма управљања националним парковима и заштићеним подручјима.
- Пошумљавање у циљу заштите и очувања предеоног диверзитета - суфинансирање набавке садница и извођење радова за пошумљавање земљишта аутохтоним врстама дрвећа и жбуња, на земљишту које је у надлежности јединица локалне самоуправе.
- Очување и заштита земљишта као природног ресурса - спречавање или отклањање штетних промена у земљишту, који за циљ има да се очувају површине и функције земљишта као природног ресурса и да се спрече или отклоне штетне промене у земљишту које могу настати као последица: ерозионих процеса, смањења садржаја органске материје у земљишту, закишељавања, заслањивања и алкализације земљишта, сабијања земљишта, клизишта и одрона, пожара и хемијских удеса, загађења.
- Смањење угљеничког отиска локалних заједница применом принципа циркуларне економије - суфинансирање развоја иновативних пројеката и пословних модела базираних на принципима циркуларне економије који доприносе нискоугљеничном развоју.
- Интегрисано управљање отпадом, отпадним водама, хемикалијама и биоцидним производима - успостављање система за регионално управљање отпадом и унапређење система управљања отпадом, успостављање система за управљање отпадним водама на нивоу локалних самоуправа и заштите вода.
- Санација и затварање несанитарних депонија - подршке јединицама локалних самоуправа које нису у могућности да самостално финансирају санацију и затварање несанитарних депонија на својој територији,
- Измештања и трајног збрињавања опасног отпада - решавање питања уклањања опасног отпада у предузећима у реструктурирању и стечају, као и уклањање осталог опасног историјског отпада.
- Превенција нелегалног одлагања отпада и уклањање - пружањем подршке јединицама локалних самоуправа у спречавању нелегалног депоновања отпада и превенцији настајања нових дивљих депонија.
- Управљање отпадом и циркуларна економија - подршка локалним самоуправама у примени иновативних технологија и решења у рециклажи и поновној употреби отпада, смањењу употребе природних ресурса и унапређењу квалитета животне средине кроз смањење емисија загађујућих материја у медијуме животне средине.
- Набавка опреме за сакупљање и рециклажу - подизање капацитета локалних и регионалних ЈКП у циљу повећање њихове ефикасности и унапређења управљања отпадом.
- Подршка пројектима цивилног друштва у области заштите животне средине - финансирање пројектата у области заштите животне средине које спроводе удружења и друге организације цивилног друштва, а који су изабрани путем конкурса.
- Подстицаји за поновну употребу и искоришћење отпада - подстицаја предузећима за подстицање поновне употребе и искоришћавања отпада као секундарне сировине, или за добијање енергије, као и подстицање производње биоразградивих кеса.

- Техничка помоћ у припреми пројектне документације за инфраструктурне пројекте у области животне средине - припрему потребне планске и пројектне документације за инфраструктурне пројекте у одређеним локалним самоуправама.
- Унапређење инфраструктуре за заштиту животне средине - изградња постројења за третман отпадних вода укључујући и колекторе и канализациону мрежу.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2010 - Подршка општинама у Републици Србији у припреми и спровођењу инфраструктурних пројеката;
- ИПА 2017 - Сектор заштите животне средине;
- ИПА 2018 - Сектор заштите животне средине;
- ИПА 2020 - Животна средина и клима;
- Изградња регионалних центара за управљање отпадом-средства Европске банке за обнову и развој;
- Пројекат даљинског грејања у Крагујевцу-средства Европске банке за обнову и развој.

1.1.5 МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ⁶

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Друмски транспорт, путеви и безбедност саобраћаја - развој друмског транспорта који се огледа се у олакшаном приступу међународном транспортном тржишту
- Железнички и интермодални саобраћај - унапређење и развој железнице (укључујући и жичаре) и интермодалног транспорта кроз уређење система железнице и интермодалног транспорта.
- Реализација инфраструктурних пројеката од значаја за Републику Србију - и реализацију пројеката изградње и реконструкције саобраћајне инфраструктуре и инфраструктурне пројекте.
- Програм интегралног развоја Југозападне Србије - финансирање пројеката из области туризма, животне средине и инфраструктуре.
- Програм водоснабдевања и пречишћавања отпадних вода у општинама средње величине у Србији и Зелени градови - изградње фабрика за пречишћавање пијаће воде и фабрика за пречишћавање отпадних вода, као и рехабилитације и проширење комуналног система водоснабдевања, сакупљања и одвођења отпадних вода.
- Реконструкција железничке пруге Ниш – Димитровград.
- Програм интегрисаног управљања чврстим отпадом у Србији - унапређење комуналне инфраструктуре ради ефикасног управљања комуналним чврстим отпадом у изабраним градовима.
- Пројекат изградње комуналне (канализационе) инфраструктуре и инфраструктуре за одлагање комуналног чврстог отпада - пројекат са радним називом „Чиста Србија”, изградња канализационе мреже и постројења за прераду отпадних вода и санацију, реконструкцију, рекултивацију и изградњу депонија са третманом чврстог отпада.

⁶ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti>

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2020-Подршка ЕУ интеграцијама.
- ИПА 2020 - Демократија и управљање.
- Пројекат унапређења трговине и транспорта Западног Балкана уз примену вишефазног програмског приступа-средства Међународне банке за обнову и развој.
- Рехабилитација путева и унапређење безбедности саобраћаја-средства Међународна банка за обнову и развој, Европска инвестициона банка и Европска банка за обнову и развој.
- Модернизација железничког сектора у Србији-средства Светске банке, Међународне банке за обнову и развој.

1.1.6 МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ⁷**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Јавни позив за доделу средстава за финансирање Програма енергетске санације породичних кућа и станова који спроводе јединице локалне самоуправе, као и градске општине.
- Јавни позив за доделу средстава ради финансирања пројеката унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја у јединицама локалне самоуправе, као и градским општинама.
- Енергетска ефикасност и управљање енергијом у општинама у Србији - системско и свеобухватно управљање енергијом кроз увођење сертификата Европске награде за енергију, побољшање енергетске ефикасности јавних објеката у Крушевцу и Ужицу.
- Унапређење система енергетског менаџмента ради повећања инвестиција у енергетску ефикасност јавних зграда у Србији- смањење GHG емисија кроз унапређење енергетске ефикасности и промовисање коришћења обновљивих извора енергије у јавним зградама са посебним фокусом на зграде у државном власништву.
- Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:
- Подстицање коришћења обновљивих извора енергије - развој тржишта биомасе, средства Немачке развојне банке KfW. Пројекат се реализује у релевантним јединицама локалне самоуправе које су биле обухваћене студијама претходне оправданости на основу сопствене иницијативе, потенцијала и раније предузетих корака у циљу коришћења биомасе и геотермалне енергије.
- Рехабилитација система даљинског грејања у Србији - средства Немачке развојне банке KfW. Пројектом је предвиђена рехабилитација и модернизација 7 топлана кроз реализацију пројеката из области изградње/унапређења/замене постројења за производњу топлотне енергије, замене/проширења топловода, унапређења/замене/уградње подстаница и уградње/унапређења/ проширења савремених система SCADA.

1.1.7 МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ⁸**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

⁷ <https://www.mre.gov.rs/>

⁸ <https://must.gov.rs/>

- Подстицаји за развој националног бренда Србије и очување старих заната - субвенције привредним субјектима за развој и очување традиционалних заната.
- Подршка програмима удружења потрошача и вансудском решавању потрошачких спорова - финансирање или суфинансирање програма евидентираних удружења потрошача, а који обухватају активности пружања информација, едукације, савета и правне помоћи потрошачима, као и спровођење независних истраживања.

1.1.8 МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ⁹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни конкурс за доделу средстава прикупљених по основу одлагања кривичног гоњења – за пројекте припремљене од стране физичких лица, правних лица, органа, организација, јавних установа, предузетника, удружења, фондова, хуманитарних организација, којима се остварује јавни интерес у области здравства, културе, просвете, хуманитарног рада.

1.1.9 МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ¹⁰

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка развоју и функционисању система локалне самоуправе - успостављање бољег система локалне самоуправе, реализације инфраструктурних пројеката јединица локалне самоуправе, унапређење рада ЈЛС и добре управе, унапређење ефикасности рада локалне самоуправе у области кадровских капацитета, модернизације рада јединица локалне самоуправе у погледу информатичке и техничке опремљености.
- Локална самоуправа за 21. век - подршка за спровођење функционалне анализе и функционално организационих модела, изградњу и јачање капацитета ЈЛС, развој и унапређење међуопштинске сарадње кроз Фонд за међуопштинску сарадњу.
- Партнерство за локални развој - побољшање пружања услуга у одабраним општинама: обнова зграда јавних установа, реконструкција/изградња локалних тржница, успостављање општинског центра за праћење пружања локалних услуга од стране локалних јавних комуналних предузећа, реконструкција јавног простора - (спортски терени, паркови, пешачка стаза, итд.), изградња/замена расвете.
- Управљање реформом јавне управе - успостављања јединствених управних места кроз подршку јединицама локалне самоуправе и градских општина чија је сврха повећање ефикасности, делотворности и економичности рада органа, у ситуацијама када је, за остваривање једног или више права, потребно поступање једног или више органа.
- Буџетски фонд за Програм за локалне самоуправе - унапређење инфраструктуре, ефикасности рада и квалитета живота у ЈЛС.
- Успостављање чврстих механизма координације за развој и функционисање електронске управе и заокруживање законског оквира и процедура за развој електронске управе-додела бесповратних средстава за највише 35 ЈЛС за развијање и примену процедура и поступака релевантних за увођење е-Управе, обука и менторска подршка за пружање услуга е-Управе, и подршка за отварање података.

⁹ <https://www.mpravde.gov.rs/>

¹⁰ <https://mduls.gov.rs/category/projekti-i-programi/>

- Унапређење функције управљања људским ресурсима (УЉР) у државној управи и локалној самоуправи кроз увођење нових инструмената и јачање капацитета за УЉР – Изградња капацитета градова и општина за спровођење и унапређење функције управљања људским ресурсима у локалној самоуправи.
- Унапређење одрживости јавних финансија кроз реформисање и развој управљања јавном својином – Реализација пројеката ЈЛС у оквиру грант шеме за унапређење управљања јавном својином на локалном нивоу, спровођење 20 пакета директне техничке подршке општинама за унапређење управљања јавном својином на локалном нивоу.
- Унапређење процеса планирања и припреме буџета на локалном нивоу-подизање капацитета ЈЛС за спровођење програмског буџетирања у складу са методологијом за програмско буџетирање кроз израду инструктивних докумената за припрему програмског буџета, организација 24 регионалних обука за све ЈЛС и директна техничка подршка за 12 ЈЛС одабране по конкурс.
- Подизање свести о правима националних мањина-подстицање оснивања и делотворног функционисања савета за међунационалне односе на локалном нивоу у свим општинама са етнички мешовитим становништвом кроз обуке и састанке са представницима ЈЛС.
- Оснаживање организација цивилног друштва - конкурс за доделу средстава из Буџетског фонда за националне мањине за програме и пројекте из конкретне приоритетне области финансирања.

1.1.10 МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ¹¹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Права националних мањина на самоуправу - оснаживање организација цивилног друштва и привредних друштава кроз расписивање конкурса за финансирање програма и пројеката организација чији су оснивачи национални савети националних мањина које се баве заштитом и унапређењем права националних мањина у областима у којима је националним саветима националних мањина поверено вршење јавних овлашћења.
- Подстицајно окружење за развој цивилног друштва - спровођење мера и активности с циљем унапређења правног, институционалног и финансијског оквира за развој цивилног друштва и подизање капацитета органа јавне управе и организација цивилног друштава у циљу унапређења међусобне сарадње.
- Јавни конкурс за финансирање програма удружења који доприносе већој укључености организација цивилног друштва у креирање родно одговорних политика.
- Конкурс за организација цивилног друштва, за пројекте које се односе на спровођење Стратегије превенције и заштите од дискриминације.
- Информативно, едукативне и промотивне активности за подстицање жена и девојака на учешће у иновационој делатности повезаној са дигиталном, циркуларном и зеленом економијом кроз истраживачке тимове као стручњакиње, али и као предузетнице у овим областима.

¹¹ <https://www.minljpdd.gov.rs/>

- Информативно, едукативне и промотивне активности за повећано учешће жена у заштити интелектуалне својине и патената, повећање знања и информација о заштити интелектуалне својине и иновационој делатности.
- Информативно, едукативне и промотивне активности за повећано укључивање жена и девојака у научно–технолошке паркове, иновационе инкубаторе и сличне центре.
- Конкурс за финансирање научно–истраживачких пројеката у области родне равноправности.
- Програми и пројекти којима су Роми и Ромкиње информисани и едуковани на тему приступа правима и очувања идентитета.
- Програма обука који укључују теме циганизма као облика расизма, и дискриминације, за запослене у ЈЛС.
- Кампања за повећање заступљености мушкараца и жена ромске националности у телима политичког одлучивања на локалном нивоу.
- Формирања локалних савета за социјално укључивање Рома и Ромкиња.
- Формирање нових мобилних тимова за инклузију Рома у свим локалним самоуправама са значајним уделом Рома и обезбеђивање јачања капацитета за чланове мобилних тимова.
- Програм васпитно-образовног рада и других облика рада и услуга које остварује предшколска установа са циљем подршке породици и деци узраста до три године.
- Партнерство између ЈЛС, предшколских установа и ОЦД у реализацији програма за подстицање развоја и учења деце, као и развоја родитељских вештина у заједници.
- Обука за запослене у органима јавне управе о укључивању ОЦД у процес израде, примене, праћења примене и вредновања ефеката јавних политика и прописа.
- Обука за ОЦД за разумевање улоге, надлежности и функција јавне управе и учешћа у поступку израде, примене, праћења примена и вредновања докумената јавних политика и прописа.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- Подршка за учешће у програмима ЕУ – средства ИПА програма. Пружање финансијске подршке удружењима и другим организацијама цивилног друштва за спровођење пројеката претходно одобрених од стране Европске уније.

1.1.11 МИНИСТАРСТВО ЗА ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ^{12 13}

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка ефективном коришћењу Инструмената за претприступну помоћ ЕУ и развојне помоћи.
- Позив за пројектне идеје из Територијалне стратегије за прикупљање концепата пројеката у оквиру Интегрисане територијалне стратегије (Интеррег VI-A) Програма Бугарска-Србија 2021-2027.

¹² <https://www.mci.gov.rs/>

¹³ <https://www.mci.gov.rs/srp/pozivi/165/detaljnije/w/0/raspisan-prvi-poziv-za-projektne-ideje-iz-teritorijalne-strategije/>

1.1.12 МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ¹⁴

Из буџета РС, Министарство финансира и суфинансира следеће програмске активности и пројекте:

- Модернизација инфраструктуре основних и средњих школа, установа високог образовања и установа ученичког стандарда реализацијом пројеката изградње, реконструкције, санације, адаптације, пројеката унапређења енергетске ефикасности постојећих објеката применом мера енергетске ефикасности, пројеката инвестиционог одржавања школских објеката, као и реализација пројеката опремања новоизграђених и постојећих школских објеката и установа и школских садржаја
- Подршка програму дигитализације у области националног просветног система
- Изградња образовно-научних центара Инклузивно предшколско васпитање и образовање Министарство пружа подршку интеграцији у европски образовни простор кроз програме Еразмус+ (Erasmus+), иТвининг (eTwinning), Јуридајс (Eurydice), Јурогајденс (Euroguidance), Епале (EPALE), Јуропас (Europass) и ЕОК (EQF).

Из средстава уговорених зајмова и кредита Министарство реализује следеће пројекте:

- Центар за обуку за дуално образовање, средства Банке за развој Савета Европе;
- Повезане школе у Србији Б, средства Европске инвестиционе банке;
- Програм модернизације школа, средства Европске Инвестиционе Банке;
- Образовање за социјалну инклузију, средства Банке за развој Савета Европе;
- Инклузивно предшколско образовање и васпитање, средства Међународне банке за обнову и развој;
- Студентско становање у Србији, Банка за развој Савета Европе;
- Унапређење универзитетског образовања, средства Банке за развој Савета Европе;

Остали пројекти у којим учествује Министарство

1. Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (SAIGE)

Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (SAIGE) подржава даљу реформу научно истраживачког сектора, јачања веза између привредног и академског сектора и развој иновативних привредних друштава.

Средства за реализацију Пројекта SAIGE обезбеђена су на основу заједничког улагања Републике Србије, односно Министарства просвете, науке и технолошког развоја) кроз зајам и техничку подршку Светске банке у износу од 43 милиона евра и бесповратне финансијске подршке Европске уније у износу од 41,5 милиона евра.

Пројекат SAIGE заједно реализују Министарство просвете, Светска банка и Европска унија, а корисници су научна заједница, научно-истраживачке организације, иновативна привреда, као и Фонд за науку и Фонд за иновациону делатност.

Пројекат SAIGE пружа подршку компететивним програма Фонда за науку Републике Србије и најбољим научно-истраживачким пројектима који су изабрани на основу независне међународне селекције.

¹⁴ <https://prosveta.gov.rs/>

Активности пројекта:

- Подршка научним истраживањима

Подршка укључује грантове за основна и примењена истраживања, која се реализују у оквиру два програма Специјални програм истраживања COVID-19 и ИДЕЈЕ.

Пројекат SAIGE кроз Програм за сарадњу са српском дијаспором финансира и повезивање и сарадњу српске науке са заједницом српске дијаспоре ради унапређења екосистема истраживања, иновација и предузетништва у Србији. Програм треба да привуче перспективне научнике, истраживаче и предузетнике из заједнице српске дијаспоре да пренесу знања и вештине кроз различите активности. Укључиће умрежавање, саветодавно учешће у креирању стратегија, ваучере за размену знања за српске истраживаче, грантове за заједничка основна и примењена истраживања, развој и трансфер технологија, заштиту интелектуални својине и комерцијализацију истраживања.

Пројекат пружа техничку асистенцију Фонду за науку у смислу развоја нових програма и јачање интерних капацитета и процедура.

- Оснаживање иновативних стартап предузећа

У циљу оснаживања стартап заједнице у Србији Фонд за иновациону делатност, у оквиру Пројекта SAIGE, покренуо програм акцелерације Катапулт.

Кроз овај програм Фонда подстиче се иновативно предузетништво, обезбеђује приступ изворима финансирања за развој иновација предузећа и привлаче приватне инвестиција.

Катапулт је први акцелератор у Србији који младим предузећима обезбеђује интензивно, тромесечно менторство и повезивање са инвеститорима.

Програм Катапулт помаже иновативним предузећима оријентисаним на раст да се позиционирају на глобалном тржишту, као и да побољшају своје пословне капацитете у развоју помоћу којих ће повећати могућност привлачења приватних инвестиција.

- Подршка реформи сектора науке и истраживања

Пројекат SAIGE подржава реформу научно-истраживачких организација кроз дизајн и имплементацију планова институционалне трансформације пружањем подстицаја, финансијске и техничке подршке за предузимање планираних корака институционалних реформи.

Кроз фазни приступ, научни институти који су исказали интересовање за трансформацију и одобрени су од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја за учешће у процесу, пролазе независну међународну експертску процену и на основу резултата процене добијају детаљне планове трансформације, са конкретним очекиваним резултатима.

2. Програм институционалног финансирања акредитованих института чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе и института чији је оснивач Српска академија наука и уметности и Програм институционалног финансирања института од националног значаја за Републику Србију.

Програмима се уређују питања од значаја за реализацију истих и разрађују приоритети и индикатори за евалуацију рада акредитованих института чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе и Српска академија наука и уметности и института од националног значаја за Републику Србију као и друга питања од значаја за реализацију ових програма укључујући права и обавезе истраживача на акредитованим факултетима у погледу заснивања и дужине трајања радног односа.

Циљ ових програма је да се оснаже научноистраживачке институције како би биле препознатљиве и конкурентне на националном и међународном нивоу, ојачају истраживачки тимови ради учествовања у компететивним пројектима, оствари динамички развој науке, технолошког развоја и иновација, повећа ефикасност коришћења ресурса научноистраживачког система.

1.1.13 МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА¹⁵

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Унапређење доступности здравствене заштите ромској популацији - ангажовање здравствених медијаторки и подршка пројеката који се спроводе у сарадњи са ромским удружењима грађана ради унапређења здравља Рома и Ромкиња.
- Подршка активностима удружења грађана у области здравствене заштите - подршка раду удружењима која се баве активностима од значаја за делатност здравства, финансирање организовање стручних скупова на регионалном нивоу, организовање националних скупова, скупова са међународним учешћем, спровођење пројеката којима су обухваћени поједини системи здравствене заштите, одржавање курсева и континуираних едукација.
- Подршка активностима удружења грађана у области превенције и контроле HIV инфекције - механизам уговарања са удружењима грађана за одабир реализатора, који се ангажују на годишњем нивоу на основу отвореног позива за достављање предлога пројеката у области превенције и контроле HIV инфекције,
- Програми Црвеног крста Србије - усмерени на становништво које је социјално угрожено, посебно на децу, стара лица, избеглице и интерно расељена лица и обухвата прву помоћ, здравствено превентивну делатност, едукације и тренинге младих, бригу о старијим лицима, психосоцијалну подршку породицама несталих и киднапованих.
- Изградња и опремање здравствених установа у државној својини чији је оснивач Република Србија - инвестиционо улагање, инвестиционо одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава, набавка медицинске и друге опреме неопходне за рад здравствених установа, превозних средстава, набавку опреме за развој интегрисаног здравственог информационог система.
- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита” пројекат 0012 „Подршка активностима удружења грађана у области здравствене заштите”.
- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита” пројекат 0010 „Унапређење доступности здравствене заштите Ромској популацији”.
- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита” пројекат 4013 „Подршка активностима удружења грађана у области превенције и контроле ХИВ инфекције”.

Из средстава уговорених зајмова и кредита Министарство реализује следеће пројекте:

- Реконструкције универзитетских клиничких центара – средстава Европске инвестиционе банке.
- Развој здравства – средства Међународне банке за обнову и развој
- Програм „Intereg” ИРА Румунија - Србија 2021-2027.

¹⁵ <https://www.zdravlje.gov.rs/>

1.1.14 МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА¹⁶

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за доделу пакета подршке јединицама локалне самоуправе за унапређење социјалне заштите - подршка јединицама локалне самоуправе за унапређење система социјалне заштите на локалном нивоу и финансијска подршка у виду бесповратних средстава за успостављање/проширење минимум једне услуге социјалне заштите.
- Јавни позив за подношење предлога пројеката из области борачко-инвалидске заштите – финансирање пројеката удружења грађана ради побољшања положаја бораца, војних инвалида, цивилних инвалида рата и породица палих бораца и ради унапређења области неговања традиција ослободилачких ратова.
- Јавни позив за подношење предлога пројеката за инвестиционо одржавање ратних меморијала од значаја за неговање традиција ослободилачких ратова Србије - за надлежне Заводе за заштиту споменика културе
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за унапређење положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији у 2023. години - финансирање програма које реализују удружења грађана регистрована на територији Републике Србије.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на Програмски конкурс за унапређење положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији у 2023. години.
- Обављање делатности установа социјалне заштите - обављање поверених послова у центрима за социјални рад и пружање услуга социјалне заштите у установама чији је оснивач Република.
- Подршка раду хранитеља - финансирање смештаја у хранитељске породице по основу накнаде за издржавање корисника и накнаде за рад хранитеља.
- Подршка раду установа социјалне заштите - инвестициона улагања у објекте и опрему у установама и обезбеђивање недостајућих средстава у циљу несметаног обављања делатности у случајевима када се појаве проблеми у измиривању обавеза по основу трошкова комуналних услуга и енергената, ванредни и повремени трошкови на основу судских и административних поступака, одлука судова или надлежних државних органа.
- Права корисника ван мреже установа социјалне заштите - помоћ за оспособљавање за рад азиланата, новчана помоћ смештај у специјалне болнице.
- Подршка удружењима у области заштите породице и деце - суфинансирање удружења грађана за помоћ деци -дотације за подстицање програма и активности од јавног интереса из области заштите породице и деце.
- Подршка удружењима и локалним заједницама - финансирање удружења и локалне заједнице које обухватају афирмацију различитих активности у циљу унапређења социјалне заштите у заједници.
- Подршка удружењима у области борачко-инвалидске заштите - финансијска подршка пројектима удружења са различитим програмима, интересовањима и активностима везаним за област борачко-инвалидске заштите, заштите њихових породица, као и

¹⁶ <https://www.minrzs.gov.rs/sr>

неговања традиције ослободилачких ратова Србије, а на основу спроведеног јавног конкурса.

- Подршка предузећима за професионалну рехабилитацију особа са инвалидитетом - субвенције зарада за запослене особе са инвалидитетом и средства за побољшање услова рада у овим предузећима са циљем јачања капацитета за спровођење професионалне рехабилитације, запошљавање и одржање запослења особа са инвалидитетом.
- Заштита положаја особа са инвалидитетом - јавни конкурс од јавног значаја за подношење предлога програма за унапређење положаја особа са инвалидитетом.
- Подршка развоју социјалног предузетништва - подстицај за развој социјалног предузетништва, који има за циљ повећање радне активације радно способних лица која се налазе у систему социјалне заштите, теже запошљивих незапослених лица у складу са прописима из области запошљавања и осталих теже запошљивих лица из посебно осетљивих категорија.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- Јавни позив за пружање свеобухватне подршке за успостављање / унапређивање локалних механизма за инклузију Рома и Ромкиња – средства Програма ИПА 2020.

1.1.15 МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ¹⁷

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за доделу бесповратних средстава опредељених за суфинансирање мера популационе политике и подршке у области породице и деце јединицама локалне самоуправе.
- Подршка удружењима у области заштите породице и деце - суфинансирање удружења грађана за помоћ деци -дотације за подстицање програма и активности од јавног интереса из области заштите породице и деце.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, подршке породици и деци - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите, грађана, подршке породици и деци.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења политике у области демографије - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења политике у области демографије.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења популационе политике - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења популационе политике.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, подршка удружењима у области заштите породице и деце - за коришћење дотација невладиним

¹⁷ <https://minbpd.gov.rs/>

организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, подршке удружењима у области заштите породице.

1.1.16 МИНИСТАРСТВО СПОРТА¹⁸

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Посебни програми у области спорта - финансирање активности организација у области спорта које се спроводе са циљем обезбеђивања услова за бесплатно и безбедно бављење спортом нарочито деце, жена, младих и особа са инвалидитетом.
- Изградња и капитално одржавање спортске инфраструктуре - посебно се финансирају пројекти изградње, опремања и одржавања спортских објеката у јединицама локалне самоуправе из 4. групе развијености.
- Јавни позив за подношење предлога програма, односно пројеката који се односе на изградњу спортских објеката за потребе особа са инвалидитетом и прилагођавање постојећих спортских објеката потребама особа са инвалидитетом.
- Јавни позив за подношење предлога програма, односно пројеката у области спорта кроз изградњу, опремање и одржавање спортских објеката који су од значаја за развој спорта на целом подручју Републике Србије.

1.1.17 МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ¹⁹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка унапређењу капацитета културног сектора на локалном нивоу - Суфинансирање програма Градови у фокусу путем јавног позива који ће унапредити област културе и уметности у локалним срединама, подстакнути развој креативности и препознати специфичности културног идентитета и одрживог развоја локалних заједница.
- Подршка истраживању, заштити и очувању непокретног културног наслеђа - конкурс из области заштите, очувања и коришћења непокретног - градитељског и археолошког наслеђа. Подржани пројекти подразумевају послове на изради техничке пројектне документације, спровођење мера техничке заштите и конзерваторске радове на непокретним културним добрима, истраживања и заштиту археолошких налазишта и послове везане за презентацију градитељског и археолошког културног наслеђа, публикавање грађе као и остале делатности на заштити непокретног наслеђа.
- Дигитализација културног наслеђа - финансирање рада установа у области културе, за пројекте који се односе на опремање лабораторија за дигитализацију културног наслеђа, као пројекти који се односе на процес дигитализације културног наслеђа Републике Србије и јачање инфраструктурних капацитета установа.
- Подршка истраживању, заштити и очувању нематеријалног и покретног културног наслеђа - Конкурс из области заштите, очувања и презентације музејског наслеђа, Конкурс из области заштите, очувања и презентације архивске грађе, Конкурс из области заштите, очувања и презентације старе и ретке библиотечке грађе и Конкурс из области заштите, очувања и презентације нематеријалног културног наслеђа.

¹⁸ <https://www.mos.gov.rs/>

¹⁹ <https://www.kultura.gov.rs/>

- Подршка развоју библиотечко-информационе делатности и библиотечко-информационе делатности Савеза слепих Србије - Конкурс из области библиотечко-информационе делатности за финансирање набавке информационих и комуникационих технологија за јавне библиотеке, објављивање стручних публикација, дигитализацију библиотечке грађе, подршку едукацији библиотекара, побољшање услова за чување и заштиту библиотечко-информационе грађе, подршку интерактивним програмима за децу и младе.
- Подршка раду завода за заштиту споменика културе и историјских архива.
- Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва – јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у свим уметничким областима /музичка уметност, драмска, плесна, визуелне уметности, књижевност, филмска уметност, и др, те кроз културне активности осетљивих група/националних мањина, особа са инвалидитетом, деце, младих. финансирање и суфинансирање рада и програмских активности установа културе чији је оснивач РС у области музичке уметности, сценских уметности /драма, опера, уметничка игра и традиционално народно стваралаштво/, филмске уметност и аудио-визуелног стваралаштва, те кроз научно истраживачке програме у култури и уметности.
- Подршка развоју књижевног стваралаштва и издаваштва
- Подршка развоју музичког стваралаштва - подршка и стимулација пројеката и програма у области музичке уметности, њихово представљање и афирмација, континуирано подизање нивоа културних потреба становништва, установа и ангажованих појединаца.
- Подршка културној делатности друштвено осетљивих група - подршка пројектима који доприносе већој кохезији друштва, неговању интеркултуралног дијалога, развоју услова за разноликост културних израза и идентитета и јачању доступности културних садржаја.
- Подршка развоју уметничке игре - финансирање и суфинансирање институционалне и независне продукције, реализација домаће и међународне размене и стручног усавршавања уметника (учешћа на конференцијама или мастеркласама) у области уметничке игре.
- Подршка јачању позоришне уметности - финансирање и суфинансирање институционалне и независне продукције, реализација домаће и међународне размене и стручног усавршавања уметника (учешћа на конференцијама или мастеркласама) у области позоришне уметности.
- Престоница културе Србије - јачање оперативних и стручних капацитета локалних самоуправа у области културе кроз израду стратешких докумената развоја културе (Стратегије и Акционог плана), подршку унапређења инфраструктуре, људских ресурса и програма а у циљу њиховог подизања на виши ниво.
- Подршка раду установа у области заштите и очувања културног наслеђа - израда техничке пројектне документације, спровођење мера техничке заштите и конзерваторске радове на непокретним и покретним културним добрима, истраживања и заштиту археолошких налазишта и послове везане за презентацију градитељског и археолошког културног наслеђа.
- Дигитализација у области заштите и очувања културног наслеђа - јавни конкурс за финансирање рада установа у области културе, за пројекте који се односе на опремање лабораторија за дигитализацију културног наслеђа, као пројекти који

се односе на процес дигитализације културног наслеђа Републике Србије и јачање инфраструктурних капацитета установа.

- Јавни позив за доделу подстицајних средстава инвеститору да у Републици Србији производи аудиовизуелно дело.
- Конкурс за финансирање или суфинансирање пројеката у области заштите старих традиционалних заната и њихове савремене примене.
- Конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у кинематографији за 2023. годину у категорији: преддигитализација и дигитализација биоскопа.

1.1.18 МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О СЕЛУ²⁰

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка развоју задругарства - јавни конкурс за доделу бесповратних средстава за старе и новоформиране земљорадничке и пољопривредне задруге, земљорадничке и пољопривредне задруге чија је регистрована делатност бављење сеоским туризмом (туристичке задруге) или чија је регистрована делатност производња промета или делатност обављања старих и уметничких заната (занатске задруге), односно послова домаће радиности.
- Подршка организовању манифестација у селима Републике Србије - јавни конкурс за спровођење програма доделе бесповратних средстава могу бити из области драмских уметности, књижевности, литерарних вештина и других уметности (такмичења у певању, рецитацији, глуми, сликању, итд.), одржавања спортских такмичења, промовисања, очувања и унапређења старих заната и културно-уметничке баштине, израде уметнина и предмета домаће радиности, као и остале активности у којима становници села могу показати своја знања и вештине и у њима се такмичити.
- Подршка адаптацији мултифункционалних објеката - адаптација објеката у сеоским срединама како би се обезбедила амбуланта, апотека, пошта, клуб за стара лица, клуб за децу, биоскопска сала, шалтер општинске администрације, канцеларија месне заједнице, итд.
- Подстицај куповини мини бусева за потребе превоза сеоског становништва - бесповратна средства су намењена су за куповину мини бусева који се могу користити искључиво за потребе превоза сеоског становништва из једног села у друго село или из села у градско/општинско седиште.
- Јавни конкурс за доделу бесповратних средстава за организовање манифестације под називом „Михољски сусрети села”.

1.1.19 МИНИСТАРСТВО НАУКЕ, ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА²¹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка реализацији интереса у иновационој делатности - пружања подршке развоју или значајној измени постојећих иновативних производа, технологија, процеса и услуга, ради подстицања примене и комерцијализације научноистраживачких резултата, као и пружање подршке коришћењу савремених технологија и изградњи иновационих организација за инфраструктурну подршку иновационој делатности.

²⁰ <https://www.mbs.gov.rs/>

²¹ <https://nitra.gov.rs/>

- Подршка програму дигитализације у области националног научноистраживачког система - опремање и одржавање софтверских ресурса потребних за вођење електронских евиденција.
- Подршка раду НТП Ниш.
- Подршка школовању и усавршавању младих талената - награђивање ученика средњих школа за постигнуте резултате на републичким и међународним такмичењима и стипендирање студената на студијама у земљи и иностранству.
- Истраживање и развој у јавном сектору - адаптација постојећих зграда и лабораторија, изградња научно-технолошких паркова у Београду, Новом Саду, Нишу; изградња стамбених зграда за изнајмљивање младим научницима у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, изградња центара изврсности у приоритетним областима (матичне ћелије, нано-науке, пољопривредно-биолошки центар, биомедицина), набавка нове капиталне опреме за истраживања, изградња центара за науку.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2018 – Конкурентност
- Пројекат акцелерације иновација и подстицање раста предузетништва – SAIGE
- ИПА Подршка за учешће у програмима ЕУ
- ИПА 2019 - Конкурентност и иновације

1.1.20 МИНИСТАРСТВО ТУРИЗМА И ОМЛАДИНЕ²²

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка ЈЛС у спровођењу омладинске политике - сарадња са локалним самоуправама у развоју институционалног оквира за унапређење омладинске политике на локалном нивоу, пружање подршке формирању канцеларија за младе, локалних Савета за младе, изради и имплементацији локалних акционих планова за младе, формирање одрживих омладинских клубова и успостављање локалних сервиса за младе, успостављање стандарда рада КЗМ и процена, праћење и унапређење рада КЗМ.
- Програми и пројекти подршке младима у образовању, васпитању, безбедности, здрављу и партиципацији - финансирање или суфинансирање програма и пројеката усмерени на пружање подршке умрежавању младих и побољшању услова за учешће у доношењу одлука кроз одржив институционални оквир, а на основу потреба младих и у партнерству са младима, подизање свести младих о здравим стилевима живота, безбедности и животној средини.
- Програми и пројекти подршке младима у запошљавању - финансирање или суфинансирање програма и пројеката за подстицање и стимулисање различитих облика запошљавања, самозапошљавања и предузетништва младих, развијање услуга и механизма који поспешују запошљивост и запосленост младих кроз међусекторску сарадњу и оснаживање младих да усвајају вештине за активно, одговорно и ефикасно управљање каријером.
- Подстицаји за изградњу инфраструктуре и супраструктуре у туристичким дестинацијама - финансирање/суфинансирање пројеката развоја туризма за подстицање квалитета туристичке понуде које реализују привредна друштва и предузетници регистровани

²² <https://www.mto.gov.rs/>

за обављање делатности у области туризма, као и регистрована пољопривредна газдинства. Финансијска подршка реализацији ових пројеката се пружа додељивањем кредита.

- Подстицаји за пројекте промоције, едукације и тренинга у туризму - суфинансирање пројеката развоја туризма промоције туристичких производа и туристичких простора Србије и подстицања рецептивне туристичко-угоститељске понуде, унапређења и реализације статистичких истраживања и методологије сателитских рачуна, као и едукације и тренинга у туризму.
- Подстицаји унапређењу рецептивне туристичко-угоститељске понуде - подстицаји туристичким агенцијама, организаторима туристичког путовања, као начин подршке за промотивне и маркетиншке активности које су неопходне за достизање потребног нивоа промета страних туриста.

1.1.21 МИНИСТАРСТВО ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА²³

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Развој ИКТ инфраструктуре у установама образовања, науке и културе
- Изградња широкопојасне комуникационе инфраструктуре у руралним пределима
- Дигитализација туристичке понуде Србије - припрема инфраструктурне комуникационе и апликативне базе за спровођење дугорочних циљева дигитализације туристичких локација.
- Подршка остваривању јавног интереса у области информисања - суфинансирање путем конкурса, пројеката медија, независних продукција, удружења и организација које се баве производњом медијских садржаја за пројекте који доприносе разноликости медијских садржаја и плурализму идеја и вредности, развоју медијског стваралаштва у области културе, образовања и науке, информисању и унапређењу положаја свих сегмената друштва.
- Подршка информисању националних мањина на сопственом језику - суфинансирање путем конкурса пројеката медија, продукција и удружења намењених информисању припадника националних мањина.
- Подршка информисању особа са инвалидитетом - суфинансирање путем конкурса пројеката медија, продукција и удружења намењених информисању особа са инвалидитетом.

1.1.22 МИНИСТАРСТВО ЗА ЈАВНА УЛАГАЊА²⁴

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Обнова и изградња објеката јавне намене и санирање последица елементарне непогоде - санација и обнова објеката јавне намене у јавној својини.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области здравства.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области просвете и науке.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области спортске инфраструктуре.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области социјалне заштите.

²³ <https://mit.gov.rs/>

²⁴ <https://www.obnova.gov.rs/>

- Обнова и изградња објеката јавне намене у области културе.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области локалне комуналне инфраструктуре.

1.1.23 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАЗВОЈА НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА²⁵

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за подношење предлога пројеката на Програм финансирања пројеката од јавног интереса које реализују удружења са територија изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе).
- Јавни позив за пријаву пројеката за Програм подршке унапређења развоја изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе)
- Подршка спровођењу мера равномерног регионалног развоја-израда пројектно-техничке документације, планске документације и стратешких докумената из надлежности јединица локалне самоуправе.

1.1.24 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА КООРДИНАЦИЈУ АКТИВНОСТИ И МЕРА У ОБЛАСТИ ОДНОСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ДИЈАСПОРОМ²⁶

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Заштита права и интереса припадника дијаспоре и Срба у региону - суфинансирање пројеката удружења грађана обавља се професионална едукација и правна помоћ дијаспори и Србима у региону.
- Конкурс за суфинансирање пројеката који својим квалитетом доприносе очувању и јачању веза матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону - подршка организацији школа, кампова (програми намењени упознавању матице), летњих школа српског језика, едукативних радионица и едукација (за унапређење наставе српског језика) намењених очувању културног и језичког идентитета деце и омладине у дијаспори и региону.
- Конкурс за суфинансирање пројеката који својим квалитетом доприносе очувању и јачању веза матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону.

1.1.25 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ²⁷

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за пријаву пројеката за Програм подстицања регионалног раста у Републици Србији за средства за суфинансирање израде развојних докумената регионалног развоја и за суфинансирање пројеката од значаја за регионални раст - право на коришћење средстава за суфинансирање израде развојних докумената на нивоу ЈЛС и регионалних области имају једна или више ЈЛС и АРРА или ЈЛС самостално, које заједно учествују у пројектима.

²⁵ <https://rnro.gov.rs/javni-konkursi/>

²⁶ <https://www.mbpdijaspora.gov.rs/>

²⁷ <https://rrrz.gov.rs/extfile/sr/472/%D0%88avni%20poziv.pdf>

1.2 ОРГАНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1.2.1 УПРАВА ЦАРИНА²⁸

Из буџета РС, Управа царина финансира пројекат:

- Изградња комплекса царинске испоставе при ГП Градина.

1.2.2 УПРАВА ЗА СЛОБОДНЕ ЗОНЕ²⁹

Из буџета РС, Управа за слободне зоне финансира пројекат:

- Промоција, развој, контрола и надзор слободних зона - додатне погодности локалне самоуправе за улагања на подручју слободне зоне, проширење подручја слободних зона, промоција слободних зона.

1.2.3 РЕПУБЛИЧКА ДИРЕКЦИЈА ЗА ВОДЕ³⁰

Из буџета РС, Дирекција финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Уређење и коришћење вода - изградња, реконструкција водних објеката за снабдевање водом за пиће и санитарно хигијенске потребе, постројења за припрему воде за пиће, магистралних цевовода и резервоара, ради обезбеђења здраве пијаће воде у довољној количини за насеља и индустрију у општинама и градовима.
- Заштита вода од загађивања - заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода чиме се омогућава заштита животне средине, здравља људи кроз смањену опасност од хидричних епидемија, као и заштита изворишта кроз изградњу и реконструкцију водних објеката за сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода.
- Уређење водотока и заштита од штетног дејства вода - заштита од поплава спољним и унутрашњим водама и од леда, заштиту од ерозије и бујица и отклањању последица таквог деловања вода и управљање ризицима од штетног дејства вода.
- Електрификација система за наводњавање - изградња недостајућих електроенергетских објеката, како би се створили услови за прикључење објеката пољопривредних произвођача.
- Пројекат интегрисаног развоја коридора Саве и Дрине - финансирање заштите од поплава, улагање у управљање животном средином, бране и повезане активности у одабраним приоритетним областима дуж коридора реке Саве и Дрине и пружање подршке за спровођење побољшања пловног пута деминирањем десне обале коридора реке Саве и Дрине.
- Изградња система за наводњавање - изградња, реконструкција, уређење и санација водних објеката и система за наводњавање, на регионалним хидросистема за наводњавање и двонаменским система на подручју Срема, Бачке и Баната и хидромелиорационим системима на подручју Шапца, Чачка, Панчевачког рита и Тополе.
- Комплетирање постојеће мрежу за јавно водоснабдевање у насељима, уз њено проширење и на приградска подручја - Реализација Програма унапређења система

²⁸ <https://www.carina.rs/>

²⁹ <https://www.usz.gov.rs/>

³⁰ <https://rdvode.gov.rs/>

водоснабдевања у градовима и општинама Сомбор, Вршац, Шабац, Панчево, Сремска Митровица, Лозница, Смедерево, Краљево, Јагодина, Трстеник, Алексинац, Врање, Пирот Лесковац, Параћин, Књажевац, Врбас и Кикинда.

Остали пројекти које спроводи Дирекција, а који се финансирају из других извора

- Животна средина и клима - средства ИПА Програма, заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода кроз изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода за агломерацију Лозница.

1.2.4 УПРАВА ЗА ШУМЕ³¹

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Одрживи развој и унапређење шумарства - заштита шума, садња шумског дрвећа у јесен текуће и пролеће наредне године, нега шума, градња шумских путева, производња шумског семена и производња шумског садног материјала.
- Конкурс за доделу средстава по Годишњем програму коришћења средстава за одрживи развој и унапређење шумарства - право на доделу средстава има сопственик, односно корисник шума и шумског земљишта, правно лице и предузетник, и научноистраживачка установа.
- Конкурс за доделу средстава по Годишњем програму за градњу и реконструкцију шумских путева - право на доделу средстава има сопственик, односно корисник шума и шумског земљишта, правно лице и предузетник.
- Конкурс за расподелу и коришћење средстава за одрживи развој и унапређење ловства за субвенције у области ловства.

1.2.5 УПРАВА ЗА АГРАРНА ПЛАЋАЊА³²

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Директна плаћања - плаћања која се директно додељују произвођачима кроз одређене мере подршке и то кроз премију за млеко, подстицаје за биљну и сточарску производњу и реализацију регреса.
- Мере руралног развоја - раст конкурентности (укључујући достизање вишег нивоа додате вредности и стандарда квалитета, као и управљање ризицима), унапређење животне средине, диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота руралних територија.
- Јавни позив за подношење пријава за остваривање права на подстицаје у пољопривреди и руралном развоју.
- Кредитна подршка у пољопривреди - кроз субвенционисање дела каматне стопе за одобрене кредите у области пољопривредне производње, намењених развоју сточарства, ратарства, воћарства, виноградарства, повртарства и цвећарства, као и различитих облика инвестиционих улагања и набавке пољопривредне механизације и опреме.
- Посебни подстицаји - подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију, подстицаје за спровођење одгајивачких програма, ради

³¹ <https://upravazasume.gov.rs/>

³² <https://uap.gov.rs/>

остваривања одгајивачких циљева у сточарству, као и подстицаје за спровођење научноистраживачких, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди.

Остали пројекти које спроводи Управа, а који се финансирају из других извора:

- Пројекат тржишно оријентисане пољопривреде – средстава Међународне банке за обнову и развој, намењен финансирању грант шеме за пољопривредне произвођаче и успостављање јединственог информационог система Министарства пољопривреде и органа у саставу.

1.2.6 УПРАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ³³

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка уређењу пољопривредног земљишта - финансијска подршка путем конкурса за извођење радова у области уређења пољопривредног земљишта путем: мелиорације ливада и пашњака, привођења култури пољопривредног земљишта, изградње система за наводњавање, изградње система за одводњавање.
- Конкурс за расподелу средстава за извођење радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта.
- Подршка заштити и коришћењу пољопривредног земљишта - финансијска подршка путем конкурса јединицама локалних самоуправама и научним институцијама за израду Програма, пројеката и студијско истраживачких радова од значаја за ЈЛС и Републику Србију.

1.2.7 НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЈА ЗА ЈАВНУ УПРАВУ³⁴

Из буџета РС, Академија финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Стручно усавршавање у јавној управи - припрема, спровођење и развој општих програма стручног усавршавања и програма обуке руководиоца и запослених.
- Јачање професионалних капацитета државних службеника на положају.

1.2.8 РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА СРБИЈЕ³⁵

- Јавни позив за учешће у програму подршке развоју конкурентности – финансирање пројеката за повећање нивоа коришћења стандарда у производњи и организацији пословања, сертификацији производа, система менаџмента и повећању коришћења других услуга у области инфраструктуре квалитета.
- Јавни позив за учешће у Програму за унапређење сарадње и подизање капацитета на регионалном и локалном нивоу – финансирање пројеката који за унапређење економског и регионалног развоја кроз јачање међуинституционалне сарадње и капацитета акредитованих регионалних развојних агенција и јединица локалне самоуправе.
- Јавни позив за доделу средстава подстицаја ради привлачења директних улагања у аутоматизацију постојећих капацитета у области прехранбене индустрије.

³³ <https://upz.minpolj.gov.rs/sadrzaj/>

³⁴ <https://www.napa.gov.rs/>

³⁵ <https://ras.gov.rs/>

1.2.9 АГЕНЦИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ЛУКАМА³⁶

Из буџета РС, Академија финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив у оквиру програма прекограничне и транснационалне сарадње „Транснационални програм Дунав” (INTERREG) за финансирање пројеката координације за приоритетне области у оквиру ЕУ стратегије за Дунавски регион.

1.3 ФОНДОВИ

1.3.1 ФОНД ЗА РАЗВОЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ³⁷

- Инвестициони кредити клијентима којима су неопходна средства за финансирање набавке опреме, машина, постројења, затим изградњу или куповину производног или пословног простора.
- Трајна обртна средства потребна за финансирање текућих обавеза које настају у редовним пословним активностима крајњег корисника кредита, а односе се на набавку сировина и материјала, залиха, као и остале производне трошкове, потраживања од купаца, обавеза према добављачима.
- Кредити за привредне субјекте који послују у неразвијеним и изразито неразвијеним подручјима.

1.3.2 ФОНД ЗА ИНОВАЦИОНУ ДЕЛАТНОСТ³⁸

Фонд подржава развој иновација кроз одговарајуће инструменте финансијске, техничке и саветовадне подршке, у циљу оснаживања иновативних предузећа и јачања везе између истраживања и развоја са једне и пословног сектора са друге стране, поштујући највише етичке, финансијске и пословне стандарде и праксе.

- **Програм ваучера у областима 4С** – Програм „Иновациони ваучери” представља једноставан финансијски механизам који омогућава малим и средњим предузећима да, користећи услуге научноистраживачког сектора, подигну ниво иновативности својих производа и постану конкурентнији на тржишту. Максимални износ који се одобрава по иновационом ваучеру јесте до 800.000 динара, односно иновационим ваучером покрива се до 60% укупних трошкова услуге. Иновациони ваучери се додељују на основу јавног позива.
- **Програм сарадње науке и привреде у областима 4С** – има за циљ да унапреди индустријска истраживања тако што ће подстаћи предузећа из приватног сектора и научноистраживачке организације из јавног сектора (у већинском државном власништву) да спроводе заједничке пројекте из области истраживања и развоја с идејом да стварају нове или унапреде постојеће комерцијално исплативе производе и услуге, као и иновативне технологије са значајним утицајем на будући развој и тржишним потенцијалом. Корисници средстава су конзорцијуми који развијају нове комерцијално применљиве технологије, услуге и производе из области приоритета паметне специјализације. Конзорцијуми морају бити сачињени од најмање једног приватног предузећа и једне јавне научноистраживачке организације, а могу највише имати пет чланова. Кроз овај програм, Фонд за иновациону делатност додељује суфинансирање у максималном износу до 300.000 евра по пројекту, односно максимално

³⁶ <https://www.aul.gov.rs/>

³⁷ <https://fondzarazvoj.gov.rs/cir>

³⁸ <http://www.inovacionifond.rs/cir/>

до 70% укупног буџета пројекта, уз обавезно суфинансирање конзорцијума у износу од минимум 30% укупног буџета пројекта, када је главни члан конзорцијума микро или мало предузеће.

- **Програм финансирања развојно-иновативних пројеката компанија у областима 4С** – програм суфинансирања иновација намењен је предузећима из области 4С којима су потребна знатна финансијска средства за реализацију развојног циклуса технолошких иновација и покривање високих трошкова за пренос истраживања у комерцијално одржив производ. Подносиоци пријава су микро, мала и средња приватна предузећа основана у Републици Србији, која развијају технолошку иновацију за којом постоји тржишна потреба и имају потенцијал за стварање нове интелектуалне својине, као и конкурентску позицију у глобалном и домаћем окружењу. Износ који додељује Фонд не може прећи износ од 300.000 евра, а реализација пројеката може трајати најдуже 24 месеца. Средства која Фонд за иновациону делатност додељује у оквиру овог програма покривају највише 60% укупно одобреног буџета пројекта, док најмање 40% мора да обезбеди подносилац пријаве (предузеће) из других приватних извора, независно од Фонда.
- **Акцелератор и потпрограм намењен стартаповима у областима 4С** – програм ће се састојати од две компоненте: једне за рану фазу (идеја) и друге за компаније у фази scale-up-a (повећавања обима пословања). Свака компонента ће обухватити по 20 компанија (тимови од два оснивача) годишње, које изаберу на конкурентном нивоу инвеститори који учествују (укључујући пословне анђеле, фондове ризичног капитала у раној фази итд.). Свака компонента имаће програме интензивног тренинга и менторства у трајању од два до три месеца. Програм ће се спровести уз подршку Светске банке у износу од 8.000.000 долара.
- **Доказ концепта, програм за истраживаче из научноистраживачких организација** – ова мера намењена је за подршку иновацијама од најранијих фаза развоја, насталих у научноистраживачким организацијама. Овај програм пружа финансијску и менторску подршку за утврђивање настанка новог производа, процеса или технологије с комерцијалним потенцијалом. Захваљујући овом програму, тимови пројеката којима је одобрено финансирање имаће на располагању ментора за дефинисање производа, израду пословног модела и будући развој.
- **Програм раног развоја** – намењен је приватним предузећима која развијају технолошку иновацију за којом постоји потреба на тржишту и која имају потенцијал за стварање нове интелектуалне својине. Циљ је да се обезбеђивањем финансирања за развој иновативних технологија, производа и услуга с тржишном применом подстакне иновативно предузетништво и омогући опстанак пословања током критичне фазе истраживања и развоја. Подносилац пријаве може бити приватно микро или мало предузеће у већинском српском власништву, основано у Републици Србији и не старије од пет година у тренутку пријављивања, као и тим који се састоји од највише пет чланова. Средства која се додељују могу покрити највише 70% укупно одобреног буџета пројекта, док износ финансирања Фонда за иновациону делатност не може бити већи од 80.000 евра за пројекте у трајању до једне године. Најмање 30% укупно одобреног буџета пројекта мора да обезбеди подносилац пријаве (предузеће) из других приватних извора, независно од Фонда.

1.3.3 ФОНД ЗА НАУКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ³⁹

Примарни циљ оснивања Фонда за науку Републике Србије, као посебне организације, јесте пружање подршке научно истраживачкој делатности и развојним активностима у Републици Србији, управљање и обезбеђивање финансијских средстава, као и пружање стручне подршке истраживачима из акредитованих научноистраживачких организација у реализацији научних пројеката у оквиру програма које расписује Фонд за науку Републике Србије. Програмске активности Фонда за науку Републике Србије се реализују кроз следеће објављене програме:

- **Програм за изврсне пројекте младих истраживача (ПРОМИС)** има за циљ укључивање младих истраживача у научноистраживачки рад, јачање професионалних капацитета младих истраживача, оспособљавање младих доктора наука за руковођење пројектима, оспособљавање младих истраживача за конкурисање за друге истраживачке пројекте, посебно у Европској унији, креирање нових пројектних тимова, као и пружање подршке изврсним идејама и научноистраживачком раду који ће утицати на друштво и привреду. Програм подршке развоја пројеката у области вештачке интелигенције осмишљен је тако да подстакне изврсност и релевантност научних истраживања у Републици Србији у домену вештачке интелигенције, подстакне примену резултата научних истраживања из домена вештачке интелигенције у развоју привреде Републике Србије, потенцира изврсност и развој људских ресурса из домена вештачке интелигенције за науку и привреду Републике Србије и унапређује међународну сарадњу у предметном домену науке и иновација.
- **Програм сарадње српске науке са дијаспором** – ваучери за размену знања, има за циљ да омогући успостављање научне сарадње са дијаспором ради унапређења и размене знања, успостављање или унапређење научне сарадње, заједничког рада на научноистраживачким и истраживачко-развојним проблемима и изазовима, објављивање заједничких радова и патената, подршку развоју нових услуга, комерцијализацији производа, трансфера технологија, ширење мреже и сарадње са дијаспором, као и припреме предлога заједничких пројеката за конкурисање код иностраних фондова.
- **Програм ИДЕЈЕ** има за циљ финансирање пројеката који се базирају на изврсним идејама које могу у будућности имати значајан утицај на развој науке и истраживања, привреде и/или друштва у целини, укључивање изврсних истраживача у научноистраживачки рад, јачање професионалних капацитета истраживача и стварање нових пројектних тимова.

Сви програми које Фонд за науку Републике Србије реализује путем јавних позива треба да обезбеде висок научни ниво, иновативност резултата, конкурентност на међународном нивоу и релевантност у односу на изазове друштва у целини. Средства за рад Фонда за науку Републике Србије обезбеђују се из буџета Републике Србије, а додатна средства обезбеђена су кроз међународни уговор са Светском банком.

1.3.4 ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ (ЦПН)⁴⁰

Центар за промоцију науке је јавна институција, са циљем да промовише науку и технологију кроз сарадњу са истраживачким и образовним институцијама у земљи и широм света, са приватним сектором, медијима, државним органима. Улога ЦПН-а је да успостави везу између

³⁹ <https://fondzanauku.gov.rs/>

⁴⁰ <https://www.cpn.edu.rs/>

науке и друштва окупљајући све релевантне актере и ширу јавност у процесу истраживања и иновација. Крајњи циљ је интеграција друштва у истраживачке процесе како би се стекао што бољи увид у потребе грађана и што адекватније суочавало са друштвеним изазовима.

Од 2011. године, па закључно са 2020. годином, Центар за промоцију науке кроз јавни позив финансира пројекте промоције и популаризације науке на територији Републике Србије. У назначеном периоду укупно је одобрено и финансирано 527 пројеката и за те намене издвојено је 113,445 милиона динара. Од 2020. године Центар за промоцију науке посебно финансира пројекте који се спроводе кроз основану мрежу од 15 научних клубова⁵⁸ при регионалним центрима за стручно усавршавање (1,855 милиона динара).

1.4 БАНКЕ

1.4.1 Erste Bank A.D.⁴¹

- Финансирање јавног сектора - локалне самоуправе и јавних предузећа.
- Финансирање пројеката обновљивих извора енергије.
- Финансирање инвестиционих пројеката на принципима пројектног финансирања.
- Програма подршке малим и средњим предузећима за отварање и очување одрживих послова.

1.4.2 UniCredit banka⁴²

- Финансирања предузећа посвећеним побољшању друштвеног утицаја свог пословања као и могућности запошљавања различитих категорија жена, младих и сегмената становништва који се суочавају са већим препрекама за улазак на тржиште рада.
- Квалификоване инвестиције и улагања у енергетску ефикасност која се односе на побољшање енергетске ефикасности објеката и индустријског сектора.
- COSME програм је намењен малим и средњим предузећима, према сегментацији ЕУ, са циљем пружања подршке стратегији за одржив и свеобухватан раст.

1.4.3 Banca Intesa⁴³

- Кредити за унапређење енергетске ефикасности - кредит је намењен за улагања у постављање изолације, уградњу нових прозора, врата, топлотних пумпи, соларних панела, замену расвете и бројна друга енергетски ефикасна решења.
- Intesa Casa зелени кредити - стамбени кредит за куповину енергетски штедљивих станова, са енергетским пасошем А или Б категорије.

1.4.4 NLB Komercijalna banka⁴⁴

- ECG Инвестициони кредити намењени су за финансирање енергетски ефикасних мера, мера за обновљиве изворе енергије, инклузионих пројеката, циркуларне економије.
- Инвестициони кредити намењени су за финансирање куповине опреме, машина, возила, финансирање куповине, изградње пословног простора за сопствену употребу, рефинансирање инвестиционих кредита у другим банкама, рефинансирање сопствене инвестиције - легализација изграђених објеката - остала улагања у основна средства у сврху обављања делатности.

⁴¹ <https://www.erstebank.rs/sr/Pravna-lica>

⁴² <https://www.unicreditbank.rs/rs/pi.html>

⁴³ <https://www.bancaintesa.rs/>

⁴⁴ <https://www.nlbkb.rs/>

1.4.5 Банка Поштанска штедионица⁴⁵

- Инвестициони кредити су намењени финансирању дугорочних инвестиционих потреба предузећа. То може бити инвестирање у основна средства, возила, постројења, машине, опрему, изградњу или куповину пословног простора, рефинансирање сопствене инвестиције.
- Програм промоције Ромског предузетништва, кредити малим и средњим привредним друштвима чији су оснивачи резиденти ромске националности, као и предузетницима ромске националности.

1.4.6 ProCredit banka⁴⁶

- Кредити за енергетску ефикасност.
- Бизнис кредити за соларне панеле.
- Бесповратна средства за нове машине.

⁴⁵ <https://www.posted.co.rs/>

⁴⁶ <https://www.procreditbank.rs/>

2 МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ

2.1 ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

2.1.1 ИПА - ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ

Од 2007. године Европска унија (ЕУ) пружа финансијску подршку државама „Западног Балкана” кроз јединствени Инструмент за претприступну помоћ (ИПА), који је објединио све дотадашње претприсутне инструменте за финансијску помоћ: PHARE, SAPARD, ISPA, CARDS. У периоду 2021-2027. године свим ИПА корисницама ће на располагање бити стављено 14,162 милијарде евра. Укупан буџет за период 2014-2020. године износио је 11,668 милијарди евра, а Србији је из ИПА 2015 било намењено око 200 милиона евра бесповратне помоћи. Укупан ИПА буџет за период 2007-2013. године износио је 11,468 милијарди евра. У периоду 2007-2013. године РС је било намењено око 1,4 милијарде евра.

2.1.1.1 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ ИПА 2021-2027.

Након политичког договора између Европског парламента и Савета ЕУ у вези са ИПА III инструментом, 15. септембра 2021. године је усвојена Уредба о ИПА III инструменту за период 2021-2027. Општи циљ ИПА III представља подршку корисницима у спровођењу политичких, институционалних, економских и социјалних реформи потребних за њихово усклађивање са вредностима и правилима ЕУ и постизање чланства у ЕУ. Поред тога, уредба садржи листу специфичних циљева груписаних у пет категорија (тзв. „Прозора”).

- 1) Владавина права, основна права и демократија (15,1%);
- 2) Добро управљање, усклађивање са правним тековинама ЕУ, стратешка комуникација и добросуседски односи (16,6%);
- 3) Зелена агенда и одрживо повезивање (42,4%);
- 4) Конкурентност и инклузивни раст (22,3%);
- 5) Територијална и прекогранична сарадња (3,5%).

Како би постигла уравнотежену расподелу средстава међу ИПА корисницама, Европска комисија (ЕК) је предложила принцип „правичне расподеле” који ће се мерити током целог периода спровођења ИПА III (2021. - 2027.), а не на годишњој основи. Међутим, приступ фондовима ће се поред поменутог принципа заснивати и на критеријумима као што су: усклађеност са стратешким оквиром и ИПА III програмским оквиром, спремност пројеката / програма за спровођење и њихов очекивани утицај и напредак у процесу европских интеграција са посебном пажњом на области владавине права, основних права и доброг управљања.

Постојеће ИПА структуре треба да послуже као основа за ефикасно коришћење овог инструмента али и друге потенцијалне изворе ЕУ средстава. На овај начин, као и спровођењем ИПА програма по моделу индиректног управљања, наставиће се јачање капацитета нужних за прелазак на употребу фондова Кохезионе политике. Главни партнери у процесу планирања и програмирања инструмента ИПА III биће, као и до сада, Национални ИПА координатор и Делегација ЕУ⁴⁷.

⁴⁷ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>
https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance/how-does-it-work_en

2.1.1.2 ИПА II – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ 2014 – 2020

ИПА II представља оквир за претприступну подршку ЕУ за период 2014-2020. Једна од промена у програмирању и имплементацији ИПА II инструмента у односу на ИПА I у периоду 2007-2013. односи се на структуру програма ИПА II, у којој су уместо 5 компоненти, које су биле карактеристичне за ИПА I, уведене области политике („*policy areas*”). Области политике у оквиру ИПА II су: реформе као део припрема за чланство у ЕУ и изградња институција и капацитета; друштвено-економски и регионални развој; запошљавање, социјалне политике, образовање, унапређење равноправности полова и развој људских ресурса; пољопривреда и рурални развој, и регионална и територијална сарадња.

Србији је из ИПА 2015 било намењено око 200 милиона евра бесповратне помоћи из које би били финансирани пројекти из области енергетике и саобраћаја, владавине права, реформе државне управе и пољопривреде. За период 2014-2020 претприступна помоћ у Србији је имала два главна стуба: Демократија и владавина права и Конкурентност и развој.

2.1.1.3 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ ИПА 2007-2013.

Имплементација ИПА 2007-13. је била намењена пружању финансијске помоћи путем пет канала (познатих као ”компоненте”): помоћ у транзицији и изградња институција; прекогранична сарадња („*Cross border cooperation*” - СВС); регионални развој; развој људских ресурса и рурални развој.

2.1.1.4 ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ ТЕРИТОРИЈАЛНЕ САРАДЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2021-2027.

Програми територијалне сарадње⁴⁸ или Интеррег програми представљају финансијску подршку сарадњи пограничних територија суседних држава (прекогранична сарадња) или сарадњи делова или целих држава (транснационална и међурегионлна сарадња) на решавању питања од заједничког интереса – заштита животне средине, управљање отпадом, пружање услуга у различитим секторима, културна и економска сарадња, туризам, саобраћај итд. Основа за спровођење програма је седмогодишњи оперативни програм или програм сарадње који се састоји из анализе територије обухваћене програмом, изазова са којима се та територија суочава и анализе који од тих изазова могу да се превазиђу кроз сарадњу са институцијама из делова других држава обухваћених програмом.

У финансијском периоду 2021-2027. год., Србија учествује у десет програма европске територијалне сарадње и то: Мађарска-Србија, Румунија-Србија, Бугарска-Србија, Хрватска-Србија, Србија-Босна и Херцеговина, Србија-Црна Гора, Србија-Северна Македонија, ИПА Јадранско-јонски програм, Програм за Дунавски регион и Програм УРБАКТ. Такође, постоји могућност да се током ове финансијске перспективе Србији одобре додатни програми територијалне сарадње.

У наредном тексту су приказани програми који су доступни градовима и општинама ЕУ ПРО плус програма (сви осим програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија).

2.1.1.4.1 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ РУМУНИЈА - СРБИЈА

Област подршке⁴⁹

Приоритет 1: Заштита животне средине и управљање ризиком

⁴⁸ https://www.mci.gov.rs/upload/documents/publikacije/Brosure%20nove/22/Programi_evropske_teritorijalne_saradnje_u_RS_2021-2027.pdf

⁴⁹ <https://www.romania-serbia.net/>

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Унапређење заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући урбана подручја, и смањење свих облика загађења;
- Промовисање обновљиве енергије у складу са ирективом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001. укључујући критеријуме одрживости који су у њој наведени;
- Промовисање енергетске ефикасности и смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште и
- Промовисање прилагођавања климатским променама и спречавање ризика од катастрофа, прилагодљивост у складу са приступима заснованим на екосистему.

Приоритет 2: Друштвени и економски развој

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Унапређење једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама у образовању, обукама и целоживотном учењу путем развоја приступачне инфраструктуре, као и јачање прилагодљивости за даљинско и онлајн образовање и обуку;
- Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и унапређење прилагодљивости здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање преласка са институционалне на бригу засновану на породици и заједници и
- Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама.

Приоритет 3: Повећање капацитета за управљање границом

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Јачање институционалних капацитета органа јавних власти, нарочито оних овлашћених да управљају одређеном територијом и заинтересованих страна.

Финансијска средства

ИПА	74.566.827,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	87.725.678,82 евра

2.1.1.4.2 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ БУГАРСКА - СРБИЈА

Област подршке⁵⁰

Приоритет 1: Конкурентни погранични регион

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење одрживог раста и конкурентности МСП и отварање нових радних места у МСП, укључујући продуктивне инвестиције.

Приоритет 2: Интегрални развој пограничног региона

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Подстицање интеграног и инклузивног друштвеног, економског и еколошког развоја,

⁵⁰ <http://www.ipabc-bgrs.eu/>

културе, природног наслеђа, одрживог туризма и безбедности у подручјима која нису урбана.

Приоритет 3: Отпорнији погранични регион

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Промовисање прилагођавања климатским променама и превенција ризика од катастрофа, отпорност узимајући у обзир приступе засноване на екосистему.

Финансијска средства

ИПА	32.398.938,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	38.116.397,65 евра

2.1.1.4.3 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ ХРВАТСКА - СРБИЈА

Област подршке⁵¹

Приоритет 1: Сарадња за паметније програмско подручје

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Развијање и унапређење истраживачких и иновативних капацитета и усвајање напредних технологија.

Приоритет 2: Сарадња за зеленије програмско подручје које је отпорно на климатске промене

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Промовисање обновљиве енергије у складу са директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који су тамо наведени;
- Промовисање прилагођавања климатским променама и превенције ризика од катастрофа, отпорности, узимајући у обзир приступе засноване на екосистему.

Приоритет 3: Сарадња за здравије и инклузивније програмско подручје

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Осигуравање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање транзиције са институционалне на бригу засновану на породици и заједници.

Приоритет 4: Сарадња за одрживији и социјално иновативнији туризам и културу

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама.

Финансијска средства

ИПА	38.281.653,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	45.037.238,82 евра

⁵¹ www.croatia-serbia.com

2.1.1.4.4 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА-БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Област подршке⁵²

Приоритет 1: Подстицање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Развијати и промовисати заједничке туристичке понуде засноване на културном и природном наслеђу

Приоритет 2: Улагање у младе, образовање и вештине

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Побољшати активизам младих и друштвено-економско учешће младих
- Повећати запошљивост одређених група пружањем нових вештина.

Финансијска средства

ИПА	14.000.000,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	16.223.529,41 евра

2.1.1.4.5 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА - ЦРНА ГОРА

Област подршке⁵³

Приоритет 1: Подстицање запошљавања, мобилности радне снаге и социјална и културна инклузија у програмској области

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Побољшати квалитет јавних здравствених и социјалних услуга за укључивање маргинализованих група у програмској област.

Приоритет 2: Подстицање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Побољшати и промовисати заједнички координирану прекограничну туристичку понуду засновану на заштићеном културном и природном наслеђу.

Финансијска средства

ИПА	8.400.000,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	9.734.117,65 евра

2.1.1.4.6 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА – СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Област подршке⁵⁴

Приоритет 1: Запошљавање, мобилност радне снаге и социјална и културна прекогранична укљученост

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење социјалне и културне инклузије и здравља

⁵² <http://srb-bih.org/>

⁵³ www.cbcsrb-mne.org

⁵⁴ <https://eu.rs-mk.org/>

Приоритет 2: оснаживање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење културног и природног наслеђа ка одрживом развоју туризма.

Финансијска средства

ИПА	8.400.000,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	9.734.117,65 евра

2.1.1.4.7 ЈАДРАНСКО - ЈОНСКИ ТРАНСНАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ

Област подршке⁵⁵

Приоритет 1 – Подршка паметнијем Јадранско-јонском региону

- Развој и унапређење истраживачких и иновативних капацитета и усвајање напредних технологија
- Развој вештина за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво

Приоритет 2 – Подршка зеленијем Јадранско-јонском региону отпорнијем на климатске промене

- Промовисање прилагођавања на климатске промене и превенција ризика од катастрофа, подизање отпорности, узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима
- Промовисање транзиције на циркуларну и ресурсно ефикасну економију
- Унапређење заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући урбана подручја, и смањење свих облика загађења
- Промовисање одрживе мултимодалне урбане мобилности, као део транзиције ка економији са нето нултом емисијом угљеника

Приоритет 3 – Повезанија Европа уз бољу мобилност (ЦП 3)

- Развој и унапређење одрживе, климатски отпорне, интелигентне и интермодалне националне, регионалне и локалне мобилности, укључујући побољшан приступ ТЕН-Т-у и прекограничној мобилности

Приоритет 4 – Подршка управљању Јадранско-јонским регионом (ISO1 – Боље управљање Интеррегом)

- Подршка управљању Стратегијом ЕУ за јадранско-јонски регион (ЕУСАИР) и институционалним капацитетима органа власти.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	65.848.129,00 евра
ИПА	70.840.386,00 евра
Укупна ЕУ средства (ЕФРР+ИПА)	136.688.515,00 евра
Укупно суфинансирање	24.121.502,65 евра
Укупно програм	160.810.017,65 евра

⁵⁵ www.adrioninterreg.eu

2.1.1.4.8 ТРАНСНАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ ЗА ДУНАВСКИ РЕГИОН

Област подршке⁵⁶

Приоритет 1 – Паметнији Дунавски регион

- Специфични циљ 1.1 Развијање и унапређење истраживачких и иновационих капацитета и коришћење напредних технологија
- Специфични циљ 1.2 Развијање вештина за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво

Приоритет 2 – Зеленији Дунавски регион са ниском емисијом угљеника

- Специфични циљ 2.1 Унапређење обновљиве енергије у складу са Директивом (ЕУ) 2018/2001, укључујући одрживе критеријуме дефинисане директивом
- Специфични циљ 2.2 Промовисање капацитета за прилагођавање климатским променама у Дунавском региону и управљање природним катастрофама на транснационалном нивоу у односу на еколошке ризике, узимајући у обзир екосистемимске приступе
- Специфични циљ 2.3 Одрживо, интегрисано, транснационално управљање водама и седиментима у сливу реке Дунав, обезбеђујући добар квалитет и квантитет баланса између воде и седиментних наноса
- Специфични циљ 2.4 Заштита и очување биодиверзитета у еколошким коридорима и еко-регионима од транснационалног значаја у Дунавском региону

Приоритет 3 – Социјално оријентисан Дунавски регион

- Специфични циљ 3.1 Приступачна, инклузивна и ефективна тржишта рада
- Специфични циљ 3.2 Квалитетне, приступачне и инклузивне услуге у образовању, обуци и целоживотном учењу
- Специфични циљ 3.3 Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама

Приоритет 4 – Боље управљање сарадњом у Дунавском региону

- Специфични циљ 4.1 Подршка руковођењу ЕУСДР-ом
- Специфични циљ 4.2 Јачање институционалних капацитета за територијално и макро-регионално управљање.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	165,424,228.00 евра
ИПА	30,000,000.00 евра
НДИЦИ (државе суседи ЕУ)	19,623,629.00 евра
Укупно ЕУ допринос	215,047,857.00 евра
Укупно програм	268,809,822.00 евра

2.1.1.4.9 ПРОГРАМ УРБАКТ

УРБАКТ⁵⁷ је један од програма међурегионалне сарадње. Циљ програма је да подстакне одрживи интегрални урбани развој у градовима широм Европе, а пројекте спроводе општинске администрације у партнерству чинећи мреже сарадње. Мисија УРБАКТ-а је да омогући

⁵⁶ www.interreg-danube.eu

⁵⁷ <https://urbact.eu/>

градовима да раде заједно и развију интегрална решења за урбане изазове, умрежавањем, учењем из међусобних искустава, извлачењем лекција и идентификовањем добрих пракси за побољшање урбаних политика.

Област подршке

Приоритет: Промовисање интегралног одрживог урбаног развоја кроз сарадњу

- Специфични циљ: Унапређење институционалних капацитета локалне управе, посебно оних који имају мандат да управљају одређеном територијом, као и осталих заинтересованих страна.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	79,769,799.00 евра
ИПА	5,000,000.00 евра
Укупно ИПА	5,160,000.00 евра

2.1.1.5 ИНВЕСТИЦИОНИ ОКВИР ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН (WESTERN BALKANS INVESTMENT FRAMEWORK – WBIF)

Инвестициони оквир за Западни Балкан⁵⁸ (The Western Balkans Investment Framework-WBIF) подстиче социо-економски развој и процес приступања Европској унији широм Западног Балкана, пружањем финансијских средстава и техничке помоћи за стратешки важне инвестиције. Представља заједничку иницијативу Европске уније, међународних финансијских институција (ЕИБ, ЕБРД, СЕБ, КfW, АFD и WB), билатералних донатора и Западно- балканске шесторке. Инвестициони оквир за Западни Балкан сматра се главним регионалним инструментом за пружање подршке у припреми и спровођењу стратешки релевантних пројеката у области транспорта, енергетике, заштите животне средине и социјалне инфраструктуре у „државама у процесу приступања ЕУ”. Од фебруара 2014. године до децембра 2021. године, Србији је додељено: 30 грантова за техничку помоћ у укупној вредности преко 54 мил. □ евра; 6 инвестиционих грантова у вредности од 134,45 мил. евра при чему укупна инвестициона вредност суфинансираних инфраструктурних пројеката износи 605 мил. евра.

Табела: Преглед инвестиционих грантова по секторима

	Саобраћај	Износ инвестиц. гранта
1	Модернизација пруге Ниш-Димитровград-граница са Бугарском деоница: Сићево-Станичење-Димитровград	43.730000 евра
2	Модернизација пруге Ниш-Димитровград-граница са Бугарском-електрификација и сигнализација	27.770000 евра
3	Изградња аутопута рута Е80 Ниш-Медаре (I фаза Ниш-Плочник)	40.600000 евра
	Животна средина	
4	Макиш - доградња постројења за прераду питке воде	2.940865 евра
	Енергетика	

⁵⁸ <https://www.mci.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/investicioni-okvir-za-zapadni-balkan-western-balkans-investment-framework-wbif/>

5	Изградња 400 kV далековаода Крагујевац –Краљево са подизањем напонског нивоа 400кV на подстаници Краљево 3, Трансбалкански коридор - I фаза: секција II	6.600000 евра
6	Изградња новог двоструког 400 KV далековаода Обреновац - Бајина Башта, са реконструкцијом постојећих подстаника Обреновац и Бајина Башта уз подизање напонског нивоа подстанице Бајина Баште до 400 kV	12.800000 евра
7 / 8	2 регионална пројекта - део Регионалног програма за енергетску ефикасност за западни Балкан	2 инвестициона гранта у износу од 28.765972 евра

2021.године представљен је документ под називом „Стратешка оријентације WBIF-а за западни Балкан (EFSD+)”. Овај документ обухвата: контекст политике, правну основу и инструменте, укључујући нову стратегију повезивања ЕУ под називом „Global Gateway”, водеће принципи и опис области интервенција које ће бити подржане кроз Европски фонд за одрживи развој плус (енг: The European Fund for Sustainable Development Plus EFSD+) и буџетске гаранције као и комбиновање зајмова и грантова за јавни и приватни сектор. Такође су презентоване препоруке тзв. неформалних експертских радних групе (НРГ) за убрзање спровођења WBIF пројекта, Зелену агенду и друштвено одговорне јавне набавке, дате су информације о допуни Регионалног програма енергетске ефикасности (REEP+) у износу од преко 100 милиона евра, информације о приоритетима за подршку у наредном периоду, стопе суфинансирања пројекта средствима инвестиционог гранта ЕУ.

2.1.1.6 ИПАРД III

У оквиру инструмента за предприступну помоћ ИПА III период 2021-2027 која се примењује од 1. јануара 2021. године, налази се и посебан Програм ИПАРД III⁵⁹ за подршку у области руралног развоја. ЕК је утврдила буџет у износу од 288.000.000 евра за овај Програм за период 2021-2027. године. Управљачко тело ИПАРД-а поднело је коначну верзију ИПАРД III програма Европској комисији 21. јануара 2022. године. Од понуђених 13 мера које је ЕК ставила на располагање земљама кандидатима за чланство у ЕУ, Република Србија се одлучила да спроведе седам мера у оквиру ИПАРД III програма. У односу на ИПАРД II програм и до сада акредитоване мере, на располагању корисницима ће бити и следеће мере:

- Мера 4 - Агроекологија - клима и органска пољопривреда;
- Мера 5 - Имплементација локалних стратегија руралног развоја – LEADER приступ;
- Мера 6 - Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру.

Планирано је увођење и нових сектора кроз ИПАРД III програм, као што су сектор рибарства, сектор за прераду житарица и индустријског биља, а у оквиру Мере 7, поред сектора руралног туризма, планирани су нови сектори и то: Директна продаја пољопривредних и локалних производа и сектор услуга у руралним подручјима.

2.1.1.7 ВИШЕКОРИСНИЧКА ИПА

Развој регионалне сарадње један је од битних предуслова у процесу приступања ЕУ, а на бројним самитима између држава ЕУ и Западног Балкана потврђено је да ће приближавање ЕУ ићи упоредо са развојем регионалне сарадње. Осим што појединачно подржава државе кандидате и потенцијалне кандидате за чланство, ЕУ пружа финансијску и техничку подршку са циљем реализације заједничких (регионалних) приоритета корисница ИПА II

⁵⁹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/>

инструмента. Ова подршка се обезбеђује из инструмента Вишекорисничка ИПА⁶⁰ (Multy Beneficiary IPA), чији је циљ да се унапреди регионална сарадња и реше питања од општег интереса за све кориснице ИПА. У складу са релевантном процедуром ЕУ, главне смернице у процесу дефинисања регионалних пројеката/акција су представљене у документу ЕУ Програмски оквир за ИПА III, у коме су дефинисани општи приоритети, мере и области који ће бити финансијски подржани у склопу овог инструмента у периоду 2021-2027. Подршка обезбеђена у склопу ове ИПА III компоненте усмерава се на четири приоритетне области:

- подршка регионалним инвестицијама;
- подршка територијалној сарадњи кроз имплементацију програма прекограничне и транснационалне сарадње;
- подршка регионалним структурама и организацијама и
- хоризонтална подршка заједничким приоритетима корисница из региона.

2.1.1.8 РАЗВОЈ СИСТЕМА ЗА УПРАВЉАЊЕ КОХЕЗИОНОМ ПОЛИТИКОМ (ИПА 2015)

Пројекат „Развој система за управљање кохезионом политиком у Републици Србији”⁶¹ се финансира средствима ЕУ кроз ИПА за 2015 годину у износу од готово 2.7 милиона евра. Има за циљ да припреми државну управу РС за ефективно спровођење Кохезионе политике (КП) ЕУ. Основа сврха пројекта је да унапреди капацитете институција у РС на националном и поднационалном нивоу за ефикасну припрему, спровођење, праћење и вредновање програма и пројеката финансираних из структурних фондова и кохезионог фонда Европске уније. Састоји из три основне компоненте:

- успостављање законодавног и институционалног оквира за спровођење КП;
- припрема релевантних планских и програмских докумената за спровођење КП, и
- подизање капацитета институција и тела номинованих за спровођење КП, као и партнера и потенцијалних корисника на националном и поднационалном нивоу.

На тај начин, пројекат треба да допринесе и успешној имплементацији мера дефинисаних Акционим планом за преговарачко поглавље 22, који представља основно мерило за отварање овог поглавља. Спровођење пројекта отпочело је у јулу 2019. године и трајаће укупно 36 месеци. Главни корисник и координатор активности је МЕИ.

2.1.1.9 ЕУ ПРО ПЛУС

Програм ЕУ за локални развој - ЕУ ПРО Плус⁶² доприноси уравнотеженијем друштвено-економском развоју 99 локалних самоуправа у два региона: Шумадије и западне Србије и Јужне и источне Србије. Кроз програм се ради на побољшаном управљању територијалним развојем, економском расту и унапређеној социјалној инфраструктури и социјалној кохезији.

ЕУ је за овај трогодишњи програм који је почео у јануару 2021. определила средства у укупном износу од 40 милиона евра и то иницијално 30 милиона за уговорене развојне активности и додатних десет милиона усмерених на подршку локалним самоуправама, малим привредницима и здравственом систему у опоравку од последица узрокованих пандемијом ковид 19. Програм води МЕИ, а спроводи Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС).

⁶⁰ <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/visekorisnicka-ipa/>

⁶¹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/projekti-ministarstva-za-evropske-integracije/razvoj-sistema-za-upravljanje-kohezionom-politikom-ipa-2015/>

⁶² <https://www.euproplus.org.rs/onama/o-programu>

Директни корисници ЕУ ПРО Плус програма су МЕИ, 99 локалних самоуправа, структуре локалне управе, регионалне развојне агенције, друге организације за подршку пословању, микро, мала и средња предузећа (ММСП) и организације цивилног друштва (ОЦД). Крајњи корисници програма су становници 99 градова и општина.

ЕУ ПРО Плус је заснован на Националним приоритетима за међународну помоћ у РС до 2025. године (НАД), пресудним за економски и друштвени развој и процес интеграције у ЕУ, док посебно доприноси припреми за испуњавање захтева из поглавља 22 правне тековине ЕУ - Регионална политика и координација структурних инструмената. ЕУ ПРО се ослања на добре праксе и остварене резултате својих претходника, развојних програма ЕУ ПРОГРЕС, Европски ПРОГРЕС и ЕУ ПРО.

2.1.2 ПРОГРАМИ УНИЈЕ

Програми Уније⁶³ представљају низ интегрисаних мера које су намењене јачању сарадње између држава чланица Европске уније и држава кандидата у различитим областима. Програми Уније се финансирају из заједничког буџета ЕУ, средствима која су намењена развоју различитих приоритетних области: заштита животне средине, енергетика, транспорт, развој предузетништва, конкурентност, култура, образовање итд.

Република Србија је потписала Оквирни споразум о учешћу у програмима Европске уније 22. новембра 2004. године. Учешће у програмима Уније за РС представља прилику да се упозна са политикама ЕУ, европским институцијама, законима и њиховом применом у пракси, као и са системима вредности и механизмима функционисања ЕУ. За учешће РС у програмима Уније, према правилима ЕК, одговорне су надлежне домаће институције – министарства, удружења, организације, канцеларије – које за то имају мандат. Координација учешћа у сваком појединачном програму Уније за који је Република Србија уплатила финансијску контрибуцију у општи буџет ЕУ поверена је националним контакт тачкама из одговарајућих националних институција. МЕИ координира процес европских интеграција у Републици Србији, која укључује сарадњу са ресорним министарствима око преговора за одговарајућа преговарачка поглавља као и у управљању програмима ЕУ из чега проистиче да је МЕИ одговорно за извештавање Владе и информисање јавности о целокупној међународној развојној помоћи укључујући и програме Уније. У претхоном периоду Република Србија је учествовала у тринаест програма Уније, а од 30.6.2023. године може да учествује и у програму Дигитална Европа:

2.1.2.1 ДИГИТАЛНА ЕВРОПА

Програм Дигитална Европа (DIGITAL)⁶⁴ је нови програм који финансира ЕУ и усмерен је на повезивање дигиталних технологија пословању, грађанима и јавној управи. У јуну 2023. године потписан је Споразум између Европске уније и Републике Србије о учешћу Србије у програму Европске уније Дигитална Европа, за период до 2027. године⁶⁵. На основу овог споразума, правна и физичка лица са пребивалиштем, односно седиштем, у Србији, моћи ће у Европској унији да аплицирају за финансирање пројеката и биће у равноправном положају са субјектима из земаља пуноправних чланица када је реч о додели бесповратних средстава из фондова ЕУ. ИТ фирме и научници моћи ће да аплицирају за следеће области дигитализације: вештачка интелигенција, рачунарство високих перформанси (High Performance Computing - HPC), напредне дигиталне вештине и развој и примена дигиталних

⁶³ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

⁶⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

⁶⁵ <https://www.srbija.gov.rs/vest/716373/potpisan-sporazum-o-ucescu-srbije-u-programu-digitalna-evropa.php>

капацитета и интероперабилности. Укупна вредност програма Дигитална Европа процењује се на 7,5 милијарди евра.

2.1.2.2 ХОРИЗОНТ ЕВРОПА

Хоризонт 2020. је највећи интегрисани програм ЕУ за истраживање и иновације, који је објединио све програме претходно финансиране из Оквирног програма за иновације и конкурентност (CIP), Седмог оквирног програма за истраживање и иновације (ФП7) и Европског института за иновације и технологију (EIT). Спајањем иновација и истраживања, програм настоји да оствари напредак у три приоритетне области: Изврсност у науци, Вођство у индустрији и Друштвени изазови. Програм је намењен изградњи друштва и економије у ЕУ заснованих на знању и иновацијама. Планирано је да – кроз мобилизацију додатних средстава за истраживања, развој и иновације, укључујући и издвајање 3% БДП-а за истраживања и развој у целој ЕУ до 2020. године – буду остварени циљеви који се односе на истраживања и развој. Крајњи циљ овог финансијског инструмента је стварање иновативне Уније – пружањем подршке развоју светске науке, уклањањем препрека за иновације и олакшавањем јавном и приватном сектору да раде заједно.

2.1.2.3 ПРОГРАМ ЗА КОНКУРЕНТНОСТ МСП – COSME

Програм за конкурентност малих и средњих предузећа је програм за промоцију конкурентности малих и средњих предузећа. Циљеви програма су: јачање конкурентности и одрживости предузећа, нарочито малих и средњих предузећа, подстицање предузетничке културе и промоција успостављања и раста малих и средњих предузећа. Мере које такође подржава овај програм укључују обуке за писање пројеката, активности које омогућавају приступ новим тржиштима, као и промоцију што више транснационалних партнерстава. Програм подржава и образовну размену између предузетника (Еразмус за младе предузетнике). У оквиру овог програма издвојено је 1,4 милијарди евра из буџета за предузећа, како би лакше приступала кредитима. Овај циљ се спроводи кроз директно финансирање или давањем гаранција за кредит.

2.1.2.4 ПРОГРАМ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ И СОЦИЈАЛНЕ ИНОВАЦИЈЕ

Програм за запошљавање и социјалне иновације има за циљ да се достигне висок ниво квалитетне и одрживе запослености, уз обезбеђивање адекватне социјалне заштите и социјалне инклузије. Такође, програм помаже да се спречава и смањује сиромаштво, као и да се унапређују радни услови у периоду од 2014. до 2020. године.

2.1.2.5 ЕРАЗМУС

Еразмус је програм Европске уније који обезбеђује финансирање пројеката за сарадњу у три области: образовање, млади и спорт. У најширем смислу, програм Еразмус у области образовања има следеће приоритете: унапредити и подржати развој свих нивоа образовања, ојачати везе између формалног, неформалног и информалног учења, оснажити везу образовања са светом рада, створити додатне вредности за европски простор образовања, повезати земље чланице у дефинисању образовних политика. У фокусу програма Еразмус је јачање потенцијала младих за активно учешће у грађанском друштву, развој лидерских вештина, солидарности и разумевања између култура. Од 2014. до сада, образовне институције и омладинске организације из Србије су биле координатори или партнери на пројектима укупне вредности преко 83 милиона евра. До сада је, према расположивим подацима, 7644 појединца из образовних институција, организација и институција које се баве младима и невладиних организација било на разменама у земљама чланицама Еразмус. За спровођење и промоцију Еразмус програма у РС надлежна је Фондација Темпус.

2.1.2.6 КРЕАТИВНА ЕВРОПА

Креативна Европа је програм ЕУ за подршку секторима за културу и медије. Програм се састоји од два потпрограма: Култура – за промоцију сектора културе и Медија програм – за подршку аудиовизуелном сектору.

Кроз потпрограм Култура промовише се сарадња културних и креативних организација између различитих земаља, подржавају се иницијативе да се преведу и промовишу књижевна дела широм Европске уније, као и да се развију мреже које омогућавају конкурентност и међународну делатност културног и креативног сектора. Такође се успостављају и платформе за промоцију нових уметника и подстицање европских програма за културна и уметничка дела. Потпрограм Култура обухвата четири конкурса: Европски кооперациони пројекти, Европске платформе, Европске мреже и Пројекти књижевних превода.

Медија програм финансира активности које укључују: развој европског аудиовизуелног сектора, поштујући и приказујући европски културни идентитет и наслеђе, промоцију европских аудиовизуелних дела унутар и изван граница ЕУ, јачање конкурентности аудиовизуелног сектора, олакшавајући приступ финансирању и промоцији коришћења дигиталних технологија. Из овог фонда финансираће се европска престоница културе и ознака европске баштине, као и европске награде за књижевност, архитектуру, заштиту баштине, филмску уметност и поп и рок музику.

2.1.2.7 ЕВРОПА ЗА ГРАЂАНЕ И ГРАЂАНКЕ

Програм Европа за грађане и грађанке има за циљ промовисање европског идентитета и европског грађанства. Намењен је удружењима грађана, организацијама цивилног друштва и јединицама локалне самоуправе. Општи циљеви програма су финансирање пројеката који су намењени бољем разумевању ЕУ, њене историје и различитости, као и промоција европског грађанства и унапређење грађанског и демократског учешћа на нивоу ЕУ. Програм Европа за грађане и грађанке је подељен на две области: европско сећање и демократски ангажман, и грађанско учешће. Циљ прве области је свест о историјском континуитету, заједничким европским вредностима и циљевима. Сврха друге области је подршка демократском учешћу грађана у животу и развоју у Европи.

2.1.2.8 ЕВРОПСКИ ЗДРАВСТВЕНИ ПРОГРАМ III

Програм представља главни инструмент који ЕК користи за имплементацију ЕУ стратегије за здравље. Главни циљеви програма су побољшање здравственог система и смањење неједнакости у пружању/добивању здравствене помоћи. Програм пружа подршку у четири области: 1) Промоција здравља, здрав начин живота и превенција болести; 2) Заштитита грађана ЕУ од озбиљних прекограничних претњи здрављу; 3) Допринос стварању иновативних, ефикасних и одрживих здравствених система и 4) Лакши приступ бољој и сигурнијој здравственој заштити грађана ЕУ.

2.1.2.9 ФИСКАЛИС 2020

Фискалис 2020. је програм који се бави разменом информација и искустава између пореских органа европских земаља. Циљ програма је да, у партнерству са другим европским земљама, развије трансевропски информациони систем и изгради мрежу између корисника националних власти. Програм подржава борбу против утаје и избегавања плаћања пореза, планирање пореске политике и спровођење закона ЕУ у области опорезивања. То се постиже кроз размену информација, подршку административној сарадњи и повећање административних капацитета земаља учесница, са циљем да се смање административна оптерећења пореских органа и ускладе трошкови за пореске обвезнике.

2.1.2.10 ЦАРИНА 2020.

Царина 2020. је програм који подржава сарадњу царинских органа између земаља чланица ЕУ и земаља кандидата. Циљ је побољшање њихове ефикасности, постизањем боље кохезије, како би се избегло оштећење Царинске уније. Програм подржава следеће мере: заједничке акције, семинаре и радионице, пројектне групе, тимове стручњака, изградњу административних капацитета у управама царина, студије, информативне кампање, развој ИТ вештина, обуке за развијање потребних професионалних вештина и знања у области царина.

2.1.2.11 МЕХАНИЗАМ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Циљ активности ЕУ у области цивилне заштите је подршка напорима за спречавање катастрофа и обезбеђивање спремности јединица цивилне заштите да делују у случајевима катастрофа – на националном, регионалном и локалном нивоу. Механизам за цивилну заштиту ЕУ нуди РС многобројне могућности за сарадњу: примена алата за мониторинг и системе раног упозорења, учешће у заједничким тренинзима и вежбама, размена експерата, учешће у пројектима о спречавању непогода, непосредна комуникација са другим органима цивилне заштите, размена информација и најбоље праксе, и др.

У новој финансијској перспективи од 2021. до 2027. године већину програма Уније представљају наследници претходних програма, али су уведене и промене, нови програми, нова правила за имплементацију, праћење и извештавање, као и нови критеријуми за учествовање у програмима.

2.1.2.12 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ ЕВРОПЕ

Инструмент за повезивање Европе (ЦЕФ) има за циљ да подржи постизање циљева политике ЕУ у сектору транспорта, енергетике и дигиталног сектора, а у вези са трансевропским мрежама, омогућавајући или убрзавајући улагања у пројекте од заједничког интереса, као и подршком прекограничне сарадња у производњу обновљиве енергије. Циљ му је максимизирање синергије између сектора обухваћених ЦЕФ-ом и другим програмима ЕУ.

2.1.2.13 ПРАВА, ЈЕДНАКОСТ И ГРАЂАНСТВО

Општи циљ је да се допринесе стварању области у којој се промовишу и штите права лица која су садржана у Уговору о функционисању Европске уније и Повељи о основним правима Европске уније. Конкретно, овај програм треба да промовише права која произилазе из европског држављанства, принципе недискриминације и једнакости између жена и мушкараца, право на заштиту личних података, права детета, права која произилазе из потрошачког законодавства Уније и од слободе пословања на унутрашњем тржишту.

2.1.2.14 ЕВРОПСКИ ИНСТРУМЕНТ ЗА ДЕМОКРАТИЈУ И ЉУДСКА ПРАВА

Европски инструмент за демократију и људска права (ЕИДХР) има за циљ пружање подршке промоцији демократије и људских права у земљама које нису чланице ЕУ. Кључни циљеви су: унапређење поштовања људских права и основних слобода, јачање улоге цивилног друштва у промовисању људских права и демократских реформи, подршка и јачање међународног и регионалног оквира за заштиту људских права, правде, владавине права и промоције демократије, изградња поверења и повећање поузданости и транспарентности демократских изборних процеса, посебно кроз праћење изборних процеса итд.

2.1.3 КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА И ОСТАЛИ ФОНДОВИ

Кохезиона политика⁶⁶ (КП), позната и као Регионална политика, представља главну инвестициону политику ЕУ, која доприноси стварању нових радних места, побољшању квалитета живота грађана и повећању укупног економског развоја како држава чланица, тако и ЕУ у целини. Она је такође израз солидарности с обзиром да се подршка усмерава на мање развијене регионе и државе чланице ЕУ - са циљем да се оснажи економска, социјална и територијална кохезија Уније. У децембру 2013. године успостављен је правни оквир за КП за период 2014-2020. година. За наведени период, буџет КП је износио 351,8 милијарди евра, а распоређен је на 28 држава чланица. РС ће средства из поменутих фондова моћи да користи када постане чланица ЕУ. Преговори за приступање РС ЕУ у области КП, у смислу испуњења захтева и принципа, и припреме за њено делотворно спровођење, воде се кроз Поглавље 22 - Регионална политика и координација структурних инструмената. Влада РС је усвојила Акциони план који представља мерило за отварање преговора у оквиру поглавља 22⁶⁷. За реализацију активности и подршку доношењу неопходних одлука спроводи се ЕУ пројекат „Развој система за управљање кохезионом политиком ЕУ у Србији” (погледати 2.1.8). Поред тога, реализује се и „Програм ЕУ за локални развој - ЕУ ПРО Плус”, који промовише концепт интегралног урбаног и територијалног развоја и доприноси развијању капацитета ЈЛС за уравнотежени друштвено-економски развој и унапређењу управљања територијалним развојем, економском расту и унапређеној социјалној инфраструктури и социјалној кохезији (погледати 2.1.1.9). Коришћење фондова КП зависи од способности корисника из јавног и приватног сектора - попут локалних самоуправа, предузећа, цивилног сектора итд. да искористе ове фондове. МЕИ активно сарађује са другим институцијама на националном и локалном нивоу, како би се ови субјекти оспособили за коришћење поменутих средстава⁶⁸.

2.1.3.1 НОВА КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА 2021-2027 (ЕФРР, ЕСФ, КФ)

Нова кохезиона политика ЕУ⁶⁹ доприноси јачању економске, социјалне и територијалне кохезије у ЕУ. Има за циљ да исправи неравнотежу између земаља и региона. Она испуњава политичке приоритете Уније, посебно зелену и дигиталну транзицију. У односу на претходни програмски период уведене су новине. Нова Кохезиона политика ЕУ за период 2021-2027 јача урбану димензију (ЕК, Нова кохезиона политика, 2021-27). Усвојених пет циљева политике усмерава се на теме:

⁶⁶ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/koheziona-politika/>

⁶⁷ Кључни одлуке и/или активности у оквиру поглавља 22 за наредни период су: 1) Припрема преговарачке позиције која ће рефлектовати и нови правни оквир за КП ЕУ (први незванични нацрт припремљен); 2) Припрема и усвајање закона којим ће се створити правни основ за успостављање система за управљање фондовима КП ЕУ и припрему програмских докумената (формирана радна група, припремљен нацрт структуре закона); 3) Идентификација институција које ће бити главни носиоци задатака и одговорности у контексту управљања фондовима кохезионе политике у Србији – управљачко и посредничка тела за први циљ КП «Инвестиције за радна места и раст» (припремљен је документ опције за успостављање институционалног оквира за управљање фондовима КП за циљ „Инвестиције за радна места и раст»); 4) Доношење одлуке о броју и структури програма које ће Србија да припрема за Европски фонд за регионални развој, Европски социјални фонд+ и Кохезиони фонд; 5) Наставак улагања у капацитете на локалном и регионалном нивоу, у сарадњи са регионалним развојним агенцијама (у континуитету).

⁶⁸ У том смислу, посебан приоритет се придаје сарадњи са Развојном агенцијом Србије (Сектор за регионални развој) и мрежом акредитованих регионалних развојних агенција, које представљају спону између централног и локалног нивоа и средство за активно учешће локалних самоуправа у процесима планирања и идентификације развојних приоритета с једне стране и припреме пројеката које треба подржати из средстава поменутих фондова у циљу реализације дефинисаних приоритета. О овоме нарочито сведочи сарадња у области прекограничне сарадње, која потврђује значај континуиране подршке локалним самоуправама. Из тог разлога МЕИ је закључило и Споразум о сарадњи у области европских интеграција са Развојном агенцијом Србије и Уговоре о сарадњи са регионалним развојним агенцијама настојећи да осигура њихово активно учешће у процесима који треба да осигурају ефикасну апсорпцију и коришћење развојних фондова ЕУ на локалном нивоу. На овај начин се у складу са најбољом европском праксом, али и израженим расположењем регионалних развојних агенција, осигурава дугорочна сарадња у циљу одрживог локалног развоја.

⁶⁹ https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en

- 1) конкурентне и паметне Европе (са фокусом на иновацијама, дигитализацији, економској трансформацији и подршци малим и средњим предузећима);
- 2) зелене Европе (уз примену Париског споразума и улагање у енергетску, нискоугљичну транзицију ка економији са нето нултом емисијом угљеника, обновљиве изворе енергије и борбу против климатских промена);
- 3) повезане Европе (опремање стратешким транспортним и дигиталним мрежама);
- 4) инклузивне Европе (постизање социјалних права и подршка квалитетном запошљавању, образовању, стицању вештина, социјалној инклузији и једнаком приступу здравственој и социјалној заштити), и
- 5) Европе ближе грађанима (уз подршку изради локалне стратегије и одрживог урбаног развоја).

Нови циљ „Европа ближа грађанима” уведен је у главни политички оквир као појачана посвећеност интегралном територијалном развоју и укључује подстицање одрживог урбаног развоја. Локалним актерима се пружају могућности да преузму лидерство у препознавању и решавању различитих изазова, али пре свега, да искористе своје ендogene (локално специфичне) развојне потенцијале.

Кроз ове циљеве мобилишу се значајна улагања у урбана подручја. Најмање 8% средстава Европског фонда за регионални развој (ЕРДФ) у свакој држави чланици биће уложено у приоритетне пројекте које градови сами дефинишу на основу локалне стратегије одрживог урбаног развоја.

Приоритети средстава

- Европски фонд за регионални развој ће подржати инвестиције свих 5 циљева политике, али 1 и 2 су главни приоритети;
- Главни приоритет Европског социјалног фонда+ је 4;
- Кохезиони фонд подржава циљеве политике 2 и 3;
- Фонд за праведну транзицију пружа подршку у оквиру наменских специфичних циљева;
- Програми Интеррег-а имају на располагању 2 додатна циља политике (члан 14. Уредбе Интеррег-а): „Боља сарадња у управљању развојем” и „Безбеднија и сигурнија Европа”.

Основни инструменти кроз које се подршка спроводи и усмерава на конкретне програме и операције су:

ЕВРОПСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ (ЕФРР)

Пружа подршку државама чланицама ЕУ и њиховим регионима са циљем да се отклоне главне регионалне неједнакости и да се достигне самоодрживи раст. Пре свега је усмерен на јачање конкурентности привреде – кроз улагања у истраживања, развој и иновације, инвестиције у производњу и инфраструктуру, урбани и локални развој, унапређење конкурентности малих и средњих предузећа и подршку преласку на економију која се заснива на ниској емисији угљен-диоксида у свим секторима.

ЕВРОПСКИ СОЦИЈАЛНИ ФОНД (ЕСФ)

Пружа подршку државама чланицама ЕУ и њиховим регионима у остваривању циљева политике запошљавања. Усмерен је на улагања у људске ресурсе кроз подршку запошљавању

што већег броја људи, подстицање једнаког приступа и једнаких могућности за све, подстицање предузетништва и активације на тржишту рада, интеграције имиграната, обезбеђивање родне равноправности, борбу против сиромаштва, јачање социјалне инклузије, унапређење образовања и целоживотног учења. Кроз Иницијативу за запошљавање младих (Youth employment initiative) из ЕСФ-а се подржавају активности усмерене на млађе од 25 година, који нису запослени, у образовању или обуци.

КОХЕЗИОНИ ФОНД (КФ)

Пружа подршку најмање развијеним државама чланицама ЕУ чији БНД по становнику не прелази 90% просека ЕУ-27. Из овог фонда финансирају се велики пројекти из области транспортне инфраструктуре и заштите животне средине. У програмском периоду 2014-2020 пружа подршку следећим државама чланицама: Бугарска, Хрватска, Кипар, Чешка, Естонија, Грчка, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Португал, Румунија, Словачка и Словенија.

2.1.3.2 МАДАД

ЕК је 2014. године основала Регионални поверилачки фонд ЕУ као одговор на кризу у Сирији – Мадад фонд⁷⁰ (EU Regional Trust Fund in response to the Syrian Crisis, the „Madad Fund”). Првобитни циљ овог фонда је био подршка избеглицима из Сирије и земљама њиховог боравака (Египат, Ирак, Јордан, Либан, Турска). Фонд је касније проширен и на избеглице и мигранте из осталих угрожених земаља, као и на пружање подршке и земљама које нису чланице ЕУ, а које су погођене мигрантском кризом, чиме је и РС добила могућност да аплицира за средства. За РС је 2016. и 2017. године, из средстава фонда Мадад, одобрена подршка за финансирање текућих оперативних трошкова, исхране, пружања здравствених услуга и приступа образовању за децу мигранте и унапређење услова за смештај избеглица и миграната у прихватним центрима – првенствено у сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Комесаријатом за избеглице и миграције и Министарством унутрашњих послова, као и Међународном организацијом за миграције (ИОМ).

2.1.3.3 ФОНД СОЛИДАРНОСТИ ЕУ – ФСЕУ

ЕУ је основала Фонд солидарности⁷¹ (ФСЕУ), са циљем да се преко њега пружа подршка државама чланицама и државама које се налазе у процесу преговора за чланство у ЕУ да лакше превазиђу последице природних непогода великих размера. Тиме се изражава европска солидарност са регијама и земљама унутар Европе које су погођене природним непогодама. Покривањем делова јавних расхода, ФСЕУ доприноси напорима држава да спроведу активности на обнови земље и санацији штета од природних непогода.

Република Србија је, као држава која се налази у процесу преговора за чланство у ЕУ, поднела пријаву за добијање средстава из Фонда солидарности ЕУ 30. јула 2014. године, како би санирала штете и обновила подручја погођена поплавама из маја 2014. године⁷². Будући да је ЕУ усвојила измене и допуне уредбе којим се оснива Фонд солидарности ЕУ и његова намена проширује и на случајеве општег угрожавања јавног здравља, РС је поднела апликацију за подршку из Фонда солидарности ЕУ 2020. године. Након детаљне процене пријава за

⁷⁰ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

⁷¹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

⁷² Европски парламент и Савет су 17. децембра 2014. године одобрили предлог одлуке Европске комисије којом су Србији додељена средства за санацију и обнову подручја погођених мајским поплавама у износу од 60,2 милиона евра (60.224.605 евра).

добивање подршке из Фонда солидарности ЕУ ЕК је 11. марта 2021. године предложила Европском парламенту и Савету мобилизацију 530 милиона евра бесповратне подршке за 17 држава чланица и 3 државе кандидата за чланство у циљу подршке мерама борбе против корона вируса од чега би Србија требало да добије готово 11,9 милиона евра бесповратне подршке из овог Фонда. На основу одлуке ЕК и пропратне комуникације, Министарство финансија, уз подршку МЕИ, је покренуло процес одређивања који ће се трошкови поднети за додељена средства с обзиром да је одређено као координационо тело за ову фазу процеса током израде апликације⁷³.

2.1.3.4 РЕГИОНАЛНИ СТАМБЕНИ ПРОГРАМ

Регионални стамбени програм⁷⁴ представља заједничку иницијативу четири земље - Србија, Босна и Херцеговина, Хрватска и Црна Гора - која има за циљ да обезбеди трајна стамбена решења за 27.000 најугроженијих избегличких породица (74.000 појединаца) у региону. Од тога је 16.780 породица (око 45.000 појединаца) у Србији. Програм се спроводи у склопу „Сарајевског процеса”, а на основу „Београдске декларације”, коју су 2011. године потписали министри иностраних послова четири земље кориснице програма. Ове земље су највише погођене ратним сукобима деведесетих година прошлог века и по том основу имају значајну избегличку популацију. У РС Програм се спроводи на основу Оквирног споразума, закљученог 25. октобра 2013. године између РС и Банке за развој Савета Европе. Споразум регулише основне поставке програма, механизам спровођења, обавезе учесника у програму и износе средстава која ће бити ангажована. Програмом управља Банка за развој Савета Европе која администрира вишедонаторски фонд формиран у циљу реализације Програма. Највећи донатор овог фонда је ЕУ, која путем вишекорисничке и националне ИПА обезбеђује највећи део средстава. Укупни најављени допринос ЕУ фонду је 235 милиона евра. Остали донатори су САД, Швајцарска, Немачка, Данска, Италија, Норвешка, Турска, Кипар, Мађарска итд. Целокупан програм је у надлежности Комесаријата за избеглице и миграције РС. Кроз Програм се обезбеђује велики број различитих стамбених решења: додела пакета грађевинског материјала, изградња монтажних кућа, откуп сеоских кућа и изградња стамбених зграда. На овај начин, обезбеђено је да избегличке породице своје стамбено питање реше онако како њима највише одговара у тренутном месту становања, имајући у виду да се Програм спроводи у преко 120 општина у Републици Србији. Уговор о донацији за први потпројекат у вредности од 2.212.500 евра потписан је 2014. године. Наредних 8 уговора о донацији и припадајућих амандмана у укупној вредности од 169.930.645 ЕУР (од чега 137.398.681 евра донације из Фонда) потписао је национални ИПА координатор. Ови споразуми збирно предвиђају обезбеђивање укупно преко 7.700 стамбених решења⁷⁵.

2.1.4 ЗЕЛЕНА АГЕНДА ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН

По потписивању Софијске декларације, шефови држава и влада са Западног Балкана постигли су договор са ЕУ о спровођењу Акционог плана за Зелену агенду⁷⁶, што им отвара пут ка остваривању Економског и инвестиционог плана за регион вредног 30 милијарди евра. Обавезали су се да у средиште свих привредних активности ставе одрживи развој, штедњу ресурса, заштиту природе и климатску акцију и да се ускладе са циљевима ЕУ. Веће за регионалну сарадњу (РЦЦ) је било задужено за координацију при изради документа, а усвојен је у Словенији на Самиту ЕУ – Западни Балкан. У Акционом плану за Зелену агенду

⁷³ http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Solidarnost_na_delu_preview.pdf

⁷⁴ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

⁷⁵ www.regionalhousingprogramme.com; www.kirs.gov.rs

⁷⁶ <https://balkangreenenergynews.com/rs/usvojeni-akcioni-plan-za-zelenu-agendu-za-zapadni-balkan-donosi-devet-milijardi-evra-grantova-rok-za-uskladjivanje-s-eu-ets-om-2024-godine/>

за Западни Балкан за период до 2030. године најважнији сегменти су наплата емисија гасова с ефектом стаклене баште, планови за постепени престанак коришћења угља, регионалне интеграције, контрола загађивања и заштита животне средине.

Инвестициони пакет се састоји од девет милијарди евра у грантовима и 20 милијарди евра улагања, која ће се спровести преко новог Механизма гаранција за Западни Балкан (Western Balkans Guarantee Facility). Земље региона треба да спроведу економске и социјалне реформе као и да ојачају владавину закона, навели су лидери и лидерке ЕУ и такође указали на користи за конкурентност и дигиталну транзицију.

ЕУ је саопштила да ће заједно са 600 милиона евра које ће Европска комисија предложити у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА), до краја године дати на располагање 1,1 милијарду евра за примену Економског и инвестиционог плана. Западни Балкан има задатак да прогласи аспирације на пољу енергетике и климе које ће одговарати циљу ЕУ да се емисије гасова с ефектом стаклене баште до краја деценије спусте 55 одсто, као и другим повезаним циљевима, за шта је неопходна огромна трансформација. Земље региона ће морати да превазиђу изазове који долазе с постепеним престанком употребе угља, попут незапослености, поремећаја у привреди и миграција радне снаге, стоји у декларацији са самита. Декарбонизација ће бити постигнута „кроз употребу горива из обновљивих извора или горива са смањеним емисијама угљеника”, наводи се у документу. Водећи људи 27-чланог блока држава обећали су да ће пружити техничку и финансијску помоћ за развој система наплате емисија угљеника у контексту Прекограничног механизма за прилагођавање угљеника (ЦБАМ), који је у суштини порез на угљен-диоксид за увозну робу и струју.

Акциони план за Зелену агенду има пет стубова:

- 1) Декарбонизацију
- 2) Циркуларну економију
- 3) Чишћење од загађења
- 4) Одрживу пољопривреду и
- 5) Заштиту природе и биодиверзитета.

У делу са декарбонизацијом, индикативни рок за усклађивање са Европским климатским законом и усвајање визије о постизању климатске неутралности је 2025. година, а 2024. је одређена за хармонизацију са Системом ЕУ за трговање емисијама (ЕУ ЕТС) и увођење других инструмената за наплату угљеника. Земље Западног Балкана су пристале да међу приоритете, које ће и финансирати, уврсте мере енергетске ефикасности, укидање субвенција за угаљ и програме за борбу против енергетског сиромаштва.

Сегмент циркуларне економије подразумева да се најкасније 2023. развију стратегије које ће обухватити цео животни циклус производа. Владе су се обавезале да ће подизати свест о спречавању настанка и раздвајању отпада те одрживој потрошњи.

На фронту чишћења од загађености, међу мерама су ратификација Конвенције о прекограничном загађењу ваздуха на великим удаљеностима и њених протокола до 2025. године. У плану су и примена стратегија за квалитет ваздуха и изградња неопходне инфраструктуре за прераду отпадних вода најкасније 2030. године.

Што се тиче одрживе пољопривреде, у индикативном временском оквиру је 2026. одређена као хоризонт за усвајање стандарда о безбедности хране, здрављу и добробити биљака и животиња и управљању отпадом, као и за подршку органском и узгоју хране без икаквог загађивања и смањење количине синтетичких хемијских производа у производњи хране.

Међу мерама у пољопривреди мораће да буду коришћење обновљивих извора енергије и смањење емисија.

Земље региона су преузеле одговорност за припрему планова за обнову шумовитог пејзажа до 2024. укључујући финансијску компоненту.

2.2 МЕЂУНАРОДНИ ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ-БАНКЕ

2.2.1 БАНКА ЗА РАЗВОЈ САВЕТА ЕВРОПЕ СЕВ⁷⁷

Банка за развој Савета Европе⁷⁸ (БСЕ) је мултилатерална развојна банка са социјалним опредељењем. Основана је 1956. године како би решавала проблеме избеглих лица, а касније је проширила спектар деловања на целокупну област социјалног развоја. РС је овој међународној банци приступила 2004. године. БСЕ обезбеђује концесионалне (повољне) кредите и консултативне услуге за социјално оријентисане инвестиционе пројекте у областима:

- Одрживи и инклузивни раст;
- Интеграција избеглица, расељених лица и миграната и
- Заштита животне средине.

Сарадња између РС и БСЕ се остварује првенствено кроз пројекте финансиране путем повољних кредита као што су: унапређење образовне и научне инфраструктуре и обезбеђивање смештаја за младе истраживаче, реконструкција стамбене инфраструктуре (клизишта), изградња стамбених јединица за породице погођене земљотресом у Краљеву, изградња и опремање нових затворских капацитета у Панчеву и Крагујевцу итд. Поред сопствених средстава намењених кредитирању, БСЕ располаже и фондовима које су јој поверили на управљање други донатори. У том смислу, РС у склопу одговора на мигрантску кризу стављен на располагање „Фонд за мигранте и избеглице”, путем кога се финансирају најургентније потребе мигрантских центара у Шиду, Кањижи и Прешеву и другим местима. Додатно, банка учествује и у Инвестиционом оквиру за Западни Балкан (видети 2.1.1.5) и у том смислу је одговорна за део бесповратних средстава одобрених РС из овог инструмента, а такође је задужена и за управљање Регионалним програмом стамбеног збрињавања намењеног решавању проблема становања избеглица (видети 2.1.3.4), чији је највећи корисник РС.

2.2.2 ЕВРОПСКА ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА ЕИБ

Европска инвестициона банка⁷⁹ (ЕИБ) је финансијска установа ЕУ која има значајну улогу у финансирању дугорочних инвестиционих пројеката. Изван граница ЕУ, банка подржава пројекте који доприносе економском развоју у земљама које су потписале споразум о стабилизацији и придруживању или споразум о сарадњи са ЕУ или са неком од њених чланица. ЕИБ обезбеђује подршку примарно кроз зајмове, али и кроз техничку помоћ, гаранцијске шеме и микрофинансирање. Зајмови се одобравају државном, као и приватном сектору. Корисници зајмова у ширем смислу могу бити општине и градови, министарства, компаније у државном власништву, али и приватна предузећа и велике корпорације.

У складу са мандатом који су дефинисали Европски парламент и Савет ЕУ, у РС ЕИБ финансира инвестиције путем зајмова (при чему ЕИБ може да покрије до 50% трошкова

⁷⁷ <https://www.mci.gov.rs/srp/fondovi/bilateralni-i-multilateralni-partneri/po-medjunarodnim-organizacijama/>

⁷⁸ www.coebank.org

⁷⁹ <http://www.eib.org/>

пројекта), закључених директно са носиоцем пројекта (индивидуални зајмови) или индиректно, углавном преко других банака (посредни зајмови). У пракси, индивидуални зајмови се одобравају за стратешки релевантне пројекте и програме вредности више од 25 милиона евра, док посредни зајмови представљају кредитне линије банкама и финансијским институцијама намењене за помоћ у финансирању малих и средњих предузећа и локалних пројеката са оправданим инвестиционим програмима или пројектима вредности до 25 милиона евра. Зајмови се одобравају за подршку пројектима који су економски оправдани у областима саобраћаја, енергетике, заштите животне средине, индустрије и услуга, здравства и образовања, истраживања и развоја, информација и технологије комуникација.

Тренутно актуелни пројекти у Републици Србији које финансира ЕИБ су:

- Изградња аутопута Ниш – Приштина. До сада је Република Србија уз подршку ЕИБ-а добила кроз Инвестициони оквир за Западни Балкан око 5 мил. евра бесповратних средстава.
- Модернизација железничке пруге Ниш – Димитровград. Захваљујући подршци ЕИБ-а, обезбеђено је 44 мил. евра бесповратних средстава из WBIF-а, док је у децембру 2017. године одобрено још 28 мил. евра за другу фазу овог пројекта.

2.2.3 ЕВРОПСКА БАНКА ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ EBRD

Европска банка за обнову и развој⁸⁰ (EBRD) је активна је у РС од 2001. године. У протеклом периоду банка је реализовала више од 200 пројеката укупне вредности око 4,24 милијарде евра, од чега је 62% реализовано у сарадњи са јавним, док је 38% реализовано у сарадњи са приватним сектором. Активности које тренутно спроводи EBRD су у складу са Стратегијом за Србију коју је Одбор директора одобрио у априлу 2014. године, усмерене су на три кључне области:

- Конкурентност приватног сектора кроз пружање финансијске и техничке помоћи пре свега сектору малих и средњих предузећа. У овој области, подршка приватном сектору се одвија директно кроз пружање финансијске подршке, најчешће у облику инвестиционог кредитирања или обезбеђења обртног капитала или индиректно посредством финансијских посредника (попут банака). Техничка помоћ огледа се у пружању консултантских услуга или савета искусних саветника, или пак развојем локалних саветодавних капацитета.
- Стабилизација финансијског сектора кроз подршку банкарским и небанкарским институцијама. У овој области EBRD је усмерена на обезбеђивање дугорочног финансирања банкарског сектора и развој посебних производа који би омогућили пласирање посебних финансијских производа, попут кредита за енергетску ефикасност и улагање у обновљиве изворе енергије.
- Развој одрживих јавних предузећа, укључујући и инвестирање у енергетску, саобраћајну и комуналну инфраструктуру. Банка пружа и подршку за припрему и реализацију већих инфраструктурних активности у секторима енергетике, животне средине и саобраћаја, кроз кредитирање или пак комбинацију кредита и бесповратних средстава - самостално или у сарадњи са другим партнерима попут ЕУ.

2.2.3 СВЕТСКА БАНКА WB

Активности Светске банке, као развојног партнера у Републици Србији, дефинисане су документом Оквир за партнерство за 2016-2020, са основним циљем да подржи процес

⁸⁰ <http://www.ebrd.com/home>

приступања РС ЕУ, стварањем конкурентне и инклузивне економије. Приоритетне области развоја у овом документу су:

- фискална и макроекономска стабилност,
- јачање управљачких способности и институционалних капацитета,
- реформа јавних предузећа,
- унапређење услова за пословање,
- развој инфраструктуре и
- реформа тржишта рада.

Ова сарадња се тренутно одвија кроз спровођење пројеката вредних више од 1,8 милијарди долара, у следећим областима: саобраћај, унапређење пословног амбијента, конкурентност и запошљавање, здравство, превенција и обнова од поплава, управљање ризицима, реформа финансијског сектора, унапређење јавног сектора, унапређење јавних предузећа и предшколско образовање.

Скорије одобрени пројекти⁸¹ у периоду 2021-2023 су: Catalyzing Long Term Finance through Capital Markets, Improving public financial management for the green transition, First Serbia Green Transition Programmatic Development Policy Loan, Scaling-Up Residential Clean Energy (SURCE) Project, Serbia Local Infrastructure and Institutional Development Project, Public Sector Efficiency and Green Recovery DPL.

Програм Зелени, живи и отпорни градови у Србији⁸²

Светска банка је у јуну 2021. покренула Програм Зелени, живи и отпорни градови у Србији, заједно са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, за јачање одрживог и отпорног урбаног развоја⁸³. Ова активност је део Глобалног кровног програма Светске банке за одрживи и регионални развој (SURGE) и подржана је од стране Швајцарске Конфедерације преко Државног секретаријата за економске послове (SECO). Четворогодишња техничка помоћ је отпочела 2022. године и подржаће одабране градове у Србији у планирању и имплементацији програма одрживог, нискоугљичног и резилијентног урбаног развоја, док ће националном нивоу пружити препоруке за политику и предложене акције за олакшавање имплементација Стратегије одрживог урбаног развоја РС.

Детаљна анализа ће такође помоћи да се идентификују изазови у сектору управљања чврстим комуналним отпадом. Програм има за циљ да одговори на постојеће недостатке на националном нивоу и да подржи одабране градове да унапреде своје капацитете:

- За боље планирање, припрему и спровођење инвестиција на нивоу града са великим утицајем које промовишу одрживи урбани развој са ниским емисијама угљеника и урбану резилијентност, и
- Продубљивање базе знања и дијалога о политици ка инклузивнијем, одрживом, резилијентном и зеленом урбаном развоју, укључујући и регионе који заостају.

⁸¹ https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/projects-summary?lang=en&countrycode_exact=YF

⁸² <https://www.worldbank.org/en/country/serbia/brief/green-livable-resilient-cities-in-serbia-program>

⁸³ Градови Србије су од виталног значаја за национални економски раст. Међутим, да би постали покретачи регионалног развоја и смањења сиромаштва, њима је потребно боље управљати како би се повећала њихова способност за живот и квалитет живота својих грађана. Унапређен стратешки урбани развој и управљање могу помоћи градовима у Србији да у потпуности искористе свој потенцијал и играју кључну улогу у подршци зеленој транзицији земље. Влада Србије препознаје значај градова за националну привреду. Године 2019. усвојена је Стратегија одрживог урбаног развоја (СОУР) коју је пратио и акциони план у марту 2021. године, успостављајући свеобухватан и интегрални програм за наредну фазу развоја градова у Србији. Овај програм Србији пружа јединствену прилику да напредује ка зеленој транзицији на поднационалном/општинском нивоу, предвиђеној Зеленим договором ЕУ. Такође се уклапа у стратешки правац Светске банке за опоравак после КОВИД-19 у складу са зеленим, отпорним инклузивним развојем (GRID) Светске банке.

2.2.4 НЕМАЧКА РАЗВОЈНА БАНКА (KfW)

КфW је водећа немачка развојна банка⁸⁴. Током 1960-их, банка је своје активности проширила на међународни ниво имплементирајући немачку финансијску сарадњу са земљама у развоју у име немачке владе. На крају 2021. године билансна сума износила је око 550 милијарди евра, а годишње одобрена средства широм света премашују 130 милијарди евра, од чега око 12 милијарди евра у развојној сарадњи. Главни циљеви су побољшање економских и друштвених животних услова људи, смањење сиромаштва и заштита климе и животне средине. Савезна влада Немачке, као институција јавног права, поседује 80% капитала банке, док је преосталих 20% у власништву немачких савезних покрајина. КфW подржава РС у постизању циљева и испуњавању обавеза везаних за процес приступања ЕУ са посебним фокусом на климу и енергију, као и одрживи развој урбане инфраструктуре. Приказ пројеката који се реализују у Србији је доступан на следећем линку <https://nemackasaradnja.rs/mapa-projekata/>

Регионални фонд за изазове (РЦФ)

Регионални Фонд за изазове⁸⁵ (РЦФ) је финансијски механизам основан са циљем да повећа запошљивост, посебно младих. Фонд оснажује конкурентност предузећа у економијама Западног Балкана (Албанији, Босни и Херцеговини, Косову, Црној Гори, Северној Македонији и Србији) кроз финансирање инвестиција у опреми и инфраструктури за одабране кооперативне или пројекте дуалног образовања који се спроводе у партнерству стручно образовних институција и компанија. Средства се додељују након надметања (челенџа) на регионалном нивоу.

Немачко Савезно министарство за економску сарадњу и развој (BMZ) издвојило је 64,43 милиона евра за РЦФ, а Влада Швајцарске, коју представља Швајцарска агенција за развој и сарадњу (SDC), суфинансирала је додатних 9,7 милиона швајцарских франака. Средства су поверена Немачкој развојној банци (KfW), а пројекат имплементира Коморски инвестициони форум Западног Балкана (WB6-CIF), заједничка иницијатива привредних комора из региона.

РЦФ подржава пројекте које заједнички спроводе установе за стручно оспособљавање и партнерска предузећа, која се укључују или планирају да се укључе, у активности кооперативног образовања и обуке. Пројекти могу добити подршку за развој нових програма или проширење и побољшање постојећих програма. Бесповратна средства се додељују конзорцијумима који су успјешно прошли двофазни поступак селекције.

РЦФ пружа финансијску и пратећу подршку одабраним конзорцијумима за:

- Инфраструктурне радове и опрему за објекте у оквиру установа за стручно оспособљавање и обуку
- Обуку наставника из установа за стручно оспособљавање, тренера у предузећима и координатора за кооперативног образовање и обуку (у установама за стручно оспособљавање и у предузећима), потребну за спровођење финансираног програма обуке
- Саветодавну подршку током планирања и спровођења пројекта

Кроз подржане пројекте биће понуђено више од 1.500 места за обуку. У пројекте које спроводе институти и предузећа за стручно оспособљавање биће уложено до 19.776.650 евра. Сваки пројекат биће подржан бесповратним средствима од 150.000 ЕУР до 600.000 евра.

⁸⁴ <https://nemackasaradnja.rs/kfw/>

⁸⁵ <https://rcf-wb6.org/sta-mi-radimo/?lang=me>

2.3 БИЛАТЕРАЛНА И МУЛТИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА, ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ

2.3.1 ТИМ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА У СРБИЈИ

Уједињене нације (УН) су присутне у Републици Србији (бившој Југославији) од самог почетка кризе у региону, почетком 1990их. Тим Уједињених нација у Србији⁸⁶ сарађује са Владом РС од почетка 2000их година. Тим УН у Србији тренутно укључује 20 агенција, фондова и програма, како резидентних тако и нерезидентних, који заједнички раде на побољшању приоритета националног развоја у складу са Агендом 2030 и 17 Циљева одрживог развоја. Тим координише стална координаторка УН, и ради по принципима Оквира за сарадњу УН нација за одрживи развој са РС 2021-2025, потписаним између Владе РС и Тима УН у Србији. Оквир представља пут ка три стратешка приоритета:

- 1) Србија користи пун потенцијал зелене, одрживе и инклузивне економије - Повећање прилика за све и управљање ризицима;
- 2) Добробит, социјална правичност и људски потенцијал налазе се у средишту система, политика и праксе - Свако има једнаке прилике, током целог живота, да оствари свој пун потенцијал;
- 3) Изградња поверења и узајамне одговорности путем владавине права и поштовањем људских права и обавеза - Подстицање транспарентности, правичности и делотворности

Прекретнице:

- Србија усваја и спроводи стратегије за сузбијање климатских промена и заштиту животне средине, којима се повећава отпорност заједнице, смањује угљенични отисак и појачавају позитивни ефекти инвестиција на националном нивоу;
- Природним и културним ресурсима се управља на одржив начин;
- Правичне економске прилике и могућности за запошљавање се подстичу путем иновација;
- Унапређен је универзалан и инклузиван приступ квалитетним, социјалним услугама и услугама заштите;
- Вештине, образовање и могућности су побољшани ради обезбеђења правичних исхода за све;
- Мобилност и демографска транзиција постају вектори позитивних промена и просперитета за све људе;
- Сви људи, посебно угроженији, имају користи од остварења људских права, родне равноправности и унапређене владавине права у складу са преузетим међународним обавезама;
- Сви људи имају користи од делотворног управљања и смисленог грађанског ангажмана.

Циљеви одрживог развоја представљају глобални позив на акцију, како би спречили сиромаштво, заштитили животну средину и климу, и осигурали да сви људи живе у миру и просперитету. УН у Србији ради на спровођењу 17 циљева одрживог развоја.

Тим УН у Србији је у периоду од 2011. до 2015. године пружио помоћ у вредности већој од 230 милиона долара. У јуну 2017. године потписан је нови Оквир развојног партнерства (ОРП) између Владе РС и Тима УН у Србији за период 2016-2020. Нова стратегија је у потпуности усаглашена са националним приоритетима Владе, Агендом за приступање ЕУ и Агендом циљева одрживог развоја. Вредност новог UNDAF-а за период 2016-2020. за Србију

⁸⁶ <https://serbia.un.org/sr/about/about-the-un>

процењује се на 170 милиона долара, не укључујући средства издвојена за потребе ванредне ситуације попут избегличке/мигрантске кризе.

2.3.2 РАЗВОЈНА САРАДЊА ИЗМЕЂУ НЕМАЧКЕ И СРБИЈЕ

Развојна сарадња између Немачке и Србије⁸⁷ започела је непосредно након демократских промена 2000. године. Од тада је ГИЗ у Србији присутан са једном централном канцеларијом у Београду и већим бројем пројектних канцеларија. По налогу Савезног министарства за привредну сарадњу и развој (БМЗ) ГИЗ пружа подршку Србији у процесу приближавања Европској унији, јачању ефикасности привреде и учвршћивању демократских структура. ГИЗ спроводи програме и пројекте⁸⁸ из следећих области:

- одрживо унапређење привреде и запошљавања;
- добро управљање;
- животна средина.

Србија има користи и од регионалних пројеката ГИЗ-а. Отворени регионални фонд за југоисточну Европу који окупља више држава, подржава мере које се спроводе у областима правне реформе, саветовања у области спољне трговине, модернизације комуналних услуга, као и енергетске ефикасности, биодиверзитета и интеграција у Европску унију.

2.3.3 ФРАНЦУСКА РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА AFD

Француска развојна агенција⁸⁹ је 2019. године отворила регионалну канцеларију у Србији, која је надлежна за цео Западни Балкан, као и једно представништво у Албанији. Групација финансира, подржава и убрзава транзицију ка складнијем и отпорнијем свету за заједничко добро - климу, биодиверзитет, мир, равноправност полова, образовање и здравство, чиме доприноси остварењу УН Циљева одрживог развоја. Активности су усклађене са Париским климатским споразумом из 2015. године. То значи да се сваки пројекат процењује према његовој усаглашености са спровођењем стратегије нискоугљеничног развоја и дугорочне резилентности. Овај принцип је заснован на јасној чињеници: одрживи развој и борба против сиромаштва не могу се одвојити од борбе против глобалног загревања и заштите животне средине или биодиверзитета.

Са 5,2 милијарде евра, колико је одобрено за 2021. годину за финансирање климатских пројеката, АФД је једна од главних међународних финансијских институција које подржавају ову врсту пројеката, тако да 55% финансијских ангажмана има директан утицај на борбу против климатских промена и ублажавање њихових последица. У Србији је АФД обезбедила 51 милион евра за реконструкцију железничке инфраструктуре, јачање капацитета и модернизацију сектора, као и 50,5 милиона евра за подршку реформама у области животне средине (спровођење климатских обавеза Србије у складу са Париским споразумом и

⁸⁷ <https://nemackasaradnja.rs/giz/>

⁸⁸ У Србији се реализују следећи пројекти: Rural development through integrated forest and water resources management in Southeast Europe; Waste management, circular economy and green job opportunities; Energy efficiency in public buildings; Development of a sustainable bioenergy market; Social rights for vulnerable groups; Public administration reform; Social services for disadvantaged population groups; Promoting EU Integration in the Western Balkans; Open regional funds for South-East Europe – legal reform; Open regional funds for South-East Europe – modernisation of municipal services; Public finance reform; Open Regional Fund for South-East Europe – Biodiversity; Open regional funds for South-East Europe – Energy Efficiency; Economic Diversification of Rural Areas; Zoran Djindjic Internship Programme of German Business for the Countries of the Western Balkans; Programme „Migration for Development“; Private sector development in disadvantaged regions; Sustainable recruitment of nurses; Open Regional Fund for South-East Europe – Foreign Trade; Western Balkans School Exchange Scheme; Dialogue on Employment Creation, Initiative and Dual Education; Supporting young people in rural regions of Serbia; Strengthening Rule of Law in Serbia (giz.de)

⁸⁹ <https://rs.ambafrance.org/AFD-4148>

процесом приступања ЕУ). У сарадњи са Међународном банком за обнову и развој (Светска банка), Француска агенција за развој доприноси такође побољшању урбане инфраструктуре у Србији, кроз пројекат (кредит) вредан 265,2 милиона евра (300 милиона америчких долара).

Пројекат «Развој локалне инфраструктуре и институционалног јачања локалних самоуправа Републике Србије»

Носилац пројекта⁹⁰ је Влада Републике Србије/Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Циљ пројекта је да се унапреде капацитети локалних самоуправа за управљање одрживом инфраструктуром, као и да се побољша приступ економским и друштвеним потенцијалима на климатски освешћен начин, у складу са обавезама које проистичу из Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан, донете 2020. године, као и у складу са циљевима, мерама и активностима дефинисаним Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и Акционим планом за њено спровођење. Кроз пројекат ће се, пре свега, обезбедити инвестиције и техничка подршка за одрживо унапређење локалних путева и мобилности, као и укупне отпорности локалних самоуправа на климатске промене. Свака локална самоуправа ће имати право на одређену количину средстава, а према формули која у обзир узима број становника, површину, степен развијености, као и рањивост на климатске промене. Очекивани почетак пројекта је јун 2022. године, док се завршетак пројекат се очекује у новембру 2028. године.

Пројекат је структуриран кроз спровођење активности подељених у три основне компоненте:

- Компонента 1: Климатски паметна мобилност
- Компонента 2: Јачање капацитета за пружање услуга о области инфраструктуре
- Компонента 3: Управљање пројектом и подизање свести

Заједно са Европском банком за обнову и развој, АФД подржава проширење инфраструктуре за управљање чврстим отпадом, кроз зајам од 150 милиона евра. Улагања на Западном Балкану износе више од 630 милиона евра, чему треба додати и подршку за два регионална пројекта. Први пројекат посвећен је побољшању квалитета живота у градовима захваљујући програму „Smart City”. АФД подржава такође пројекат RISE, којим се пружа подршка младим предузетницима са Западног Балкана, у сарадњи са Регионалном канцеларијом за сарадњу младих (RYCO).

2.3.4 ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ

Јапан

Стратешки оквир развојне сарадње са РС дефинисан је у јапанској Повељи о развојној сарадњи из фебруара 2015. године. Приоритетне области билатералне развојне помоћи Јапана РС⁹¹ су:

- Заштита животне средине,
- Здравствена и социјална заштита и образовање и
- Предузетништво и подршка малим и средњим предузећима.

Неки од примера помоћи коју Јапан пружа РС су: непројектне донације у виду јапанских производа, пројекти за основне потребе становништва (ПОПОС пројекти) који подразумевају једнократну помоћ попут реконструкције зграда школа и вртића, испоруку медицинске опреме

⁹⁰ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti/razvoj-lokalne-infrastrukture-i-institucionalnog-jachanja-lokalnih-samouprava-republike>

⁹¹ <https://www.jica.go.jp/balkan/english/office/index.html>

и возила хитне помоћи, возила за одношење смећа и контејнера, цистерни, специјалних возила за превоз лица са посебним потребама итд, али и консултантску помоћ јапанских експерата од 2009. године кроз волонтерски програм Владе Јапана. Јапан такође обезбеђује и концесионалне зајмове (јенске кредите), па ће тако из средстава једног од кредита бити реализован пројекат „Изградња система за одсумпоравање у Термоелектрани Никола Тесла”.

Краљевина Данска

Данска своју развојну помоћ корисницима пружа у већини случајева билатерално, али и мултилатерално углавном кроз УН, институције ЕУ и Светску банку. Стратегија развојне сарадње Краљевине Данске са Републиком Србијом⁹² дефинисана је у оквиру ширег регионалног концепта – Данског суседског програма за Источну Европу. Од 2017. године, завршетком два велика програма финансирана данском билатералном бесповратном помоћи на југу Србије и доношењем нове стратегије данске развојне помоћи, Република Србија је престала да буде тзв. данска „партнерска држава” и од тада нема значајније билатералне развојне помоћи Краљевине Данске Републици Србији, с обзиром да је фокус данске развојне помоћи у Европи усмерен ка Украјини и Грузији.

Краљевина Норвешка

Краљевина Норвешка је један од највећих билатералних донатора РС чија подршка од 2008. до данас износи више од 100 милиона евра. Норвешка пружа помоћ Србији кроз Билатерални програм сарадње, Фонд за мале пројекте Амбасаде, као и директне грантове организацијама цивилног друштва⁹³. У јануару 2018. године потписан је Меморандум о разумевању (MoP) између МЕИ РС и Министарства спољних послова Краљевине Норвешке који се односи на билатералну сарадњу кроз пројекте и који дефинише основне принципе сарадње између два министарства са циљем подршке интеграцији Србије у структуре ЕУ кроз пројекте који доприносе реформским процесима и развоју подржаних сектора у складу са захтевима процеса европских интеграција.

Краљевина Холандија

Развојна помоћ Холандије Републици Србији⁹⁴ је у протеклим годинама била усмерена на подршку развоју сектора пољопривреде, заштите животне средине, приватног сектора, запошљавања, владавину права, помоћ избеглицама и интерно расељеним лицима и изградњу институционалних капацитета. Током 2019. и 2020. године није било уговарања нових пројеката, а у оквиру два програма – МАТРА и Фонд за људска права који за циљ имају помоћ организацијама цивилног друштва и секторима правде и унутрашњих послова, Амбасада Холандије је током 2019. године утрошила укупно 831.116 ЕУР. У оквиру ОРИО програма, у Републици Србији се спроводи пројекат Прикупљање и третман отпадних вода у Лесковцу. Укупан буџет ОРИО програма за пројекат у Лесковцу је 7,91 милиона ЕУР.

Краљевина Шведска

Шведска је усвојила нову Стратегију за подршку реформама у Србији, Западном Балкану и Турској 2021-2027⁹⁵. Финансијска подршка према новој стратегији за 2021-2027 износи 560 милиона евра, од чега је 500 милиона подељено на западни Балкан и 60 милиона за Турску. Укупна досадашња бесповратна помоћ Шведске износи око 283 милиона евра. Шведска ће

⁹² <http://serbien.um.dk/en/danish-cooperation/danish-cooperation-with-serbia/>

⁹³ <https://www.norway.no/en/serbia>

⁹⁴ <https://www.netherlandsworldwide.nl/countries/serbia>

⁹⁵ <http://www.swedenabroad.com/sr-Latn-RS/Embassies/Belgrad/>

наставити са трендом подршке финансирања програма и пројеката у РС у вредности од 12 милиона евра на годишњем нивоу. Највећи износ бесповратне помоћи по сектору у периоду од 2000. године до данас Шведска је издвојила за сектор заштите животне средине у укупној вредности од око 43 милиона евра. Од пројеката који су у току, издвајају се:

- PEID пројекат (Priority Environmental Infrastructure for Development), кроз који се наставља подршка сектору заштите животне средине – пружање техничке помоћи Министарству заштите животне средине, како би се потенцијални пројекти припремили за финансирање у наредном периоду. Главни циљ је израда пројектно-техничке документације за велике инфраструктурне пројекте. Буџет пројекта је око 3 милиона евра.
- EISP 2 пројекат (Environmental Infrastructure Support Project), који пружа подршку Министарству заштите животне средине у спровођењу мањих компоненти великих инфраструктурних пројеката као и код идентификовања потенцијалних пројеката у области заштите животне средине како би били спремни за израду неопходне пројектно-техничке документације. Буџет пројекта је око 2,9 милиона евра.
- Наставак пројекта који се бави припремама за преговоре у оквиру Поглавља 27 се одвија кроз ENVAP 3 пројекат - Environment Accession Project (септембар 2016 – март 2021), где је буџет око 3 милиона евра.

Народна Република Кина

Правни основ за сарадњу између РС и Народне Републике Кине представља Споразум о привредно-техничкој сарадњи између Владе РС и Владе Народне Републике Кине, који се потписује на годишњем нивоу⁹⁶. Приоритетне области развојне сарадње су здравство, образовање, енергетика и безбедност. У претходних неколико година реализовано је више пројеката у области здравства, којима је обезбеђена медицинска опрема за болнице и здравствене центре широм земље. Значајну подршку Народна Република Кина је дала и у погледу одбране од поплава. Влада Народне Републике Кине је омогућила и стручно усавршавање организовањем семинара у различитим областима за представнике институција на републичком и локалном нивоу, привредне коморе, малих и средњих предузећа, универзитета, болница.

Република Аустрија

Кроз пројекте развојне помоћи Република Аустрија подржава политику РС усмерену на перспективу приступања ЕУ⁹⁷. Реализовани су пројекти у областима регионалног развоја, образовања, заштите животне средине, пољопривреде, здравства, развоја предузетништва, социјалне заштите, јачања капацитета управљања на локалном нивоу, као и подршке организацијама цивилног друштва. Аустријска развојна агенције (АДА) као имплементациона агенција Републике Аустрије примењује европске стандарде у имплементацији различитих ЕУ програма/пројеката:

- Реализација ЕУ програма под називом „Социо-економски развој Дунавске регије у Републици Србији”, финансираног из средстава ЕУ - Пројекат се састоји од неколико компоненти, укључујући и изградњу и обнову инфраструктуре, као што је изградња система водоснабдевања у општини Велико Градиште, као и рехабилитација Голубачке тврђаве, за који је Република Аустрија обезбедила 1.800.000 евра бесповратних средстава.

⁹⁶ <http://rs.chineseembassy.org/srp/>

⁹⁷ <http://www.entwicklung.at/en/>

- Регионални пројекат подршке спровођењу Зелене агенде за западни Балкан - Општи циљ пројекта је унапређење транзиције Западног Балкана према модерним, ресурсно ефикасним и конкурентним привредама. Специфични циљ је подршка спровођењу Зелене агенде чиме се постиже посвећеност трансформацији економије на одрживи начин и достизање климатске неутралности до 2050. Укупан буџет пројекта износи 11.000.000 евра. Регионални пројекат је започет 2022. године.

По обиму алоцираних средстава, Република Аустрија је трећи највећи билатерални донатор који учествује у финансирању WBIF, са обезбеђеним средствима у износу од 17,9 милиона евра кумулативно, у периоду 2009-2020. године.

Република Француска

На основу Споразума о стратешком партнерству и сарадњи, влада Француске пружа подршку РС у јавним политикама у процесу приступања ЕУ. Споразумом између Влада Србије и Француске о Француској развојној агенцији и PROPARCO потписаног 2019. године, Канцеларија АФД у Београду функционише као регионална канцеларија за западни Балкан и у потпуности је оперативна од 2019. године. У складу са поменутим Споразумом, АФД група пружа финансијску подршку, као што су грантови и гаранције за дугорочне зајмове држави, локалним самоуправама, јавним и приватним предузећима и финансијским институцијама као и субвенције, у складу са правилима девизног пословања РС. Области сарадње су:

- Развој метро система у граду Београду - Крајем новембра 2020. године, потписан је Споразум између влада Србије и Француске о сарадњи у области спровођења приоритетних инфраструктурних пројеката, инвестиционе вредности 581 милиона евра, који предвиђа да ће у изградњу прве линије београдског метроа бити уложено 454 милиона евра. Предвиђено је да француске компаније осигурају метро композиције и изводе радове на „електромеханичком делу”, док ће кинеске компаније изводити грађевинске радове. Званични почетак радова на развоју метро система отпочео је 2021. године, са извођењем припремних радова и радова на насипању терена, изградњом колектора на локацији планираног Депоа (терминала) у Макишком пољу.
- У сектору енергетике предвиђен је износ до 127.000.000 евра. за аутоматизацију електро дистрибутивне мреже средњег напона
- У оквиру Програма тзв. „зелених развојних кредита” РС је на располагању кредитни аранжман од 300 милиона америчких долара средстава Светске банке, KfW и АФД групе. Предвиђена средства АФД групе су у износу 90 милиона америчких долара.
- У области заштите животне средине, град Београд је изабрао компанију Бео Чиста Енергија д.о.о. (која се састоји од конзорцијума који чине француска компанија „SUEZ” и јапанска компанија „ITOCHU”) као партнера у оквиру Јавно-приватног партнерства, за пројекат изградње и финансирања постројења за производњу енергије из отпада у Винчи. Пројекат Винча обухвата санацију постојеће депоније, изградњу новог складишног центра према европским стандардима и јединице за спаљивање са производњом електричне енергије и топлоте (инсинератор).
- У трећем кварталу 2021. године, усвојен је закон о потврђивању Уговора о кредиту у износу од 50.000.000 евра, између АФД групе и РС за спровођење реформи усмерених на тзв. „зелени опоравак” кроз Програмски зајам за јавне политике „Урбане средине

отпорне на климатске промене”. Саставни део Програма је и грант у износу од 500.000 евра за потребе техничке подршке Влади Србије који обухвата израду Мапе пута за климатске активности на националном и нивоу локалних самоуправа (Смедерево и Ужице). Пружена је подршка на изради подзаконских аката Закона о климатским променама и процени изградње капацитета.

Република Грчка

Хеленик план за економску обнову Балкана (ХиПЕРБ) је програм грчке развојне помоћи у оквиру којег је Влада Републике Грчке определила бесповратна средства за шест балканских земаља – Савезну Републику Југославију, Румунију, Бугарску, Македонију, Босну и Херцеговину и Албанију⁹⁸. Циљани сектор овог програма помоћи је модернизација инфраструктуре, нарочито у сектору саобраћаја. Два изузетно значајна пројекта за Србију која су подржана из ХиПЕРБ плана су изградња Коридора 10.

Република Индија

Индијски програм билатералне техничке и економске сарадње - ИТЕЦ програм (Indian Technical and Economic Cooperation Programme - ИТЕС) спроводи Министарство спољних послова Владе Индије као билатерални програм помоћи те државе пријатељским земљама. Овај програм углавном циља земље у развоју, међу којима је и РС, којима се нуде бесплатни курсеви усавршавања у Индији за различита техничка и стручна занимања као и могућност бржег и лакшег прилагођавања све више глобализованом свету⁹⁹. У периоду од 2013. до краја 2019. године отприлике 80 државних службеника РС је похађало ИТЕЦ курсеве (од 2008. године па до данас броји око 167 стручњака, представника владиног и приватног сектора) у различитим областима и научним дисциплинама, укључујући информационо-комуникационе технологије, управљање расходима, предузетништво, област СТО, банкарство и финансије, обновљиве изворе енергије, проблематику везану за климатске промене, законодавство, усавршавање енглеског језика, итд.

Република Кореја

Програм размене знања (енг. Knowledge sharing programme, KSP) се реализује у сарадњи са Корејским институтом за развој (KDI) и има за циљ институционални развој и јачање капацитета запослених у органима државне управе партнерских земаља. Програм пружа консултације усмерене на потребе партнерских земаља, које се спровode кроз низ заједничких истраживачких радова, обука, консултација, а који се одржавају наизменично у Кореји и партнерским земљама. Тако се реализују следећи програми:

- KOICA Fellowship programs - KOICA партнерски програми - Примарни циљ овог програма је додатна едукација за техничке вештине и знања, као и изградња капацитета за одрживи друштвено-економски развој;
- Мастер студије (KOICA Scholarship Program – Master’s Degrees) - постдипломске (мастер) студије;
- Српско-корејски информатичко приступни центар (СКИП Центар) – отворен је у Београду 2017. године, а планиран је и други СКИП центар у Нишу, намењен бесплатним ИТ обукама грађана, државних службеника и стартап компанија

⁹⁸ <http://www.mfa.gr/serbia/sr/the-embassy/>

⁹⁹ www.itecgoi.in

Република Пољска

У Србији се пољска развојна сарадња¹⁰⁰ спроводи кроз мале развојне пројекте, које реализује Амбасада Републике Пољске са локалним партнерима. Главни циљ је да се реализују пројекти који ће побољшати животни стандард локалног становништва. У оквиру система малих грантова спровode се иницијативе малих развојних пројеката које доносе позитивне ефекте на свакодневни живот локалних заједница. Билатералну помоћ могу да користе институције из сектора јавних финансија, истраживачки институти, невладине организације и лица из приватног сектора. Партнери на пројектима најчешће су локалне невладине организације, јавне установе или локалне самоуправе. Пројекти који су се имплементирали у Србији у периоду 2007 – 2020 имали су укупну вредност од 253.856 евра. На трећем заседању „Београдске конференције” одржаном 2019. године у Варшави, одвијала су се три паралелна панела: заштита животне средине, правосудни систем и комуникација у области европских интеграција.

Република Сингапур

Током седамдесетих, Сингапур је кроз различите програме почео ширити своја искуства са партнерским земљама широм света. Ови програми су доведени под јединствени оквир када је 1992. године основан Сингапурски програм сарадње (Singapore Cooperation Programme, SCP). Програм сарадње је серија курсева, програма, семинара, радионица, консултација, као и студијских посета у низу области у организацији Владе Сингапура и има за циљ да се са партнерским земљама подели искуство Сингапура у стицању важних техничких вештина и знања а који су од виталног значаја за економски и друштвени напредак једне земље. Области СЦП обука укључују образовање, животну средину (климатске промене, очување животне средине...), саобраћај и инфраструктуру, привреду и економију, социјалну тематику (друштвено предузетништво и иновације, социјална кохезија, оснаживање особа са инвалидитетом и посебним потребама...), здравство, сајбер безбедност, одрживи развој (обновљива енергија, одрживи градови, енергетска ефикасност и смањење емисија), државну управу и дигиталну владу. Кандидати за програме обуке могу бити државни службеници - руководиоци ужих унутрашњих јединица у институцијама јавне управе као и државни службеници на положају, осим ако није другачије назначено.

Република Словенија

Активности техничке помоћи¹⁰¹ фокусиране су на подршку институцијама Републике Србије у процесу европских интеграција, укључујући подршку у хармонизацији прописа, усаглашавању процедура у раду наших институција са стандардима ЕУ, унапређењу квалитета услуга, унапређењу организационих структура кроз преношење искуства словеначких институција и организација. Висина средстава издвојених за развојну помоћ утврђује се на годишњем нивоу Развојним планом Републике Словеније. Тренутно се спроводи пројекат под називом „Помоћ у спречавању корупције”, који има за циљ побољшање услова за обезбеђивање транспарентности и одговорности у функционисању институција јавног сектора у РС, као и јачање капацитета за ефикасно спровођење законских надлежности институција у борби против корупције. Носилац пројекта је Агенција за борбу против корупције, а укупна вредност је 95.580 евра.

¹⁰⁰ www.belgrad.msz.gov.pl

¹⁰¹ www.belgrade.embassy.si

Република Турска

Правни оквир за сарадњу са Републиком Турском у домену донаторске, развојне и хуманитарне помоћи у ванредним ситуацијама представља Споразум влада двеју земаља о техничкој и финансијској сарадњи¹⁰² из 2009. године. Његовим потписивањем, званично је почела са радом Турска агенција за сарадњу и координацију у РС (ТИКА) путем које се усмерава и остварује сарадња са институцијама РС. Приоритетне области које се подржавају кроз програм развојне сарадње са просвета, здравство, пољопривреда, култура, историјско наслеђе и туризам. Укупна процена реализације средства развојне помоћи Републике Турске износи преко 37 милиона евра.

Од примера подршке кроз донаторска средства од значаја су: реконструкција и опремање Опште болнице у Новом Пазару, Центру за заштиту деце, одојчади и омладине „Звечанска“, реконструкција зграде Вишег суда у Новом Пазару, радови на рестаурацији тврђаве Рам код Великог Градишта, радови на рестаурацији Џамије „Султаније Валиде“ у Сјеници, изградња и реконструкција више основних школа у Новом Пазару. Током 2020 и 2021. године највише донаторских средстава је усмеравано кроз пројекте у области здравства, заштите животне средине, медија просвете, културе, спорта, хуманитарне помоћи, културно-историјског наслеђа као и подршци у борби против пандемије COVID-19.

Савезна Република Немачка

Билатерална развојна сарадња између Савезне Републике Немачке и РС траје од 2000. године. Републици Србији одобрено је преко 1,8 милијарди евра развојне помоћи из средстава немачког Министарства за сарадњу и развој (BMZ), фондова Министарства животне средине, Пакта за стабилност и других у виду бесповратних средстава и меких зајмова. Пројекте финансијске подршке реализује Немачка развојна банка (KfW), док пројекте техничке помоћи спроводи Немачка агенција за сарадњу¹⁰³ (GIZ). У протеклом периоду, средства немачке развојне помоћи у РС усмеравана су на реализацију пројеката и програма у три приоритетне области: 1) јавна инфраструктура (енергија и вода) - снабдевање струјом и топлотном енергијом, водоснабдевање, канализациона инфраструктура (управљање отпадним водама); 2) одрживи економски развој и запошљавање - унапређење законских оквира у области финансија и економије, развој финансијског сектора, подршка малим и средњим предузећима, подршка реформи средњег стручног образовања и обуке и 3) демократија, државна управа, грађанско друштво - подршка развоју децентрализоване администрације, ефикасне и усмерене на резултате, посебно у домену унапређења транспарентности, владавине права, система правосуђа и уравнотежавања снага различитих делова државне управе, као и помоћ у припреми за приступне преговоре и подршка процесу приступања ЕУ током последњих неколико година. По обиму одобрених средстава и значају остварених резултата, Савезна Република Немачка несумњиво представља најважнијег билатералног развојног партнера Републике Србије.

Поред пројеката који се спроводе на националном нивоу, СР Немачка пружа како финансијску, тако и техничку помоћ регионалним пројектима и програмима. Регионална финансијска сарадња се реализује путем следећих инструмената сарадње: 1) Регионални инструмент за подршку обновљивим изворима енергије и енергетској ефикасности; 2) Европски фонд за Југоисточну Европу и 3) Зелени фонд за развој Југоисточне Европе. Регионална техничка сарадња реализује се кроз три регионална програма: 1) Отворени регионални фонд за Југоисточну Европу; 2) Регионални програм оснивања Дунавског центра компетентности

¹⁰² <http://www.tika.gov.tr/en>

¹⁰³ <http://www.belgrad.diplo.de/> и www.nemackasaradnja.rs

за јачање региона доњег тока Дунава и 3) Прекогранична сарадња у области социјалног укључивања особа које су жртве трговине људима.

Сједињене Америчке Државе

Развојна сарадња са Сједињеним Америчким Државама (САД) реализује се посредством Америчке агенције за међународни развој (USAID). Правни основ за сарадњу представљају споразуми о помоћи између РС и САД за боље функционисање управе и конкурентнију тржишну економију. Приоритетне области развојне сарадње између РС и САД обухватају развој локалних самоуправа, развој малих и средњих предузећа, изградњу институција, владавину права, европске интеграције и јачање цивилног сектора. Значајни пројекти у оквиру бољег функционисања управе¹⁰⁴ су: „Владавина права” (*The Rule of Law project*), „Јачање медијског система” (*Strengthening of the media systems*), „Јачање отпорности на избегличку кризу” (*Enhancing Local Resilience to Refugee Crisis*). Значајни пројекти у оквиру конкурентније тржишне економије¹⁰⁵ су: „Подршка развоју приватног сектора у јужној и југозападној Србији” (*Private Sector Development Project*) и „Пројекат за конкурентну привреду” (*Competitive Economy Project*).

Словачка Република

Сарадња између Словачке Републике и РС¹⁰⁶ се фокусира на подршку процесу трансформације, спровођењу реформи, укључујући реформу јавних финансија, појачаном укључивању приватног сектора у развојну сарадњу и подршци помирењу и дијалогу међу заједницама. У протеклом периоду Словачка је пружала помоћ Србији преко Словачке развојне агенције „Slovak Aid”. У наредном периоду фокус билатералне развојне сарадње са Словачком биће пренос искуства везаног за интеграције земаља у евроатлантске структуре, подстицање иновација и покретања предузећа, помоћ у дигитализацији јавне управе, подршка малим и средњим предузећима у овези са запошљавањем, са фокусом на жене предузетнице, као и интеграција социјално маргинализованих грађана. Словачка Република такође учествује у спровођењу пројеката финансираних у оквиру ЕУ Инструмента за претприступну помоћ (ИПА).

Уједињено Краљевство

У оквиру развојне сарадње између РС и Уједињеног Краљевства¹⁰⁷, представници Британске амбасаде у РС имају активну улогу у процесу координације развојне помоћи. Фонд за добро управљање (Good Governance Fund – GGF) је вишегодишњи програм а Србији је део овог фонда доступан за подршку реформама у следећим областима: владавина права (правосуђе, борба против корупције, људска и мањинска права итд.), јавна управа, економија и пословно окружење, јачање слободе изражавања. Фонд за добро управљање функционише кроз три канала: 1) Фонд за стратешку подршку (SSF), који је усмерен на пилот пројекте и организације цивилног друштва, кроз пружање директне бесповратне помоћи. Подржани пројекти су имали фокус на приоритетне области GGF Фонда: од унапређења пословног окружења до јачања одговорности владе и слободе изражавања; 2) Канал међународних финансијских институција (MFI), који је пројектован за подршку реформама кроз сарадњу са међународним финансијским институцијама. Најзначајнији ресурси су усмерени на развој е-Управе (пројекат „Дигитална трансформација” и пројекат „Open Data”), имплементирани

¹⁰⁴ <https://www.usaid.gov/serbia/democracy-human-rights-and-governance>

¹⁰⁵ <https://www.usaid.gov/serbia/economic-growth-and-trade>

¹⁰⁶ <http://www.mzv.sk/belehrad>

¹⁰⁷ <https://www.gov.uk/world/organisations/british-embassy-belgrade.sr>

уз помоћ УНДП-а и Канцеларије за информационе технологије и електронску управу Владе РС, и 3) Управљачки фонд (MF), којим управља конзорцијум под вођством Pricewaterhouse-Coopers (PwC), а укључује техничку помоћ за пројекте развијене у сарадњи са државним институцијама.

Швајцарска Конфедерација

Држава Швајцарска присутна је у Србији од 1991. године. До сада, финансијска подршка износи 350 милиона евра. Влада Швајцарске Конфедерације у свом саставу има две институције које су надлежне за развојну помоћ. Швајцарска агенција за развој и сарадњу (СДЦ, енгл. *Swiss Development Agency, SDC*) налази се при швајцарском Министарству спољних послова и задужена је за развојну помоћ која се односи на подршку пројектима подизања капацитета, техничке помоћи, односно тзв. „soft” пројеката који за циљ имају реформу административног и општег друштвеног система. Државни секретаријат за економску послове (SECO, енгл. *State Secretariat for Economic Affairs SECO*), швајцарског Министарства економије надлежан је за развојне пројекте који су искључиво инфраструктурног карактера.

Нова Стратегија за период 2018-2021 усмерена је на области управљања, економског развоја и одрживих извора енергије. Швајцарска је определила 95 милиона евра, што је за 10 % више у односу на претходни стратешки период:

- У области управљања подршка у износу од 36 милиона евра биће пружена законодавству на републичком и локалном нивоу у циљу јачања позиције представничких тела, као и њихове надзорне улоге. Пажња ће бити усмерена на капацитете локалних самоуправа у управљању јавним финансијама како би се побољшао укупан квалитет услуга према грађанима и пословном сектору. Подршка цивилном друштву ће имати јачу улогу са циљем оснаживања веза између организација цивилног друштва и грађана како би се повећало њихово учешће и осигурао глас у процесу доношења одлука;
- У области економског развоја и запошљавања подршка у износу од 45 милиона евра намењена је побољшању макроекономског оквира, пословног окружења и инклузивних политика за превазилажење неједнакости. Пажња ће бити усмерена на локални економски развој, промоцију трговине, запошљавање младих, дуално образовање и развој приватног сектора у циљу одрживог развоја и квалитетног запошљавања, посебно у руралним срединама;
- У области самоодрживе енергије и отпорних градова подршка у износу од 14 милиона евра намењена је јачању експлоатације обновљивих извора енергије, примени мера енергетске ефикасности и јачању капацитета за управљање и планирање инфраструктурних активности. Додатно, подршка у овој области биће проширена на активности које ће допринети развоју самоодрживих градова, а у циљу достизања националних циљева енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије. Швајцарска је пружила подршку у јачању капацитета за управљање миграцијама, побољшању капацитета за пријем, регистрацију тражилаца азила и одобравање иновативног стамбеног модела за мигранте на територији Србије у износу од 2 милиона евра.

Организација HELVETAS Swiss Intercooperation¹⁰⁸ спроводи у Србији „Social Sciences for a better society”, „Act for a Stronger Civil Society”, „Building Economies Where All Can Prosper” пројекте. HELVETAS и Транспарентност Србија су 2023. године објавили резултате

¹⁰⁸ <https://www.helvetas.org/en/eastern-europe/what-we-do/where-we-work/partner-countries/serbia>

истраживања „Локални индекс партиципативности” (ЛИПА)¹⁰⁹ где се истиче да грађани Србије нису довољно укључени у поступак доношења одлука, прописа, одлука о трошењу новца из локалних буџета, у јавне расправе и друге механизме функционисања ЈЛС. Овај индекс разврстава општине и градове у шест кластера. Ниједна од 44 локалне самоуправе у Србији, обухваћене истраживањем, није у рангу највишег кластера, тзв. „пуне партиципације”, а просечна оцена, односно просечан ниво индекса партиципативности у српским општинама износи само 26,4 одсто што је у рангу „основне партиципације”. Према резултатима ЛИПА истраживања, само једна ЈЛСа има „висок” ниво партиципације (изнад 60 одсто) – и то је град Ужице. ЛИПА резултат од 30 одсто до 45 одсто (умерени ниво партиципације) има 14 ЈЛС, међу којима су најбоље Велико Градиште и Сомбор. Просечан индекс од 26,4 одсто, што је у рангу „основне партиципације” има скоро половина ЈЛС (њих 20), а мање од 15 одсто (низак ниво партиципације) има девет општина.

¹⁰⁹ <https://n1info.rs/biznis/istrazivanje-gradjani-nedovoljno-ukljuceni-u-odluke-o-trosenju-novca-na-lokalu/>